

**TEXT PROBLEM
WITHIN THE
BOOK ONLY**

**TEXT FLY WITHIN
THE BOOK ONLY**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_180631

UNIVERSAL
LIBRARY

होनाजी बाळाकृत

लावण्या.

हे पुस्तक

रा. रा. शंकर तुकाराम शाळिग्राम,

ह्यांनी तयार केले

ते

पुणे येथे

चित्रशाळा ' छापखान्यांत छापून प्रसिद्ध केले.

आवृत्ति तिसरी.

सन १९२४

किंमत दहा आणे.

मुद्रक व प्रकाशक
शंकर नरहर जोशी चित्रशाळा, १०२६
सदाशिव पेठ, पुणे.

होनाजी बाळा.

या कवीचें नांव सर्वास विश्रुत असेल. याच्या अनेक लावण्या जागजागी असून बहुतेक तमासगिरांजवळ त्यांचाच भरणा आढळतो. महाराष्ट्र देशभर याचा विलक्षण लौकिक आहे. तरी तो पुणें प्रांतांत विशेष आहे. गंगथडीपेक्षां भिवरथडींत याच्या लावण्या फारच. प्रांताप्रांतांत तिकडील लोकांच्या आवडीचा एकेक कवी होऊन गेला आहे. सोलापूर प्रांतांत जसे रामजोशी बोवा; कोंकण प्रांतांत जसे प्रभाकर; गंगथडींत जसे परशुराम व आनंतफंदी; त्याचप्रमाणें पुणें प्रांतांत होनाजीबाळाला हें एक गुणनिधान सर्वांच्या आवडीचें होऊन गेलें आहे.

होनाजीबाळाच्या लावण्या गोड सुराच्या आहेत. त्यांची म्हणणीही फार अवघड नाही. सगनभाऊच्या लावण्यांच्या जशा बिकट चाली आहेत तशा होनाजीबाळाच्या लावण्यांच्या नसून साध्या व गोड अशा चाली आहेत. दुसरी एक या कवीच्या लावण्यांत खुबी आढळते ती अशी की, होनाजीबाळाच्या लावण्या अज्ञ जनांस आणि सुज्ञ जनांस सारख्याच प्रिय वाटतात. याचीं कारणें काय आहेत ? असा अप्रतिम गुण दुसऱ्या कवीच्या लावण्यांत क्वचितच आढळून येईल. रामजोशी, प्रभाकर यांच्या लावण्या आदरास पात्र आहेत; परंतु त्या सामान्य लोकांच्या तोंडांत फारशा येत नसून त्या लावण्याचा गूढार्थ अडाणी लोकांच्या लोकांच्या मनांत लवकर उतरत नाही. सगनभाऊच्या लावण्या शृंगार रसानें भरलेल्या आहेत; म्हणून विषयीं जनांसच त्या प्रिय वाटतात. शालजोडी मिळण्याचा सुमार नाही त्यानें सकलादीवरच संतोष कां न मानावा ? परंतु रंगाच्या सारखेपणावरून उपयोगाचा सारखेपणा किंवा मोलाचा

सारखेपणा त्यांनीं मानणें व सकलाद हीच शाल मानणें हा वेडे-पणा. अज्ञ जनांत जरी सगनभाऊच्या किंवा त्याहूनही शृंगार रसानें श्रवणबल्या अशा लावण्या म्हणण्याचा परिपाठ आहे; तरी थोर आणि गंभीर मनाचे पुरुष या लावण्यांचा धिक्कार करितात. तसें हे नाजीबाळाचे लावण्यांविषयीं नाहीं. पुणें प्रांतांत होनाजीबाळाच्या लावण्यांवर जसें लोक फिदा आहेत त्याचप्रमाणें गंगथडींत परशराम यांच्या लावण्यावरही फिदा आहेत. होनाजीबाळाच्या लावण्यांत कोणता अप्रतिम गुण उतरला आहे कीं, त्यावर लोका फिदा असून त्या लावण्यांचा फारच लौकीक व्हावा ?

होनाजीबाळाच्या लावण्यांची रचना सरळ असून शब्दलालित्य व अर्थगांभीर्य विलक्षणच आहे. यामुळें त्या प्रीतीस पात्र झाल्या आहेत. कवीचें जें अपार चातुर्य, नवयौवनसंपन्न स्त्रीचे हावभाव व रूप वर्णन करण्यांत स्वर्च व्हावयाचें, तें होनाजीबाळाचेंही कांहीं झालें, परंतु त्याचा विशेष भर परमेश्वरलीला वर्णन करण्यांतच स्वर्च झाला. होनाजीबाळा हा जातीचा गवळी असून त्यानें पुराणांतील कथांची सरणी लावण्यांत उतरून दिली ! ती बिनचूक पाहून असा भास होतो कीं, पूर्वीं द्वापारयुगीं श्रीकृष्णांनीं गोकुळांत ज्या लीला प्रकट केल्या त्यांचें वर्णन भक्तांनीं आजपर्यंत केलें आहे. भागवतांत श्रीव्यासांनीं लीला वर्णिल्या; मोरोपंत वामनपंडित यांनींही काव्यें केलीं—परंतु श्रीकृष्णाची त्यापासून तृप्ति न होता आपण गवळी म्हणून आपल्या जातीचा गवळी यास स्फूर्ति देऊन आपलें रसाळ चरित्र अबालवृद्धांस माहित करविलें. हेंच एक कारण होनाजीबाळाच्या एकंदर लावण्या थोर लोकांत मान्य होण्यास झालें, श्रीकृष्णाच्या कथा भागवतांत वर्णन केल्या आहेत, त्याच पुनः होनाजीबाळानें लावण्यांत मांडल्या; म्हणून

त्यास कांहीं बूज नाही. होनाजीबाळाच्या शब्दचरनेची तऱ्हा अप्रतिम आहे. रामजोशी यांना ही हातोटी साधली होती की, संस्कृत आणि मराठी शब्दांची अशी भेसळ करून द्यावयाची की, त्यांची चीज ऐकतांच मनुष्याचें मन गारीगार होऊन जावें ! रामजोशी स्वतः ब्राह्मण असून मराठी भाषा त्यांच्या सेवेस सदां तयार होती, होनाजी बाळा गवळी असून मराठी भाषा रामजोशासारखीच यांच्या अंकीत होती. संस्कृतभाषेचें अध्ययन रामजोशासारखें यांनीं केलें असावें, असें दिसतें. संस्कृत आणि मराठी भाषेची भेसळ करून देण्याचें कामांत रामजोशाचे बालकी असामी अलीकडील मंडळींत हीच दिसते. गाई म्हशी वळीत रानांवांनांत राहून, जंगलांतील व पर्वतांतील, लोकांच्या भाषेशीं काय तो संबंध ! अशा प्रकारच्या विलक्षण तऱ्हेनें मराठी भाषेत नांवाजलेला हाच काय ती दिसतो. अलीकडे मराठी भाषेवर व्यासंग करणारे पुष्कळ आहेत; तरी होनाजी बाळासारखी इमारत वठवून देण्याचें सामर्थ्य एकांतही असेल, असें वाटत नाही. वाचकाच्या लक्षांत येऊन चुकिलेंच आहे की, याची लावणी साधी, सरळ आणि गोड अशी असते. शिवाय ती ईश्वरगुणानुवाद वर्णनाकडे विशेष झोंक असतो. याच विलक्षण गुणामुळे ती थोर मनाचे पुरुषांचें प्रीतिपात्र होऊन राहिली आहे. होनाजीबाळानें शृंगाराची अशी लावणीच केली नाही असें नाही. परंतु सगनभाऊचा संग्रह घेतला आणि होनाजीबाळाचाही एकंदर संग्रह घेतला, तर त्यांतून होनाजीबाळाच्या गवण्या थोर मनाच्या लोकांस पसंत होण्याजोग्या म्हणजे बोल विचाराच्या अशा फार निघतील व सगनभाऊच्या त्या गानानें फारच थोड्या.

चाऊ चाजीरावसाहेब राज्य करीत असतां लावण्या म्हणणारी मंडळी बरीच उदयास आली; त्यांत होनाजीबाळाचें नांव वर येण्यास कारण असें झालें कीं, बाजीराव साहेबांनीं इच्छा प्रदर्शित केली कीं, बैठकीच्या लावण्यांत रागदारीचे सूर प्रगट करतां येतील काय ? तीं इच्छा होनाजीबाळानें पूर्ण केली. बाजीराव साहेबांस तमाशा ऐकण्याचा छंद असे. नटाचें तोंड व त्यानें केलेले हावभाव हें बाजीराव साहेबांस पहाण्याचें कौतुक वाटे. बाजीरावांच्या पूर्वी तमाशाचा क्रम थोडा असून त्या कलेली पूर्णता बाजीराव साहेबांचे कारकीर्दीत झाली. नटाचा अभिनय पक्क-दशेंत त्याच वेळीं आला. बाजीराव साहेबासारखाच तमाशाचा व हावभावाचा शोक खंडेराव महाराज गायकवाड यांसही होता, असें म्हणतात. मल्लांच्या कुस्त्या, जेठी हत्तींच्या टकरा, बारभाई-मंडळ, इत्यादि असे कांहीं कांहीं प्रकार खंडेराव महाराजांचे बाजीरावसाहेबांसारखेच होते असें म्हणतात.

बाजीरावाचे कारकीर्दीत शुक्रवारांतून चाललें तर मांडीवरून रात्री साळू मैनांचे जे सूर गोड लक्रेण्यांत मंजूळ असे पूर्वी ऐकूं येत होते ते हळू हळू बंद होऊन एकदम डफावर थाप पडली ! फडाचे तमाशे सुरू होऊन अनंतफंदी, होनाजीबाळा इत्यादि मंडळी पुढें आली. आमच्या मते तेव्हां त्यांचा जो इतका लौकिक झाला होता तो त्यांच्या अजब गुणांवरूनच झाला. तमाशा पाहण्यांत कोणी दुर्गुण दाखवोत, परंतु त्यापासून कांहीं फायदेही आहेत. तमाशे पाहण्याचा शोक पुरा करण्यासाठीं फडांत शिरणें, किंवा बिनदिक्कत पोण्या मांडीवर घेणें, हें वाईट !! त्यांतून असले प्रकार धडील माणसांचे देखत करणें, बायकांसमक्ष फड उभा करणें, असल्या गोष्टी कोणास आवडत

असतील त्याची धन्य स्वरी ! ! ! लावण्या ऐकण्यापासून फायदे तीन दिसतात; पहिला फायदा प्रथमदर्शनी सूरनाद; हा इतका विलक्षण आहे की, त्यापासून मनास हुपारी वाटते; व प्रसंग-विशेषी शीणभाग हरून आल्हादवृत्ति होते. एवढ्यासाठी कंटाळलेल्या किंवा त्रासलेल्या मनास विश्रांति देण्याचें हें सुलभ साधन आहे. त्रासलेल्या मनास स्थिर करण्यास दुसरे जे अवांतर उपाय असतील ते इंद्रियजन्य असून त्यांत मन शिरण्यासाठी कठिण पडतें. वरील प्रकारच्या बहारींत तसें कांहींच कठिण नसून सूरनादाबरोबर आनंदाच्या लहरीही आपोआप डोक्यांत शिरून मन शुद्ध होतें. दुसरा फायदा हा की, पूर्वीचे लोकाचार व शिष्टसंप्रदाय, कवींसारखे ते मनांत हुबेहुब उतरून देणें दुसऱ्याचे हातें घडणें दुर्लभ. कवीचें वर्णन इतकें कांहीं अप्रतिम उतरलें असतें की, जसा पूर्वीचा सर्व थाट डोळ्यांसमोर रेखला उभा. पूर्वीचे रीत, रिवाज देशस्थिति कळण्यास कवीच साधन आहेत. वरील कवी बहुतेक पेशवाईत झाले असल्यामुळें त्या-वेळची स्थिति सहज समजून येते. पोंवाडे ऐकून त्या वेळच्या राज्याच्या घडामोडी उलथापालथी समजणें जशा सुलभ पडतात, त्याचप्रमाणें लावण्यांतून साधारण लोकसमूहाच्या उलाढाल्या वर्णिल्या असून त्या वेळच्या मानवजातीचें रुचिवैचित्र्य दृष्टीस पडतें. तिसरा फायदा विषयवासना. हाच बहुतेक सर्व लोकांचा समज अलीकडे दृष्टीस पडतो. इंग्लंड, फ्रान्स वगैरे देशांत एकंदर स्त्रीपुरुषांचा विषयसुखावर जितका भर असून विलासादि उपभोग ते जितके घेतात त्या मानानें इकडे कमी, असा समज आहे. मुग्धविलास आमच्या देशांत जे न्चाल्ल आले आहेत त्यांचा अंशही त्यांस भोगण्यास सांपडत नाही. इकडील

स्त्रियांस तिकडील स्त्रियांसारखे वरकांति प्रेम जरी दाखवितां येत नाहीं तरी खरा विलास व स्त्रिपुरुषांचें खरोखर प्रेमसुख इकडील देशांत विशेष दृष्टीस पडतें.

वर सांगितलेले लाभ वाचकांचे लक्षांत येऊन चुकलेच असतील; त्याबद्दल परिस्फुटता करणें प्रशस्त नाहीं. होनाजी-बाळाचे उदयाचा प्रकार वर सांगितला; परंतु अंतस्थ म्हटलें तर त्याला घरचीच शाळा असून घरच्या शिक्षणापासून त्याला कविता करण्याची किल्ली सांपडली.

होनाजीबाळाचे आजोबा साताप्पा गवळी, शिलारखाने आडनांवाचे पुण्यास राहत होते. या वेळेस पेशवाई होती किंवा नव्हती याविषयी खात्रीलायक कळत नाहीं. हे साताप्पा स्वतां लावण्या करून गात असत. त्यांस शंकराचा वरप्रसाद होता असें सांगतात. पुढें त्याच्या मरणानंतर त्यांचे जे पुत्र तेही लावण्या करित असत. या साताप्पाची समाधी हल्ली संगमावर हरनामगिरीचे घाटावर आहे. त्या समाधीस शांतलिंग म्हणतात. त्या शांतलिंगापुढें अद्यापर्यंत श्रावणमासांत दर सोमवारी तमासगीर जाऊन हजरी देत असतात. त्या सर्व प्रकारांस पंचवा म्हणतात. साताप्पास तिघे पुत्र होते. त्यांचीं नांवेः— बाळा, कुशाबा आणि सयाजी. साताप्पा सांबभक्त होता. त्यानें जी आराधना केली होती त्याचें फळ असें प्राप्त झालें कीं, त्याला ईश्वरपद प्राप्ति होऊन तिघे सुपुत्र झाले. आणि पुढें नातवाचा म्हणजे होनाजीबाळाचा लौकिक दणाणून राहिला. साताप्पास ईश्वरपदप्राप्ति झाली कशी? ही शंका येईल तर तिचें निराकरण वर होऊन चुकलेंच आहे कीं, त्याची जी समाधी संगमावर आहे तिजवर लिंगस्थापना होऊन साताप्पा हेंच शांतलिंग दैवत

होऊन बसले आहे. त्या लिंगचिन्हाची पूजा करितात इतकेंच नाही, तर दर श्रावणीसोमवारी तेथें यात्रोद्देशें सहस्रावधि लोक जमतात ! असो; साताप्पाचे तिघा मुलांपैकी होनाजीबाळाचा बाप धाकटा, सयार्जी होय. थोरला बाळा हा कवी अमून उत्कृष्ट गाणारा होता. बाळा आणि कुशाबा हे दोघे बंधू गात असत. परंतु बाळाचा लावण्या करण्याचा व म्हणण्याचा विशेषतः सोबती म्हटला तर बहिरू नांवाचा रंगारी जातीचा होता. या दोघांच्या नांवच्या लावण्या पुष्कळ प्रसिद्ध आहेत. “ बाळा बहिरू ” हें नांव आमचे वाचकांतून पुष्कळांच्या ऐकिवांत असेल. हें जसें दोन पुरुषांनीं आपलें नांव जोडून लावण्यांत घालून दिलें, तोच मासला होनाजी बाळाचें नांवांतही आहे ! होनाजीस त्याचे घरचे मंडळी होनाप्पा म्हणून म्हणत असत. त्याचा सोबती बाळा कारंजकर शिंपी जातीचा मनुष्य गुणवान् होता. हे दोघे मित्र एके बैठकींत असल्यामुळें व त्यांची तमाशांत जोडी असल्यामुळें पेशव्यांचे वाड्यांत होनाजीबाळा म्हणून म्हणत असत. तेंच नांव त्यांनीं आपल्या सर्व लावण्यांतून घालून दिलें. या जोडीपैकीं दुसरा जो बाळा कारंजकर यास मूलबाळ नाही म्हणून ऐकिवांत आहे. होनाप्पास दोन मुलें होतीं. बाळा बहिरू हा उत्कृष्ट गाणारा असून त्यानें आपल्या बापाचे मागें नांव चांगलें राखलें. यांच्या सर्व लावण्या बैठकीच्या म्हणजे शांत सुराच्या आहेत. हें वळण बाळाबहिरूस साताप्पापासून मिळालें होतें; तेंच पुढें पूर्वजांचें वळण होनाजीबाळानेंही उचललें. फडावरील उंच स्वराच्या लावण्या होनाजीबाळा कधींच म्हणत नसे. स्थिर समुद्राची लाट सायंकाळीं जशी पाहणाऱ्यांस मनोरम दिसून उदासीन मनास आल्हाद देते, एका मागून एक ती लहान

येते ती बारंबार पाहण्याची जशी हौस वाढत जाते हाच प्रकार होना-
जीबाळाचे लावणींतील होय.— ‘ वाऱ्याची हालचाल अगदीं
बंद होऊन समुद्राचा सर्व विस्तार अगदीं निश्चल दिसतो “ सूर्य
अस्तास जाऊं लागून सध्याकाळेंच आकाश त्याच्या सोनेरी
किरणांनीं दैदिप्यमान झालें असतें, व अशा वेळेस आरशा-
प्रमाणें स्थिर अशा पाण्यावर जेव्हां आकाशाची कमान शाबूद
उठलेली असते तेव्हां ती तर काय शोभा सांगावी ’ ! तिसऱ्या
प्रहरचा म्हणजे भैरवी रांगांत पहाटेच्या सुरावर मंजुळ लावणी
म्हणण्याचा होनाजीबाळाचा मोठा अष्कारा असे. वर जें नुक्तेच
म्हटलें कीं, ‘ शुक्रवारांतून चाललें तर माडीवरून दोन प्रहर
रात्री साळू भैनाचे जे सूर गोड लकेऱ्यांत मंजुळ पूर्वीं ऐकूं येत
होते ते हळू हळू बंद होऊन एकदम डफावर थाप पडली ’ !
त्या वेळीं दुसरा असाही प्रकार सुरू झाला होता कीं नायकि-
णीच्या पोरी ज्या पूर्वीं रागदारीच्या सुरांत गाण्यासाठीं ख्याल
टप्पे दौरे चिजा शिकत असत त्या चिजा शेवटीं सोडून देऊन
त्यांस होनाजीबाळाच्या लावण्या शिकण्याचा प्रसंग आला.
कारण त्यावेळीं वरील चिजांचे भोक्ते कचितच उरले असल्यामुळें
अर्थातच गाण्याचा धंदा चालून उपजीवन होण्यासाठीं होनाजी-
बाळाच्या लावण्यांचा अंगीकार त्या पोरींस करणें भाग पडलें.
त्या वेळच्या स्थितीविषयीं एके ठिकाणीं असें लिहिलें आहे कीं,
“ रात्रीस रस्त्यांत आणि बोळांत फिरणाऱ्या विलासी लोकांचीं
मनें आपणाकडे ओढून घेणारे नुक्तेच चिमणी, साळू, भैना
यांच्या मंजुळ कंठांत होनाजीबाळानें घातलेले खडे सूर, आणि
फौजेकडील सिलेदार, बारगीर, शिपाई आणि शहरांतील सुख-
वस्तु शिंपी, मौळी, सराफ, दुकानदार, यांस रिझविण्याकरितां

बहिरू, मल्हारी, धोंडीबापू, सगनभाऊ आणि रामागोंधळी, यांनीं सजिवलेले डफतुणतुण्याचे तमाशे आणि कलगीतुऱ्याचीं भांडणें; हे सर्व थाट रावबाजीच्या उल्लसित मनोवृत्तीच्या प्रेरणेनें पुणें शहरांत जेथें तेथें गाजून राहिले होते. मग ' यथा राजा तथा प्रजा ' या न्यायानें त्या प्रेरणेचा अंमल सर्व पेशवाईत पसरला नसेल असें संभवत नाहीं. त्या काळीं सर्व गुणी जनांचे आशेनें भरलेले डोळे पुणें शहराकडे लागले असून, त्या शहरानें जो किता घातला होता, त्याची नकल जेथें तेथें होऊन कित्येक ठिकाणीं त्या नकलेवर तान करणारे उमेदवारही निपजू लागले. "

होनाप्पास दोघे पुत्र होते. त्यांचीं नांवें:—थोरला कुशाबा आणि धाकटा बावाजी; कुशाबास गणपती आणि कोंडिबा असे दोन पुत्र अद्याप पुण्यांतील गौळआळींत जें होनाप्पाचें घर आहे तेथें राहतात. हे होनाजीबाळाच्या लावण्या म्हणत असत. सध्यां असलेली कुशाबाचीं मुलें गणपती आणि कोंडिबा हेही कवनें गातात; बहुश्रुतपणा आणि निरपेक्षबुद्धि या दोन्ही गुणांचा त्यांच्या ठिकाणीं अभाव. बहुश्रुतपणा नसल्यानें अर्थांत अज्ञानत्व. त्याचप्रमाणें निरपेक्ष बुद्धि नसल्यानें द्रव्यलोभ. अनंतफंदी, रामजोशी, होनाजी बाळा, हे तिघे कवी विलक्षण फटिंग आणि निर्लोभी होऊन गेले. त्यांच्या वंशजांच्या ठिकाणीं लोभी स्वभाव पाहून थोडी खंती वाटते. त्या लोभी स्वभावापुढं त्यांस आपल्या पूर्वजांच्या गुणाचें स्मारक देखील राहत नाहीं, ही मोठ्या चमत्काराची गोष्ट आहे. होनाजीबाळानें आपल्या नातवांपणत-वांच्या, उपजीविकेचा जिम्मा घेतला असेल असें वाटत नाहीं. असें असतां त्याजवर त्याच्या वंशजांनीं कां रुसावें ? हें तर काय पण पेशव्यांच्या आश्रयानें गेले शतकांत वाढलेले शेंकडों सरदार

मुत्सद्दी, यांनीं आपल्या मुलाबाळांकरितां आणि आपल्या वंशजांकरितां मोठमोठाल्या जहागिरी मिळवून टोलेजंग वाडेही बांधून ठेविले. पण राजक्रांतिमुळे त्या जहागिरी आणि वाडे कित्येकांच्या कायम राहिले असतील बरें ? जें कांहीं कायम राहिलें त्यांची तरी कोण स्थिति आहे ? सारांश अज्ञानत्व आणि आळस हीं दोन दुर्व्यसनें कितीही मोठी संपत्ति असली आणि कितीही मोठी जहागीर असली तरी पुरेनाशी होऊन कफळक बनण्यास उशीर लागणार नाहीं. यासाठींच साधू तुकाराम यांनीं वाईट संतति नसलेली बरी असें म्हटलें आहे.

लक्ष्मी मोठी चंचल आहे. ती केव्हां सोडून जाईल याचा नेम सांगवत नाहीं. ती आपल्या जवळ नेहमीं असावी अशी ज्याची इच्छा असेल त्यानें उद्योगाची कांस बळकट धरली पाहिजे. विद्वज्जनांजवळ तरी लक्ष्मी आपलें ठाणें देऊन बसेलच बसेल असा नियम नाहीं. कोणी कोणी तर असें देखील म्हणतात कीं, सरस्वतीचें आणि लक्ष्मीचें वैर आहे ! पण हें म्हणणें चहुं-कडेच लागू पडतें असें नाहीं. सारांश लक्ष्मी नसेल तेथें सरस्वती नसेलच असें समजणें चुकीचें होय. तर होनाप्पानें आपल्या नातवांसाठीं जहागीर, मोकासा, लाऊन ठेविला नाहीं म्हणून त्याच्या ठिकाणीं शहाणपणा कमी होता असें समजणें हें त्याच्या नातवांस योग्य नाहीं. तरी वरील प्रकारावरून शाहाण्या माणमांस विचार करण्यास पुष्कळ जागा आहे. होनाजीबाळास पेशवाईत शले, दुपेटे वगैरे ज्या देणग्या मिळाल्या त्या त्यानें त्रिबकजी डेंगळ्याच्या घरीं ठेविल्या होत्या. त्या देणग्यांपैकीं होनाजीबाळाच्या मुलांस कांहींच अंश लाभला नाहीं. त्याचें कारण असें कीं, त्रिबकजीवर मारेकऱ्यांचा रोष

आल्यामुळे त्याच्या संपत्तीची धुळधाण झाली. त्या बरोबरच होनाजीबाळाच्या संपत्तीचीही वाताहात झाली. शुक्रवारांत भोतकराच्या हवेलीसमोर पूर्वेस जें मारुतीचें देवालय आहे त्याचे शेजारींच त्रिबकजी डेंगळ्यांचा वाडा होता. त्या वाड्यांत होनाजीबाळाची म्हणून निराळीच खोली असून, त्या खोलींत त्याची बैठक असे. तेथेंच डफ, तंबोरी, मंजिरी इत्यादि तमा-शार्ची वाद्ये असून त्याच खोलींत ते आपली मिळकत ही ठेवीत. त्रिबकजी डेंगळ्यास जशी दौलत लाभली तशीच ती नष्टही झाली. हरीअबा आश्वीकार यांस त्रिबकजीची दौलत उडवावयास मांपडली. हरीअबा हे त्रिबकजीचे प्रीतीतील असून शेवटीं तेच दौलत संभाळणारे झाले.

कोंडणपूर येथें जो डोंगर आहे तो डोंगर व त्याजभोंवतालचें रान होनाजीबाळाला पेशव्यांकडून लाभलें असून हल्लीं तें सर्व रान होनाजीबाळाचेच वंशज उपभोगीत आहेत. या डोंगरा-विषयीं हकीकत अशी आहे कीं, हा डोंगर शिलारखाने गवळ्यांचा (शिलारखाने गवळी म्हणजे होनाजीबाळाचे वंशज होत.) नसून चौधरी गवळ्यांचा तो आहे; पूर्वीं सवाई माधवराव पेशव्यांचे वेळीं पेशव्यांच्या वाड्यांत नेहेमींची दूध पोंचविणारी गवळण जी असे तिजवर वाड्यांतल्या मंडळांची कृपा बरी असून खुद्द यजमानास गवळणबाई बंधूच्या नात्यानें आळवीत असे. पुष्कळ जुन्यामाणसांच्या तोंडून असें ऐकलें आहे कीं, जुन्या माणसांस आतांच्या मंडळीपेक्षां माया फार असे. त्याप्रमाणें यजमान साहेबांचें प्रेम त्यांच्या थोरपणाप्रमाणें गवळणबाईवर होतें. एकदां दिपवाळीचे दिवशीं गवळणबाई पेशवे सरकारास ओंवाळण्याकरितां गेली तों सरकार स्वारींनीं गवळणीस ओंवा-

ळणीची देणगी म्हणून भरजरी पाटाव देऊन मोहरा पुतळ्यांनीं ओटी भरून सांगितली. गवळणबाईनें ही देणगी स्वीकारून राज-वाड्यांतून बाहेर पडली ती थेट आपल्या वाड्यांत दाखल झाली. वाड्यांत वडील माणसें होती त्यांनीं ही ओवाळणी पाहून गवळणीस म्हटलें कीं, राजाजवळून अशी कां देणगी घ्यावयाची ? पाटावा फाटून जाईल, द्रव्य खर्चून जाईल. राजाची अशी देणगी असावी कीं, वंशपरंपरा पुरून तिजपासून जन्माची दग-दग मिटावी. तें ऐकून गवळणबाई परत राजवाड्यांत गेली आणि पेशव्यांजवळ झालेली गोष्ट सांगितली. आणि म्हणाली “ आम्हा गवळ्यांची लक्ष्मी तर गाईंम्हशी; त्यांचें संगोपन करून त्याज-पासून जें दूधदुभेंतें प्राप्त होणार तेंच आमच्या निर्वाहाचें साधन; त्याअर्थी त्या लक्ष्मीच्या संगोपनाची तजवीज करून आपण मुक्या जनावरांचा आर्शीर्वाद घ्याल म्हणजे आम्हांस जन्माची भाकर दिल्यासारखें होईल. ” तें ऐकतांच सरकारची आज्ञा अशी झाली कीं, “ तुला जी भूमी पाहिजे तेथें तूं तुझे हातांतील दीप घेऊन जा; आणि तो तुझा दीप जेथपर्यंत प्रज्व-लित राहील ती सर्व भूमी तुला दिली. दीप मावळला कीं, तीच तुझ्या वनाची सीमा. ” हें वचन ऐकून ती गवळणबाई तात्काळ वाड्यांतून निघून कोंडणपूरच्या डोंगराचा रस्ता तिनें धरिला. कोंडणपूरचा डोंगर चढून पलीकडचे बाजूस उतरून त्या बाजूस लांबपर्यंत जाऊन दीप विशाला. तितका सर्व रानाचा भाग पेशवे सरकाराकडून चौधरी गवळ्यांस तेव्हांपासून लाभला. तोच अद्यापपर्यंत त्यांजकडे आहे असें ऐकिवांत आहे. याच डोंगराच्या संबंधानें दोन तीन वर्षांपूर्वीं रास्त्यांचा आणि गवळ्यांचा वाद पडून शेवटीं तो वाद गवळ्यांनीं जिंकला.

या डोंगरांत होनाजीबाळाचा मालकीचा संबंध नाही; परंतु इतकें मात्र खरें कीं, चौधरीगवळ्यांची मुलगी होनाप्पाचे मुलांस दिली असल्यामुळे त्या उभयतांचा सोडरसंबंध झाल्यापासून होनाजीबाळा त्या डोंगरावर आपली जनावरें घेऊन जात असे.

वरील कोंडणपुरच्या डोंगराची देणगी होनाजीबाळास पेशवे सरकाराकडून मिळालेली नसून ती दुसऱ्या गवळ्यास मिळाली आहे. ही गोष्ट वरील माहितीवरून कळून चुकलीच असेल. पेशवे सरकारांतून होनाजीबाळास सालीना तीनशें रुपये शिमग्यामध्ये पांच दिवस वाड्यापुढें तमाशा करण्याबद्दल मिळत असत; इंग्रजी झाल्यावर देखील बुधवारच्या वाड्यासमोर होनाजीबाळाचीं मुलें तमाशा करीत असून पांच दिवसबद्दल त्यांस सरकारांतून शंभर रुपये मिळत.

याखेरीज होनाजीबाळास बडोद्यास सयाजीराव महाराज गायकवाड यांकडून दोनशें रुपयांचें वर्षासन मिळत असे. तें पुढें पुढें ग्यानुपाड नारळवाला हा बडोद्यास जाऊन होनाजीबाळाच्या नांवाचें तें वर्षासन आणीत असे. त्याच्या मागें तें वर्षासन बुडालें.

बाळाबहिऱूची समाधी जशी अझूनपर्यंत सांसवडास आहे. तशी होनाजीबाळाचीही येथें संगमावर होती; परंतु आतां ती राहिली नाही. मागें जें शांतलिंग सांगितलें त्याच घाटावर होनाजीबाळाचीही समाधि होती; परंतु ती कांहीं कारणानें त्या जागेच्या मालकानें काढून टाकून तेथें एक बिल्ववृक्ष खूण म्हणून अद्याप ठेविला आहे. होनाजीबाळाचा शेवट चमत्कारिक आहे. तो असाः—भाद्रपदकृष्ण त्रयोदशीचे दिवशीं दोन प्रहर दिवसांत होनाप्पाचे घरची सर्व मंडळी रानांत गेलेली संधी पाहून, दोघेजण महार गवळीआळींत होनाजीबाळाचें घरीं नेऊन त्यांनीं होनाप्पास वानवडीकडे बोलावून

नेलें; वानवडीच्या अलीकडच्या रानांत आणखी कांहीं मारेकरी जमून त्यास नेऊन मरेमरेतो मारलें, आणि शेवटीं निवडुंगांत ढकलूनही दिलें. असा सूड घेऊन नंतर दोन प्रहर रात्र उलटल्यावर त्यास घेऊन शहरांत अदितवार पेठेच्या कोपऱ्यावर आणून टाकिलें. हा इतका प्रकार त्या मारेकऱ्यांनीं कां केला ? हें बरोबर कोणी सांगत नाहीं. कोणी म्हणतात कीं, त्या महारांजवळ सुमारे सात आठ रुपयांचें गवत होनाप्पानें घेतलें असून त्याविषयींची बोलाचाली इतक्या विकोपास कारण झाली ! सुज्ञ व विचारी आहेत ते असें सांगतात कीं, त्यावेळच्या सर्व तमासगीर मंडळींत होनाजीबाळाचें वर्चस्व असून पेशव्यांचे वाड्यांत जो त्याचा विशेष मान होत असे तो पाहून कित्येक तमासगीर होनाजीबाळाचा हेवादावा करीत असत. त्यांतून कोणी तरी सूड उगवण्यासाठीं हे वरील मारेकरी पाठवून हा इतका प्रकार केला असावा. भाद्रपदकृष्ण चतुर्दशीचे दिवशीं कांहीं शहरवासी लोकांनीं पहाटेस होनाप्पाला उचलून त्यांच्या घरीं पोहोचतें केलें त्यास मारून मारून वेदम करून टाकिलें होतें त्यामुळें त्याच दिवशीं होनाप्पाचा अंत झाला. या प्रकारें मारेकऱ्यांचे हातून होनाजीबाळा या मृत्युलोकापासून मुक्त होऊन परलोकवासी झाले. ज्या दिवशीं शेवट झाला त्या दिवशीं शहरांतील तमासगीर मंडळी जमून त्यांनीं प्रेतसंस्कार केला ! प्रथम जडदेहापुढें भजन वगैरे करून नंतर शव घेऊन वाजत गाजत व रस्त्यानें होनाजीबाळाच्या लावण्या म्हणत व भजन करीत सर्व लोकांचा मोठा जमाव स्मशानभूमीवर गेला. याप्रकारें प्रेत संस्कार झालेला कांहीं महिन्यांपूर्वीं प्रसिद्ध राघोभट गिंगारकर यांचा पाहिला. राघोभटाचें नांव त्यांच्या कीर्तनावरून सर्वास विश्रुतच असेल.

त्यांच्या शिष्यमंडळीनेही याचप्रमाणे भजन करीत स्मशानभूमी-
वर प्रेत नेऊन तेथे वाळवंटावर कीर्तन केल्यानंतर प्रेतास अग्नि
दिला. होनाजीबाळाच्या मरणानंतर तेराव्या दिवशी गवळ्यांचे
जातीत मोठा खर्च करून जेवण केले. सर्व तमासगीर मंडळींस
मनमुराद जेवण मिळाले. मरणाच्या दिवशी जो तमासगिरांचा
मेळा गवळीआळीत होनाजीबाळाच्या वाड्यासमोर जमला होता
तो पुढे दरसाल चालू राहिला ! अद्यापपर्यंत भाद्रपद कृष्ण चतु-
र्दशीचे दिवशी या शहरांतील सर्व तमाशे जाऊन त्याच्या
वाड्यापुढे हजिरी देत असतात. त्या दिवशी शहरांत तमास-
गिरांस मोठा मान आहे.

होनाजीबाळास पेशवाईत पुष्कळ मिळकत जरी मिळत असे
तरी नियमित नेमणुकीचे उत्पन्न म्हणून कांहीं असेल असे
वाटत नाही.

येथपर्यंत होनाजीबाळाचे थोडकेसे इतिवृत्त आमच्या प्रिय-
वाचकांसाठी सादर केले. त्याचे जन्ममरणाचा शक चांगलासा
कळला नाही. होनाजीबाळाने एकंदर लावण्या पुष्कळ केल्या
आहेत. त्यांच्या घरी जो कांहीं संग्रह शिल्पक आहे तो मात्र
सर्व होनाजीबाळाचाच नाही; कारण तो आमच्या अवलोक-
नांत आला आहे; त्यावरून असे वाटते की, इतके काम एका
माणसाचे हाताने उठावयाचे कठिण. तो संग्रह जुनाट मोडी
लिपीत लिहिलेला असून फार अशुद्ध आणि खराब झालेला
आहे त्यातून चाळून पाहतां बाळाबहिरू, साताप्पा यांच्याही
लावण्या आढळल्या; यावरून असे वाटते की, होनाजीबाळाच्या
आजोबापासून संग्रह त्यांत असेल. असो; ही सेवा जर
आमच्या प्रिय वाचकांस मानवली तर त्याचा प्रयत्न करून त्या

लावण्या प्रसिद्धीस आणूं. होनाजीबाळाचा लौकिक या प्रांतांत जो गाजून राहिला आहे त्यास आमच्या या चार ओळीने कितीशी भर होणार आहे ? परंतु याची पूर्तता केव्हां तरी चांगली व्हावी व तिजला आमचें हें लेखन कांहीं अंशी तरी साधन व्हावें म्हणून हें चरित्र लिहिलें आहे. होनाजीबाळानें जी एक भूपाळी ' घनःशाम सुंदरा ' केली आहे तिजवरच त्याचें नांव सदोदित टिकण्यासारखें होतें. कारण कांहीं कवींनीं एकेक दोन दोन पदे केलीं असून त्यांनीं आपलीं नांवां कविमालिकेंत गोंविलीं आहेत. त्यामानानें पाहतां होनाजीबाळाची भूपाळी अत्युत्कृष्ट साधली आहे. एकंदरीत होनाजीबाळाच्या लावण्या सर्वच चांगल्या आहेत. त्यांतून अक्षरें चांगलीं खरीं रेंखलीं उठवून देणारा असून त्याची म्हणणी गोड असली तर मग कोंदणांत बसाविलेल्या हिच्याप्रमाणें एकेक अक्षर खुलतें. बापूभराड्या सारखा म्हणणारा किंवा पिंपळवडीकर गोंधळ्यांसारखा म्हणणारा असला तर आमच्या म्हणण्याची प्रचीति तात्काळ येऊन चुकेल.

ह्या लावण्यांची प्रथमावृत्ति छापतेवेळीं दोन वऱ्या आम्हांस मिळाल्या. एक कै० गणपतराव साठे यांची व दुसरी कै० बाळासाहेब पटवर्धन यांची. त्या दोनी वऱ्या सारख्याच होत्या. त्यांजवर कै० रा० ब० देशमुख यांनीं कै० खंडेराव महाराज गायकवाड यांनीं बडोद्यास छापलेलें एक पुस्तक आम्हांस दिलें. त्याजवर चाली ही घातलेल्या असून त्या सर्व लावण्या या नवीन पुस्तकांत घेतल्या आहेत.

होनाजी बाळाकृत लावण्या.

॥ गण पहिला. ॥

॥ चाल ॥ महाराज गवरीनंदना अमरवंदना दैत्यकंदना
हे मंगळमूर्ति ॥ ठेवी कृपादृष्टि एकदंत दिनावर पुर्ता ॥
गमजोशी.

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीवक्रतुंड गणपती, गणाधिपती, तुझी
जे स्तुती, नर निशीदिनी करती । ते नर निरविघ्न प्रपंची
जर्गी विचरती ॥ ध्रु० ॥ गजवदन बहुत गोजिरें मस्तकीं बरें दुर्वा-
कुर तुरे शमीचीं पत्रें । तीं चार अयुधें चतुष्करीं चित्रविचित्रें ।
मुषकध्वज, लंबोदरा, सिंदूरध्यान, सुंदर जे जपती मंत्रें ।
पेश्वर्यवान नांदती ते पुत्रकलत्रें ॥ चाल ॥ लाडू मोदक परि-
पात्रें । पुजियेला । तव निर्गुण अर्चनयंत्रें । येजियेला । अंतरीं
अक्षरेंमंत्रें । भजियेला । एकदंत सिद्धविनायक तो सुखदायक ।
हे गुणगायक हृदयीं धरतीं । ते नर० ॥ १ ॥ मस्तकीं मुगूट
तेजाळ तें दोंद विशाळ तयावर व्याळ कटाप्रती मिरवे । पीतवर्ण
वस्त्रकासेशीं कशीलें बरवें । कुंडलें तीं मकराकृती श्रवणीं तळपतीं
फरशांकुर हातीं मंडितकरसरवे । चौसष्ट कळांचा लेख कोणा न
करवे ॥ चाल ॥ चौदा विद्येचा सिंधु । प्रबळ हा । अक्षरीं अचळ
दिनबंधु । अढळ हा । स्वानंदनभीचा इंदु । आढळ हा । लागतां
लक्ष त्यारूपी नामसाक्षपी भाव आक्षपी जड मूढ उद्धरती ॥ ते
नर० ॥ २ ॥ मृगमर्द मुगुटा तळवटी टाळक मळवटी केशरी उटी

१ रात्रंदिवस २ नांदात ३ शब्दे ४ पोट ५ सर्प ६ आनंदरूप आकाशीचा
चंद्र ७ कस्तुरी.

सर्वांगी पिवळी ॥ दिसे अर्धचंद्र शोभांकित कपोलयुगुळी ।
 विश्वात्मक विश्वारंभ असा जगदंबा धरोहरंभ मूर्ति हृदकमळी ।
 परमार्थ अर्थ पहा सज्जन जनहो सकळी ॥ चाल । मंगळारंभी
 साजे । तो अर्धी । तारक म्हणवुनि ब्रीद गाजे । ज्या पर्दी ।
 अद्यहारक नामाविराजे । त्यामर्धी । दातां सिद्धी बुद्धीचा भूप-
 तीचा कलश मुक्तिचा यथाविधी । स्मरती ते नर निर० ॥३॥
 नक्षत्रनोथ नभिं जसा, दंतमुखी तसा सुशोभित कसा सुमुक्ताभरणी ।
 गजवदन वसुंत मंडित शुभ्रप्रावणी । ढाळिती सिद्धी चामरें घेऊन
 अपकरें मधुरनेपुरें वाजतीं चरणीं । कल्याण कीर्तिमंगळ आकाशीं
 तरुणी ॥ चाल ॥ निरविघ्न निरंतर हृदयीं । आठवा । जिणेस
 गोड रुचीकर हे ॥ चाटवा ॥ नामामृत रस हृदयीं । सांठवा ।
 शिवसुत चरित्र चोखटें नित्य जो पठे सकळ संकटें त्याचीं
 हारतीं । होनाजीबाळा तव चरणांबुजिं अनुसरती ॥ ते नर
 निरविघ्न० श्री वक्रतु० ॥ ४ ॥

॥ २ ॥ गण दुसरा ॥

॥ चाल ॥ वरची ॥ रामजोशी ॥

श्री शुंर्पकर्ण ईंभमुखा हे तव पादुका भक्तजन सुखालागीं
 मनीं ध्याती । उद्धरशी जड मूढ हे त्रिजगीं तव रुखाती ॥ ध्रु० ॥
 सद्गुरु समर्थ उदार जो दिनोद्धार त्याचीं सुंदर पादारविदे ।
 भाव पुरस्कर नमिलीं प्रिय मिलिंदें । हा जगद्वंद्य जगदीश तो
 पूर्ण गुणाचा दर्श हृदयांत स्वच्छंदें । शालासीं तूं वक्रानन तुज नमुं
 आनंदें । हे निर्जरेंद्रमूळमूर्ति । चीद्रुपा । स्वानंदभरें तव कीर्ति ।
 सद्रुपा । स्मरणें संकटें हारतीं । तद्रुपा । दोंदील उदर बरें दिसें

१ चंद्र २ अलंकार व वल्ले यांनी ३ सूर्य ४ चरण कमळी ५ सूपाप्रमाणें कान
 ज्याचे ६ हत्तीप्रमाणें मुख असा ७ भ्रमरानें ८ अनादिमूर्ति ९ मोठें पोटा.

गोजिरें तनुसिंदुरें चर्चिलीं विज्याती ॥१॥ आनर्नी मृगांकवत्दर्शन
 कटी अहिभूषण विघ्नविनाशन हें नामविराजे । वदनाब्ज पितवसनें
 तनु पूर्ण साजे । परब्रम्ह पूर्ण आवतार सत्य करणार ज्ञानदातार
 ब्रिदपदीं गाजें । अवलोकून तव तेजासमित्र शशीलाजे ॥चाल॥
 संपन्न ज्ञान विद्याब्धी । सुखघना । नमितो तुज सुमन सुशङ्की ॥
 क्षण क्षणा ॥ तव भक्त ते मुक्त भवाब्धी । तारुणा ॥ चौसष्ट
 कलेचें भुवन करिती कवि स्तवन तुजें गुणश्रवण हें घडो स्वजाती
 ॥२॥ शुभ्र जसा मंदराचळ तेचि कोमळ कांति सोज्वळ सुखदायक
 मूर्ति । तव गुणार्णवीं नचले पादोदरें स्फूर्ति । अमरपुरीं अमर
 नृपाशीं बंध सर्वाशीं भाद्रपदमासीं शुक्लचतुर्थी । सुर असूर सकळ
 पुजिती तुज मंगल मुर्ति । चाल । दुर्वा सिंदूर शमीचीं पत्रें ।
 केकती । भक्त लाडू मोदक पात्रें । अर्पिती । मुगुटावरतीं मुक्त
 छत्रें । शोभतीं । पूजार्चित ध्यान हें बरें भक्त सादरें अति आदरें
 दृढ हृदयीं वहातीं ॥३॥ श्रोत्रे चक्षुजिह्वाघ्राण हें मुख्य स्थान तें
 शास्त्रप्रमाण तूं प्रतापगंगे । मुढ तोही बृहस्पती होय तुझ्याची
 प्रसंगें ॥ तव गुण हे महदाकाश धरून अवकाश नवनीरदाभास
 निज अंगें । म्हणून मस्तक पदीं ठेवून वंदिती मनरंगें ॥ चाल ॥
 तो मायातीत नियंता अनुपमा । त्या दूर करी पतितमहंता ॥
 मोहभ्रमा ॥ या सज्जन संनमहंता ॥ प्रतिनमा ॥ कुळदैवत
 श्रीवळनाथ तारिती अनाथ करिती सनाथ मान्य स्वजाती ।
 होनाजीबाळा म्हणे वियोग नहो देहांती ॥ ४ ॥ श्रीशुर्पकर्ण०
 उद्धरती जन मुढ हें त्रिजगतीं तव रुयाती ॥

लावण्या.

॥ ३ ॥ गण तिसरा ॥

चाल ॥ वंदे श्रीगजमुखमगजनिवालं । विधुसुललितभालं ।

॥ रामजोशी ॥ अथवा दामाजीची रसद ॥

॥ गंगाधर सुतरंगंगीत । गीतसंगित नृत्यसुरंगं । गर्जती मृदु-
स्वरसारंग ॥ चाल ॥ गजर करिती पदीं नेपुरनादैं गररगर गर-
रगती गती आवनी स्तवनीं ॥ १ ॥ हेरंभ श्रुति संभवनी ।
चतुराक्षरा गणपती स्तुतीवाचे सरस्वती रस उद्धवनी स्तवनीं
॥ ध्रु० ॥ जनवारण वक्रशुभानं । नदिपती निरीबुडोत निधानं
। नमनीं निरसेभवमानं ॥ चाल ॥ न गणीत दुर्घट विघ्न कदापि
चिरंजीव येकदंत त्रिभुवनीं स्तवनीं ॥ २ ॥ पढती श्रुतिवेद
प्रतापं । पद खंडीत त्रित्र त्रितापं । पक्षिती हरीजन आनुतापं ।
पदरज जो नर विनायकाचा तो अक्षय साधक संजिवनी
॥ ३ ॥ तीव्र तेज भावरधांती । तिप्पट मुखस्मरण सिद्धांती ।
तिष्ठती अति स्वजन सिद्धांती ॥ चाल ॥ तीन जर्गी तूं कृपा-
निधी हे होनाजीबाळाप्रती मती कवनीं स्तवनीं हेरंभशती ॥ ४ ॥

॥ ४ ॥ गण चवथा ॥

॥ चाल दैवप्राधान्य उभयतांचें ॥ म्हणून भारजा रत्न लाधलेस गुणवंतांचें ॥

॥ सांभतनय हेरंभ दयानिधी ॥ ध्रु० ॥ गितसंगित करताल
तालथैमान आलाफितमोरचंग मृदंग काळू करतालबीन सारंगी भेरी-
तुरई बंबसुर मंडळ किंनरी सुरणा करणा सिंग बासरो दायल तबले
सतार तंबुरी छंद राग उपराग रागिण्या लगट ताल सुखरूपकक्षपा
चौताल मूळ तीन ग्रामते सप्तसुर एकवीस मुछना गायन गुण तब
नृत्यारंभी । येई त्वरे धाऊन विद्यानिधी ॥ १ ॥ शिखीवेहनी

कमळोद्धवं तनयावीनय होऊन तुज प्रार्थित कविला वर दे सत्वर
ब्रिद तव चरणीं रुळती मजला स्तवनीं अनुसरलों कृपाकटाक्ष पाही
आज हैं माय मावूली नृत्यकाळीं विधीहरक्तती टाळ घेऊनिया
आपले स्वकरीं चोहोवाचाची तूं ईश्वरीं म्हणविशी बरवी होनाजी-
बाळा शरणतुला चरण हृदयीं धरितो दिनरामा अंदुतव संगीमग
आपलें महत्त्व जाणून धांव पाव आज रंग राखी जे गायन काळीं
भाव सबळ सद्भाव जयापदीं । सांब तनय हेरंभ दयानिधी ॥२॥

॥ लावणी सांबाची ॥ ५ ॥

चाल ॥ होळीला तुम्ही गृहीं असतां कधीं ॥

॥ भाळलोचना नाग भूषणा निलग्रीवा पशुपती । मुगुटीं जटेंत
कोटून दिसती लैलनेची आकृती ॥ ध्रु० ॥ नेटकी पद्मीण वनिता
सुंदर केवळ बिंबांधरी । सांगतां मजप्रती वाटेंतें तूंच ठेविलें शिरी ।
कोमळांग लावण्य सांवळी मूर्ति बहुत गोजरी । नेत्र मृगासारखे
चमकती विद्युलतेचे परी । निवळ धनुष्याकृती भोंवया शोभा वरी ।
कांहो चोरितां मला दक्षकृतुंदलना सांगा तरी । रत्नमाणिकें जडीत
सुशोभित सुरस कंकणें हातीं । नेज सांवळें करीं उणें आणिति
नक्षत्राप्रती ॥ भाळलो ० ॥ १ ॥ शिरी अंपूर्व वाहतसें तें
गंगाजळं निर्मळ सुंदरें । जळा वरील तें कमळ नव्हे मुख पहातां
न्याहाळूं या बरें । कमळांतील मकरंद सेविती मिलिंद प्राणेश्वरें
म्हणून सावळें तेज तुला दिसतें हिमनगकुंमरें । नेत्र नव्हे ते
मीनं तळपती जिवनोमधें येकसरे । नव्हे भोंवया सलिल लहरी
उदकाच्या प्रियकरें । रत्नमाणिकें नव्हेत जळावर ते तरंग उठती

१ सरस्वती २ स्त्रियेची ३ तोंडल्याप्रमाणे लाल ओठजीचे ४ दक्षाच्या यज्ञाचा
नाश करणाऱ्या. ५ अप्रतिम. ६ गंगेचें पाणी. ७ सुधारस. ८ अंमर. ९ हिमालय
पर्वतकन्ये. १० मच्छ. ११ उदकांत. १२ लाटा.

वृष्टी करितां मेघ बिंदु नक्षत्रावत् झळकती ॥ भाळलो ० ॥ २ ॥
 विश्वव्यापका विश्वपती विश्वेशा विश्वंभरा । विश्वोद्धारक विश्वरक्षणा
 इशान जगदीश्वर । त्रिपुरांतक त्रिविधतापहरणा आहो त्र्यंबकेश्वरा
 भवभंजन भयहरणा भूतादिपती अर्पणावरा । नागनाथ नागेंद्रभूषणा
 वृषभध्वज शंकरा । मदनदहन हे पंचवक्त्रां भालचंद्रशेखरा ।
 कुंडलकत कुचमंडळ दोन्ही कनक कलश भासती । अति बारिक
 चिर कंचुकि हिरवी भुजी प्रभा दाविती । भाळलो ० ॥ ३ ॥
 प्रणवरूपिणी फरशांकुशकरमंडित सुखवर्धने । चिद्विलासिनि हे
 जगदंबे महिषासुरमर्दने । दाक्षयणे अष्टभुजे आहो दुर्गे हिमनगनंदिने ।
 शुभनिशूमादिकं दैत्यदानवकुळनिक्रंदने । कुच नव्हे तें चक्रवाक
 गंगातिरीं शुभमूर्धने । नव्हे चिर कंचूकीं जळीं शेवाळ मनीं शोधने ।
 वदे गिरज्या शांभवा बोल हे अप्रमाण वाटती । होनाजीबाळ म्हणे
 उभयतां पर्दी वसो चित्तवृत्ती । भाळलोचना नाग भूषणा नील-
 ग्रीवा पशुपती ॥ ४ ॥

॥ लावणी मार्तंडाची ॥ ६ ॥

चाल परनार पठ्याची धार घातकरी जीवा ॥

ब्रह्मादिक चकले काय इतरांचा केवा ॥

त्रिशूल धारी श्री मल्हारी उभा पर्वतावरीं । वामांगी म्हाळसा
 शोभती चार आयुधें करीं । धर्मात्मज सप्तऋषी निभ्रांत त्या
 मनचुळी पर्वती । सबळ दैत्य मणिमल ते पद्मोद्भववरदे याक्षितिं
 निर्जरांस ते आले ऋषी आश्रमाप्रती । यज्ञकुंड विध्वंसुन ऋषी,
 प्रमदे लागुन ताडिती । सहकुटुंबे ऋषी जाउन राहिले आणिके
 स्थळीं निश्चिती । हें संकट वर्तमान सांगूं गेले इंद्राघरीं । इंद्र म्हणे

१ पार्वतीपती. २ पांच मुखें आहेत ज्याला असा जो शंकर. ३ दक्षराजापासून
 झालेली जी पार्वती ४ हिमालयपर्वताच्या मुळी. ५ शुभनिशुंभ यांचे इनन
 करणारी. ६ पर्वताचे नांव. ७ ब्रह्मदेव ८ देवास

ते अजिंक जिंकील विष्णुक्षणाभीतरीं ॥ १ ॥ असें ऐकून मखका-
 रक विष्णुमंदिरांत पातले । रत्नमंडर्पीं हरिनें त्यास वर्तमान
 सांगितलें । तो म्हणे क्षणांत त्रिनेत्र निवटील हें असुर मातले ।
 चला सांगूं कैलासीं दैत्य जे तुझाश्रमीं वर्तले । भेटुन शिवास
 निशाचरें अनुचित श्रवणीं घातलें । हे ऐकून शूलपाणी प्रतापें
 क्रोधाग्नी तापले । पिनाककर म्हणे चला शीघ्र तुम्ही मृत्युलोकीं
 सत्तरी । विदारून दैत्यास ऋषी स्थापुन मनचुल शिखरीं ॥ २ ॥
 सप्तकोटी सुरगणांसहित कर्पूरगौर धांवले ॥ ऋषीरक्षणा लावी
 त्वरें मन चुळगिरीं पावले ॥ सांभचमु आणि दैत्यचमुद्वय युद्धीं
 सरसावलें ॥ विषकंठाचें वीरें दैत्यदळ स्वर्ग पंथि लाविलें ॥ मणि-
 मल दोघे उरले ते शंभुकरें विसाविलें ॥ प्राणांताचे समर्थी कांहीं
 वरदान मागूं भावले ॥ दैत्य म्हणे निलकंठा तूं मज चरणरजें
 उद्धरी ॥ मल्हारी हें नाम जनमुखीं वदीव कुंभिनीवरीं ॥ ३ ॥
 शततारका नक्षत्र शुद्धपक्षीं मार्गेश्वरीं ॥ चंपाषष्ठी मित्रवार
 अवतार धारी पेरैरी ॥ मळांतकें नेमिली तेथून संस्थान पाली
 दुसरी ॥ नळ दुर्गा तिसरें स्थळ बरवें चवथें जेजोरी ॥ कृपा
 कटाक्षें करून पूजिती भक्त मूर्ति निजकरी ॥ तो हा मल्हारी
 दृष्टी पाहिला नगाचे शिरीं ॥ होनाजीबाळा म्हणे आश्रय धरिला
 अंतरीं । तुज विण त्राता नसे आम्हांला त्रैलोक्यांभीतरीं ॥
 त्रिशूलपाणीधारी श्री मल्हारी उभा पर्वतावरीं ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ ७ ॥

चाल ॥ कर्पांग साळ बोलसी आवडसी आम्हाला ॥

प्राणदान देऊं तुला हाची लाभ झाला ॥ सगन ॥

॥ चाल—दुसरी घनःशाम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय झाला ॥

॥ सोडी सोडी श्रीहरी रवी उदय करूं पाहे ॥ मंदिरांत दीप-

रत्न शुभ्र दिसत आहे ॥ ध्रु० ॥ रात्र जागृतीमुळें आरक्तं नेत्र
जाहले ॥ उभयतां मुखार्सी पतितवर्ण तेज आलें ॥ सकळ यामि-
नितं आजून कां न धालें ॥ टेक ॥ पति पाहतीं उभयतां तस्थीत-
केवी राहे ॥ सोडि० ॥ १ ॥ हें असो परंतु गृहांनंद पत्नी जागी ॥
यऊनिया चापतील जेव्हां हरि ॥ तुज न देखतांच घाबरेल तीव्र
रागी ॥ टेक ॥ दिन उदयीं पर्वळी तुझी हांबरेल गाय ॥ सो० ॥
२ ॥ राधा पतिव्रता असें जगत्रया ठावे ॥ हें जाणुन गुप्तवेश
गोकुळीं कळावें ॥ मम लज्या रक्षुनी हरी सत्त्वरीं उठावें ॥ टेक ॥
गडी तुझे तुज बाहातांत धांव लवलीहे ॥ सो० ॥ ३ ॥ सुरपती
तुज बंदितात दिनोद्धारकारे ॥ पदरज होनार्जीवाळा निशिदिनीं
तुज ध्याये ॥ सोडी सोडी श्रीहरी ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ ८ ॥

चाल—भूपाळी ॥ घनःशाम सुंदरा० ॥

सोडी आतां गेली रात्र श्रीरंगा रवि उदय झाला । अजुन
तुला कंटाळा येइना झोंबसी पदराला ॥ ध्रु० ॥ कसें तुला वाटतें
आधींच कीं मी सासुरवासी । बंदोवस्ती करून आलें चोरून तुज-
पासीं ॥ पतिच्या शेजारीं कीं निजविली सेवेची दासी । तो
जागृत झाला नाहीं तों जाऊंदे मला ॥ १ ॥ पहा माझे धारिष्ट
केवढें तुजकडे आलें । अजुन तुझे मन शांत होईना कसें तरी
झालें । जर तुजला मजला धरिलें तर काय येथें चालें । मरण
उद्यांचें आज येईल कीं हानी या स्वरूपाला । चारी प्रहर क्रमिली
रात्र तुशीं सारी । नानापरिचे विलास तुझिया शेजारीं । तूं पुरुष
तुज काय. परंतु मजला भय भारी । दे आज्ञा मज आतां मुरारी जातें

सदनाला ॥ ३ ॥ ऐक राधिके मी रमलों असतां तुजसंगें ॥ कोण
तुला छळणार मी करणार निवारण अंगें । ऐशा परिचें भाषण
केलें मग त्या श्रीरंगें । शांत सिद्ध म्हणे मतीवर देई धोंडी बापूला।
अजुन तुला० ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥

चाल भुपाळी ॥ घनःशाम सुंदरा श्रीधरा

आवरी आवराया श्रीरंगासी । यशोदेग माय ॥ ध्रु० ॥ आम्ही
गौळणी बरवटो । जातों मथुरेच्या हाटां । येउन धरितों आमच्या
वाटा । चाल । नानापरी चेष्टा करितोगे । मार्गी बैसुनी । जाऊनी
पदरासीं धरितोगे । आडवा होउनी । हस्त टाकी हृदयावरी तो गे।
धरी कुचाग्र दोन्ही । ऐसा नटनांक श्रीहरी तो गे । या गोकुळ
भुवनीं ॥ चाल ॥ लज्जितकणी यशोदेमाय । हें तुजला सांगावें
काय । करी धरितांना तव यदुराय । दुडदुड दुडदुड पळुनी जाय
॥ चाल ॥ पाहे लवलाहें वृजवनी तो । कळंबावरगे । मुरली मंजुळ
सुश्रवणी तो । ऐकवितो अंबें । अवघे मार्गावर घेउन ता । गोपाळसंगें
॥ चाल ॥ माठ फोडुनी दहीदुधलोणी सर्व भक्षुनी जाई । आव-
रीगे ॥ १ ॥ दुसरी गौळण म्हणे निकरानें । जीव त्रासवीला
तुज कुमरानें । यशोदेपासीं सांगे गाव्हाणें ॥ चाल ॥ तुझिया नग-
रांतूनी जाउंगे । दूर देशोदेशीं । आपल्या आबरेन राहूंगे आम्ही
सासुरवासी । खोटा पैसा देऊंगे । अदलुन हाकमासीं । स्वस्ति-
क्षेमाची पाहुंगे । वस्ती राह्यासी ॥ चाल ॥ हरि गोकुळीं नंदाचा-
नंद । नुतन नुतन करितो छंद । किती सोसांव फंद । नवनित
भक्षुन अनाथकंद ॥ चाल हृदई सुछंद वाटतोगे । परसदनीं जाया

राधेनें केला आचाटतो गे । सुखचुंबन ध्याया । करणी करितो बहु
 आचाटतो गे । हें नये सांगाया ॥ चाल ॥ गोपविलासी तो ऋषि-
 केशी श्रीरंगासी करुणा कैसी नाही ॥ २ ॥ तिसरी गौळण म्हणे
 ते वेळीं । कृष्ण सांवळा हरी वनमाळीं । धरी कवटाळुन करी
 धुमाळी ॥ चाल ॥ यमुनें जळीं जातां श्रीरंग । चुंबितो वदना ।
 कैसा लावित सुटला नंग । पतिव्रतेपणा । करूनये ते करितो वेढंग ।
 हा मुकुंदकान्हा ॥ चाल ॥ कंसापासीं सत्वर जाऊं । मथुरा नगरीं
 बांधुन नेऊं । शीघ्रगतीनें अब्रू घेऊं । जीवपद कमळीं याच्या ठेऊं
 ॥ चाल ॥ दंड पडला जो तो देऊं । या मिळुन सर्वत्रां । शिक्षा
 आपल्या हस्ते लाऊं । कमलोद्भवनेत्रा । त्राहे त्राहे जाला हा जिउ ।
 या गोकुळक्षेत्रा । हा कंसांरी नंदखिलारी यमुनेतिरीं घेनु
 चारितो गाई ॥ ३ ॥ चवथी पांचवी म्हणे करीं धरिलें । नवनित
 भक्षुन सिंक्यावरलें । मम स्नुषांचें जोवन चुरले ॥ चाल ॥ भरले
 नेत्र बाई श्रीहरिनें । मृत्तिका टाकून । ठेविलें होतें म्यां युक्तिनें ।
 दहिंदुध हें झांकुन । घेतो करकमळीं आवडिनें बाई पाहातो
 चाखुन । हास्य वदन करी प्रीतीनें । तो तुजला देखुन ।
 ॥ चाल ॥ एसी करणी करीतो थोर । बाळाइतला हा नट
 चोर । तुजला दिसतो लाहान थोर । रात्रंदिवस हा जिवास घोर
 ॥ चाल ॥ करीं दोर बांधुन जरी ठेविसी । तरी गुणनाटकी ।
 ब्रह्मादिकवर्णिती ज्यासी । कळसूत्र नाटकी । सातागवळी नीत
 स्मरणासी । हरिगुण नाटकी । ॥ चाल ॥ रक्षी लाज भक्तकाज
 शरणांगत आज बाळा बहिरु गुणगाई ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ अक्रूर ॥ १० ॥

चाल ॥ हा फंदी फाकडा मज सांपडला गुंडा ॥

चालुंदे प्रीत शेवटा देवा मारुंटा ॥

श्री ॥ आक्रूर तो क्रूर येऊन पूर्वी कृष्णाला । आतां सई येशोदेचे द्वारी हा कोण रथवाला ॥ ध्रु० ॥ पराधीन सांपडतां प्रपंचवेणव्या माझारी । मेघरूपे जन्मला यशोदे सदनीं पूतनारी । अंतरध्यानीं हर्षकृत अवध्या नारी । अक्रूरसमीरे वळवून नेला जळधरकंसारी । पंगु व्यंग चक्षुहिन पसरलों जो गिरीं कांतारी । अक्रूर तस्करें नेली करीची काठीं मुरारी ॥ चाल ॥ केवढा अनर्थ केला । गोकुळाहुन मथुरेला । यदुवीर घेउन गेला ॥ चाल ॥ श्री हरी वियोगें अर्मांत लोटलें बाई । अक्रुरें । या वडिलपणाची भिड तरि धरिली कांहीं । अक्रुरें । मंदिरामाजीं मोहिली यशोदा-बाई । आक्रुरें मथुरेप्रती नेला क्षीराब्धीचा जावाई । अक्रुरें । घातल्या अवध्या गोपी शोक प्रवाही । अक्रुरें । अक्रूर हें नामा-भिधान सांगून पाही । अक्रुरें । निष्ठुरपणें केली गोकुळांत आसई । आक्रुरें । रात्रौसमई येकांतीं बोधिले भोळ्या नंदाला । सिद्ध केलें न्यावया राम हरिया उत्साहाला ॥ १ ॥ ही वार्ता ते वेळीं श्रुत जाली गोकुळग्रामासीं । उदईक जातो श्रीरंग होतो मथुरानिवासी । अरुणोदई रथीं बसुन घेउन जातो कृष्णासी । आढव्या होउनी गोपी विनविति बहुत अक्रूरासीं । तूं एक उदार दाता याचकें आम्ही आलों तुजपासीं । नको नेऊं सांवळा दान दे येवढें अम्हासीं ॥ चाल ॥ घातकी आक्रूर कळला । किंचित् नाही वळला । निर्दयसा आढळला ॥ चाल ॥

१ प्रपंचरूप वणव्यांत. २ मनांत. ३ अक्रूररूप वाच्याने. ४ कृष्णरूप मेघ. ५ वनांत. ६ चोरांने.

आमची करुणा नुमजुन किंचित् मनातें । आकूरें । यादवांत वडि-
 लपणाचें तोडून नातें । आकूरें । मानून हृदयें चांडाळ कंस आशेतें ।
 आकूरें । घडघडा रथ चालविला मथुरापथें । आकूरें । हरीवियोग-
 जळीं बुडवून या सर्व जनातें । आकूरें । कैसें नेलें उभयतां
 रामकृष्णातें । आकूरें । शोकोर्णवीं टाकून मागे वृजप्रमंदातें । आकूरें
 ॥ चाल ॥ हरिविलासीं रत असतां हा आकूर कोटून आला ।
 तळमळींत गोकुळाष्टार्जी ठेविलें वृजजनीं ललनाला ॥ २ ॥
 धांवा धांवा सख्यानों विसावा जातो प्राणाचा । आण घालून
 आकूरास रथ फिरवूं श्रीरंगाचा । न दे तरी आणूं हिरून करूं संकल्प
 जिवीत्वाचा । आम्ही इतुक्या जणी कोण पाड येकल्या आकूराचा ।
 हा कृतार्थ कृतनिश्चय ठरला सर्वत्रांचा । त्या दुर्जनें दूर लांब-
 विला स्यंदनं गोपाळांचा ॥ चाल ॥ मग झाली निराशा । बाई
 नेलें सर्वेशा अंतरलीं ऋषिकेशा ॥ चाल ॥ आज दुरावलों आम्ही
 पाहा कमळपत्राक्षा ॥ आकूरा ॥ ठेवी तशीच आमच्या हृदयांत
 अपेक्षा । आकूरा । गोपिकास झिडकाविलें हरी मागत भिक्षा ।
 आकूरा । गोकुळच्या जनांस दिधली प्रेतदिक्षां । आकूरा । प्रभु
 प्रजासहित सर्वास लाविली शिक्षा । आकूरा । नाहीं भोगू दिधली
 चित्तपरिक्षा ॥ आ० ॥ तोची आसा कीं काय आजून हें नकळे
 कोणाला । नाहीं त्याचा विश्वास जाईल अवचित घालून घाला
 ॥ ३ ॥ पूर्वीं प्राणम करणें वाल्मीकि वचनार्शी ॥ निमित्त्यास
 कैकयी निघाली राघव वनवाशी ॥ ते वेळें अति दुःख झालें
 अयोध्याग्रामार्शी । सकळ प्रजा जन मिळून वेष्टिलें जानकी-
 जिवनार्शी । हे दुःख सांगती निर्तीवनी यमुना तिरार्शी । कृष्णा-
 सारिखा कृष्णभक्त पाहिलें उद्धवाशी ॥ चाल ॥ म्हणती घन

सांवळा । कटी पितांबर पिवळा । कधीं आला गोकुळा ॥ चाल ॥
करुणा जाणून हरी आणिला गोकुळभुवनीं ॥ आ० ॥ नाना परि
केला शोक ऐकिला श्रवणी ॥ आ० ॥ पाहिल्या विकळ ब्रज-
वनितां दडल्या अवनीं । आ० । मरत्यास दिधली जय अमृतसंजि-
वनी । आ० । जणु धर्मन्याये लवण मिळविलें जीवनीं । आ० ।
वाटतें कळवळा धरिता आमचे स्तवनी । आ० । जवळ येऊन
न्याहाळितां दृष्टी देखिलें उद्धवाला । होनाजी बाळा म्हणे
उद्धव बोधील गोपिकाला ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णराधाची ॥ ११ ॥

चाल कोठें करमिली रात्र सांगरे वात सारितें मुखाकडे ॥
कां निजलासी पाठमोरा हतवेळ्या खव्याकडे ॥ सगन ॥

॥ राधा म्हणे श्रीहरी तुम्ही रात्रीं होतां कोणें ठाई ॥ तें
सांगा मजप्रती आतां सत्वर भुधरशाई ॥ ध्रु० ॥ नुतन वधु
देखण्या गोकुळामध्ये गोवळबाळीं ॥ नित्य तुम्हाला हरी नविन
एक हृदयी कवटाळीं ॥ चार प्रहर कर्मिली निशी कोणें घरीं
वनमाळीं ॥ आला नेत्र पुशीत उठून येवढे प्रातःकाळीं ॥
सुरस गंध केशरी टिळक वर कस्तुरी भाँळी ॥ धर्मानें पुसिला
भोगिली कोणीतरी वेव्हाळी ॥ दिसती नेत्र आरक्त मुखावर
तेज कचित् नाही ॥ १ ॥ वर्तमान साद्यंत हकीकत नाही तुला
कळली । श्रवण की तूं बरें अंतरीं घे समजून वहीली । वनामार्जी
पोवळां गाय माझी पळून गेली । तिला आणायासाठीं राधिके रात्र
बहुत झाली । ते श्रम झाले आम्हांसो रात्रीं असी जागृती घडली ।
त्या योगें आरक्त नेत्र मुखीं पीत दशा आली । तेज नसे या लागी
राधिके मनीं शोधून पाही ॥ २ ॥ कांहो रुळला दिसे चिरां

१ शोकप्रस्त २ स्त्रिया ३ मीठ ४ शेषशाई (कृष्ण). ५ स्त्रिया. ६ गोव-
ळ्याच्या मुली. ७ कपाळास ८ सुंदरनार. ९ पिवळी (पिंगट.) १० मंदिल.

मस्तकिचा श्रीरंगा । पेच असे मोकळा मनीं विचारा भवभयभंगा ।
 सुगंध वस्त्रे सारीं येतो परिमळ तुमच्या आंगा । न बोलतां हें
 असत्य हरी तुम्ही मजपासी सांगा । ओठ कांहों सुकले गोपी-
 मानसराजीवभृंगा । प्रवर्तला कांहों म्हणा तुम्ही रात्री स्त्रीच्या
 प्रसंगां । गालाला अंजन लागायाचें कारण काई ? ॥३॥ आणावया
 पुष्पे माध्यांहीं मळ्यामधीं गेलों । आकाशी घने वर्षतांच मग मी
 जाई तळीं बैसलों । पडतां वर पुष्पाचे बिंदू मी तळीं अवघा
 भिजलों । सुगंध त्याचा असे परस्थळीं नाहीं कोठें रमलों । ओठ
 सखे सुकले धुंडितां गाई वनीं श्रमलों । तरुसें गुंतला चिरा ठाउका नसे
 आंतींत श्रमलों । म्हणून पेंच मोकळा टिळ्याची गाली काळि-
 माहि ॥४॥ क्षिराब्धीवासा जगन्निवासा आहो यदुकुळ भूषणा ।
 हे गोविंद मुकुंद मुहारे अच्युत मधुसूदना । जगव्यापक हे जग-
 निधी गोपीमानसमोहना । शकटांतक श्रीहरी भजन हे रुक्मीणीच्या
 रमणा । चार वेद षड्शास्त्रे पुणें अठराही नाना । शिणलीं गुण
 वर्णितां न येशी तूं त्यांच्या ध्याना । होनाजीबाळ वसो दृढनिश्चय
 तुजपाई । ते सांगा मजप्रती आतां सत्वरभूधर शाई ॥

॥ लावणी पंढरीनाथाची ॥ १२ ॥

चाल ॥ क्षमातळीं इज समान नाहीं उमामहेश्वरपुरी ॥

पुरी पडेना काशी मग इतर दासी न कोणी अशीहो पंढरी ॥ रामजोशी ॥

॥ अन्यक्षेत्र द्वारकादि करून रक्षण भीमातिरीं । दृष्टी आवडी
 पाहिली पवित्र भुवैकुण्ठपीठ पंढरी ॥ ध्रु० ॥ समपदकटीं कर ठेउन
 सांवळा विटेवर आक्षई उभा । निशिदिनीं तिष्ठत भक्तांचा सखा
 वैकुण्ठपुरिचा सुभा । मकराकृति कुंडलें सुशोभित श्रवणीं फांकतीं
 प्रभा । इंद्रनीळापरि कांती ज्याची तो रंग चढला नैभां । ब्रह्मवेत्ते

१ संसार सुखाचें नाश करणाऱ्या. २ सुरत सुखांत. ३ काजळ.
 ४ पाऊस. ५ झाडास. ६ आकाशांत.

स्वानंद भरित भाविक संताची सभा । नामस्मरणें करुनि आळ-
 विती त्या रुक्मिणिवल्लभा ॥चाल॥ मृदु मृदु मृदंगमंजरे । वाजती
 विणे सुस्वरें । नाचती प्रेमाच्या भरें ॥ सद्गदीत अंतरें ॥ आलिंगन
 कवळुन देती करी ॥ध्रु०॥ ॥१॥ हरिनामाचा गजर पताका बाळ-
 वंटे फडकती । ठार्यां ठार्यां-कीर्तनीं संत आपणाची नटला श्रीपती ।
 कांठें सांगे ब्रह्मज्ञान कोठें सांगे राज्यनिती । कांठें सांगे प्रपंच-
 विस्पात्ति । कोठें सांगे गोकुळांतील स्वयें बाळपणाच्या स्थिती ।
 कोठें सांगे गोपीचे विषय प्रेमयुक्त बहुधारीति ॥ चाल ॥ कांठें
 उद्धव बोलावुनि धाडी गोकुळालागुनी । म्हणे ये गोपीस बोधुनी ।
 श्रोतावक्ता आपण होउनी । रंगकिर्तनीं भरीं ॥२॥ कृतायुगीचे ठार्यां
 जनाला ध्यान प्राप्तिच्या श्रेयें त्रेतायुगीं महा महा यज्ञ ज्यातें सम-
 पितीस्वयें । द्वारपायुगीं नीतिराज्य उपचार अपिती प्रियें । परी द्वार-
 काप्रभुची यत्किंचित पदप्राप्ती नये । कलयुग चतुर्ययांत भक्त-
 जननाभीं धरुन निश्चये । आठउन हृदयीं निरंतर वर्तती जगामाजी
 निर्भयें ॥ चाल ॥ जें परब्रह्म सावळें ॥ साहांचहू आठरा नकळें ।
 तें विटेवर स्वनामलिळें । भक्तजनांप्रती बळें । स्वआर्घे उद्धरीत
 श्रीहरी ॥३॥ रामनाम हें तारक नौकाभवाब्धीत दिनिनिशीं ।
 प्रवर्तला हा केशव सदैवतिष्ठत भक्तांपाशीं । करी भवाब्धीपार
 म्हणून ते भगवत्जनयेविशीं । नामीं धरून विश्वास सदारत श्रवण
 मनन मानसीं । सदा सर्वकाळ खेह ठेवून वाढवीत मायबाळका
 जसी । घनःशामदासावर प्रत्यहीं कृपा करी तसतसी ॥ चाल ॥
 नामीं धरितां आवडी । दर्शनीं मुक्ति रोकडी । तो गोपाळांचा
 गडी । आठवीतां घडोघडी । देतसे पदअचळ अंबरीं । होनाजी
 बाळा म्हणे हरी रमवा निजमंदिरीं । अन्य क्षे० ॥ ४ ॥

॥ भुपाळी ॥ लावणी ॥ १३ ॥ बी

घनःशाम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय ज्ञाला । उठि लौकर वन-
माळीउदयाचळीं मित्र आला ॥ध्रु॥ सायंकाळीं एकेमेळीं द्विज-
गण—अवघे वृक्षी । अरुणोदय होतांच उडाले चरावया पक्षी ।
अधमर्षणादि करूनि तापसी तपाचरण दक्षी । प्रभात काळीं
उठुनि कावडी तीर्थ—पथ लक्षी । करुनि सडासंमार्जन गोपी
कुंभ घेउनि कुक्षी । यमुना जळासि जाती मुकुंदा दध्योदन भक्षी
॥ चाल ॥ मुक्तता होऊं पाहे, कमळिणीपासुनी भ्रमरा । पूर्व
दिशे मुख धुतलें, होतसे नाश तिमिरा । उठीं लवकरी गोविंदा,
सांवळ्या नंदा कुमरा ॥ चाल ॥ पहिली । मुख प्रक्षाळण करी
अंगिकारी भाकर काला उठि लौकर वनमाळी उदयाचळीं मित्र
आला । घनःशामसुंदरा श्रीधरा० ॥ १ ॥ घरोपरीं दीप अखंड
त्याच्या सरसावुति वाती । गीत गाती स-प्रेमें गोपी सदन। येती
जाती । प्रवर्तानि गृहकर्मी रंगावळी धाळूं पाहती । आनंदकंदा
प्रभात ज्ञाली उठ सरली राती । काढिं धार क्षिरपात्र घेउनि घेनु
हंवरती । द्वारिं उभे गोपाळ हाक मारुनि तुजला बहती ॥चाल॥
हे मुक्तहार कंठीं, घालीं या रत्नमाळा । हातीं वेत्र याष्टि बरवी,
कांबळा घेई काळा । ममात्मजा मधु-सुदना, हृषिकेशी जगत्पाळा
॥ चाल ॥ पहिली । लक्षिताती वासुरें हरि घेनुस्तनपानाला ।
उठिं लौकर वनमाळी उदयाचळीं मित्र आला घनःशाम सुंदरा
श्रीधरा ॥ २ ॥ प्रातःस्नानें करुनि गोपिका अलंकारें नटती ।
कुंकुमादि चर्चुनी मंथनालागिं आरंभित्ती । प्रेमभरित अंतरांत
बदर्नी नामावळी गाती अर्घ्यदान देउनिया द्विजगण देवार्चन
करिती १ नेरुनिष्ठ वैष्णव ते विष्णु-पूजा समर्पिती । स्मार्त शिवा-
र्चनसक्त शक्तीतें शाक्तहि आराधिती । चाल । ऋषीगण आश्रम-

वासी, जे निरंजनी धाले । अरुणोदयि आपुलाले, ध्यानीं
निमग्न झाले । पंचपंच उषःकालीं, रविचक्रनिघों आले ॥ चाल ॥
प० ॥ एवढा वेळ निजळासि म्हणून हरि समजेल नंदाळा । उठिं
लौकर वनमाळी उदयाचळीं मित्र आला । घनःशाम सुंदरा
श्रीधरा० ॥ ३ ॥ विद्यार्थी विद्याभ्यासास्तव सादर गुरुपार्यी ।
अध्यापन गुरु करिती शिष्य हि अध्यायना उदर्यी । याज्ञिकजन
कुंडामधिं श्राहुति टाकितात पाहीं । रविप्रभा पडुनियां उजळल्या
शुद्ध दिशा दाई । हें माझें पाडसें सांवळे उठ कृष्णाबाई ।
सिद्ध सर्वे बळिराम घेउनि गोधनें वना जाई ॥ चाल ॥ मुनि-जन
मानसहंसा, श्रीमनःकमलशृंगा । मुर-हर पंकज पाणी, पद्मनाभ
श्रीरंगा । शकटांतक सर्वेशा, हे हरि प्रताप तुंगा ॥ चा० प० ॥
कोटिरवींहुनी तेज आगळें तुझिया वदनाला । होनाजीबाळ नित्य
ध्यातसे, हृदयीं नाममाळा । उठिं लौकर वनमाळी उदयाचळीं
मित्र आला । घनःशाम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय झाला० ॥ ४ ॥

लावणी ॥ १४ ॥

चाल ॥ दहा शिंदळक्या करीन परंतु एक लग्नाचा नको नवरा ॥

माहेरीं माझें चित्तमन रमलें सासरचा नलगे वारा ॥ परशुराम ॥

फंदी अनंत कवनाचा सागर, अजिंक्य ज्याचा हातखंडा ।
चमत्कार चहूंकडे चालतो, सृष्टीवर ज्याचा झेंडा ॥ ध्रु० ॥
मूळ संगमनेर ठिकाण त्याचा कीर्ति उदय जैसा अर्की । नवीन
तऱ्हा नारळी डोईला । पदर पागोट्याची फिरकी ॥ वाचावंत
संपत्तीसारखी बहुतांचे तनमन हारकी । लांगेलुंगे कवि भेदरले,
अवध्यांवर त्याची गुर्की । समोर गातां कोणी टिकेना । मनामधीं
बसली कर्की । घन ज्याचा हातचा मळ, केवळ तोच हैपयांचा
हांडा । फंदी अनंत कवनाचा सागर, अजिंक्य ज्याचा हातखंडा ।

चमत्कार चहूंकडे चालतो, सृष्टीवर ज्याचा झेंडा ॥ १ ॥ फंदी
 आनंदी छंदी वरदी, ब्राह्मण त्यावर गुरुकृपा । सरस्वती
 जिव्हार्मी अक्षर्या, भंग नसे ज्याचा हरपा ॥ कवन बहुत
 उदरामधीं भरलें, फणस जसा मोठा कापा ॥ भाळीं त्रिपुंडी-
 टिळा केशरी, कस्तुरीचा वरती छापा ॥ मोठमोठ्या राज्यामधीं
 महशूर, जगजाहीर चारी तर्फा ॥ आकट विकट कवनांच्या
 चाली, नित्य नव्या आक्षयी थापा ॥ विद्याअभिमान नाहीं
 जयाला, असा कवी कंचा धुंडा ॥ फंदी अनंतकवनाचा
 सागर । अजिंक्य ज्याचा हातखंडा ॥ चमत्कार चहूंकडे
 चालतो ॥ सृष्टीवर ज्याचा झेंडा ॥ २ ॥ नांवाचें चांदणें
 जगाचें, मुख्य मुख्य खासे खासे । कीर्तनरंगीं झडा घालिती ॥
 मानवला सर्वत्रासीं असे ॥ पुढें मागें ऐसा नसे दुसरा ॥ मृत्यु-
 लोकींचा रहिवासी ॥ पहा रत्न पंधरावें माता, धन्य जन्मली हो
 त्याशीं ॥ असा पुरुष चिरकाळ असावा, गुणनिर्गुण पंडितराशी ॥
 होनाजीबाळ म्हणे जगावा, बहुतकाळ आयुष्य याशीं ॥ अविट
 ज्याची करणी ऐकतां, देहप्राण होतो थंडा ॥ गुरव त्याचे संगें
 सोबती; कुशल कला जाणें उदंडा । फंदी अनंत कवनाचा सागर,
 अजिंक्य ज्याचा हातखंडा ॥ चमत्कार चहूंकडे चालतो सृष्टीवर
 ज्याचा झेंडा ॥ ३ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ १५ ॥

चाल ॥ हा फंदीफांकडा मज सांपडला गुंडा ॥ चालूं दे प्रीत शवटा दवा मातंडा ॥

उद्धवा गोपी वांछिती हरी सुखसंगा । तुम्ही जा मथुरेसीं
 घेऊनिया श्रीरंगा । ध्रु० । अवतरले यशोदे सदनीं श्रीहरी जेव्हां
 आम्ही तारी वृजाच्या आनंदलों मनीं तेव्हां । आजन्म भाग्यसंयोग

पूर्वीचा ठेवा । म्हणवून विलासी अनुसरलों केशवा । सांवळे
सगुण सदरूप उद्धवा केव्हां । दाखवितां दृष्टी यश जोडशील येव्हां ।
चाल । येऊन दुष्ट आकुरें हें केलें कृत्य उद्धवा ॥ दाखवी दृष्टी
सुरमर्दना झालों भृत्य । उद्धवा । पापाणें घेऊन आम्ही मस्तक
फोडूं परेंतें । उद्धवा । जाऊन मथुरेसीं सांगत याला सत्य ।
उद्धवा । हरि तुझ्या वियोगें गोपी पावल्या मृत्यु । उद्धवा ।
टाकिर्ला रक्षा यमुनेमाधि न्याहाळून प्रेतें । उद्धवा । त्या उदकें
करिनि आंघुळी आणून हरी येथें । उद्धवा । मुरलीध्वनी करिव
येकदां जाळल्या तेथें । उद्धवा । धाडिलें तुला पहावया गोपिचीं
चित्तें । उद्धवा । अंतरलों आम्ही सांवळ्या भक्त भवभंगा ॥ १ ॥
जयेपासूनी हरी गोकुळीचें निधान गेलें । तेंपासून गोकुळ आवघें
उदासलेलें । चातके आम्ही पाहा आमचें भाग्य उदेलें । वाटतें
हरी मेघबिंदु रे भले । माता पितयास मुख्य स्थळीं त्यजीयलें ।
मथुरेंत राहावें बरें हरिनें केलें ॥ चाल ॥ आम्ही कठोर पाहा
केवढ्या गवळ्यांच्या नारी । उद्धवा । वांचलों आजून हरी नसतां
या संसारी । उद्धवा । जो जिवंत गोकुळीं तो भेटवी पुतनारी ।
उद्धवा । तुझिया बळें तो वर्ततो मुरारी । उद्धवा । हें कोणी नांव
ठेविलें अवधारी । उद्धवा । तो क्रूर केवळ निष्ठुर मनाचा भारी ।
उद्धवा । तु जलद जाऊन आम्हांला नारी ॥ श्रीहरि वियोग
हा रोग देहामाझारी । उद्धवा । श्रीकृष्ण कृपारस दे कर अरोग्य
काया सारी ॥ उद्धवा ॥ दाखवी दृष्टी उद्धवा सांवळ्या
श्रीरंगा ॥ २ ॥ उद्धवा तटस्थ निश्चय पाहून गोपीचें । नकळे
कोणासी करतृत्व धन्य श्रीहरीचें । लागेल ध्यान गोपीला सगुण
रूपाचें । निर्गुण दावितां प्राण वांचती कैचे । हारी तं बोधिव

आकळी मन बुजवनितांचे । ह्या न मानिती ब्रम्हज्ञान कथितां-
वाचें ॥ चाल ॥ उद्धव म्हणे ऐका सावधपणें कांहीं श्रीपती ।
तुम्ही व्यर्थची भ्रमतां तो तुम्हां वेगळा नाही । श्रीपती । नाना-
तरंग येकसागर स्वरूप पाहीं । श्रीपती । रांजणी घागरीं सूर्यबिंब
येक तन्हा ही ॥ श्रीपती ॥ अभेद सूत्र वर तामणी सुगराई ॥
श्रीपती ॥ धरूं जातां जवळ किंचित् बचकेंत न राही ॥ श्रीपती ॥
परिगार रूप हें हातासीं तें लवलाही ॥ श्रीपती ॥ कस्तुरी ती
दृष्टी सगुणरूपी पाही । श्रीपती । जो सुगंध तो निर्विकार खुण
बळकावी । श्रीपती । तो जवळ असून कां पडतां व्यर्थ प्रवाहीं ।
श्रीपती । कोठें जाउन आणुं श्रीहरी हें मज सांगा ॥ ३ ॥ जे
बसले असतील वर्नी नागवे उघडे । हें ज्ञान तुजें उद्धवा कथी
त्यापुढें । दाखवी आह्वांला सगुण सांवळें रुपडें । नाचतां राम
मंडपीं गोपीला आवडे । वाजवी सुंदर मोहरी वृजब्रंदे आवडे ।
ती ध्वनी ऐकुन चित्त मन त्याजकडे । चाल । अक्षई रत झालें
आम्ही सगुण रूपासी । उद्धवा । हा विसर पडेल केवी गोपिकांसीं
अवळासीं । उद्धवा । तूं बहुत आवडता कसे प्राण हरणासीं ।
उद्धवा । प्रत्यया आलें सांगितलें ज्ञान आम्हासीं । उद्धवा । तुझिया
श्रवणें समजलों निर्विकारासीं । उद्धवा । तूं दिव्य ज्ञान बोधिलें
गोपवृजांसीं । उद्धवा । रहा चातुरमास गोकुळीं निश्चय श्रवणासीं
उद्धवा ॥ होनाजीवाळा लावुन या लक्ष पदासीं । उद्धवा । गुण
गाय प्रेम आवडी श्रीहरीं चरणासीं । उद्धवा । रामा अंदुत्वं
पादें लीलु स्मरण प्रसंगा ॥ ४ ॥ तुम्ही०

॥ लावणी कृष्णाची ॥ १६ ॥

चाल ॥ घनःशाम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय झाला ॥ उठ लवकरी वनमाळीं •

॥ नंदनंदना हे वृंदावनवासा पूर्ण कामा । कोठें गुंतलास कोणत्या विलासा त्यजुन आम्हां ॥ ध्रु० ॥ मधुसुदना मुरमर्दना मुकुंदा शेषशैर् । प्रवर्तलों असतां आम्ही विषय छंदा तुझे ठायीं । अचळ अनाम अलक्ष निरद्वंदा सांग कांहीं । आम्हा त्यागिलेस कोणत्या संबंधावरून पाही । तुजविण त्राता आम्हांलागीं श्री- गोविंदा दुजा नाही । विसरूंना कदापी तव पदौरविंदा सर्वथाही । देई दर्शन किती पहासी तमाशा घनःशामा ॥ १ ॥ हे अनंत वेष धारका मुरारी मोक्षदानी । आम्ही तुजवांचून सर्व गोपी नारी दैन्य वाणी । हे विरंचितांत मधु कैठमारी चक्रपाणी । विषय संकर्षी तुज पहावें पुतनारी कोणे स्थानी । हे स्मरारी गोवर्धन- धारी गदापाणी । आम्हा चातकाशीं मेघ होउन तारि या निर्वाणी । अशा दुर्बळास पावशी केव्हांसा सौख्यधामा ॥ २ ॥ जाईजुई मालती बकुळी खर्जुरी हो तुझी आतां । देखिली किं काय सांगा सुंदरीं हो गोपीनाथा । कुमदिनी कमळणी स्वस्त सरोवरीं हो येथें रहातां । देखिलें कीं काय कर्दळी बदरीं होम दनताता । देवदार आणिक तुळसी मंजुरी होईकुन जातां । देखिलें काय सांगा तुम्ही तरी हो शेषभ्राता । पाही नेत्र उदित भक्तहृदयें वासा मनो- आरमा ॥ ३ ॥ हे वैकुंठपते अद्वया अव्यक्ता गुणसमुद्रा । कोठें आली नकळे गोपीविरह सक्ता त्यजुनी निद्रा । म्हणविशी तुं गिते- मार्जी पार्थवक्ता निर्जरेद्रा । रासमंडळांत वृजवासी भोक्ता पूर्ण

१ तुलसीवनांत राहणाऱ्या (कृष्णा), २ टाकुनी ३ शेषाव । नेत्रजणाऱ्या (विष्णु) ४ पादरूपकमला, ५ कृष्ण ६ महादेव ७ गोवर्धन पर्वत उच्चलपार ८ गदा हातीं ज्याच्या तो.

चंद्रा । होसी प्राप्त आम्हा तूं विषययुक्ता इंद्रचंद्रा । म्हणे
होनाजीबाळा सदां तुझे भक्ताहृदयीं मुद्रा पाव श्रीहरी
असाच तुझा दासा कासीरामा ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ १७ ॥

चाल ॥ हंद छातीवर बुंद गेद जणू गुलाबबहारामधीं फुलती ॥ वसंतकाळीं
कळें कवळें तसें तुझे जोवन खुलनीं ॥

राधा हरिला पुसती नैत्र विलासती लाल भासती उघड दिसती
दृष्ट घुमिली । सांगा मजला श्रीपती काल तुम्ही रात्र कोठें
क्रमिली ॥ ध्रु० ॥ नाजुक कोंवळे निखळ निवळें झालें पिवळें
स्वरूप सांवळे सकळ लोपलें । परगृहीं अतुरागृहीं ज्या गृहीं
निद्रेनें व्यापिलें । नवतीचे दिवस हे चार म्हणून व्यभिचार करून
साचार त्यजून आचार भाव आपले । हं लटके शब्द नेटके करून
चेटके बरें स्थापिलें । नूतन केशर निर्मळ जवादीमळ अंगीं आमळ
सुरस परिमळ सुगंध लेपले । पुष्पहार कंठीं जो हार करा परिहार
वचन सोपलें ॥ चाल ॥ जाउन विषयाचे बळें । श्रीपती । तुम्ही
रतला पर अबळें । श्रीपती । आरक्त झालीं बुबळें । श्रीपती ।
नेता यमुनातिरा बळें । श्रीपती । जी तुम्हासवें रतली तिच्या
हातिची विडी घेतली तेणें जितिली घटका वर्मली ॥ १ ॥ तव-
प्रीतिविषय अधिके सौख्य साधिके वृत्ती वेधिके आहो राधिके
तूं मनमोहनें । ढवळी पिवळी सांवळी धेनू चुकल्यास धुंडिलीं
वनें । पाहा प्रचीत वसूनया निचिंत नको मनदुचीत पडियेलें
खचीत आम्हा धांवणें । राहिली तितुकी वायली पाहिली तुळसी
वृंदावनें । त्या जळधारा वर्षती नाहीं फुरसती न पक्षि स्पर्शती
चारा न्वावणें हें अरिष्ट येवढें वरिष्ट येथें परिष्ट प्रीये दावणें ॥

चाल ॥ कर शोघ मनीं दुरवरी । राधिके । नको करूं छळणावर-
 री । राधिके । हे का व्यर्थची आणसी तूं अपमानसीं हृदयीं
 धानसी तुझ्या मानसीं ममरित भ्रमिलों ॥ २ ॥ लहान परि
 परवधु नव्या नूतन ह्या नव्या मनीं मानाव्या करून ओणव्या तुम्ही
 ठकविल्या । कंसारी विषय रतीसारी गोपमुलि संसारीं मुकविल्या
 । हे गुण तुम्हांत वितृपती आहो । श्रीपति अशी विपती । कसी
 लोपती उदंड चुकविल्या । घडी कर्थाता पळक्षण जरा देहिहे अमृत-
 फळ पिकविल्या जाऊन परसदनांतरीं कामनातरिं मिथुन अंतरिं
 अशा किती तरी स्त्रिया छकविल्या । लोकांतीं विषयसुखांतीं
 गोष्टी म्यां येकांतीं शिकविल्या । चाल ॥ शिरीं तिवट
 पेच गुंतले ॥ श्रीपती ॥ जवेमणी हृदयीं रुतले ॥ श्रीपती ॥ पितवर्ण
 मुखें जितले ॥ श्रीपती ॥ कार्यानिमित्त चितलें ॥ श्रीपती ॥
 श्रीहरी तुम्ही श्रेष्ठ पदांत गोप्रमदांतहो आनंदांत विषय नादांत
 गोष्ट शर्मिलों ॥ ३ ॥ गुण सुगुण प्राणवल्लभ सौख्यें सुलभें विषय
 दुर्लभ तुझा वल्लभें आम्ही दिनिनिशीं ॥ नसतां घरीं नंदातें नकळे
 हा वृत्तांत आम्हा जसजमा कुणबी शेतकण निसी । त्यागती
 वृत्ती रंगती तुझ्या आमचे मनानिसी । निर्धन धन सांपडे
 आंतांना पडे सदा बापडें तें मन भावडें करून घननिसी । तुज
 तसें हें मन भजतसें विषयीं रिझतसें प्रीतपणानिसी ॥ चाल ॥
 कविशांत गुणरतन राधिके । होनाजी बाळाचें वतन राधिके ।
 आधिं करून मतीचें मथन ॥ राधिके ॥ कथिलें श्रीहरीचें कथन
 ॥ राधिके ॥ रामा अंदु करितो श्रवण अक्षरें वनसुधारस कवनें
 होतीं उद्भवन वृत्ती निर्मिली ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ १८ ॥

चाल ॥ बा काय घालतोशी संसृतीचा पिंपारे । या मानव देहीं भजरे०
अथवा । हा फंदी फाकडा मज सांपडला गुंडा ॥ चालुंदे प्रीत शेवटीं देवा मार्तंडा ॥

सोडी वाट जाउंदे मला शामसुंदरारे भक्तकाम कल्पद्रुमहरी
धुरंधरा ॥ ५० ॥ जळ हें न्यावयासी मित्रकन्येचे तटीं । दिवसां
दोप्रहरीं आली सहज एकटीं । पदर धरून घातलें त्वां व्यर्थ संकटीं
व्रज वनितालागी कसें आडविसी भलतेंच मिसें मार्गी अवगुण
असें अयोग्य श्रीधरा ॥ १ ॥ आधींच तुझी सांवळी मूर्त गोजिरी ।
सदनीं तृषा हरणी नेत पूर्ण घट शिरीं कंदुकै दे म्हणवुन त्वां
धरियेली निरी । छी छी हें करिसी काय करिसी विचक्षणा येथुन
जाय धरितसे मी तुझे पाय अरे गदाधरा ॥ २ ॥ नवल परी
यशोदेशी गोष्टी सांगसी । गोपमुलांमाजि श्रेष्ठपणें वागसी ।
कंदुक मजपासीं नसुन कां तूं मागसी । पहा चित्त अनुभवे हें
हरी तुज योग नव्हे टाकि टाकि असी सवे सुगुणमंदिरा ॥ ३ ॥
तव करीं इंदिरावरों आमची स्थिति । व्यर्थ छळावें आम्हांसी हें
तुझे चित्तीं । राज्यभार चालविशी कोणते रितीं । वर्तसी अज्ञान-
पणें लौकिकासि होय उणे होनाजीबाळा म्हणे सुरेख कंदरा ॥ ४ ॥

लावणी कृष्णाची. ॥ १९ ॥

चाल—रतीवंत महाराज पेशवे अमालिक सुती मोती । सवाई माधवराव
सवारी निघाली नबाबावरती. ॥

जन्मोजन्मीं हरीप्राप्ती स्तवने उदात भामासंती । प्रश्न पुसुन
नारदालागीं दान दिधला श्रीपती ॥ ५० ॥ सत्राजित प्रभुची कन्या
ती भामा सुंदरी । द्वारीं स्वर्गाचा वृक्ष स्यमतंक मणी पित्याच्या घरीं ।

१ भक्तांची इच्छा पूर्ण करणारा कल्पवृक्ष. २ यमुना. ३ चेडु. ४ लक्ष्मीपती
५ स्वभामा.

त्या ऐश्वर्यावरून न मानी कोणा द्वारकेपुरीं । जन्मोजन्मीं प्राप्ती
हरीची इच्छितसे अंतरीं । तो नारद पातला अकल्पित भामेच्या
मंदिरीं । ती म्हणे नारदा हरिप्राप्तीची युक्त सांगा मज बरी ॥
चाल ॥ नारद म्हणे हे आबळा । नेणुन हरीची कळा । इच्छित
अंत सांबळा ॥ चाल ॥ नारदे बुद्धि सांगितली बरवे परी । दा-
नासी कृष्ण दे भामे आपले करीं होईल प्राप्त जन्मोजन्मीं
श्रीहरी ॥ चाल ॥ ऐसें उत्तर भामा ऐकुनी । पुसती एकांतीं
हरी लागुनी । दाना देते द्विजं बोलाउनी । हें तो मानेल कीं
तुमचे मनीं । भामे हरी म्हणे त्वरा कर झगीं । सखये ही मात
न फुटतां जनीं ॥ चाल ॥ अति हर्षें सत्राजीतबाळी । पुजा आणि
सामोग्री ते काळीं । सिद्ध करून ठेवी वेलहाळी ॥ चाल ॥ गंध अ-
क्षता नाना परिचीं सुगंध पुष्पें निरांजन आणि कर्पूर आरत्या परमा-
नंद हृदयीं भामेच्या नंदनास श्रीगोविंदजीस बसवून मुनीपुढें ॥ चाल ॥
यथाविधी संकल्प करुनी हरी दिली नारदा हातीं । नारद म्हणे
हे त्रिजग धुंडिता न मिळे असा सोबती ॥ १ ॥ नारद म्हणे उठ
चाल त्वरें मज सर्वे जगन्नायका । विणा गवाळें पुस्तक सांभाळी
आमच्या पादुकां । हें काय आज आश्चर्य आगा हे वैकुंठीचा
सखा । याच्या खांदा ओझें नेतसे कोठें नारद नेटका । केलें
दान भामेनें नारदाप्रती यदुकुळ टिळका । प्रगटता हे मात आल्या
भामेसदनीं गोपिका ॥ चाल ॥ मंद्रावती बोले मुखें । भामे अनर्थ-
कारके । तव ज्ञान आम्हां ठावकें ॥ चाल ॥ पाज्यातक पुष्प हें
स्वर्गीहून आणिलें । तें सहज रुक्मणीप्रती हरीनें दिलें । निर्वाण
तयाचे त्वां फारच मांडलें ॥ चाल ॥ स्वर्गीं हरी या कामें लाविला

तेव्हां त्वां स्वर्गवृक्ष देखिला । तो त्वां जंव द्वारीं आणून लाविला
तेव्हां जीव तुझा संतोषला । एक वेगळी करून रुक्मीणी । आष्ट
नायका आदि कामिनी । सर्व आल्या गजगामिनी तैशा । तल-
पतात सौदामिनी जैशा । गर्जतात कैशा हरिदानालागीं स्वामिणी
। कोण हौसी वैरीण भासे अनर्थ न पाहतां त्वां अप परमार्थ गमा-
उनी व्यर्थ, पतीदानार्थ, कोण शास्त्रार्थ, सुचविला । म्हणे देवकी
नवमास उदरीं माझ्या हरी गर्भ स्थिती । माझे बाळ द्यावयास
दान तूं कोण होसी निश्चिती ॥ २ ॥ लक्ष्मणा यज्ञजिती म्हणे
साधिलें सवतीमत्सरा । तुझ्या पित्यानें मण्यानिमित्यें वर्नीं धाडिलें
यदुविरा । पहा पहा केवढा अनर्थ निर्दोळिलें प्रशंशी नवरा । हा
मणी घातला घातला जीवा सत्राजीत नृपवरा । अनर्थकारक
मणी प्रत्यहीं वसे तुझ्या मंदिरा । याच निमित्त्यें जांबुवंति ते
पुर्तुन आणिलें घरा ॥ चाल ॥ तव ज्ञान समजलें आम्हा । होउनी
हरिची रमा । ना लेखिलें पुरुषोत्तमा ॥ चाल ॥ बोलती सर्व
बनितां आपापले परी । प्रत्युत्तर नदेची मग भामासुंदरी । बाळि-
रामानें सैन्य तें सिद्ध करून सवरी ॥ चाल ॥ पाठोपाठीं
मुनिच्या धांवती । मागीं उभयतांसी आटोपिती । स्वामी नारदा
उभे बोलती । कांठें नेतां आमचा यदुपती । सांगे नारद बळी-
रामाप्रती । ठकवून नेतो काय हरी या रिती ॥ चाल ॥ दान करी
भामा कृष्णासी । आम्ही जातसों स्वआश्रमासीं । भांडावया सिद्ध
सैन्येसी । आले तयावरी तो घनःशाम आग्रज मग काय वदतसे
नम्र बोलते । अमृत जैसैं तैसैं मुनिप्रती प्रार्थित कैसैं । अति रहस्यें
संतोष मुनिस पदार्थविदिं । मस्तक ठेऊनी त्या सनीध मुनी वदती

रडे देवकी स्नेहें नारदापुढें पदर पसरिती । पुत्रदान मागतें देई
मज येवढें प्रसन्न चिर्ती ॥ ३ ॥ मुनिस म्हणे बाळिराम कृष्ण पालट
व्या सेवकजनां । मागे देवकी दान तिसी अर्पावें जगाजिवना ।
नारद म्हणे ब्रह्मादि वंदिती ज्या यदुकुळभूषणा । अनयासें लाधला
आम्हांप्रती न करितांची साधना । ते वस्तु तुम्हीं नेउं म्हणतसा
ठकऊन मज ब्राह्मणा । याच प्रकारें प्रार्थितान नारदास कृष्णांगना
॥ चाल ॥ यादव म्हणती आहो मुनी । पालट सुवर्ण घेऊनी । द्या
हरी आम्हा लागुनी ॥ चाल ॥ नारद म्हणे आवश्य या घेऊनी
झडकरी । उभाविली तुळाते तेथें तथा आवसरीं । धांवले तेव्हां
जन मग घे आवघे सत्वरि ॥ चाल ॥ तेथें पारडीं हरीस बसविला
। भामा म्हणे सोडवीन हरीला । सत्राजितें मणी आपणा दिला
। प्रसवें प्रत्यहीं सुवर्णरासिला । सदनीहुन सुवर्णनग आणविला ।
गवें पारड्यामध्ये घातला ॥ चाल ॥ तरी कदापि नुचलें तें पारडें
पडे । समुद्रामार्जी हरळ तैसें जालें रडें । देवकी कडोविकंडी
घालिती सुवर्णरासी । आंगावरील अलंकारासी । घालुनिया
रुक्मिणी वरासी । म्हणती सोडवूं तुळणेसी नयेतें सुवर्ण भामेसी ।
म्हणती साधिलें सबतमत्सरासी । भ्रतारासी दान देऊन त्या ।
भांडारीं राज्याचे द्वारकाजन सुवर्ण आणिती । आष्ट धातु घातल्या
पारडें नुचलें आक्षेप क्षिती ॥ ४ ॥ जन करिती आश्चर्य बहुत हा
जड जाला श्रीहरी । गर्व सत्यभामेचा निदालून समुळिहुन करी एक
चोर एक ज्यार चाहाड एक मैद कर्म आचरी । दोघे मिळून हा
मंत्र योजिला भामेच्या मंदिरीं । म्हणे देवकी भामेसी सप्तजन्मीची
वैरिण खरी । कसा वैर साधिला वैरिणी माझा तव यावरी ॥ चाल ॥
मग बोले ब्रह्मनंदन । जे पट्टराणी रुक्मिणी । ते नाहीं आलियांतून ।

घरीं तिच्या धनाच्या रासी बहुत असती । यादव ऐकून उद्धवासी
पाचारिती । जा घेऊन या रुक्मीणीप्रती ॥ चाल ॥ वेगें उद्धव
मंदिरीं पावले । तेथें भीमकी रत्न देखिलें । भावें उद्धवीं हृदयीं
आलिंगिली । जालें वर्तमान निवेदिलें । किंचितसें हास्यवदन
दाविलें । भीमकीचें हृदय वर उटलें ॥ चाल ॥ हस्तपाद प्रक्षालून
अपूर्व गर्व नसून मग सर्व प्रकारें । बरवें परी तुळसीस प्रार्थी हें
पर्व मोठें पक्ष पत्र तबकांत वस्त्र आछादून वरतें । पुर्तेपणें भावबळें
जाणून परतें । सुवर्ण काढून तुळेतें तें तुळसीपत्र ठेविता पारडें
उंच उसळलें । कळला हा भावार्थची सारा । जयजयकारा प्रवर्तले
ते वृंदारेक संभारानें । पुष्पवृष्टी करिती धरिती हार्ती रुक्मिणी
सर्वेशा । पाहाती तमाशा । गोपी कशा धन आशा धरुन भांडती
परस्परें । तशांत भामा धन अपार आवरित स्वहातें फारच म्या
भांडार फोडुनी सुवर्ण आणिलें किंचित् होता न्युनच मग मी बरी
नव्हे आवघे जन पडती एकमेकीच्या गळा देवकी म्हणे सकळा
तुम्ही लबाड दिसतां वस्ता द्या माझ्या मज वांटूनि । सुना म्हणती
सासुशी कशाला कशासी नग द्या आम्हासी वाटून । याच प्रकारें
सहद्वारका गोपिका धनलोभें गुंतल्या ते पाहती ब्रह्मसूत कृष्ण
रुक्मिणी । भीमकीनें भावार्थी साडवून नेला हरि या रिती । होनाजी-
बाळा म्हणे भुकेला भावाचा यदुपती ॥ ५ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ २० ॥

॥ चाल ॥ रतिवंत महाराज पेशवे अमोलिक सुती मोती ॥ सवाई माधव-
राव सवारी निघाली नबाबावरती ॥

पोडशसहस्र गोपी अष्टनायका सहित श्रीपती । आचळ
सपसी सुजाण संतती नांदे द्वारावती ॥ ध्रु० ॥ मित्रवृंदेचे

सखीसी अवचित हरी भामे घरीं येउनी । कंटीवर भामा उभी
निकेतनीं ती दृष्टीस पाहुनी । विनोदें परी कौंसारी सत्राजित
दुहिते लागुनि । म्हणे आहो मित्रवृंदे आम्हां आवडती प्राणा-
हुनि । संपत्तिं गजगामिनी पहा प्रिये सवत नांव ऐकुनी ।
पाचारीत श्रीरंगार्ते शत्रूंचें नांव ठेवुनी ॥ चाल ॥ क्षोभून भामा ।
सुंदरा आपल्या गोपुरा । म्हणे बरें आला याहो याहो कौंसासुरा ।
सोडून स्वस्थळ मथुनप्रलंबसहोदरा । कोणत्या अर्थी आगमन द्वारा-
वती पुरा । नावरे क्रोध श्रीधरा इंदिरावरा । गुप्त वेषें गेले मित्रवृंदेचे
घरीं ॥ चाल ॥ मागुती दासी पाठविली हरी समजुती । ती म्हणे चल
भामे निकेतना यदुपती । आम्ही न येऊं म्हणवुन वस्त्रें गवरविलीं
दुती ॥ चाल ॥ भामा अंतर गवें व्यापिली । जाणून श्रीकृष्ण मुर्ती
लोपली । निर्वाण वस्तु गमवून आपली । मुग्धा वियोग व्यथनें
तापली । मित्रा अस्ती कमळण चोपली । सेवे परिचौरिका आज्ञा-
पिली ॥ चाल ॥ मुख मृगाला अस्ती आमावास्ये । तव प्रवेशुनी
राजिवहंसे । मुख मंचकी अति चिंताक्रांत बळी साधन साधिती ।
पंचाग्नि उष्णकाळ तप्ती । शतितवत् जळ न म्हणुनिया वलकलें
वसन दिगांबर धारी वेष धरुनी शिरीं जटाभार वाहुनी निरं-
जनी हारज्याप्राप्तीस्त्रव तिष्ठती न प्राप्ती करून अप्राप्ती साधन
अमाध्य हे स्तुती । लाधली ती गमउन विनवणीला म्यां पाठ-
विली दुती ॥ १ ॥ श्रीहरी आदृश्यें जाणुन अति व्याकुळ भामा
सुंदरी । मन हरलें मुरहर वियोगानळ व्याहाळी अंतरीं ।
अपप्रहस्ती तटस्थ नभाते ती चक्रवाक भास्करी । कां नसारे
आज यामिनी ढळती नक्षत्रें अंबरीं । अति कुसुम केशरी सुगंध

विटले चंदन आगरीं । मालती बकुली पुष्पेंहार सुकले सुख-
 शेजेवरी ॥ चाल ॥ दीनप्राय मार्ग लक्षिती हो भडमासती ।
 श्रीहरी सहवियोग चिंतार्णवीं चित्तवृत्ति समीर प्राय सत्त्वरी गती
 आली धांवत दुती । भामा म्हणे कां दाटली धापा तुजप्रती ।
 मस्तकीं विदारले रीती केस दिसती । बहु वाढवले भोगिले सुखें
 श्रीपती चाल ॥ चीर कंचुकी तुज ज्या कारणें नेसविली । द्वये
 नेत्रीं अंजन भोगवळें वाहवली । खुण दीक्षदंत चुंबन आधारी
 दाविली ॥ चाल । नेसतां निरकाचार भिजले सखे । तुझ्या
 रुतली पयोधरीं नखें । दृष्टी घुर्मीत तूं वृंदारके । निद्रा आवर्णी
 सेवाकारके । दुग्ध रक्षणार्थ मार्जर सुखें पहा पहा म्यां पाठविलें
 कौतुकें ॥ चाल ॥ अर्ध चंद्र भांग टीक शिरीचा । चळावया
 रतिरंग श्री हरीचा चर्चिन भैलागिरी चंदन तो श्वेत अति भ्रशक
 दिसे अति धर्मबळें वाहवला सकळ त्वां उशीर काय कारण
 लावाया । आनैनइंदु उतरला तुझ्या तव खंजिरीट नेत्रीं अंजन
 वाहवळें कसें त्वां सुख भोगिलें म्हणून संगदनीचें कर मनन
 अंतरीं हो सावध निश्चिती । घे निद्रा सुख सदनीं रात्रीं तुज घडली
 जागृती । दुती प्रत्युत्तर देत विचक्षण तूं भामा सुंदरी । सहज
 धावलें म्हणून दाटली धापा शरिरीं अंतरीं । म्या मस्तक हरिपदीं
 ठेवितां धरिलें वरचेवरी । चळावया कारण सांपडलें केश हरिचे करी ।
 निरपराधें ऐक सांगतें चीर भिजल्याचें परी । म्या जळीं प्रयाण केलें
 तुझा वर मछ रूपें सागरीं । चाल । रूपें कर्मट तुझा पती तीव्र पृष्टी
 आकृती ॥ दर्श स्तब्ध विकळ मी विकळ शरीर प्रकृती ॥ मग मुखीं तव
 अतार स्थिती शुकर विपत्ती ॥ लागले दंत त्या धरूं जातां अवचिती ॥

ती नारसिंह मूर्ती वर्षी दैत्याप्रती ॥ चल म्हणतां लोटलें मजला
सक्रोध रिती ॥ चाल ॥ रुतली नखें दिसतीं पयोधर स्थळां ॥
लागला उशीर वामनरूप धन सांवळा ॥ शोधीत शोधीत मी गेलें त्या
रसातळा ॥ चाल ॥ झाला तव पती फरश करीं घरी कोंडूनक्षेत्री
ही वसुंधरी जय वेळ पाहून अति हर्षातरीं सन्मुख ठेलें तव आज्ञे-
वरीं । केलें भाषण अति नम्रतपरीं । हा तोषला तो मर्दुन अरीं ।
तुझी सखी म्हणवुन मजला ॥ नेसवली ही तव खुण तुजला ।
तो श्रीराम अवतार धरुनी दशकंठ बदिचें पराक्रमें निर्जर सोड-
वले त्यांत राहून सुटला ॥ तीव्र तो पाहूनया हा चंद्रावळी एक
द्वादश गावें वैश्वानळं श्रीकृष्णें प्राशिला । ते समयीं मज श्वेत
शीतळ चंदन हा धर्म वळें वाहवला अमे कीं तव अतार बौद्ध-
रूपें मजसी न बोलेची शम्भा वम्भा विरहित निरंजनीं । नम्र
फिरतसे कोठें न दिसे अव्यक्त म्हणवुनी उशीर लागला । तुझा
रमण पाहावयास गेले विशेष त्यामी क्रोध चाढियेला । पाहून या
उत्कर्ष म्हेच्छ तो हातीं घेउनिया याकुत कुरंगी वहन उपीत
पीछित त्या क्रोधें न बोलेची मज रुदन आलें । अंजन हें मम
आक्षीं वाहवले । इंदु उतरला करी निःश्चिती । दशावतारी
लिला दाविली श्रीहरिनें मजप्रती ॥ ३ ॥ संपादणी कौटाल
कफालती ठाऊक आवध्या तुज । श्रम घडले तुज रात्रीं जा कर
पुरती निद्रावज । मी सत्राजीत तनया पडलें शोक समुद्री आज ।
नपवे निधान तारु माझे नौका आधोक्षज तेजहीन दीपक उदया
नपवेची सुपर्णाग्रज । निराभिमानी स्तुती करितां पावले बळि-
भद्रानुत्त । चाल । जय प्रिय विलास गोकुळीं मुर्ति सांवळी ।
येऊन कर्पांट अंगोळ्याग्रजें खळबळी । हें जाणून हृदयमळीं करी

१ पाताळांत. २ पृथ्वी. ३ शत्रु. ४ देव. ५ अग्नि. ६ पाति. ७ श्रीकृष्ण.
८ अरुण. ९ कृष्ण. १० दार.

मागुर्ता रळी । म्हण जाण आला तस्कर रात्रौ या स्थळी । मी
चक्रधर यदुकुळी कीर्ति आगळी । उघडी कपाट घे प्रिय मंचक
मंडळी । चाल । मग मामा म्हणे कुंलाल सर्व या तुम्ही । कां येणें
केलें हरिपत्नी सैदनाश्रमी । हरी म्हणे मी माधव आलों वहन
विहंगमी । चाल । मामा म्हणे जा वास्तव्या झंणी । माधव नामे रुतु
चसंतवनी । धरणीधर मी हरी प्रसिद्ध जनी । आहो सावधहो
मामा मर्गी । कोणा डसावयास ये क्षणी । आला फणीवर रजनी
पाहुनी ॥ चाल ॥ भोगबळें आलों तवभुवनी । मामा म्हणे ज्यु-
रिपदीरंघवनी । सोडून कांतार आला हरिकालया आघासुरया
शासन करितां विनोद रिती मामा म्हणे मज तुम्ही स्वर्गेद्रें
मजला कीमर्थ तुमचें आगमन येथें । हास्य वदन करी धरुन
प्रिय मांदिरी नेत । नानापरी पुष्पें मालती बकुळी जाई जुई
शेवती गुलाब पार्यातक सुमनें चंपक काळिका पुष्प हार ते
हेमपुष्करी । मृगमद कस्तुरी सुवासीत श्रीहरी अंगा चर्चिलें
लिंबलोण हरी मुखावरुनी उतगीती प्रेपें सत्राजीत कुमरी । प्रिय-
विलास हरी सवेतिया मीनरुती मामा क्रीडती । दोन जीवाळा
म्हणे सर्व पर्दा वसो चित्तवृत्ती । अचळ संपत्ती सुजाण संतती
नांदे द्वारावती ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ २१ ॥

चाल ॥ वेडीच झालें फार सुवेना घग्घदाकांदा ॥ पती प्रवासी

जाती होस मनीची पुरली नाही ॥

राधे हा मुकुंद उचलुनी कडिये घेई घेई ॥ ध्रु० ॥ करूं देईना
हा माझा दुध दुपत्यांस काहीं । मंथितां दह्याते धरितो रवी करी

१ कृष्णपक्षा कुंभार. २ कुंभार ३ सत्यभामेच्या मंदिरांत. ४ लक्ष्मीपती
पक्षी वसंत. ५ लवकर. ६ पृथ्वी धारण करणारा पक्षी शेष. ७ शेष.

ठाईं ठाईं । हाटे हा कदापी नुमजे समजविल्यास बाई । बारा सम-
जाऊन यासी तुझ्या घरीं नेईं नेईं ॥ १ ॥ हारिसी आनंदें राधा
मृदुमृदु बोलविते । माझे घरीं चाल कृष्णा दूधभात कालवितें
पाळण्यांत घालून तुजला निजवून हालवितें । यशोदेसी सोडी
कान्हा माझे जवळ येईं येईं ॥ २ ॥ गोविंदा गोपाळा कृष्णा
मुकुंदा क्षीराब्धीवासा । जगर्जीवना वज्रभूषणा गोपिमानसराज-
हंसा । उगा नको रडूं श्रीरंगा यशोदेसी सोडी कैसा । तुझी धरितें
होनुं वटी मी, निरे दुध पेईं पेईं ॥ ३ ॥ मला हाटे येथें मोठें स्वळि-
येले सांवळ्यानें । असाच हा रोज राधे हरि घरीं नेत जाणें ।
उगा हा निश्चित कैसा सुधा समजाविल्यानें । होनार्जावाळा त्या
स्तवनीं सदा हरीसही राही ॥ ४ ॥

॥ लावणी, कृष्णाचें स्वयंवर ॥ २२ ॥

चाल ॥ दैव प्राधान्य उभयतांचें ॥ म्हणून भारता रत्न लावलेस
गुणवंताचें ॥

पत्र दिधलें द्विजवरें करीं । वाचितां आनंदकंद तो मुकुंद मंद
मंद हांसत नंदसुत श्रीहरी ॥ १ ॥ द्वारकाधिश त्वरित येईं हो ।
चैद्य जंबुका कागहे समग्र छेदणार व्याघ्र तूं आवश्य सित्र होईं हो ।
आंबिकालईं भेटी देईं हो । समय पाहून त्वरित धाऊन येऊन या
गवी गवून स्वधनु येऊन जाईं हो । भुवन सुंदरा सिद्ध होईं हो ।
रुक्मियासी क्लेश देऊन द्वेष धरून ये शरणीं निशेष त्या आपेश
देईं हो । पतितपावना देईं लवकरी ॥ १ ॥ म्हणसी तूं जरी
निर्लज्ज मानसी । राजिवाक्ष सर्वसाक्ष कर्माध्यक्ष आपरोक्ष तूं
प्रत्यक्ष लक्ष जाणसी । कल्प वाउगें हृदयीं नाणसी । घन प्रदिस
भीमक आप्त देईं गुप्त होऊन तृप्त वाणसी । सांवळी तुझी मूर्त
लहानमी । म्या न देखतांच श्रवणीं मननीं पठणीं शिमनीं नमनीं

शयनीं तूं क्षणी वृत्तीस जाणसी । ऐकिली अशी कीर्ति मंदिरां
 ॥ २ ॥ उठून त्या सुदेवास आदरें ॥ देऊन क्षेम परिसहेम
 दृष्टी सूक्ष्म मनीं सप्रेम करून नेम प्रेम गहिंवरें । भीमके तुझें वदन
 गोजिरे । म्या न पाहतां रूपास भास हा जीवास तुझी आम्हांस
 आस सुंदरें । लिहिल्या विधे येईन मी त्वरें तुज प्राणे न
 राजसे जसें तुझ्या मनीं कसें ते सखे विशेष उत्तरे सांग जा द्विजा
 गोष्ट ही खरी ॥ ३ ॥ विवाहा कारणें श्रीकृष्ण चालले । त्यजून
 भ्रांत हा वृत्तांत मंदिरांत गोपिकांत न कळतां रथांत बैसले ।
 नेमिल्या रिती स्थान पावले । अति कृतघ्न विर निमग्न शस्त्रें नम्र
 करून भग्न लग्न लाविलें । मागध शिशुपाळ त्रासले । ध्यातसे
 होनाजीवाळ हे कृपाळ सरस कोमळ चरण कमळ दावी आपले
 लक्ष हें वसो तव पदांवरी ॥ ४ ॥

॥ महादेवाची लावणी ॥ २३ ॥

चाल ॥ महाराज गवरीनंदना, अमरवंदना, दैत्यकंदना, हे मंगळमूर्ती ॥
 ठेवी कृपादृष्टि एकदंत दिनावर पुरती ॥ —रामजोशी

श्रीविश्वनाथ पशुपती, अखिल सुरपती भवानीपती भवनाश-
 कमूर्ती । हें लिंगरूप मृत्युंजय अगाध कीर्ति ॥ ध्रु० ॥ साजिरा जटा-
 संभार जान्हवी नार चंद्रसाकार मन्तकीं धरिला । त्रितियांबकीं
 अति सुंदर शोभतसे आनळा । आननीं तेज अपार कुंडलाकार
 अहीचे हार सकटी गरळा नागाचा हार गळा धरी नरकपाळा ।
 विराजीत हस्ती आयुधें गजानन सुधेही प्रावर्णाला । शार्दुळ चर्म
 शोभतसे वसनाला कैलासाचळ जो धांवली त्यावरी । सिंहासनीं मूर्ती
 विमळा । गोजरी । आठवा निशिदिनीं भोळा । अंतरां । मूर्ती ही
 सगुणसाकार भेदविकार रहित जो आकार साधुजन भजती ॥ १ ॥
 अंकिते षाळ-पण्मुख आणिला गजमुख जगातें सुख देती वरदी ।
 वामांकीं स्थित हिमतनया आनंदी । येऊनी छत्र चामरें बहुत

परिकरें वसती आदरें वीरभद्रादी । सन्मुख तिष्ठती प्रमथादीगण-
नदी । गंधर्व करिती गायनकृत सुस्वर मधुरस्वर छंदी । झलरिता-
स्वर वाद्ययुक्त वीणादी ॥ चाल ॥ कमळोद्भव आणि रमावर ।
नेऊनी दिक्पालसहित अमरेंद्र । वंदुनी । मुनिजनश्रेष्ठ महेंद्र ।
पुजनी ॥ चाल ॥ तिष्ठती पूजा अर्पित मुनि हर्षती शिवेअर्चिती
हरहर हे वदती ॥ २ ॥ हे सांबकर्त्तावासा जगत्रये विशासुनिर्मळ
यशाकृषानुरेता । हे विश्वनाथ ओंकारेश्वर अवधुता । त्र्यंबका
भीमाशंकरा हे घृणेश्वरा मलिकेश्वरा भीमभयहर्ता । हे दक्षयज्ञ-
हरणा हे त्रिशुळ धरता । नागनाथ सोमेश्वरा बदिकेश्वरा रामेश्वरा
दीनभर्ता । देवादिदेव वृषभध्वज त्रैगुणकर्ता ॥ चाल ॥ हे क्रूर-
सूदनारे त्रिपुरारे पाहिमां । अहिकुंडल सुंदरहारे । पाहिमां । कृत-
वास स्मशान विहारे । पाहिमां । सर्व दारिद्र सजना त्रिदशवदना
पापनाशना छेदी भवभीति ॥ ३ ॥ ऐसि हें करूनी स्तुती शिव-
अर्चिती अहिरनिसी मतीच हे शिवभजनीं । वृत सोमवार शिवरात्र
हर्ष शिवभजनीं । प्रत्यहीं करिती पार्थिवा त्यासी वैभवा देऊनी
भवादूर करी स्मरणी । ते धन्य शिवभक्त जन्मले प्राणी । उद्धरती
कोटी कुळस्वय त्याची अन्वये दिलाचे भय दूर करोनी । लाविती
मार्ग शिवदीक्षा उपदेशोनी ॥ चाल ॥ अनुपम्यमूर्ती हे ऐसी ।
चांगली । नकळेची पार वेदासी । मौनली । करी कांहीं कृपा की
ऐशी । माऊली ॥ चाल ॥ ईश्वरी ध्यास लागुनी सगुणवर्णनीं
मती जनार्दनीं व्हावी हेच विनंती ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ २४ ॥

चाल ॥ नवी नवतीचा पुर आंगी सरलासे ॥ आजउद्यां येतील
म्हणुनि दम धरलास ॥ —परशराम.

सखे जमुनाका पानी गहे राचलाभरण ज्यातीजिणामा माधो-
मिला ॥ ध्रु० ॥ सुनेरे जसोदा गोपी मिलसगरी । शीरपे भरिती

माई भरि गगरीं । जलद चलि थी अपनै घर नगरी । पकर मोहे
 कुकहे जलहे पिला ॥ २ ॥ कहे दुसरी होज्या के तेरो नंदलाल ।
 चढके आवे हंपरसात गोपाल । मटकी फोरा दधिकी ये मोरे हाल ।
 इतनावा तोसेमरा जावे भला । ३ । अर्ज कीई थी मोरी मानी नही ।
 किसने कहुं क्या कछु ज्याने नही । दिलके कुन्हा आपणे छनानाही ।
 क्यां देखो रें तैनेक उकेभला ॥ ४ ॥ सबनीकनीहो आपणे घर-
 घरसे । मनानेगही मोहनगरीं धरसे । होनाजीबाळा कहे उन-
 परसे । वारिज्यानाहोकहे बहुसिभला ॥ ५ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ २५ ॥

चाल ॥ रतिवंत महाराज पेशवे अमोलिक सुर्ती मोती । सवाई माधवराव
 स्वारी निघाली नबाबावरती ॥

असून गरती आम्हांवरती इतुका हटकारे । राजिवाक्ष सर्व-
 साक्ष मुळीं अलक्ष तूं प्रत्यक्ष नटनाटकारे ॥ ध्रु० ॥ कान्हा छंद
 फंद तुझे तुला गोडरे । मुलें लहान सहान घेऊन संगें रोडरे ।
 वाट धरिसी करिसी व्यर्थची उरफोडरे । जगद्वंघ तूं मुकंदजी हे
 नंदजी परिस तुझा थाटकारे ॥ १ ॥ आम्ही ब्रजवासींनी शुद्ध
 गरिब गायरे । उंच नीच कर्म हृदई नेणु कांहीरे । साधुश्वशुर
 गांजीती तुजपाईरे । दान मार्गी मागसी सुजाण होउनी दुग्धपान
 करून झालासी तूं चाटकारे ॥ २ ॥ तुझी सुखकांती सुंदर कोम-
 लांगरे । येऊन शोंबसी कोंबसी गोपीकांगरे । वदन चुंबून भोगसी
 यथासांगरे । त्राहे त्राहे आम्ही उपायें काय सांग तूलवला हे विषय
 चटकारे ॥ ३ ॥ पाहसी पूर्ण कृपे गोकुळ सुखदायकारे । प्रथम
 योवनादी पाहून नूतन बायकारे । कोण्या लोभें न कळें भुलविसी
 ब्रजनायकारे । असे कुभांड करून दांड होऊन भांड धरिसी
 घाटकारे ॥ ४ ॥ वदे व्यास मुखें म्हणविसी विधी पापरे । स्थावर-
 जंगमादि तूं जगत्र आपरे । वर्णी होनाजीबाळा तव प्रतापरे ।

काशीराम गाई नाम हें विश्राम गर्भ सुटकारे । असून गर्ती
आम्हांवरतीं इतुका हाट करे ॥ ५ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ २६ ॥

चाल ॥ अंतर काय पडलें सांगा मला ॥ मज कलर्गच्या लाला ॥ परशराम ॥

नको करूं हाट जाऊंदे मला घरा । सोडि वाट शामसुंदरा ॥
ध्रु० ॥ सदनीं माझी सासू क्रोधयुक्त कीं । नको आडवूं हा
नव्हे वक्त कीं । गोकुळांत मुख्य नंद पोक्त कीं । हे गुणपणा
थोर आसुक्त कीं । याची लाज तू तरी धरी जरा ॥ १ ॥
कुळसीळ जरी अससी गोपिके । देई दान आम्हा राधिके । मधुर
मधुर शब्द बोलुनीनाके । जाऊं पहासी अशा कौतुके । गोड वदून
लोभ दाविसी बरा ॥ २ ॥ दाविसी किती युक्ति चतुर सुंदरी ।
देई दान आलागी सस्वरी । मग जा मथुरेसी तूं यानंतरी । करी
गोरस विक्रय बरी । मग मानिल तुजसी सामुसासरा ॥ ३ ॥
कमळनाभ कमळ प्रिया श्रीपती । तुला सुरचरादि वंदिती ।
कायरे हरी तुझी असी स्थिती । योग्य ह्या नव्हे तुला अशी
रिती । देही तूं हरी धनी चराचरा ॥ ४ ॥ कौसांतक अरि-
प्रनापभंजना । हे पुतनारी मधुसुदना । हे मुकुंद गोपीरंजना
गाई होनाजी बाळा तवगुणा । पाहिमां यदुपते मुरलीधरा ॥ ५ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ २७ ॥

चाल ॥ कारे मनीं माधवाचे चरण धराना ॥ किती कथितों हित कांही
कराना ॥ —रामजोशी.

सांगा हा मुकुंद बाई कोर्णा पाहिला ॥ ध्रु० ॥ रासक्रीडा
करितां व्रजनारी होतो सखे आम्ही विषयविचारी । टाकुन गेला
तो पूतनारी । कांठें गुंतून बाई कोठें राहिला ॥ १ ॥ उद्भाज
श्वेतज वृक्ष शालेहो । पक्षादिक वनचरें कोकिलेहो । गोपी पिशा
आम्ही कामानळें हो । जो वृंदावनीं बाई मनींचा हिला ॥ २ ॥

सुरत आनंदे श्रमलों जेव्हां गे । निद्रा आल्या आम्हा नकळे
 केव्हांगे । जरी असतो आम्ही जाग्या तेव्हांगे । जाऊं न देतो
 सख्ये त्या हिला ॥ ३ ॥ गोपी आळीविंती हे व्रजभूषणा हे ।
 गरुडध्वजा असें केलेंसी काय हें । वियोग तुझा आम्हांलागीं
 न साहे । आम्ही तुजला श्री गुणी गाईला ॥ ४ ॥ भाववळें अशा
 वनिता व्रजाच्या । बोलाउन सुताप्रती नंदजीच्या । प्रेमपदीं
 यदुकुळ टिळकाच्या म्हणे होनाजी बाळा देह वाहिला ॥ ५ ॥

॥ अहिल्याची लावणी ॥ २८ ॥

चाल ॥ हा फंदी फाकडा मज सांपडला गुंडा ॥ चालंदे प्रात शेवटा
 देवा मार्तंडा ॥

गंगेंत अहिल्या संगमतीर्थी पाही । उद्धरिला तो शचिकांत
 इंद्र ते ठाई ॥ १ ॥ अहिल्यापवित्र पद्मजकन्या । सद्गुण
 त्रैलोकमान्या । जीचियासि मानसे लावण्या ।
 देवद्विजपदारविंदीं आनन्या । ते पद्मनेत्रीं ॥ चाल ॥ जणु
 समुद्रसौंदर्याचा इंदुवक्त्रा । क्षमांगी कुशळ हे दुर्जी धरत्रीं । सुरवरां-
 तरी जे अलभ्य कोमळगात्री । वरयोजनार्थी हा भाव विरंची अत्री ।
 ऋषी निरजराज मिळविले सुरभुवन सुक्षत्रीं । जो करील कुंभिणी
 प्रदक्षणेस स्वतंत्री । सर्वांअर्धी येईल त्यास हे प्राप्त पवित्री ॥ चाल ॥
 आपलाले वहर्नी बसून त्रिदशलवलाही ऐकतां । निघाले किती-
 एक पाई ॥ १ ॥ गंगेंत । विबुधपृथ्वी प्रदक्षणेसी निघाले ऋषी
 नृपाळ वेगेंसी । वरु इच्छुन विरंची दुंहितेसी । प्रसुत वस्त्रार्धकाळ
 धेनुसी ॥ चाल ॥ गौतम पाहुनिया आले स्वरित गौतम स्नान
 करुनी । ओले वसर्नी तीन प्रदक्षणा घालुनिया । पूर्ण प्रसुत
 धेनु उपग्रांतीकू होउनिया । ब्रह्मचासी भेटले गौतममुनी जाउनिया ।

आम्ही आलों कुंभिनी प्रदक्षणेस करुनिया ॥ चाल ॥ तूं पूर्ण
 ब्रह्म जाणता ब्रह्मज्ञानीही । अर्घ प्रसुत धेनु पृथ्वी होय कां नाही
 ॥२॥ गंगेत ॥ ध्रु० ॥ ब्रह्मदेव तात्काळ ते काळी । गौतमास दिली
 आहिल्या बाळी । लग्न लाविलें स्वयें त्यावेळी । नंतर आली सर्व
 मंडळी निर्जर ऋषी राजे । तों तेथें आहिल्या ऋषी अर्धांगी
 विराजे । पाहुनी निर्जर ऋषी नृपाळ व्यासलज्जे । त्यामध्ये
 अखंडल गौतम वपुच्या तेजें । झाला आहिलेसी रत व्यभिचार
 विलाजे । आले गौतम गेले होते अनुष्ठाना जे ॥ चाल ॥ नित्य-
 सायंप्रभें सारखी प्रियासहसाही । बाहेर नयेची ऋषी संशय
 निरप्रवाही ॥३॥ गौतम शिष्य आश्रमी होते । स्वदृष्टीस पाहून
 गौतममुनीतें । अति आश्चर्य वाटलें त्यांतें ॥ चाल ॥ गौतमवेर्षी
 कोण गृहांत हा वेषधारी । प्रत्यक्ष गौतम ऋषी मुद्राद्वारी ।
 कळलें विधिकन्येलागीं मनामाझारी । पावली परम पतिव्रता
 भयाते भारी । चांडाळ पतित दुर्जन दुर्मती अति अविचारी ।
 तूं कोण म्हणऊन पुसती झाली गौतमनारी मग शिरला बिडौज
 बिडाळ्यांचे शरिरी । आली द्वारी उतरला मुखमृगांक निर्धारी ।
 गौतमास प्रार्थिती झाली विरंचीकुमारी ॥ चाल ॥
 त्रिवाचें मग नोव्हे मन संकल्पीत अन्याई । तरी चरणीं तरण
 असली निर्मळ पुण्याई ॥ ४ ॥ गंगेत ॥ ध्रु० ॥ गौतम संपतीत
 हतकोशी । म्हणे ब्रह्मजे सुक्ष्म नदी होसी । भगांतक आमरपती
 महादोषी ॥ चाल ॥ ऐकून प्रगट करी स्वरूपासी वज्रधार तेथें
 करितां जाला प्रार्थना गौतममुनीते । अपराधी ऋषीवर्या तुझा मी
 सत्य सत्य । परि क्षमा करून उद्धरावें मज पतिताते । उशाप

३ पृथ्वी ४. देव ५. इंद्र ६ शरीर कांतीनें ७. संधी, ८. प्रकट्ठाप्रसंगें तेजस्वी,
 ८ आहिल्या. ९ इंद्र. १० मांजराच्या. ११ हृदयांत, छिद्रें,

वढून स्वपदीं रक्षावें समर्थें । संतोष मनीं ऋषी प्रसन्न अमरपतीते ।
 तूं आहिल्या संगमीं तीर्थ जेथें । करी खान दान शचीवराते
 तीर्थीनिगुते । हे भगे पावसी ते सहस्र नेत्राते । मग आहिल्येस
 ऋषी बोले आशीर्वचनाते । गंगासंगमीं मिळसील जेव्हां विधि-
 दुहिते । मूर्तीमंत तेव्हां पावसी पूर्वदेहाते । व्यासोक्त हेंची इंद्र-
 तीर्थ म्हणती त्यातें । विधी सांगे नारदा गंगामहात्म स्थितीते ।
 नैमिष अरण्य सुतशौनकादिक ऋषीते । सांगतों सत्कारुनिया मन
 उच्छाई । होनाजीबाळा त्यांतील कथारस गाई । गंगेंत ॥ ५ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ २९ ॥

चाल ॥ कारटा तुझा हा द्राड यशोदेबाई ॥ कां पडला आमुचे डाई ॥

—रामजोशी.

श्रीरंगा कमलाकांता हरी पदराते सोड ॥ ध्रु० ॥ ब्रजवल्लना-
 नारी । जात असो कीं बाजारी । आहों कान्हा मुरारी अडवितां
 का कंडारी । मथुरेची बारी । पाहूं मजा हो गिरधारी । विकून
 नवनित दधी गोड श्रीरंग ॥ १ ॥ ऐका लवलाही गृही गांजिला
 सासुबाई । परतुनया पाई । येऊं आम्ही ईश्वरगवाही । यान
 देऊन कांहीं । मग जाऊं आपले ठाई । पतीभयानें देहरोड ।
 श्रीरंगा ॥ २ ॥ गडी तुमचे धरिती नानापरी चेष्टा करिती ।
 जुलूम आम्हांवरती । मधुसुदना लज्जा हरिती । आबरुच्या
 गैरती । कळली तुमची बदमस्ती । वाईट शिकला खोड श्रीरंगा
 ॥ ३ ॥ विनवुन कृष्णासी । शरणागत झाल्या दासी पाहून
 मजा खाली । आणल्या गोपी महालासी । हानाजीबाळासी ।
 मती आगळी कवीरायाची । धोंडी सदाशिव जोड । श्रीरंगा
 कमलाकांता ॥ ४ ॥

॥ लावणी कृष्णाची ॥ ३० ॥

चाल—कांहीं नाहीं लाज पोटी ॥ मनुष्यांची काय दाटी ॥ —रामजोशी

कोणी ध्यावे मुरली करिची । शुद्ध मी विसरलें घरची ॥ ध्रु ॥
ऐकुनिया श्रवणी मुरली । आंती नाहीं मज उरली । नावें वृत्ति तव
हारली । वाजवी माधव परोपरीची ॥ कोणी ॥ १ ॥ दुसरी म्हणे
श्रीहरी तो । येऊन आम्हांला धरितो । नानापरी छळणा करितो
वाईट हो खोड हरिची ॥ कोणी ॥ २ ॥ तिसरी म्हणे पुरे ही
मस्ती । सोसावी किती बदमस्ती । धरि करी हा धिंगामस्ती ॥
फाडली कंचुकी जरिची ॥ कोणी ॥ ३ ॥ चवथी म्हणे यशो-
दाबाई । कृष्णास शिकीव कांहीं । होनाजीबाळा गुणग्राही । करी
काशिराम भक्ति हरीची ॥ कोणी ॥ ४ ॥

॥ लावणी उखेची ॥ ३१ ॥

चाल—दोषी सवती भांडती पती भांगडभुंगा ॥ अयसांत वर्म बोलती
गौरी आणि गंगा ॥ —परशुराम ४७

सुखस्वप्नीचें उखा सांगती चित्ररेखेप्रती । म्यां रात्री वैशाख
शुद्ध द्वादशीस भोगिला पती ॥ ध्रु० ॥ चारी प्रहर प्राणेश्वर
माझे होते शेजरीं । तों मी मोठें हर्षयुक्त होतें आपली अंतरीं
। अरुणोदय जालिया निघाले मज टाकून मंदिरीं । उभे उभे
प्राणनाथ क्षणवून म्यां धरिलें पदरीं । कोठें दिसेना कांहीं मग
मी मनीं झालें घाबरी । तो मन्मथ दुसरा सखे भेटीव मज लव-
करी ॥ चाल ॥ जातार्तीग माझे प्राण । विगलित झालें देहभान ।
होऊं पाहती जिवाची आण । मूर्छित पडताती । चित्ररेखा
तिजला सावरिती ॥ म्या ॥ १ ॥ म्हणे उखेसी ती चित्ररेखा
श्रीगुरु नारदये । मी चित्रे रेखितें ज्ञान मजला त्रिभुवनीचें आहे ॥
तुझा पती कोणता वोळखी त्यांतून आपला स्वयें । तो तुजला

भेटवितें आणून निश्चये । निःसंशये म्हणून गजवदन रेखिला
चित्री मंगलमये । मग लिहून विधीपूर्वक नारद नमस्कारिला
स्वये ॥ चाल ॥ हरिहार रूपें रसाळ । स्वर्गा निजरादिके दिक्-
पाळ । मृत्युलोकाचे नृपाळ । भोगेंद्रेसाहित पाताळ । भिंती
घोटोन सुढाळ । भरून सप्त रंग पात्रें चित्री लिहून दाविती
॥ २ ॥ कोण विचार करावा यामधें नाहींगे प्राणसखा । धीर
माझेनी न धरवे म्हणून धरणीवर पडली उखा । बळें चित्ररेखा
ती तिसी सावारी करी कुरवाळून मुखा । सावध होऊन पहा
एक सखे ती उरली द्वारका । हाची काय वोळखी म्हणून
रेखीत यदुकुळ टिळका । उखा म्हणे याचेच वंशिचा वाटतसे नेटका ।
॥ चाल ॥ यावरि प्रद्युम्न काढिला । सासरा होय हा मला
म्हणवून मुखशशी झांकला । यांचें उदरीं जन्मला । हा तरी
वोळखी म्हणे तिला । अनिरुद्ध लिहून दाविला । हाच सखे प्राणे-
श्वर मजला भेटीव शिग्रगती ॥ ३ ॥ निराळें मागें चित्ररेखा
चालली सत्वरी । आकरा सहस्र गांवें तेथून असे द्वारकापुरी ।
क्रमुन मार्ग पावली सिंधुचें तीर दुसरे प्रहरीं । गुरु नारद
भेटतां कळविला वृत्तांत मधुत्तरीं । रक्षित ग्रामसुदर्शन प्रवेश नोव्हे
माझा भीतरीं । जों नेत्र पातें न लवे तो एकवीस आवर्तनें करी ।
पुढलें भविष्य जाणुनि । मोहनीं मंत्र तिज लागुनी । उपदेशीत
नारदमुनी । म्हणे आण माझी घालुनी । आंत प्रवेश करी साजणी ।
मंचकासहित उचलुनी । घेउनी जा अनिरुद्ध शोणितापुरीं आज
सत्वरगती । होनाजीबाळा म्हणे भेटवील वर उखेसी निश्चित ।
सुख स्वप्नीचें उख सांगती ॥ ४ ॥

१ इंद्र चंद्र. २ यम वरुण. ३ श्रुणिष्ण. ४ लवकर. ५ आकाशमार्ग.
६ प्रदक्षणा. ७ पलंगासुद्धा.

लावणी उखेची ॥ ३२ ॥

जो स्वप्नी भोगिला तोच भेटविलागे प्राणपती । काय होऊं
उतराई चित्ररेखे मीं तुज प्रती ॥ १० ॥ करुन इतुके कृत्य शोणीता
पुराप्रती पावली । तो इकडे मंदिरीं उखा शृंगार करुनि बैसली ।
पती मंचक समवेत चित्ररेखा येतां देखिली । रतीसुते सावध
करुनी उभयता गुरु मोहनी काढिली । म्हण तुम्हाला आणिले
उखेसी सांभप्रिया पावली । करा उखेचा आंगिकार तुम्ही स्त्री
म्हणऊन आपली ॥ चाल ॥ गंधर्वलम्भ मग तेथे लाऊन या
मन्मथसुत । धरुनिया उखेचा हात । मंचकावरी पडुडत । उभय
पक्षीं मिळाले चित्त निशी दिवस असें क्रीडत । चार मास कर्मितां
उखेला गर्भव्यथा दिसती ॥ १॥ हा वृत्तांत दासीच्या मुखें ऐकून
बाणासुर असा । मनामार्जी दैत्येंद्र प्रळई प्रळयाम क्षोभला जसा ।
वेढा सदन उखेचे निघतां शब्द मुखांतून असा । सैन्यावरतीं
मध्ये सांपडले कृष्णपौत्र डोळसा । उखा म्हणे मी आणून तुम्हाला
वैर साधिला कसा । आधि वध माझा करून मग तुम्ही जा
बाहेर राजसा ॥ चाल ॥ अनिरुद्ध म्हणे सुंदरी । राहा स्वस्थपणें
मंदिरीं । यादव वीर नर केशरी । कृष्ण बळे पृथ्वीवरी । तूं भय
किंचित् ना धरीं । देळें आटित पाहा एक क्षणभरी । आरगळा
घेतली करी । चढून उपरी मन्मथसुत सैन्य विलोकित क्षितीं
॥ २ ॥ सैन्यसागरीं उडी घातली मीनकेतनें कूमरें । दळ
आटलें बाणाचें आरगळा घाय करुन एकसरें । बाणासुर प्रतापी
शस्त्रें सोडित सहसकरें । नागापार्शी सांपडतां । वधु इच्छिलें
बाणासुरें । पुढें येऊनि या कुंभक प्रधान विनवित सहोदरें । हा

तुमचा जामात वधू नये यासी आतां नृपवरें ॥ चाल ॥ मग
 कारागृहीं राखिला । जितुका वृत्तांत वर्तला । तितुका श्रीहरीस
 समजला । हरी बाणग्रामी पावला । त्या कैबारा शिव आला ।
 युद्ध कंदर्नी मिसळला । भुजा छेदुन बाणाच्या पाडून शिवास
 ही विस्मृती ॥ ३ ॥ सावध होऊन सांभ विलोकितसे बाणाच्या
 भुजा । तों पूर्वीच्या दिला आठवलें अंतरां वृषभध्वजां । मग
 बाणाच्या करे करविली हरिची पूजा । प्रल्हाद पण म्हणे बळी-
 परीयंत भक्त हा तुझा । सोहोळा करून चतुर्दिन दिधली उखा
 मदन आत्मजा । बोळविलें द्वारकेसी बळीपुत्रें बळरामानुजा
 ॥ चाल ॥ आहेर घेऊन सत्वर । द्वारकेसी आला यदुविरे ।
 वाजविले मंगळतुरे । मिरवत पावले मंदिर । रुक्मिणी
 रती चरणावर । शीर ठेविती उखा सुंदर । वर दुर्गेचा होता
 उखा सौभाग्यें रूपवर्तती । होनाजीबाळा म्हणे इती उखा
 हरण निश्चिती ॥ ४ ॥

॥ लावणी व्याधाची ॥ ३३ ॥

चाल ॥ देवदैत्यांनीं मिळून केलें समुद्रमंथन जधीं

पृथ्वी लागली डुबूं कच्छरूप देवें धरिलें तधीं ॥ —परशुराम

गंगामहात्मी हे कथा समुळीं अँघहरती । सहपैत्ति कपोता
 पाव मन वराहतीर्थी ॥ ध्रु० ॥ भीषण वपुवत एक व्याधं ब्रह्म-
 नगासिखरीं । चांडाळ कृतघ्न तेथें कुटुंब परिवारीं । तो सकळ
 जिवाचा भक्षक अति अविचारी । उदरानिमित्त त्यावनीं श्वापदे
 मारी । व्याधासारखी सपत्नी गृहामाझारीं । संतती आवधी एक
 रूपवर्ते संसारीं ॥ चाल ॥ बोलिला सपत्नी अंतरगृहांत व्याधासी ।

आज जावें पारधी करिती आपण वनासी । मारून श्वापदे आणा
 क्षुधाहरणासी । मग व्याध पाशबाधुरो घेऊन कुंक्षेसी । तो झाला
 प्रवतला परीख प्राण हरणासी बहुतेक श्वापदे वधून तेथें ते
 दिवशीं । श्रमला फारच परंतु न येता सदनासी । तो वळियेला
 अकस्मात पर्जन्य आकाशीं । प्रलयमये आवधे न दिसे मार्ग पार-
 चीयासी । अति झाला चिंताव्याप्त व्याध मानसीं दिनमान पावला
 नर्भी आस्तमानासी।तो पुढें दिव्यवृक्ष देखिला दृष्टिशीं । शाखांपल्लव
 मंडित सौख्य छान्येसी ॥ चाल ॥ ते स्थळीं कपोतापक्षी आणि-
 कपोती वरि संतती सहवर्तमान ते स्थळीं वसती ॥१॥ विश्रांती-
 स्थळ लक्षून तो व्याध मनातें । विश्रांती ध्यावयालागी पातला
 तेथें । कोठार कपोत्याचें तें पूर्वांच होतें । लाऊन जाळें मग व्याप्त
 निर्देत । उभयता ऊडाली आंतून क्षुधाहारणातें । सांपडली कपोती
 अवचित जिवंत व्याघातें । जाळ्यांत घातली करून बंधन येतें ।
 तो आला कपोता क्षुधा हारून सदनोतें । मातृहिन लेकरें पाहून
 दीन दृष्टीतें । लागला रुदन करून आठवून सगुण प्रियेतें । तूं
 कां नयेसी गुंतलीस कोठें गुणंसरिते । कल्याणदायक पाहावें कोठें
 तुज निगुतें । यापरी कपोतें आरंभिलें शोकातें । मग
 बोले कपोती जाळ्यांत गुंतलें येथें । मग म्हणे कपोता
 तुज कादीन गुणिवंते । यापरी आळवीत पतीस सगुण
 धर्माते । अनयासें करून आला अतिथी गृहातें । आर्चनें
 भोजनें तृप्त करावें यातें । आनन्यभावे आचरतां अशा पुण्यातें ।
 ते नर पावती स्वसुखें वैकुण्ठ पदातें । भगवान मज तुम्ही हे तुम्हांस
 विज्ञप्ति । पती नका काढूं जाळ्यांत गुंतल्या अर्थी ॥ २ ॥

१ फांसा व जाळें. २ पाठिशीं. ३ खांद्या व पानें यांनीं परिपूर्ण.
 ४ आईवांचून. ५ गुणाची नदी. ६ पाहूणा.

गौरवांत गौरव स्वामी गौरवा असे । दुसरें महात्म या सृष्टात न दिसे । वाणिता तुम्ही सद्गुण स्वमुखें सरसें । अमृतातुल्य हें भाषण भासतसे । पावले तव संगती पुत्रपौत्रा असे । यापरतें काय मिळवावें जगुन सायासें ॥ चाल ॥ अतिताचें आतिथ्य करावयास्तव कांहीं । किंचित् धान्य आपल्या संचय पदरीं नाहीं । तरि हा अभ्यागत तुष्टे एक उपायी । अग्नी आणिला काष्ठें मिळवून लवलाही । हा व्याध सीतें करून दुःखित पाही । अर्पावा उष्ण उपचारे तो यासमयी ऐकतां असे तोषश कपोता हृदयी । पैसून उंचवृक्षीं तो न्याहाळून पाही । दुरदर्शी जाऊन जळत काष्ठें आगिलें त्याहीं । तृणकाष्ठें चंचूनें जमा करून ते ठायीं । अग्नी प्रदत्त केला कपोतेपक्षाही । म्हणे पतिव्रता पतीलागीं गोष्ट ऐकाही । हा अतित तृप्त होईल भक्षून ममदेहीं । घडतां ऐसे जोडेल महत पुण्याई । म्हणे पतिव्रतेसी कपोता धर्म याविषयीं । असतां मी धर्म तुझा नोव्हे सहसावी । असें वदुन पाति प्रवेशल्या अर्थी । जाळ्यांतून पाक्षिण त्या लुब्ध त्यापार्शीं प्रार्थी ॥ ३ ॥ तव पंजरस्थमीं पवित्र कपोतजाया । करी कृपा सोड पतिसवें प्रयाण कराया । या हुताशनांत दग्धवितें आपली काया । भक्षून शांत करी सुखरूप तव उदराया । शंकला व्याधमनीं दृष्टी पाहून नवलाया । मग कपोत पत्नी मुक्त केली लवलाखा । व्याधास प्रार्थिती झाली स्तवन करून या । सद्गुरु आणिला तू देव आह्माला पारधिया । पायरी तू आमची स्वर्गमार्ग चढाया । सांभाळी आमचीं मुलें कृपा करुनिया । अग्नीस तीन तीन प्रदक्षणा घालुनिया । टाकितां उडी झाली भस्म त्यांत जळोनिया । आलें भानुसमान विमान त्वरित मग उभया । दचकला

व्याधमानसीं असें पाहुनिया । धिःकार असो नरदेह व्यर्थ हा-
वायां । मग करी पक्षासी विनवणी कर जोडूनया । मागणें हेंची-
उद्धरावें पातकीया । ते म्हणती गौतमीसी जावें स्नान कराया
त्या पुण्य आचारें उद्धरशील पारधीया । गंगाप्रवाहीं मग वराह^४
तीर्थी जाऊनिया । स्नानदान तेथें पुण्यदेह पाऊनिया । त्रिवर्ग-
बैसले विष्णुपदीं जाऊनिया । विधियुक्त हाची गंगा महात्मीचा
पर्या । विधी सांगे नारदप्रती कृपावंत होऊनिया । निमिषारण्यां
सुत सांगे शौनकादिक ऋषीवर्या । अत्यादरें सांगत कथा हें-
सत्कारुनिया । तेचिही कथा सुंदर परिसावी श्रोता । म्हणे होनाजी-
बाळा ही सर्वास विनंति ॥ ४ ॥

॥ लावणी नळराजाची ॥ ३४ ॥

चाल ॥ रतिवंत महाराज पेगवे अमोलिक मुर्ती मोती ॥

सवाई माधवराव स्वारी निषाली नबाबावरती ॥

माझे नळरायें निरपराधि मज त्यागिलें ॥ ध्रु० ॥ अगदीं
तीन दिवस अरण्यामार्जी होना उपवासी । म्हणऊन पक्षी नळ-
राय मुकला वस्त्रासी । येऊन नदीतिरीं मग नैषधरायें बाधिलें
मळासी । पचऊन लवकर घाली म्हणुनी या दिधला मजपासी ।
भाजुनया जों सत्वर गेले वधावयासी । होऊनया तों जिवंत माझे
हातिचा गेला दुःखरासी । केवढे दुःखाचे डोंगर झाले उभयता
आम्हांसी । बोले येऊन विदर्भाजवळीं वर्नी कष्ट भोगिले ॥ १ ॥
ऐशा दुःखामध्ये असतां घडला हा वियोग बाई । यागे समयांत
तयाच्या सखये मी संनिध नाहीं । बाटे दुःख माझ्या अंतरीं गत
करूं तरी मी कांहीं । पक्ष्यादिक वनचरें वृक्षशिळेहो तुम्ही सर्व-
त्रांही । येथें कीं काय नळासी लवलाही । पाहूं झळूं दृष्टीनें

आपल्या तरी कवणें ठाई । भक्षाभक्षा श्वापद हो मजला तुम्ही
 सत्वर गती । याचे किंचित् हृदयांत न साहे दुःख मागिलें ॥२॥
 दोघे उपवासी तीन दिवसांचें या अरण्यामार्गे । देखुनी ओसाड
 धर्मशाळा कष्टी निजलागे । तेथें लागून गेली काळसी दारुण
 निद्रा गे । माझ्यानें पहावेनात क्लेश तयासी म्हणवून मजलागे ।
 फाडून वस्त्र अर्धें निजल्या मी जागीं टाकून गेला गे । आतां
 मजला त्याविण मरण सुखाचें हें नयेची कां गे । कंटक पाषाण
 रुतती त्याच्या सकुमार पर्दा । कर्षांग उष्ण वायूसी तयानें नाहीं
 पाहिलें ॥ ३ ॥ ऐसे दुर्धर पर्वत विंध्याद्री ओलांडुनी गेली ।
 तेथ त्या वनीं ऋषींचीं स्थानें उत्तम देखिलीं । म्हणती वसुधामंर
 पाहुनी तिजला आदि शक्ती उदेली । तेव्हां आमचे तपसिद्धी
 न कळे आज फळाशी आली । ऋषीनें मग प्रसन्नमनें करुनिया
 तिजला पुसी केली । जितुकी वर्तली तितुकी ऋषीवर्या वार्ता
 सांगितली । पुढती आज म्हणे होनाजीबाळास तिनें पतिव्रतपणें ।
 भाग्य पहा ऋषी आशिर्वादे पतिमुख देखिलें ॥ ४ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ ३५ ॥

॥ चाल ॥ हविकेशी दूर देशां अंतरले ॥ प्राणपति मनीं कोणाच्या भरले ॥

—परशराम.

मंगलधामा मेघःशामा कंसारी । सांगा कोठें कर्मिली निशासारी
 ॥ ध्रु० ॥ आनंदकंदा गोविंदा चक्रपाणी । तुला न पाहतां जिव
 होतो वेढ्यावाणी । ससारास घातलेस माझ्या पाणी । कोणे
 ठिकाणीं तुम्ही असतां आहे श्रीहरी ॥ १ ॥ मिळाली होती
 रात्रीं संताची मांदी । कीर्तनछंदे मी पडलों त्यांचे नादी । श्रवणीं
 भरलीं साबळीं नामें सार्धी । त्या अनुवादी भरियेलों भारी ॥ २ ॥

विरंचिताता विश्वपते विश्वोद्धारा । सायंकाळीं मी काढून दुग्धधारा ।
लक्ष्मीत मार्ग बैसलें आड करून दारा । परम उदारा पंकजनेत्रा
गिरधारी ॥ ३ ॥ एक वेळां आम्ही आलों होतो तुजपाशीं ।
लागून गेली निद्रा तुझिये नेत्रासी । न गमे राधे तुजविण आमचे
चित्ताशीं । परस्थळाशीं परतून गेलों परभारी ॥ ४ ॥ यदुकुळ
भूषणा श्रीपती जगत्पाळा भवभयहरणा अरे यशोदेच्या वेलहाळा ।
तव आश्रयानें न गणून असतो कळिकाळा । होनाजीबाळा तुज
ध्याई मनमाझारीं ॥ ५ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ ३६ ॥

चाल ॥ करी जिजाबाई प्रार्थना धांव विठाई ॥
द्रव पावला वस्त्र दिले कोणेग ठाई ॥

-परशराम.

श्रीहरी ऐसा गोकुळिया चाळक नाही । शिकवी याला बरवे
गुण यशोदेबाई ॥ ध्रु० ॥ आम्ही तरी वसव्या सासुरवासीनी
व्रजेनारी । कुळरीत कैशी बाई आठीव मनमाझारीं । नाही तरी
वसूं अवध्या येऊन नंदद्वारीं । तो कंसारी मग करील आमचें
कांहीं ॥ १ ॥ वर्तत असतां आम्ही आपल्या लौकिक छंदें ॥
प्रजा आम्ही तुमच्या या नृपाळ मंबंधें । हरणक विषयीं त्रासविलें
आनंदकंदें । बाई निरद्वंदे वसतसों या गोकुळ ठायीं ॥ २ ॥
पाडून विसरी अवचित कोणीकडून येतो । ठकवून दृष्टीहि वस्त्रें
सोडून देतो । शिरून घरामध्यें हा दधीदुध आवधें पीतो ।
आम्ही किती भितो आबरुशीं जर्गी या ठायीं ॥ ३ ॥ त्यजून
प्रपंचा निश्चळ तप करितां रानीं । विवेकदृष्टी गोविंद वळाखिला
ज्यांनीं । होनाजीबाळा पद आठवी तयाचे ध्यानीं । काशि
नित्य रत सदा हरिचे पायीं ॥ ३७ ॥

६. •

॥ कृष्णाची लावणी ॥ ३७ ॥

॥ चाल ॥ आलाहो वनवास पती गेला नवतीचा गडे बाहणारा । आतां
समजलें राजा भर्तृहरी भरतपूरचा राहणारा. -सगल.

आम्ही दिनें तुजपदीं सदा हा भाव वसो जगदांकुरा । अद्भुत
नाव बुडविली यमुनाजळीं श्रीहरी करी मनोरथ आतां पुरा ॥ ध्रु० ॥
आज प्रभंजन सुटला काय करावी आंता गती । नेत्रीं भरली
मृत्तिका धुळीनें व्यापिली कुंभिनी अती । दिन आहे कां आस्त
पावला किंचित् न कळे आम्हाप्रती । चहुंकडून वळला पर्जन्य
स्यामध्ये विद्युलता प्रकाशती । नग्न होऊनिया छिद्रे बुजविलीं
नौकेचीं आपले हातीं तरी जळ भरलें आंत बुडालें आंकंठ आम्ही
हे जगत्पती ॥ चाल ॥ कोठें तुज लपवावें सांग यशोदेच्या
वासुरा ॥ आम्ही० ॥ १ ॥

नाना यत्नें करून जीवांचें येथें आम्ही तुजला कोण्यापरी । चिंता
जळीं बुडतसें आम्हा काढी सत्वरी नूच हरी । वर्तमान आद्यंत
यशोदेनंदा प्रती समजलें जरी । त्यागितील ते प्राण उभयतां शोक
करून यमुने तिरी । आम्ही चांडाळणी बळें बसविलें नौकेमध्ये तुज
धरून करी । आतां संकटीं पडलों आम्हांला न दिसे कचित् गती
बरी । ओढवला प्राणांत भेटवी हे गोपीमानसमधुरा ॥ आम्ही० ॥ २ ॥
पूर आला यमुनेशीं कसा हा असंभाव्य निर उचंबळलें । गच्छनक्र
कासवें विरोळें मंडुकमुसरीजवळ कुळें । तृषाक्रांत जळपाना साय-
काळीं आलीं श्वापद पाळे । रोहेरीस वनगाई कस्तुरी मृगजवादी
मांजरें नकुळें । भयानके मुरडून पाहती आम्हांकडे सिंहशादुळें ।
आतां न वांचूं हरी आम्हां अंतरलीं आमचीं बाळें । ॥ चाल ॥
पूर्वींच्या वैरिणी तुझ्या केवढ्या आम्ही अति निष्ठुरा । आम्हां०
॥ ३ ॥ हरी म्हणे गोंविलें बरें कीं अनर्थांमधें तुम्ही अशा ।

कृतांतभेगिनी मधून मला तारून तुम्ही तराल कशा । घाबरल्या
आवध्याच अंतरीं होऊनिया पिशा । न योजिनां तरुणोपाय
बसल्या स्वस्थपणें बावल्या जशा । भावबळें झांकाल नेत्र हें
निर्मळ मनें तुम्ही गोपस्नुषा । कडेस लागेल नौका वाढल
तुमची पूर्ण आपजशा । होनाजीबाळा म्हणे निश्चिती तरली ती
गोपी चतुरा । तशी नाव नेलीस पैलतिरीं स्वा इंदुप्रताप सुरा
॥ आम्ही दी० ॥ ४ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ ३८ ॥

चाल ॥ जीव गेला तो जाऊंदे नारी केला नेम ना कधीं डगन ॥

बायकोस आवडवी दादल्या तूं मरशील मी सती निधन ।

—परशराम.

कहे चंद्रावल गुजरी किसन हामना हकसनाता मुजे । जान
गई तो भलासेकी आव भैदान न देऊंगी तुजे ॥ ध्रु० ॥ चोर
छिनाल वेदबी बेपवी वेशमी बेहाया । बाजंदेबै कैःतै बदमस्त
इताककं भया । भलोपणोमे जबसे कहेती बनही मावता कव्या ।
मलो छांड गारि देऊंगी हाठेले बिच फडाक्यं रव्या । राहा पकड
ब्रिजबनमो कहे गोदानसबी सालिया । छोड मेरेसे नही चलनेका
भैतो बुरिहुं स्त्रिया । अरे संगलिये बालगोपाल बनमेतु । तूं करे
समजके ख्याल बनमे तूं । तै नंदाजीको लाल बनमेतु । मत पडे
हामारे ख्याल बनमेतू । हाकनाहाकरे जंज्याल बनमेतू । क्यंकरे
गोव्याबेहाल बनमेतू । खुष कमरमे सोटे खावोगे ऐसा मुजकु
मुजे ॥ जान० ॥ १ ॥ कहं किसन सुनग्वालन मुखके सुकुन
मुनातीबुरे । उपर भाव बतावत अंदर नखरा हाममे करे । हाकमी
हामारी घर गोरस परहुकूम हामारा फिरे । जबरदस्त मय किसन
धुवेसे नयन तेरे क्यं भरे । तूं छिनाल तेरि सासु छोरकुव्यं हाम-

सेलेंरे । खडिरहे चुबकी हासल बिनापाव आगेमतधरे ॥ चाल ॥ ते
 ब्रिजभानकी कारखालतु । आंबखायगी मार ग्वालनतु । हाक-
 नाहाक करे जंज्याल ग्वालनतू । चिपी लगावे बेर ग्वालनतू । क्यं
 करवाती म्वाल बनमतू । पैल हामारी कैसी गुजरी दिलतरा
 नामुजे ॥ जान० ॥ २ ॥ खांदे कमरीया हात लकरिया माल
 लटकती गेले । कालेची पडे सातीची कन्हया तेरेसरिखे मिले
 गवलनके चरवया दुबले पतले मिले । इसि सुरतसो दान लेयेगो
 कूच तेरा नाचले । चंद्रभान राजाकी कारमुनकिरे अलबेली । ना
 समजे तुज समजन्ही हे क्यं धमका नामुजे ॥ चाल ॥ अरे
 यशोदा मायको कान्हा बालतू । अरे क्यं करे हमे हैराण बाल-
 मतू । अरे येहि खुसिको दान बालमतू । अरे मत बतावे तेरिशन
 बालमतू । आगे पीछे देख मेरेसे दान चुकाकर लिये मुजे ॥ ३ ॥
 तै औरतकी जात दिवानी शान बताती बडी । हामयाके प्रभु-
 राज अबिलग तुजे समज नापडे । खांदे कमरिया हात लकरिया दुबले
 पतलं गडी । इसि सुरतसे नही लगनेके नारदतू फुलझडी । पाव
 उठाके देख तमाशा आजब हमारी बडी । ज्याती नही ह्यासे
 क्यं झुठ्या बाता बडी करती खडी ॥ चाल ॥ क्यं मेरा करेगी
 राग ग्वालन तू । देजा गोरस गोरस दान ग्वालनतू । मै बिंदा-
 बनको बाध ग्वालनतू । कहे चुपी बता बेफाम ग्वालनतू । क्यं
 नही करे बैताग ग्वालनतू । अरे क्यं लगवालेगीदाग ग्वालनतू ।
 होनाजी बाळा कहे ब्रिजवनमो नाम नगाराबजे । गुणगावत
 मकानी आपनै तानसे यही पग पुजे ॥ ४ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ ३९ ॥

॥ चाल ॥ हृषिकेशी दूरदर्शी अंतरले ॥ प्राणपती मनी कोणाच्या भरले ॥
 -परशुराम.

गोपीमनकमलप्रियभृंगा हे श्रीरंगा वस्त्रे देई ॥ ध्रु० ॥ कैमुनो

नर्था तमारो । प्रभुजी हामारो चीर आलोंछे । रिसावे डोसी
घरमो मजे मारवानें भलो मिलोछे ॥ चाल ॥ जसोदावालो चेट-
कहो रुखडो घनो । ज्यावाळे बोंसिनें ठाकुरजी चिरलीनो । सो
नगन करे छे जमुना जल गोपीनो । संदीपण मेहेतानें आलख-
वानें बुद्धि शिकाई ॥ गो० ॥ १ ॥ मी हात जोडितें तुम्हां तूं
सोरकीरे कान्हा दे सना झाले । मारिल मा ही सासु म्हातारी
जाऊंदे मुरारी तुझें काय झालें । तुम्हा नंदाची आण हरी तुम्ही
दिवाने भले तूं ये तरी खाले ॥ चाल ॥ तुम्हा भयानें आलों
आम्ही आंगुळ कराया आठ । दूर जागा पाहिला तुहा वारा
नाहीं जेट । घेतलीस लुगडीं अवचित श्रीहरी त्वा कुठें । बस-
लास झाडावर एक आडकी सुडकी न धरी मायेची द्वाही ॥
गो० ॥ २ ॥ सब गोपी निकसेन्हांनें जमुना म्यानें आजी नंदे
लाला । कपडे छोड तठपे हाभे मण्करे ताके वाला । सबयेके
चीर तुम लेगये दिवानें भये नालक्यंडाला ॥ चाल ॥ गोकुलके
राजा शान तुत्यारी येही । सोहेवी आउरइ भरतकां हा नंदकी
रही । दखरत बैठे जेव तुमनें चोरी किई सो हाकम पणें
कीदस्ती नंदकी बस्ती भसभरपाई । गो० ॥ ३ ॥ तंव कृष्णा-
करुणाशिळे कुळसुशिळे प्राणनिधानं । इदं किर हेमांबरचिर कीं
हारं वस्त्रप्रधानं । विद्यावयोद्रविणधामं मनाभिरामं पटार्पीदानं ।
चाल । तनमई भवांनखलुवृत्तिवैरागरा । मद्वाक्यहि श्रुत्वा
गुणानं भुवनसुंदरा । दशा दृश्यमतां मखिलार्थ लाभसुरनरा ।
मात्मापितचीर घननीलशरीरं वासुकीशाई ॥ गो० ॥ ४ ॥ जाग-
विता जगा गभस्ती पैलते दिसती कीर्णें आकाशी । करद्वय जोडु-
नया भावें तुम्ही नमावें तमांकोसी । मग सत्वर गमन करावें

स्वरें रत व्हावें सदनसुखासी ॥ चाल ॥ उर्ध्वकेंरें गोपी नमिती
भास्कराप्रती । ज्याचीं त्यास वस्त्रें अर्पितसे श्रीपती । होनाजी-
बाळा म्हणे गतगोरी आहंकुंती । रामा अंदू दिनरजनीं सादर
भजनीं ॥ गो० ॥ ३ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ ४० ॥

॥ चाल ॥ कुंडर हा भव पुरे पुरे नाही यांत किमगी सौख्यरे ॥-रामजोशी.
मुकुंद यमुने थडी थडी । खेळतसे मिळवून गडी ॥ ध्रु० ॥
विटीदांडू आणि चेंडुलिंगोच्या लपंडावी कावडी । साखरपाड्या
भोंवरें चक्र गोठ्याच्या परवडी ॥ १ ॥ हुतुतू हामामा दुंबर
घालून मुलें वदती बोवडी । पहावया तें सौख्य मला हे गोविंदाची
आवडी ॥ २ ॥ चला सर्व यमुने जळीं जाऊं । पाहूं मूर्त फांकडी ।
वनमाळा । आपाद ज्याच्या स्क्ंधी काळी घोंगडी गडी ॥ ६ ॥
स्वप्न जागृती तीत मूर्त कदापि मज न दिसे नावडी । स्मरण
हरीचें होनाजीबाळा म्हणे हें अमृत घडी घडी ॥ मुकुंद० ॥ ४ ॥

॥ कृष्णाची लावणी ॥ ४१ ॥

चाल ॥ कुंडर हा भव पुरे पुरे ॥ नाही यांत किमपी सौख्यरे ॥
-रामजोशी.

चला सख्यांनो सर्व जाऊं यागे । त्यजून गोकुळ्या श्रीरंगाच्या-
माणें माणें ॥ ध्रु० ॥ रात्रीं बोधुनया नंद यशोदेशीं । नेतो
अक्रूर हरिलालीं मथुरेशीं । दृष्टी कैचा मग पडेल हृषीकेशी ॥
चाल ॥ जातो स्वाम पूर्ण काम शाम राम धामाजिवी मीया
तमाम आग्र यागे ॥ १ ॥ गोकुळिच्या हत्या सर्व आतां । अक्रुरा
पडतील तुझ्या माथां । नको नेऊं मथुरेशीं जगन्नाथा ॥ चाल ॥
असें बोलून त्या निदान म्लानवान प्राण दान जाण घालुनिया
प्रमाण यानें धूरागे ॥ २ ॥ दिसें अक्रूर हा क्रूर मोठा बाई ।

घाणें मोहुनया नंद यशोदाही । नेतो आमचा जीव प्राण शेष-
शाई ॥ चाल ॥ हरी जळ एक आम्ही मीन हीन दीन त्याविण
हीन दीन लीन शीण क्षण भक्षील आम्हांलागे ॥ ३ ॥ सखे
क्षणभरीं रथ थांबविला । कसा दुर्जनें हरी दूर लांबविला ।
जीवा अकुरें चिंताभी झोंबविला ॥ चाल ॥ गीत होनाजी गाई
ध्याय पाय साय न्याय सर्व लागे । चला सख्यांनों ० ॥ ४ ॥

॥ द्रौपदी वस्त्रहरण लावणी ॥ ४२ ॥

चाल ॥ दाषी सवती भांडनी पती भांगडभुंगा ॥

आपसांत वर्म बोलनी गौरी आणि गंगा ॥

-परशराम.

द्रौपदी म्हणे ये समर्थी धांव हृषीकेशी । गांजिलें फार मी
कौरव दुष्ट सभेशीं ॥ ध्रु० ॥ ऐश्वर्य तेजसंपत्ती पंडुकुमाराची ।
त्यावर मंडप चतुराई विश्वकर्माची । अनुकूल अवघे परिपूर्ण
कृपा श्रीहरिची । पाहून कपटीवृत्ती जलपे सुयोधनाची ।
त्रैलोक्य कीर्ति राजसूय यज्ञाची । वर्णिती सुरनर ते सभा धर्म-
रायाची ॥ चाल ॥ दुर्जनें कपट योजून द्यूतपण केलें । त्या पणें
करूनया धर्म राज्य हारविलें । द्रौपदीसहित धन सर्वही जिंकून
नेलें । ॥ चाल ॥ सद्बुद्धि धर्म ऐसा विपरीत कैसा । खेळून
द्यूत पाही । बैसला दिनत्रई निरउपाई । तो दुपदजांवाई ।
सद्भक्त सत्य वचनी अनुचित करणें । दुसरें न सुचे कांहीं ॥
चाल ॥ दुर्योधन बोले विदुरासी । आम्ही जिकिले पंडुसुतांशीं ॥
झाली द्रौपदी आमची दासी ॥ चाल ॥ सभेमार्जी बोलावून
आणी । तिचें पतिव्रतपण ये स्थानीं । दाविल तें पहावें सर्वांनीं ।
विदूर म्हणे अरे पापखाणी । निकट आली तुजला प्राणवाणी ।
तरिच वदसी अपवित्र वाणी । तिचा पाठिराखा ॥ निर्वाणी ॥

निशिदिनीं संनिध चक्रपाणी । ॥ चाल ॥ दुर्योधन त्या विदु-
 रासी बळें धिःकारी । निकरानें । आपले प्राप्तकर्मी सुतासी हांक
 मारी । आदरानें । भीड सोडून आण पांचाळी सभेमाझारीं ।
 स्वकरानें । तो म्हणे जाऊन द्रुपदराजकुमारी । ते द्यूत खेळून हार-
 विली संपद सारी । धर्मानें ॥ बोलवितो दुर्योधन सभेशीं ।
 निर्धारि । क्रोधानें । किंचित् न चले कांणाचें तेथें आवधारी ।
 अभिमानें । पांचाळी वदे दुर्योधन आधींच द्वेषी । मांडिला
 रोकडा अनर्थ भाग्यविशेषी । द्रौपदी म्हणे ॥ १ ॥ द्रुपदतनया
 म्हणे दुर्योधन पुत्राशीं । श्रनकरा निवेदन तुम्ही भिष्मद्रोणाशीं ।
 द्यूत खेळून धर्म हारविलें आपणाशीं । तरी मग तें तुमचें कारण
 काय आम्हांशीं । मी पंचजाया मज नेमिलें पंचवरांशी ।
 दोन मास द्वादश दिवस एक एकाशीं ॥ चाल ॥ प्रस्तुत
 आतां रत असें भिमाचे ठाई । मजलागीं सत्य सर्वथा
 जिंकलें नाहीं । दुर्योधन जाऊन सभेशीं लवलाही ।
 ॥ चाल ॥ सांगे तयाशीं वार्ता म्हणे ताता । ऋतुसौत ऋतुकाळीं ।
 द्रौपदी धरून पदरी सभेभीतरीं । केवी आणू पांचाळी दुर्यो-
 धन निरभर्त्सी म्हणे छी छी । पुत्राशीं तये वेळीं ॥ चाल ॥
 दुःशासन आज्ञापी कुमती । आण पांचाळी सभे निश्चिती ।
 किंचित् भिड न धरितां चित्तीं ॥ चाल ॥ महा व्याघ्र तो सरसा-
 वोनी । धरीं वनांत कपिलेसी जाऊनी । कीं तें जनकात्मजा
 निधान । धरूं धांवला द्विपंचवर्दन । तेवी द्रौपदी दुःशासन ।
 म्हणे आतां वरी दुर्योधन ॥ चाल ॥ अन्यथा हें भाषण तूं काय
 करीसी मातें । सत्पात्रा । गांधारी समान श्रेष्ठ मी सुयोधनातें ।

१ रात्रंदिवस. २ हें सूताचें नांव. ३ द्रौपदी. ४ रजस्वला. ५ सीता.
 ६ रावण.

शिष्टाई कळेले तैसी करी तयातें ।। सत्पात्रा । हो माझा दुपद
 पिता अशा समयातें सत्पात्रा । न ऐकसी तरी घे शस्त्र मज बधी
 येथें । सत्पात्रा । तो पापरूपी निर्दय बोलतो तयेशीं । उठ चाल
 सभे वाचाळे धरीन केशीं ॥ २ ॥ ऐकून कठीणोत्तर द्रौपदी मागें
 सरली । मंदिरामाजीं शशिवदनो मुखीं उतरली । धाऊन दुःशा-
 सनें कवळून केशीं धरिली । त्या श्रवणफुलाचीं मुक्तें तळीं विखु-
 रलीं । भवतालीं पाहे चहूंकडे सभेंत घाबरली । म्हणे धांव धांव
 श्रीरंगा लज्जा हरली ॥ चाल ॥ दुर्योधन जानु उघडी करून दावी ।
 द्रौपदी बैस अंकीं दुर्जा गोष्ट न वदावी । मम संगती योगें त्वां
 संपत्ती भोगावां ॥ चाल ॥ द्रौपदी म्हणे नष्टा वसेल दुष्टा । तुज
 अंकीं गदा नवरी रक्तनेची हरिद्रा लाऊन निद्रा । कर रणमंचक
 समरीं ऐकतां शब्द असा व्याघ्र जैमा बहु रिघे हरणीं विवरीं ॥
 चाल ॥ दुःशासनास तो दुर्बुद्धी । म्हणे दुर्योधन न करी आवधी ।
 पांडव हे शतमुख त्रिशुद्धी ॥ चाल ॥ आधीं वल्ले घे यांची
 हिरोनी । मग द्रौपदीशीं नम्र करुनी । दावया सभेशीं
 त्वरें या नयनीं । हा शब्द पडतां पांडवश्रवणीं । पांच जणें
 वलकलें वेष्टनीं । केवळ दीन बैसले होऊनी । त्या द्रौपदी संनिध
 येउनी निरी आसडितां दुःशासनी । आठवी कृष्णाशीं कृष्ण-
 भगिनी ॥ चाल ॥ गांजीती कौरव दुर्जन मज मेघःशामा ।
 श्रीरंगा । संकट जाणून सत्वर ये मंगलधामा । श्रीरंगा । विधि-
 जनका भक्तजनांच्या हृदयरामा । श्रीरंगा । द्वारकाधिश रुक्मिणी
 मानसविश्रामा । श्रीरंगा । कां पडुडलास शेजेवर घेऊन मामा
 । श्रीरंगा । खेळला द्यूत धर्म म्हणून मोकलिले आम्हा । श्रीरंगा
 करुणानिधी क्षिराब्धीवासा आजून न येशी । लज्जा गेल्यावर तूं

कायहो डोळा पाहासी ॥ ३ ॥ पहुडला शेषमंचकीं तो मुमुक्षु-
 दानीं । तळहात पद रुक्मिणीचिद्रत्नाची खार्णी । उद्धव अकूर
 तें सितळ समीर संधानी उभे भक्तराज तिष्ठती करद्वय जोडुनी
 पांणी ॥ ऐकिली श्रवणीं द्रौपदीची मिलिंदवोणी गुंजारववर्ण
 श्रुतहरीते निद्रास्थानीं ॥ चाल ॥ कौरव तस्कैर शिरले पांडव
 भांडारीं । द्रौपदीसहित धनसंपत्ती नेली सारी । ऐकतांच जागृत
 झाला कंसतमारी ॥ चाल ॥ घाबरला उठून गे निघून वेगें ।
 कोणासही न पुसतां । आपलें भगिनीसाठीं तो जगजेठी । आला
 इंद्रप्रहस्ता । म्हणे द्रौपदी सावध होई । आलों ऐकून व्यवस्था
 ॥ चाल ॥ याज्ञसेनी जंव मागे पाहे । कैवारी पाठीशीं उभा आहे
 हें देखून मानसीं निर्भयें ॥ चाल ॥ तंवदुर्जन दुःशासन सरसी
 निरी ओढीत फाडित वसनांशीं । नेसवीं वस्त्रें हरि भगिनीशीं
 ॥ चाल ॥ डाळिंबी मोती चुरनकसी । राधावळगुजरी खसखसी
 कंबुवर्ण पटवस्त्र प्रकाशी । निळी हिरवी अंजिरी पानसी ।
 सोनवडा रानघडीसरसी ॥ चाल ॥ नाना जाती भगिनीशीं पुर
 विलीं वस्त्रें । श्रीरंगें । आपल्या पितांबरे झांकिलीं द्रौपदी गात्रें
 । भगवंतें । हें फेडतील म्हणून करीं वसविलीं शस्त्रें । निजअंगें ।
 पांडव यश आलें नेणती अपवित्रें । मदसंगें । श्री शांत सिद्ध
 तत्पर संनिध सेवेशीं । गाई होनार्जावाळा वस्त्रहरण प्रेमेसी ।
 द्रौपदी म्हणे ये समर्थी धांव हृषीकेशी ॥ ४ ॥

॥ सुलोचनेची लावणी ॥ ४३ ॥

॥ चाल ॥ दशमुख लंकेशाची स्तुषा सुलोचना सती । भूज पाहुनि करी
 आकांत पाडिले इंद्रजित रणीपति ।
 —परशराम.

सुलोचना वेल्हाळी राया इंद्रजिताची राणी । सदनीं असतां

सुखी आंगणीं पडला अतारंपाणी ॥ ध्रु० ॥ दुर्जय वीर पावला
 इंद्रजीत लक्ष्मणाचे करीं । धड रणीं पडलें शीर सुवेळा । चळीं
 नेलें वानरीं । दशाननाची स्नुषा ज्येष्ठ ती शेषाची कुमरी ।
 हर्षयुक्त असतां आनंदामध्यें आपले मंदिरीं । अकस्मात् लंके-
 चरुनी आली भुज निकुंभळे आंगणांत पडतांच आल्या दासी
 अवचित वाहेरी ॥ चाल ॥ कर पाहुन विराचा तेथून दुती
 लगबग धांवती । सदनीं सुलोचनेशीं वर्तलें वर्तमान सांगती ।
 कुटून वीराचा पाणी पडला आंगणांत अवचित ॥ चाल ॥ डच-
 कली असें ऐकतां शब्द दासीचा । घाबरली मनीं मुखचंद्र उत-
 रला तिचा । वाहवला धर्मशितळ चंदन अंगिचा ॥ चाल ॥
 शृंगारयुक्त सदनीं कन्या शेषाची । ती केवळ बिंबाधारी सर्व
 लक्षणीं गजबजून सख्या चहूंकडून निशी सावरिती । तांबूल
 शिरिचा पल्लव आदि करुणा भरती । मूर्छागत गुणसारिताती
 धरणीवर पडली ती । विगलित झालीं अंगिचीं भूषणें ॥ चाल ॥
 निर्मळ कोमळ कांती । केवळ सुवर्ण वर्णी । निस्तेजपणें दिसती ।
 ती मुक्त घोषकर्णी । कर्दळी पडे जैशी । ती वायुयोगें धरणीं ।
 घाबरी राजबाळा । हळहळी पती स्मरणीं । पादुका शेषदुहित ।
 लिहिल्या अपूर्व चरणीं । बोवडी वळत चाले । द्वयपदी चपळ
 हरणी । सुमनकळी चाप्याची शेषदुहिता रत्नाची खाणी ।
 क्षेमरूप ते असो दुतीशीं बोले मंजुळवाणी ॥ सुलो० ॥ १ ॥
 सीतेचे कैवारे असंख्य वानर दळ घेऊनि ॥ नजीक सुवेळाचळीं
 राहिले रवुनंदन घेऊनि । बहुतापरी रावणा करीतसे मंदोदरी
 विनवणी । कीर्ति महिमंडळी करा सीता सुंदर देऊनि । उतावेळ
 युद्धाशीं राजा रामचंद्र उपवनीं । पौलस्त्यकुळ बुडेल चिंता वाटे

१ पतीचा हात. २ पराभव. ३ पिकल्या तोंडल्याप्रमाणें. लाल आहेत
 ओष्ट जीचे. ४ गुणाची नदी. ५ शेषाची मुलगी (सुलोचना.)

माझे मनीं ॥ चाल० ॥ बहुत प्रकारं करून तयेनें । दशकंठा
 धोविलें । गर्वबळें रावणें सतीचें नाहीं । वचन ऐकिलें । कुंभकर्ण
 आदि करून आपलें कुळ समग्र बुडविलें ॥ चाल० ॥ अतिकाया
 देवांतक पडले रणीं । आज स्वामी युद्धास गेले समरांगणीं ।
 तसी उठून आली भुज पहावया अंगणीं । पंचांगुळ मुद्रिका
 मंडित दंडी विराजे । ती कीर्ति मुख चपळेहून वरी शोभली ।
 वीर कंकण सहवर्तमान भुज ओळखली । मग शरीर तयेनें
 धरणीवर टाकिलें । आज माझे युद्धसमुद्रीं जहाज बुडालें ।
 सौभाग्य तरुचें रोप समुळ अहाळलें ॥ चाल ॥ उचलून मुलो-
 चनेशीं । त्या सखया सावरती । भुज आलिंगून हृदयीं । आक्रं-
 दतमुशिला सती । मूर्छना सावरूनया मग बोले भुजेप्रती ।
 स्वामींच्या पदीं असली । जरी माझी चित्तवृत्ति । तरी दे
 लिहून मजला । कसे पडले प्राणपती । मग आणूनया
 पुढे ठेविलें भोजपत्र उकलोनी । वर्तमान वर्तलें लिहि-
 तसे भुज घेऊन लेखणी ॥ मुलो० ॥ २ ॥ धरून मनीं जय
 आशा होम करितां येकांतीं जाऊन ॥ ऐक शेषकन्यके निघाला
 अर्घानून स्यंदेन । शत्रु आले ते स्थळीं समय फळ प्राप्तीचें जाणून
 । आराध्य दैवत क्षोभविलें वर चंडशिळा धावून । अवधी नदी
 उतरून बुडाला तिरासमीप येऊन । तसेंच झालें येथें प्राणवल्लभे
 आम्हा लागून ॥ चाल ॥ शत्रूनें साधिलें वैर बहुतेक पाडिलें
 उणें । प्रारब्धाची दशा सुटेना भोग भोगिल्याविणें । उपरी
 मांडिला पुढें संग्रामें अति दारुण ॥ चाल ॥ परी जय झाला
 पारखा आम्हाला दिसे । वाढना पराक्रम शत्रूचा राजस । सौमि-
 त्राचें शरबळ विशेष होतसे । हितेज धनुर्विद्या पाहूनया आगळी

। संकल्प करून शीर उर्चीत दिधलें त्याशीं तिन्ही देह निरसून
 म्यां मित्र जोडला बरवा । जानकीकांत श्रीराम अयोध्यावासी
 । धन्य आशावंत तो बिभीषण शरण निघाला । मम धरून जिवीं
 रक्षण केलें शरिराशीं ॥ चाल ॥ त्या लक्ष्मणें विप्रें । निरहारव्रत
 धरियेलें । सागर उतरून येतां । शीर दान तया दिधलें रणीं घड
 राघवा पार्यां । देऊन शीर समर्पिलें । संसारापेक्षां सुख राम-
 पदीं दिमलें । म्हणून भूज धाडून तुजला । बोलाऊं पाठविला
 शिरीं वंदून तें पत्र आपण वाचिंत शेषनंदिनी । भोंवताल्या सखया
 उभ्या ऐकती निश्चळ निवांत कार्नी ॥ सुलोचनावे० ॥ ३ ॥ भूज
 घालून शिबिकेंत आश्विनीवर बसुनिया त्वरें प्रवेशली लंकेंत पत्र
 घेऊन पती शोकांतरे ॥ सर्व चिन्ह विपरीत स्नुषा ती दशकंदरापरम
 घाबरा मनीं पुसतसे तिजला अति आदरें । कां आलीस तूं येथें
 सांगहो इंद्रजीत सुंदरी ॥ पत्र टाकितां पुढें वाचितां लंकाधिश सादरें ।
 ॥ चाल ॥ दुःखित मुमोळी पाही इंद्रजीत रणी परत्र पावला । मी
 जाईन त्यासवें निशाचर पडला ॥ चाल ॥ मृतिका घेऊन लंकानाथ
 आपुले करी । घालितसे दाह्यामुखीं तया आवसरीं । इंद्रजीत वार्ता
 ऐकून मंदोदरी । आली धाऊन लगवग मूर्च्छित पडली धरणीं ॥
 वक्षस्थळ बडवीत मयराथार्ची बाळा । म्हणे इंद्रजिता सुकुमारा
 तव सामर्थ्यें । रावणें घातलें देव वंदिं सकळां । एक सरें शोक
 करितात मिलुनया अवध्या । रावण कुटुंबीच्या ऐशी सहस्र
 अबला ॥ चाल ॥ समजावीत बहुपरी । सखया मंदोदरीशीं । म्हणे
 सुलोचना श्वशुरा । द्या शिर आणून मजशीं । पती माझे वाट पहाती ।
 भेटेन जाऊन त्याशीं । ऐकतां असा चढला । अति क्रोध रावणाशीं ।
 म्हणें सिद्ध करा दळ हें । जाईन संग्रामाशीं । आज युद्ध करीन
 निकरें । त्या राम सौमित्राशीं । मारून त्या दोघांशीं शीर मी

आणीन लंकाभुवर्नी । हें जरी न घडे तरी मी जाईन पुत्र पंथ
 लक्षुनी ॥ सू० ॥ ४ ॥ मग सुलोचनेशीं बोलतसे मयकन्या ते वेळीं ।
 शीर धालून ध्यावया तूंच जा माय सुवेळाचळीं । दुःस्वामाजी
 सुख ठेवी मस्तक श्रीराम पदकमळीं । कौसल्येसारखीं पर स्त्री
 ज्यास सिते वेगळी । रामभक्त जांबुवंत नळ नीळ श्रीव भारुती
 वळी । न्यायासिंधु तो बिभीषण राखील पाठ तुझी ते स्थळीं
 ॥ चाल ॥ मंदोदरी बोलतां आलें तें सुलोचनेच्या मना ।
 सुवेळेस जावया ती मागे आज्ञा द्या रावणा । तो म्हणे ठेवील
 तेथें जरी तुजसारखी अंगना ॥ चाल ॥ मग काय करावा विचार
 येथें आम्ही । म्हणे सती परस्त्री अभिलाषाचे कामीं । कल्याण कांण
 पावला अशा अनुक्रमीं ॥ चाल ॥ अधोवदनं रावण म्हणे तूं अवश्य
 जाई । ते ठेवतील तरी तयाशी लाविन शिक्षा । तात्काळ निघाली
 वसून आश्रिनीवरती । निवडून घेतला श्रेष्ठ सर्वे त्याक्षणीं । तें सुवर्ण
 लंकानगर उपेक्षून गेली पाहिलें दृष्टी रघुनंदन कमळदळाक्षा ॥ चाल ॥
 सती पाहून कपी हर्षे सांगती रामाजवळी रावणें भय धरुनी । धाडिली
 जनकबाळी ॥ रघुनाथ वात्ररागी । बोलतसे स्नेहमेळीं । रावण
 जीवंत आहे जो । तो सिता तनुकवळी । बरें दृष्टी तुमच्या । ती न
 पडे कदकाळीं । राम बिभीषणाकडे शेषात्मजेस देखुनी । तो
 जळधराखवती बिभीषणसद्गद आपले मनीं ॥ ५ ॥ मित्रकुळ
 मुकुटमणी बिभीषण म्हणे आहो रघुराया । परम पवित्र सुशीळ
 सति इंद्रजीताची जाया । गहनगती कर्माची न लागे उष्ण जिच्या
 पाया । ती आली तुमचेजवळ जानकीकांता शिर मागाया । राम
 म्हणे आतां आम्ही तुझ्या पर्ताचें शिर आणिलें या ठाया । वर्त-
 मान तुज कसें समजलें सांग आम्हाशीं कळाया ॥ चाल ॥ म्हणे
 सुलोचना सती भुजेनें पत्र लिहून दिधलें । दावून पतीचें भुज

लिखित राघवापुढें टाकिलें । तें पाहून वात्ररालागी अवघें असत्य भासलें ॥ चाल ॥ आश्चर्य सर्व करिती आपले अंतरी । लिहिलें पत्र हें कसें निर्जीव करी । आम्ही सत्य म्हणूं पती शिर हांसवील जरी ॥ चाल ॥ म्हणे राम इचा महिमा न वर्णवें वाचे । काय एक न करी येसमयीं येव्हां । तात्काळ वृषभावात्ररा हार्ती आणूनया । सतीपुढें ठेविलें शिर सुग्रीवें तेव्हां । पाहून सुलोचना हृदयी धरून आलिंगी । उत्तरी वस्त्र हातरून वर बसविलें तेव्हां ॥ चाल ॥ विनवी शिराला पतीच्या । पाहून प्रतिलावामनें पतिव्रता धर्म माझा । कपिकुळास दाखविणें । तुम्ही हास्य करा एकदां । स्वामी निर्जीव वदनें निर्जरामार्जी आगळी । होईल कीर्ति जेणें संतोष रूपे मजला रघुनेदन धन्य म्हणे । मजसी विनोद नानापरिचे करितां एकांत स्थानीं । आज मनामधें क्रोध धरिलेला स्वामी काय म्हणोनी ॥ ६ ॥ करुणा विनोद दावी पतीला तनया भोगेंद्राची । का होम विध्वंशिला कल्पना धरिली मनीं तयाची । रामरूप पाहून गोडी लागली सायुज्य पदाची । म्हणून खुंटलें बोलणें उपाधि तुटली जन्ममरणाची । कीं विदारणा केली सुग्रीवें पित्र कुंभकर्णाची । तोच हेत कीं जीवीं राहिला युद्धि अशा जयाची । ॥ चाल ॥ कीं एक चुकलें आधीं जरी साक्षास आणितें पिता । तरी हातें बहुबरे शिर ऐसें उत्तर ऐकतां । सव्य नेत्र उघडून गद-गद हांसलें आवाचित ॥ चाल ॥ या शब्दें कां शिर हांसलें वपि बोलत । म्हणे राम तोच हा शेष सुमित्रासुत । हा पिता सती साक्षास आणितें येथें । त्या श्वशुरें मज मारिलें म्हणून शिर हासलें । तो ज्ञाननेत्र उघडून पाहिलें मजला । विस्मित होऊन अवघे वात्रर म्हणती सायुज्य मुक्तिशुद्ध शिर घावें इजला । पाहून सुलोचनाकडे लक्ष्मण हृदयी । सद्गदांत होऊन ममतेनें गहिरवला

॥ चाल॥ म्हणे म्यां अनुचित करणी । ज्या माताप्रती वधले । जरी
 पितापुत्र बंधु । समरीं युद्धास आले । वधितां तयास येथे । निर्दोष
 राम बोले । म्हणे शेष सितेंसाठीं । तुम्ही वृक्ष आलिंगिले । अमृत-
 कुपी आणूनया । उठविन तयार्शी बोले । एकतां अशा गोष्टी ।
 मनीं वात्सर गजवजले । प्रभु कपी विचारे हो । शिर द्यावे असे
 ठरले । होता निरास सतीची । मग राम चरण स्तविले । लंके-
 कडे वार कोणी । आज धाडिजे आपले । येऊनिया सिंधुतिरी ।
 विस्तीर्ण कुंड रचिले । त्या धर्मशील्लेवरहो । शिवध्यान हृदयीं
 आणिले । पर ज्योति निघोन गेली । धड कुंडामध्ये पडले । इंद्र-
 जितासंनिध बैसली जाऊन स्वर्गाविमानी । होनाजीबाळा म्हणे
 धन्य ही सती रत्नाची खाणी ॥ सु० ॥

लावणी ॥ ४४ ॥

चाल ॥ कस्तुरी वाळवीत हाते माढावरती ॥

—सगन

सूर्यवंशीं राजा दशरथ परम पवीत्र । अती सत्वसील प्रेमळ देवा-
 चा मित्र ॥ ध्रु०॥ अयोध्येमध्ये करी दशरथ राज अहेराज तया-
 चे गुरु वशीष्ठ महाराज ॥ चाल॥ महाराज तयाचे अद्भुत प्रतापतेज
 । अद्भुत प्रतापतेज कायते चरित्र जाहाले आज ते ऐका कानीं । हो
 ती कौसल्या ते जेष्ठ तयाची राणी । सुमित्रा कनिष्ठ कैकलय
 अभिमानी । लावण्य स्वरूप जनु विद्वलता असमानी । त्या
 तिघी स्त्रीया केवळ रत्नांच्यः खाणी । येके दिवशीं राजे निजले
 रात्र माध्यानीं । पाहिले स्वप्न तेव्हां दशरथ रायानीं । तीन
 प्राणी वधिले न लागतां क्षणमात्र । दोन पुरुष येक स्त्री वधुन
 उघडले नेत्र ॥ सूर्य० ॥ १ ॥ राजा उठून प्रातःसमयासी
 चिंताक्रांत अयोध्यावासी अहो वासी ॥ गेले त्वरीत वशिष्ठा-
 पार्शी अहोपार्शी ॥ तवतो गुरु वशीष्ठ रायार्शी पुसता जाहला ॥

कां म्लान वदन त्वा केलें सांग आम्हांला । मग बोले अजाचा
नंदन ऋषेश्वराला । रात्रीचें स्वप्न विपरीत सांगतों तुम्हांला ।
स्त्री येक वधुन वधिले दोघा पुरुषाला । मग म्हणे मुनी तुम्हीं
जावें त्वरीत वनाला । तीन वधुन श्रापदे या सत्वर सदनाला
आज्ञा वंदुनी सदगुरुची तो सत्पात्र । ते काळीं पातले वनांत
वीर विचित्र ॥ सूर्य० ॥२॥ हिंडे अजसुत सारें रान । अहोरात्र
लाउन चापासी बाण तो रवी जाहला अस्त्रमान । सावज मोठें
किंवा लहान । आढळलेंनाहीं । गुरूआज्ञावीण जातां नाहीं । सावज
लक्षित नृप उभा जळाचे ठाई । काशी यात्रार्थी सुपुत्र श्रावण
पाही । मातृपित्रास लागली तृषा ते समयीं । याअर्थें श्रावण
जळ नेतां लवलाही । ऐकुनी याचा वळ दशरथ राजीवनेत्रा ॥
सावज म्हणून सोडीत बाण ईश्वरीं सूत्र ॥सूर्य०॥३॥ श्रावणाच्या
हृदयीं शर बसता । अहो बसता जाहला रामनाम मुखी जपता ।
अहो जपता आला अज नंद जवळ ऐकता पाहून मनुष्य तत्त्वता
अयोध्यावासी । म्हणे तू कोण पुसता जाहाला सांग आम्हांसी
तो म्हणे मी श्रावण पितृभक्त गुणराशी । बरें केलें आज उद्धरीले
मज पतितासी । परी तृषा लागली मातापितृव्यार्शी । जा त्वरें
आतां हें जळ घेउन त्यापासीं । अंध वृद्ध दोघे नाहीं तयाला
नेत्र । प्राशन केल्याविण बोलूं नको अणुमात्र ॥सूर्य०॥४॥ ऐसें
ऐकुनी अयोध्यापतीनें अहो पतीनें । जाता जाहला चपळ गतीनें
अहो गतीनें ॥ पातला तेथें वायु रीतीनें अहोरीतीनें ॥ उभा
राहून पुत्राच्या नीतिनें अहो नीतिनें ॥ अयोध्यानाथ म्हणे तें
काय होईल आतां हा धाक मनांत ॥ चाल ॥ तो वृद्धें मारीली
हाक पुत्रा प्रेमांत । म्हणे बोले ना कसा वा श्रमला वनांत । तो
दशरथ म्हणे श्रावण वधिला जळ जेथें । ऐकुनी वृद्धें ते काळीं

केला आकांत । देह त्यागितों आम्हीं करीतो पुत्र पुत्र । हा
 श्राप तुला पावसील हेंची चरीत्र ॥सूर्य०॥५॥ अवश्य म्हणून
 अयोध्यावासी अहो बासी ॥ आले गुरुआश्रमासी । अती हर्ष
 वदती वर्तमान जाहल्या पासी । ऐकुनी ऋषी वशीष्ट सांगतसे
 दशरथ राया । त्वरे शृंगऋषी घेऊन या यज्ञ कराया । आणविला
 शृंग दशरथरंभे पासुनिया । तीन पिंड दिल्ले मग प्रसाद यज्ञ करु-
 निया । रायें मग दिधलें त्या तीर्हीसीही वाढुनिया । म्हणे कैकै
 का देतां मज मागुनिया । तो अकस्मात गेली घर पिंड घेउनिया ।
 अकरावा रुद्र पिंडाचा वायु पुत्र । जन्मता उडाला भक्षावयासी मित्र
 ॥सूर्य०॥६॥ गर्भ राहिला तब तीर्षी स्त्रियासी ॥ अहो स्त्रिया जाड-
 ला अती हर्ष रायासी । निघाला डोहळे पुसावयासी । गेले राव
 कैकेच्या सदनासी । हर्ष मनांत पाहिली उभी मंथरा दासी द्वारांत ।
 पाहातां दशरथ रायासी गेली महालांत । म्हणे उठा स्वामीनीं आलें
 तुमचे कांत राहीले उभे तीजपासीं अयोध्या नाथ मर्यादा कसी ती
 नाहीं जीच्या स्वप्नांत । तो पुसते जाहले प्रियेसी प्राणनाथ । सांग
 काय डोहळे होती तुझ्या मनांत । पुरवीन आतां क्षण न लागतांची
 यथार्थ । मग म्हणे कैकै पुरवी माझी भाष्य समर्थ तरी डोहळे
 मजला होती येक मनांत । वनीं पाठवावे होतां दोर्घाचे पुत्र स्थापावे
 राजी माझे बाळ विचीत्र ॥ सूर्य० ॥ ७ ॥ ऐसें उत्तर रायें ऐकुनी
 । व्याकूळ होऊन पडले धरणी । तसेच उठले मम सावरुनी ।
 म्हणे त्वां वचनामध्ये गोउन घेतलें आम्हांला । परी विषातुल्य
 वाटती शब्द जीवाला । जें मागसील या विरहित करीन हवाला
 परी दुष्ट वासना ही आणु मनाला । पाठउं तरी कैसे लेकरें
 वनाला । ऐकतां असें म्हणे कैकैसी नृप नाथाला । हे न करितांची
 लागेल दोष वचनाला अती उदास उठले तेथुनीया । अजपुत्र

ह्या दोष नाही तिजकडे ईश्वरी सूत्र ॥ सूर्य० ॥ ८ ॥ निघालें
मग तेंथुन लवलाही । लवलाही अती दुःखीत मनाचें ठाई ।
सुमित्रेचे सदनी आलें पाही अहों पाही ॥ तेव्हां तीनें तें
राजाद्र सवाई ॥ दृष्टी पाहुनिया ॥ सावरून पदर उभी सन्मुख
कर जोडोनिया । उजळुन दीप करी पंचारती घेउनी या । ओंवाळीं
कांत । मनीं हर्ष युक्त होउनी । बसविले मंचकावर स्वामीस
नेउनीया । मग पुसती राव डोहळे ते प्रिये लागुनिया । ती म्हणें
मज डोहळे हे वाटती पवित्र । करु जेष्ट बंधुची सेवा माझा
पुत्र ॥ सूर्य० ॥ ९ ॥ असें शब्द तीचें ऐकोनी या ऐकोनी मागलें
दुःख गेलें विसरोनी । जेष्ट पत्नीचें गृहीं जाउनी जाउनी ॥ सती
कौशल्ये ते पाहून अयोध्यावासी । देखुनी तें मुद्राकरी आश्चर्य
मनासी । तें समाधीस्त नाशाभी ठेउनी दृष्टीसी । वस्त्राभरणें चौकुन
सावरी ती दासी । झडपीली भुतें वाटे दशरथ रायाशीं । लग्नां-
तील पुसतां रावण कृत्य तयेसी । फोडीली हाक जणु बीज कड-
कडील आकाशीं ॥ म्हणे वर्धन रावणा शर लाउनी चापासी ।
घाबरेपणें नको वशिष्टापाशीं । जाहला वर्तमान कथीला सर्व
मुनीशीं । पाहावेसें ऋषी वशिष्ट कौशल्येसी । पाहुन मुनीं तीसी
बोले नृप नाथासी । पूर्ण ब्रह्म इज उदरीं अवतरता पाहासी ।
नव्हे भुतचेष्टाही मिळाली राम स्वरुपासी । चैत्रशुद्ध ९
दानकर माध्यान्हीसी । येतांच पुण्य नक्षत्र सफळ ते दिवशीं ।
जन्मतां राम सुख जहाले परम जनासी । अंतरी हर्ष अद्भुत
दशरथ रायासी । फोडून भांडारे आमित धनाच्या रासी । देता
झाला मग अज नंदन विप्रार्शी । म्हणे होनाजीबाळा । भजा
स्मरारे मित्र ॥ विदू आंदू प्रसंगी गाती राम चरित्र ॥ सूर्य ॥ १० ॥

पंढरीनाथाची लावणी ॥ ४५ ॥

॥ चाल ॥ केशव करणी अबटिन लीला नारायण तो कसा ॥ जयाचा
सकल जनावर ठसा ॥

समचरण विटेवरी कटीकर हरी तव मुद्रा । भक्ती क्षुधे क्षीर
समुद्रा ॥ ध्रु० ॥ हे पंढरीच्या पावना अनाथ दिनाच्या ॥ तारका
तूं संतजनाच्या । अरे भक्तवत्सला गुण आगर गुणाच्या । हृद्रदा
उमारमणाच्या । भाविक भक्ताप्रती संकटीं विकळ मनाच्या ।
जाण तया क्षणांत क्षणाच्या । कां आली न कळे मजविषयीं प्रभू
तुज निद्रा ॥ १ ॥ शामसुंदरा हे मुकुंदा । अति प्रियकर सज्जन
वृंदा । आनंदघना नंद नंदना हे गोविंदा । विकलों तव नाम
छंदा ॥ मम मन मिलिंद लक्षित तव पदारविंदा । श्रीहरी जगदां-
कुरकंदा । करी कृपा जणासी प्राणीमात्र हरी हरिद्रा ॥ २ ॥
मधुकैटभारी मधुसुदन गुरुसंहारा । मनमोहन धीरउदारा । गोविंदा
गोकुळवासा गोपकुमारा । गोपीकुचधिरविहारा । पद्मनाभा पंजक
नत्रा दही पयहारा । पर्दा परमात्मा या दे थारा । मुक्तिहायका
मुनी मानस चकोर चंद्रा ॥ ३ ॥ शरणागतासी तारि तारि पंढरी-
राया । येई सनाथ कराया । रुक्मिणीप्राणवल्लभा लागतों पायां ।
या निशिदिनीं तव गुण गायां । बुडतों प्रभुसागरीं पैलपार उत-
राया । करी आतां कृपेची छाया होनाजीबाळा म्हणे इंद्राच्या
इंद्रा ॥ ४ ॥

॥ गोपीचंदाची लावणी ॥ ४६ ॥

गोपिचंदा क्या यकीयारी । किसी कारण जोग लियेरे ॥ ध्रु० ॥
चौकीचंदन किनीचडारी । लिये दस्त सुनेकी झ्यारी ! काया
कंचनकी देखी तेरी । बेटा सुदबुध सप गई मेरी । रोती उस-
कारण मोथारी । दीन दुनया दुखयारी ॥ चाल ॥ ते बापकी

सुरथ थीरे बेटा ! होगई खाक आखरजरे बेटा । जालंदरके चरण धरे बेटा । वो तुजकू आमर करे बेटा । ऐसे साईके पग धरे बेटा । मैंने ज्यातुजे बचन दियारे । इनसै गुजगुजरीयारे ॥ गोपी० ॥ १ ॥ जोगी ज्यालंदर पीरसाई । जिनें जोग जुगत बताई । तुंवा फावडी झोली सजाई । पहेनी कंथा खाक लगाई । आपणे बस्तिमो आलख जगाई । वहां राणी कुमाई ॥ चाल ॥ मिलकर राण्या सर्वा होवें राजा । क्या कारण मुंड-मुंडावें राजा । झोली पतरक्यं हात लेवे राजा । जोगी कोण-सबही हुवे राजा । तुम्हारे शेजपर कोण सोवे राजा । दुध-भात कोण देवे राजा । तुम्हारे पग कोणही धुवे राजा । ऐसो उपदेश कोण कियो राजा । जिनें जोग दुजेसे दियारे । जोगिवो निरखतेगयारीरे ॥ २ ॥ जबथे हाम धन दौलत धारी । तब तूं सकल राण्या हामारी । जोगी हुवे तबसे जगत तारी । दुनिया मया मानत सारी । भिछा मागन लिई हात झोली । काया ढाकण कंथा पेहेनी ॥ चाल ॥ गुरु कारण मुंडमुंडायो माई । मागन जोग लियो माई । कुत्ता मारण दंड लियो माई । दुधभात मंया देवे माई । लकडी फावडी पेशेज सोवें माई । किंगरी दो दो बाता कहें माई । गंगा जमुनामे पग धुवे माई । जिनसे जोगी मगन रक्हे माई और बातकू कोण छिवे माई । जोगी जुगतको खेल लियो माई । गान्धा मत येवो कामिनी यारे ॥ ३ ॥ राजा गोपीचंद गुंसया । राण्या सोलासो संगलिया । रमते बेहेनके देश लिआया । ज्या दरवाजे आलख जगंया । भिछा दूती हात भेजपया । दुती कहेवो माई ते राभया ॥ चाल ॥ बाहाटाडा आलख जगता जोगी । चंपावती कहे-कोणसे देश रहेता जोगी । तेरी कोण माता पिता जोगी । गुरु कोणे अवधुता

जोगी । गुरु माईके कोण बताव जोगी । किनही पत्तर सानेका करता जोगी । रहे गमन भुगुत खाता जोगी । आया हांसको रमता रमता जोगी दिसले कयं उदास हुवारे । वेढेवालेजरा जोगी यारे ॥ ४ ॥ मैनावती हामारी मया । पिता त्रैलोक्यचंद राया । चंपावती बहेन कहवया । गोपीचंद उनक भया । गुरु ज्यालदर-बसंया । उसी कारण जोग जमाया ॥ चाल ॥ गुरु माईके हामे पुत माई । उस कारण करता फिरो माई । घर घर आलख पुकारो माई । गज मोतीसो भंडार भरोहो माई । सव्वा लाख पर्वत सिराहो माई । हाम वाहाजाके रहता माई । होनाजी-बाळा पियारे प्यारे । रामा अंदु गुण रसियारे ॥ गोपीचंद ० ॥

॥ भक्तांची नामावळी लावणी ॥ ४७ ॥

चाल ॥ धुमाळी अनुष्टुप छंद । जयसिद्धविनायकवेषा । ओकारनमूं आदीपुरुषा ॥

—परशुराम

गा वदनी कृपावंतार्ची । सफळ चरित्रें संतार्ची ॥ ध्रु० ॥ समा-गमाच्या मुळसंसर्गे । सरसी ज्याला आपपरवर्गे । वसवून स्वक-रेंती बोधखड्गे । निरसुन आहंकारतमदुर्गे । लाविती जड मूढ तारलामार्गे ॥ चाल ॥ नामें तयार्ची श्रवण करा । भवतारा तारा । आगज्यारहितव्हा । स्मरा हृदयी श्रीपति जनार्दन एक-नाथ । आणि भानुदास सत्त्वभक्त निवृत्ती ज्ञानेश्वर सोपान मुक्ताबाई चांगया पद्मावती । स्वामी जयदेवस्वर्ये श्रीपती । तुळसी दास श्रीरामभक्त प्रिय कबीर कमाल आवडते हरीचे कुर्मदास गोरोबा चोखा नामदेव पुरुषोत्तम मूर्ति । माळी सावता धनाजाट जगामित्र नागया जनाबाई सोनार नरहरी । माछिंद्र गोरखनाथ जिवा आणि सत्त्व ब्राह्मण कबीर दिव्यभूपदी माजी नरसुमेहता

पद्मनाभरोहिदास चर्मकार दास तें डाकुरवासी सूरदास तो सेना
नापिते । मिराबाई जसवंत भक्त कर्माबाई सवे अंतःपुरी भगवंत
जेविलें । मुद्गल मुरहार कान्होपात्रा दामाजीपंत मृत्यंजय किरिटी
राम राजा बहिरब भट नागनाथ परिसा भागवत रुक्मिणी भक्त
परळीकर रामदास स्वामी राम रूपे पंढरीधीश पंढरीस भेटले
तुकाराम वैराग्यशील जग तारीयेलें । स्वयें आपण तरुनीया स्थुळा
सहीत शेवटीं वास वैकुंठी ज्याचा निंबराज श्रीगोंदेकर ते शेख महंमद
धामणगांवीं माणकोजीबाबा ते बोधले ॥ गणेशनाथ श्री केशव
स्वामी कीर्तनांत न कळतां कान्होबा जें नागप्रसादें भक्त वांचले ॥
लतिबशाचे भाव देखिला चित्रांनै तात्काळ विडा घेतला ॥ यवन
नृप चरणीं लागला । संतोबा पवार त्याची कांसवरूपें यात्रा
उतरून स्वयवरांत ॥ साहित्य निळोबाच्या पै केलें उद्धवाचिद्धन
भाविक पूर्ण विसोबा खेचर श्रीधर स्वामी आदि नारायण
पुण्यपरायण ॥ कृष्णाजीबाबा सुखमूर्ति अगाध कीर्ति नामावर्ती ।
जन्मांतरी पातकेंचनुरती । निशीदिनीं भावार्थ विचारा । हारती
दोष पढती स्तोत्रें ॥ १ ॥ कलियुग आरंभ त्रितय युगांतीं नाम-
स्मरण जिवा विश्रांती । श्रीहरी अणिला साधूच्या कांती । दोन्ही
न म्हणाव्या कल्पांतीं । भक्तकथामृत दुःख सुखांतीं । प्रसन्न
व्हावें निजात्मशांती ॥ चाला ॥ भर्तृहरी आणि जालंदर सत्य शिष्या ॥
कानिका सदानंद शंकराचार्य गोपीचंदराजा नरसी नागर हिरा-
दास वाणी गुजराथी मलुकदास नरसिंह भारती नारायण अच्यु-
ताश्रमीं जो विवेक खाणी बाबा नानक मुदया भक्त मुकुंदराज
विरुयात पहातो विवेकसिंधु निजबुद्धि अध्यात्मग्रंथ कथियेला
ज्यानें कृष्णभट याज्ञवल्की प्रेमळ कृष्णदास मुद्गल विवेकी

कान्हया हरिचादास महान लोलिंबराज तो चांद बोधला
 शेखफरीद आणि शाहुराज शमनजयराम नरहरी मालोपंत
 नरसिंह सरस्वती महा मुद्रलभट एकलिंग भैराळ सुमती कम-
 लाकर प्रसिद्ध नामा पाठक दासोपंत स्वानंद भरित गोसावी नंदन
 स्वामी वामन गिरिबाई चिनमय नंदन व स्वलिंग मैनावती निप्र-
 काशलिंग स्वयंश्रीरंग गंगकवी माधवदासजी पूर्णानंदते परमानंद
 अनंद तनय प्रल्हाद बडवे बापुजीपंत दादो पिंजारी तुकया जुने
 कानया पुत्र नारायण पवित्र बहिणाबाई मध्वमुनेश्वर पैठणकर
 शिवरामबाबा ॥ तैसाची स्मरावा माणकोजीबाबा ॥ उपरी भग-
 वंत संत निमया कुमकर नारायण अगाध अमृतराय शंकराजी
 बाबा ॥ शेऊरकर ते मेमसिंधु गुंडाजीबाबा ॥ निस्पृह भक्त
 बाळोजीबाबा भजनशीळ गोपाळ सखा ताराबादकर ते महीपती-
 बाबा ॥ भक्ती विजई भक्तकथा कथिल्या स्वानंदे त्रिपुटीकर
 गोपाळनाथ नानासाहेब गुरु यांची संत नामावळी बाहुनी
 पुष्पांजळी पर्दी भाळ ठेऊनी दिनदयाळ पूजिला होनार्जाबाळा
 म्हणे बरवी वंदिली ही पवित्र पात्रें ॥ गा वदर्नी कृपावतार्ची ॥
 संतांची पवित्र सुफळ चरित्रें ॥ २ ॥

छावणी ॥ ४८ ॥

चाल ॥ नवी नवतीचा पुर आंगी भरलासे बाई ॥ आज उद्यां येतील म्हणू-
 नि दम धरलासे बाई ॥ परशराम ॥ चाल दु० मज पापीणीची दृष्ट सख्या
 लागेलगेबाई

नूतन वय दोघांचें सारखा जोडागे बाई । पति प्रवासा जाती हौस
 मनची पुरली नाहीं ॥ ध्रु० ॥ सासू सासण्या घरींच आजवर होतें मी
 अज्ञान । बळदशा अगदींच आलें नव्हतें मजला न्हाण । आतां
 उमेदित आलें समजलें जों पुरतें ज्ञान । तो पती निघून जातो

मारून प्रीतीचे बाण । हुरहूर वाटे जिवा लागले हंसाचें ध्यान ।
 कधीं भेटती येऊन सुखाचें धरीं आनंदानं । केवळ झालें वेडी
 सुचेना घरधंदा कांहीं ॥१॥ फार कठिण ऐकतें मुलुखगिरी उत्तर
 देशाची । झाडी मोठी घनदाट सांगती दहशत भिलांची । कंटक
 वन दारुण सावजें फिरती जंगलचीं । वाघ म्हणतां कार्नी
 आरोळ्या पडती व्याघ्राची । अशा अरण्यांमध्ये कीं घरली उमेद
 जायाची । राहण्याचा निश्चय ठरवाया भिड वाटे त्याची । मर्जी
 एक तऱ्हेची बोलतां नाहा मजला ठायीं ॥२॥ माझा सुखाचा
 पिंड मला कधीं दुःख नाही ठावें । अशा पराईमध्ये दुःख तरी
 कोठवर सोसावें । माय बाप भाऊंबंद आपल्या दैवानें ध्यावें ।
 एवढा जिव मारून कोणाच्या बळें मी कंठावें । एकांतीं घरलीं
 लाज शरम म्यां हें काय बोलावें । असो यापुढें आतां दिवस
 कोण्या रीती जाळावे । या ममतेच्यामुळें वाटती बस दिशा
 दाही ॥३॥ कोण उपाय करावा मी घरची सासुरवासी । दर्द
 जिवांतील माझा मी तरी सांगूं कोणापार्शी । दोन गोष्टी समजा-
 वून सखये सांग अताराशीं । येथेंच ईश्वर येईल म्हणावें द्रव्याच्या
 रासी । नित्य उठून अंतरीं प्रार्थना करितें देवार्शी । पति घरीं
 राहतील असा कधीं पावल नवसासी । होनाजीबाळा म्हणे
 येतील घरीं परतून पाही । नको पडूं संशयांत सखये किंचित
 सहसाही ॥ नुतन व० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ४९ ॥

चाल देह गेला तरी जावो परंतु नेम न टळे कधीं ॥ आम्हा स्त्रियांचा
 स्वधर्म ऐसा लक्षपतीच्या पदीं ॥ परशराम ॥

वेळ घड्या शुभ अवध्या असतां निष्टा स्वामी पद्वी ; आम्हा
 स्त्रियांचें साधन मोठें हेंच जगन्यामधीं ॥ ध्रु० ॥ करून तर्धि-

यात्रादी तपश्चर्याव्रत नेमिल्या रीती । वनामाजी बिचरती जटा-
 धारी नम्र मौन स्थिती । न्यायसांख्य व्याकरण मिमांसादिक कर्म
 स्थापिती । धुम्रपान अग्नि तपस्वी तपें तपती निश्चिती । अरण्यांत
 गुंफाश्रम बांधून मख अपूर्व आचरती । पुरुषमात्रा या धर्मी पद
 भगवंताचें आळविती । चाल । पतिव्रतेचा धर्म पतिची सेवा
 करावी तिनें । ईश्वर मानून पति सदनीं वर्ते आनंदवृत्तिनें ।
 स्वामी कृपामसीं पूर्ण होईल फार लगट केल्याविण । निघतां
 शब्द मुखांतून पतीचा शिरीं वंदावा आधीं ॥ आ० ॥ १ ॥
 व्यतीपात वैधृत कल्याणी हे तव कुयोग असे । नामस्मरण हरिचें
 तितुक्यासही मंगळ करीतसे । स्वामी पदारविंद भावषट्पद मक-
 रंदि वसे । तरि जोडे निदोष यश या गोष्टींत संशय नसे ।
 आपल्या पतिचें महात्म आपल्या कर्णद्वारें अति रसे । प्रत्यही
 करितां श्रवण यात संतुष्ट हरि होतसे ॥ चाल ॥ दुसऱ्याचें
 आश्चर्य नायके स्वामीं कदा दिननिशीं । जार जारणी पाहतां
 उपजे तिरस्कार मानसीं । स्वामी वचन प्रमाण न्यून न पडे
 दास्यत्वतिसी । पंच सत्यामाजी गणमंडित धर्म पत्नी द्रौपदी ॥
 आ० ॥ २ ॥ तारा सीता अहिल्या मंदोदरी द्रौपदी पांचही ।
 शिरोमणी पतिव्रता पतिसेवे सादर प्रत्यही । त्रैलोक्या जे वंछ
 अनुसया धनपात्र या मही । शांडिल्या सुमती सुलोचना अदि-
 करून सर्वही । पतिची सेवा हीच तपश्चर्या आचरून निश्चिती
 इहलोकीं ॥ त्या धन्य दरखी पतिसहित आक्षई ॥ चाल ॥ सत्य-
 वान सावित्री जन पुजिती अद्यपिवरी । सौभाग्याच्या राशी
 कीर्ति या त्रैलोक्याभीतरी । हाच स्त्रियांचा नेमधर्म करावें पति-
 सेवाचर्चन-धर्तू । प्रसन्न मजीं करून करावा लगट दिसोदिस
 आधीं ॥ आ० ॥ ३ ॥ सर्वा आधीं जागी होय निद्रा सर्वा

मागून करी । दास्य सासु स्वशुराचें करून मग पतिसेवा
यावरी । मर्जीमाफक विनोद एकांती केवळ रंभेपरी । मुरतानंदीं
मन रिझवून पतिचें पाय स्वकरें चुरी । यथा अनुकूल धर्म
वासना संतोष सदा अंतरी । जी गोष्ट प्रिय स्वामिला त्याच
गोष्टी साक्षपेंकरी ॥ चाल ॥ भोजन समयीं पंचप्राण अति पतीचे
भोजनी । याच परी श्रेहमंडित अर्शा हे शुभसूचक कामिनी ।
पतिसहित निर्दोषवास वैकुंठी याच साधनी । देह स्वामीकारणी
शिजावा हेत हृदयामधी । होनार्जवाळ म्हणे स्त्रियांचे हे तिर्था-
टण विधी । आम्हा स्त्रियांचें साधन मोठें हें ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ५० ॥

या इप्काचे पायीं बुडाले कैक लक्षापती । खंडीमध्ये तूं एक
पारवती ॥ ध्रु ॥ स्त्री चरित्र समुद्र त्यांतून कोण पार पडियेला ।
विरळा कचित त्यांत राहिला । चहूं युगांमध्ये कितीएक बुडालें
ऐका यांचा दाखला । तपश्चर्येचा मेरु भंगला । विश्वामित्रें तप
सोडुनिया उर्वसी मागे लागला । मार्तंड पीतवर्ण झाला । मोहनी
रूप पाहून शंकरलिंग पतन पावला । ब्रह्मा अपूज्य जर्गी ठरविला
॥ चाल ॥ अमरेंद्र इंद्रभुवन । सोडुनिया फिरतो वन । गौतमी
शाप दारुण ; सीता सिता म्हणऊन प्राणा मुकले लंकापती ॥
खंडी ० ॥ १ ॥ पर पुरुषाचे पायीं स्त्रियांनीं सोडून आपला वर ।
केली अपकीर्ति पृथ्वीवर ! महिरावणाची स्त्री कवटाली राम
पाहिला वर । मारवी आपला प्राणेश्वर । पाहा शचीशीं पार्थ
रतला शाप दिला दुस्तर । नपुंसक होय एक संवत्सर ॥ चाल ॥
पर पुरुष स्वर्गी पाहून । चित्रेशीं उखा प्रार्थून । आणियेला
द्वारकेहून । तारा बृहस्पतीची लुब्धली कलंक चुंद्रा प्रती ॥

खंडीम० ॥ २ ॥ आहो प्राणपती स्त्रीसंगतीनें कैक गेले मरून ।
 नाही उदयासी आले ते फिरून । रंभेनें शृंगा आणिलें धरून ।
 नारदाची नास्ती झाली स्त्री मर्गितस्त्वचरून । किचक मेली
 द्रौपदी करून ॥ चाल ॥ पहा पाराशर ऋषी । दिवसाची केली
 निंशा । भोगुनिया झाला खुषी । पांचाळी करितां रणी पडिला
 दुर्योधन दुर्मती ॥ खंडी० ॥ ३ ॥ स्त्रीपासून जे दूर राहिले
 कीर्ति त्यांची वाणिती । पराक्रम तीन लोक जाणती । स्त्रीव्रत
 लक्ष्मणानें वधिला इंद्रजीत दुर्मती । बंदीचे सोडविले सुरपती ।
 ब्रह्मचर्यव्रत चालविलें भिष्मवार भारथी । धरविलें शस्त्र श्रीहरीचे
 हातीं ॥ एकपत्नी रघुनंद नंदन । म्हणून दशशोर मर्दन । शुक
 माहात्म त्या कारण । पराक्रमाचा सागर धन्य स्त्री विरहित
 मारुती ॥ खंडीम० ॥ ४ ॥ कोण पदार्थ स्त्रियांच्या चाली अप-
 वित्र दुष्टिनी । पती असतां व्यभिचारणी । तारेनें सुग्रीवा पासून
 वाळी मारिला रणी । कचावर वेडी देवयामिनी । शुक्रें दैत्या-
 लागी दिधला मंत्रसंजिवनी । स्त्रियांची जात कुळघातनी ॥ चाल ॥
 कवी होनाजबाळा म्हणें । या इष्कातें जुकवणें । हीं पूर्वींचीं
 प्राक्तनें , पांडु म्हणें हरीभक्त वांचलें भोळें भावरथी , खंडीमध्ये
 तू एक पारवती ॥ ५ ॥

॥ लावणी ॥ ५१ ॥

चाल ॥ माझे पंच प्राण लागलें सख्या तुजपाशीं ॥ प्राणावर झालें उदार
 अहो गुणराशी ॥ —परशराम

बिरह व्याप्त आज सखे राजमंदिरां । अशा संकटामध्ये ते
 पती द्विपांतरां ॥ ध्रु० ॥ जिंकीत जीवमात्र समुळी विषय रोग
 हा । अन्यत्र तें दुःख व्यर्थ शरीर भोगहा । थोर दुःख मुख्य
 सखे पति बिद्योग हा । अमित मन होऊनी फिरे पिशाच्यापरी ॥

अशा० ॥ १ ॥ निशी जशी नीकुमुदिशी जळीं विकासती ।
 होऊन प्रफुल्लित समीरसवें सुवासती । त्यांत पुष्पहारते विखार
 भासती । शीतउपचारार्थ शयनीं दहती अंतरीं ॥ अशा० ॥ २ ॥
 कुटून प्रवर्तली असे घारे यामिनी । त्यांत आम्हीं कुळशील
 कुळवंत कामिनी । न मानुन गृहस्वार्थ कोण्या अर्थे स्वामिनी ।
 करून चित्त कठोर कसे राहिले दुरी ॥ अशा सं० ॥ ३ ॥ निज
 घर सोडून सखे पारखे घरीं । जावें वाटे पद ठेवणें अहिफणावरी
 । अन्य पुरुष चंद्रवरद चतुर्थी परी । न पाहती जन तद्वत मन-
 वृत्त हें सुंदरी ॥ अ० ॥ ४ ॥ कृपण तो धन रक्षून जसा वर्ततो
 जनीं । पर भाषणीं धर्म तसें वागती मनीं । या निश्चये लाभ
 वाटे सांब पूजनीं । हृदयीं म्हणे होनाजीबाळा ध्यान हें धरी ।
 अशा संकटामध्ये ते पति द्विपांतरीं ॥ ५ ॥

॥ लावणी ॥ ५२ ॥

चाल ॥ माक्षेपंचप्राण लागले सख्या तुजपार्शी ॥

प्राणावर झालें उदार आहोगुणराशी ॥ —परशराम

गुणीजन गुणमंडीता पाहातां आहो सद्गुणरासी । सर्वोपरी
 प्रत्यक्ष लक्ष तुमचे पायापार्शी ॥ ध्रु ॥ सेवार्चनीं ध्यानस्त अस्त-
 मानापासून पाही । अरुणोदयपर्यंत ध्यान मजला दुसरे नाहीं ।
 चारी प्रहर बत्तिस घटिक तरी प्रपंचा ठायीं । शरीर मात्र वर्तते
 परि मन निमग्न तव पार्यीं । स्नेह वियोग हा रोग करितसे या
 देहांतलाही । चैन पडूं नये कोठें वाटती ओस दिशा दाही ॥
 चाल ॥ ममप्रियकर प्रिय पात्रा मी कुडी तुम्ही आत्माराम ।
 मंगळसूत्र गळीचें तुम्ही माझे मंगळधाम । मी तों तीर्थयात्रा
 तिथी तुम्ही केवळ पुण्यग्राम । मन पावत विश्रांती अशा तुमच्या
 प्रीतिरसार्शी ॥ १ ॥ धन्य धन्य सौभाग्य शुद्ध कुंकुम विशाळ

निढळीं । कंठी मंगळसुत्र घन्य मी जर्गी भाग्य आगळीं । अलं-
 कार भूषणें वस्त्र प्रावर्णयुक्त सगळीं । काय न्यून मज स्वामी
 पुण्य तुमच्या पदरीं सगळीं । अनुकूल पदार्थ मात्र असतां लक्ष
 तुम्हा जवळी । निष्ठा अंतीं प्रतिष्ठा हें जीव जाणें हृदकमळीं ॥
 चाल ॥ तुम्ही केलें पवित्र मला म्हणऊन पदरीं पडलें । फळलें तप
 पूर्वींचें तव अर्धांगीं जडलें । अनायासें रत्न मला अंधारी सांपडलें
 भागिर्णीत घडलें स्नान मग कारण काय इतर जलाशीं ॥ २ ॥
 प्रयत्नेंविण अनायासें लाधलें निजसुख प्राप्तीचें । मग कासया
 करावें साधन क्षुद्र दैवतांचें । सुधा प्राशिल्यावर काय भयें पळावें
 जिवित्वाचें संजिवनि साधिल्या यत्न काय अनेक मंत्रांचें । घरीं
 आहिल्या मग कारण काय दीपाचें । एक सद्भावारून जोडले
 पाय असे तुमचे ॥ चाल ॥ तुम्ही स्वामीराज मी तव तुमची जाया ।
 तुम्ही कल्पवक्ष मी तळीची अति शितळ छाया । तव पदावरून
 आपली कुरवंडी करीन काया । अक्षई तुमच्या ठाया पाहून झालें
 सुखवासी ॥ ३ ॥ पूर्व संबंधावरून मातृ पितृ उदारार्शीं आलें ।
 नंतर काया वाचा मनें वनिता तुमची झालें । भाग्यउदय सौख्यांत
 अष्ट अंगीं मी निवालें । विरक्तमात्रस्वतः सिद्ध नाभिकमळपासून
 घालें । साध्य साधनीं देहगेह समुळीं अवघेंच विरालें । ब्रह्मानंद
 डोहांत एक सद्भावें मी बुडालें ॥ चाल ॥ यातील सारांश असा
 मुळीं एक शुद्ध सद्भाव । तरी प्राप्तीचा अनायासें स्वामी पदक-
 मळीं ठाव । सत्त्वार्थीं असावी हो सद्मार्गीं मनाची धांव । तरीच
 जड देह तांबुमार होईल पैल तिराशीं । होनाजीबाळ म्हणे मी
 करीं पवित्र पवित्राशीं ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ५३ ॥

चाल ॥ मी बारा वर्षे एकटीक न्हालें आधीं ॥ जीव सुजला माझां
बाई नाही बाळकझालें कधीं ॥ —परशराम

याप्राणविसांग्या वांचून हा जीवपिसा । रुसला साजण समजेल
आतांग बाई कसा ॥ ध्रु० ॥ अशी रागिट मर्जी नवती ओळखिली
कधीं । हा सजण सखे पलंगावर पाहिन कधीं । होईल
दोघांची भेट साजणी जधीं पेढे वाटिन राजहंस समजला
तधीं । समजाऊन कोणता गुण दाऊं गुणनिधी । त्या परी
नाहीं गुण दाऊं विशेष समजमधीं । मज लागलें वेड सुटला
चळ मंदिरीं एकटी कट्टें कोणाच्या बळें । वाटती जिवाला
रात्रंदिवस तळमळ । पद पाहून केवळ मोर झुरे वर्नी
जसा रु० ॥१॥ सारा दिवस झुरतां जिव हिंपुटी । मग सुख
सेजेवर मी निजलें एकटी । स्वप्नांत सुखाची सुरत पाहून गोमटीं
बाजूची उशी कवळुन मारितें मिठी । कां रुसला होता म्हणून
धारिली हनुवटी । मग अंतरी आपल्या खुशाल होतें मोठी ॥
चाल ॥ बाई माझेग मनची गोष्ट मला ठाऊकी । शहरांत
धुडितां मज सारिखी नाही दुःखीं । हें दुःख सांगतां नये मी
झाली मुकी । हरतन्हा करून बाई चुकी कोणती पुसा ॥रु०॥२॥
सखे या गोष्टीस उपाय कोणतां करूं । अवघेच दुष्ट मी पाय
कोणाचे धरूं । अंतरलेंग माझे राजहंस पांखरूं । यासाठीं आतांग
बाई विष खाऊनया मरूं । हें उदास झालें मन कुठवर आंवरूं ।
मी मरेन आतां चौदिसां झुरझुरूं ॥ चाल ॥ बाई येथें नाहीं
माझ्या बऱ्यावर कोणी । आगजाळ्या रांडा जळती मला पाहुनी ॥
त्या हसती मनच्या मनांत कळ लाऊनी । इतराजी व्हावया वैर
साधिती असा ॥रु०॥३॥ अशी नित्य कोणी करिनि नित्य उठून
घोकणी । सोसेना मला या मनची जाचणी । उभी मूर्ते सख्याची

दृष्टीपुढें क्षणक्षणी । जिव वेडा झाला कधीं समजतील घरधणी ।
याला उपाय सुचला बरवा माझे मनीं । निरहार असावें देवाचे
अर्चनीं ॥ चाल इतक्यावांचून नाही कोणाचा आसरा । आदरें
पुजावे गिरजा गंगाधरा । संकट निरसून जय ईश्वर देईल खरा ।
होनाजीबाळा म्हणे बरा धरी भरंवसा ॥ ६० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ५४ ॥

चाल ॥ पोट धिकेना म्हणून बांधिले भराभर गंडे ॥ बाई मी दुःखी फार
घोर जीव बाऱ्यावर हिंडे ॥ —परशुराम

हिण माझें प्रालब्ध बांझपण कधीं फिटेल बाई । एक बाळक
पोटीं नाही ॥ ध्रु० ॥ सर्व गोष्टी अनुकूल कृपा परिपूर्ण ईश्व-
राची । नसे घरीं न्यूनता मला बाई कोण्यः पदार्थाची । काया
वाचा मनें भुकेळी एक्या बाळकाची ॥ चाल ॥ आपआपल्या
घरीं नारी मूल घेऊनया कडे । हौसेनें उभ्या राहतात अतारा-
पुढें । बोलविती मुलापासून वेढेवांकडे ॥ चाल ॥ हांसविती
पतिला अशा प्रकारें करून । रिझविती पतीचें मन एका । बाळा-
वरून । घडोघडीं बोलतो एकांती सखा मुख भरून ॥ चाल ॥
धिगृधिगृ हें माझे जिणें । बाई एक्या बाळविणें मंदीर घर
दिसतें सुनें । कोण मधीं अडथळा ! न कळती पूर्व शेष कांहीं
॥ ही० ॥ १ ॥ जरजर झालें शरीर प्राण कासाविस न गमें
कोठें । लेंकुरवाळ्या पाहून माझे तिळ तिळ काळीज तुटें । नग-
नगोटे घडवायाचें मज कौतूक मोठें ॥ चाल ॥ शिवीवतें अंगडें
कुंचडें उंच भरजरी । वाघनखें आणिक बिंदली गळ्यांतील सरी ।
कानांत झुबे बाळ्याग दृष्टी मणी करी ॥ चाल ॥ जडिताचें
पिंपळपान बहूत गोजिरे । मनगट्या मुद्रिकेवरी बसवितें हिरे ।
करगोटा करवितें तळीं लावून घुंगुरें ॥ चाल ॥ पार्यी पैजण

सांकळ्या । नक्षिदार चरणांगुळ्या । लावून वंतं झिळमिळ्या ।
मनाची हौस कधीं फिटल मला मूल होईल लवलाही । हीण माझे ०
॥ २ ॥ तें दारिद्र मजलागीं भाग्यापरिस तें बरें । समावृत्तीनें
स्त्रिया त्या खेळविती लेंकुरें । असून सारें सौख्य संततीवांचून
जीव झुरे । ॥ चाल ॥ निमित्त पुष्कळ पैसा खचिला । मध्यान्ह
समयीं शिव बिल्वदळें अचिला । बाई यथासांग पगिमळ चचिला
॥ चाल ॥ जाणी जोशी भट ब्राह्मण सांगितल्या रीती । म्यां
प्रदक्षणा घातल्या पिंपळापती । घेतली वगाडें लोटांगणें नेणुं
किती ॥ चाल ॥ देव्हारे देव नवमितां । कुळमंत्री अभ्यासिता ।
शिणलें साधन माधिता । अजून कोणाची प्रचिती आली नाहीं
मजला सहसाही ॥ ३ ॥ माझेच मज भासतें पतिची मीच आहे
वैरिण । नाहीं पुत्रफळ पोटी म्हणून बाई अगदींच झालें लिन ।
वाळवंदी तळमळी जसाग बाई पाण्यावांचून मिन ॥ चाल ॥
व्यापरी रात्रंदिस बाई झुरतें मी मनीं । वाटतें चोरच्यावाणी
वनेतां जनीं । भासते जिवा वांटून व्यापी हिरकणी ॥ चाल ॥
लौकिकात बाईट दिसेल म्हणून सांगतें । संसारी दृष्टी ठेवून
जनांत वागतें । हें पूर्वजन्मिचें फळ आपलें भोगितें ॥ चाल ॥
या वांझपणाच्यामुळें । झालें अभिष्ट केवळ । मी कंटू कोणाच्या
बळें । होनाजीबाळा म्हणे वर्म हें स्वार्थानचें नाहीं । म्याधि-
नचें नाहीं ॥ ठेव निश्चय सदगुरुचे पायीं । हीण माझे ० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ५५ ॥

चाल ॥ सवतांग सवतां नित्य भांडतां नाहीं कोणाचा कमजोग ॥

पती पांगळा करून वसविला अभय नारी शिरजोगा ॥ —उरशराम

होऊन कृपाळू आधीं समर्थें धन नये धरीलें करीं । न पाहूं
द्यावें आणिक द्वार हे पाय पाहिल्यावरी ॥ ५६ ॥ कायामनें

सख्या मी शरण तुम्हाप्रती आले। मरण चिंतू नये आतां कृपा-
दृष्टीने पाहा चांगले। नकळे वृत्त नेमांत मी पूर्वी तप करितां
भागले। अभेद कल्पतरुच्या शितळ छायेतळीं बैसले। भाग्य
अकल्पित दरिद्र तम निरमून उदय पावले। ते श्रम हारावया-
स्तव हे पद स्वामीचे पावले ॥ चाल ॥ आहां प्राणसख्या जिव-
लगा। प्रियकर प्रीतीच्या नगा। मी पदरीं पडले बगा ॥ चाल ॥
धन्य आज मी जाले स्वामी पायाची दासी। आतां सर्वस्वें
मुख्य माझी लाज तुम्हांसीं। नित्य दर्शन हे केवळ मज प्रयाग
काशी। हृदयीं धरून भावडीनें चुरीन मी पद आपले। न पाहूं०
॥ १ ॥ नाभिकमट्टापासून सांगते विचार एका आधीं। कर
जाडून विनविते प्रियकरा मस्तक ठेवून पदीं। अंगीकार सागरीं
वडवानळ धरिला उदरामधीं। द्वादश गावे नित्य जाळीं परी न
सोडी त्याला कधी। कर्मपृष्ठी कुंभिनी भार परि तो न करी
तिशीं दुजे। तसा तुम्ही अंगीकार माझा केला हो गुणनिधी
॥ चाल ॥ पहा पहा तो जाश्वनीळ। कंठी धरिली हळहळ।
जाळि परि न सोडी मूळ ॥ चाल ॥ सनाथ करावे मजलागे
याचप्रकारे। काळ क्रमितसे स्वामीच्या मुख्य आधारे। मी
आपल्या स्वमुखें वर्णिते कीर्ति परभारे। विभीषणास श्रीरामें
अंगिकारून दिली लंकापुरी ॥ न पाहूं० ॥ २ ॥ मी दुर्बळ अति
हानि जिवाशीं न लटका वाटे आतां। व्यर्थची गेले दिवस पाय
तुमचे दृष्टी न पाहतां। वक्र दृष्टीनें पहाल तरी काय मज गरि-
बाचा कथा। ईश्वर तोच श्रीमंत करिल रंकाचा राव सर्वथा।
नाहीं कर्माचा सांथी जन्म देऊन मला गेला पिता। पदरीं पडले
पवित्र जाले हा प्राण संकल्पिता ॥ चाल ॥ तुम्ही जिवीचा
जिवलग गडी सागरीं मी दिवली बुडी। न्या उतरून पैल

थडी । ॥ चाल ॥ तुम्हाविण आसरा जिवलगा कोणाचा नाही
 । आतां निःसंशय मनीं किंतू नका आणूं कांहीं । लक्ष हें माझे
 रात्रंदिस तुमचें ठायीं । अशा निश्चयें वाटें मी पूर्वीं चरण वंदिलें
 शिरीं । न पाहूं० ॥ ३ ॥ पूर्ण गुणसंपन्न बत्तीस लक्षणी स्वरूप
 दिनकरा । उदार धीर परेशाहो मम प्रिय पात्रुच्या हारा । हें लक्षण
 नृपतीचें त्यास जीवावें राजअंबीरा । अति आदरें सादरें होऊन
 प्रार्थितें प्राण प्रियकरा । पद चोळावें स्वहस्ते निजावें शेंपाळ्यावर
 जरा ॥ चाल ॥ सेवेस्तव तुमच्या पुढें । सन्मुख बापुडें । दास्यत्व
 नित्य मजकडे ॥ चाल ॥ पूर्व पुण्याई पदरीं पूर्वींची होती ।
 म्हणून सांपडली अशी चिदरत्नाची ज्योती । छत्र मम शिरीचें
 सौभाग्यपणाचें मोती । यांतिल जो मथितार्थ शोधून पाहावा
 अंतरी । होनाजीबाळा म्हणे अर्ज हा निवेदिला किंकरी
 ॥ न पाहूं० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ५६ ॥

चाल ॥ आजच झालें दुरशी कर्शी येऊं मधीं आडवी गंगा ॥

॥ चार दिवस अंतरले सद्या तुमच्या सुखसंगा ॥ —पद्मशराम.

कांही येवढें अधीर जवळ निजलें कीं सेजेवरीं । आतां पळत
 नाही कोठें ? गांठ चोळीची सोडूं द्या तरी ॥ ध्रु० ॥ बंदो-
 वस्ती करून उठून खोलिची लाविली कडी । घेऊन कडेवर
 मला निजविलें पलंगावर तातडी । रात्र झाली दोन प्रहर कोठें
 जायाची असेल आवडी । म्हणून आहो जिवलगा करीतसा
 तुम्ही जलदी येवढी । व्हा सावध प्रियकरा धरा शांतता खाऊं
 द्या बिडी । उठून बसा मजपार्शी कीं रुतती डोईस मृदुराखडी
 ॥ चाल ॥ ही रीत भल्याची नव्हे ॥ राजसा ॥ हार्ती हात-

सर गजरे जवे ॥ राजसा ॥ कांपांतील आकडे रवे ॥ राजसा ॥
मानेमध्ये रुततात कवेतून सोडा मज लवकरी ॥ १ ॥ जीव
शाला घाबरा नाही वाऱ्यास वाट ठेविली । त्यांत चैत्रमासाची
उष्णता देह माझी पोळली । असेंच उतावेळपणें नित्य वर्तणुक
तुमची भली । मीच एक मोसितें गोष्ट जी तुम्ही अंगि-
कारिली । गोड बोलणें रसिक कला कुशलता बहुत चांगली । पाहून
जालें पिशी घरदाराची आशा सोडली ॥ चाल ॥ मी स्त्री
पती माझे तुम्ही राजसा । राया मी तुमची जुनी । वहिवटास
ध्यावी । आम्ही दोघे न होऊं श्रमी असिच काय करा
याजना बरी ॥ २ ॥ सारी रात्र मूर्खाची घडी चतुराची एक
जिवलगा । शोध करून अंतरीं अर्थ यांतील काय तो बगा ।
श्रमऊं नये दुसऱ्यास आपणही करूं नये श्रम बाळगा । चतुर
तेच जाणतील मूर्ख नेणती बर्मिच्या रगा । भिन्नभाव उभयतां
स्नेहामधीं काचित नसावा दगा । हेंच आहे मागणें धरा जिवी
गोष्ट प्रितीच्या नगा ॥ चाल ॥ लागतांच आपली आशा ।
चढतां विषयाची निशा । शाली काय आपली दशा । भिजलीं
वस्त्रें उशा दाटला घाम शरिरांतरीं ॥ ३ ॥ देऊन विसावा
सरुया उठून क्षणभर शेजारीं बसा । शांत होई जीव जरा
फिरून मग मला कसोटी कसा । नव्या नवतीचा वहर नूतन
जी बोली आली रसा । ध्या रस बरवेपणीं हो तुमचे मार्जिस
मानेल तसा । होईन फकरीण सग्या तुजसंगें निश्चय माझा
असा । यावर ईश्वरसंता पुढील भविष्यार्थ निर्मिला जसा ॥
चाल ॥ मी निःसंग जालें आतां । सोडून या लौकिकता ।
राहिली इथें काय तथा । होनाजोयाळा म्हणे वृथा बोलणें
तुजें सुंदरीं । द्रव्य जंवर संग्रहीं तंबर या भावार्थाचे परी ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ५७ ॥

खाल ॥ आतां संसाराची धुळधाणी ॥ होशील कथा शाहाणी ॥ —

दु. चा ॥ अरे दूर होय कियानष्टा । कळले तुमें ज्ञान दुष्टा ॥ —नरहराम.

रात्रीं सेजेवर प्राणसरुयानें मला भोगिलें ॥ ध्रु० ॥ सख्ये
शृंगार रसाचे रंगें । वनली आलवेली । बरवी म्यां सज फुलार्ची
अंगें । पलंगावर केली । रात्रीं तीन प्रहर मुखाच्या संगें । सज-
णाच्या गेली । आणवून हार गजरे तुंगे फुलांचे घातले गळां ।
आवळून कवडाळून हृदयीं धरूनिया मुख चुंबिलें ॥ १ ॥ चवथे
प्रहरात लागतां निद्रा । किंचित मजला गे । याच्या रांगें
झाकून मुखचंद्रा । टाकून गेलागे । माझा कोणी शोध करून
राजेंद्रा । नयनीं दावागे । जैशी नठरायें दमयंतीला दारिद्रदशें ।
फाडून अर्ध वस्त्र निजल्या जागीं वर्नी त्यागिलें ॥ २ ॥ याचा
माझा वियोग सईबाई । कधीं आजवर नवता । पाहाटें गेला
नसतां अन्याई । हा दिवस उगवतां । इतक्यांतच असल गुण-
ग्राही । पाहा कोठें भवता । जिवगे तळमळतो माशावाणी गत
करूं कशी । जन्मांपून दुःख अजून कधीं नाहीं असें पाहिलें ॥
३ ॥ असल कमअसल मतलब गरजो । पहिल्यापून ठावी ।
किंचित अपराधासाठीं मर्जो । कांहां विघडावी । येवढी माझी
सजणाला अर्जी । जाऊन सांगावी । पाहा पाहा संसार किती
दिवसांचा ॥ मनीं शोध करूनिया । आज म्हणे होनाजीबाळा
हैं वर्म चांगलें ॥ रात्रीं सेजेवर प्राणसरुयानें मला भोगिलें ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ५८ ॥

॥ खाल ॥ नारीने करून शृंगार गेलींग पाण्याशी ॥

बारवेतिरीं एक मूर्त पाहिली खाशी ॥

अन्याय कांहीं किंचित् नसतां मजपासून । तुम्ही • कांही
श्रीमंता बसला रुसून ॥ ध्रु० ॥ अरे प्राणसरुया स्नेह आदराचा

पाळसी । छी हें काय ? अपराधाविण जाळसी । कामापुरता हात वरवर कुरवाळसी । आलगरज्या काम करून कंटाळसी ।
 ॥ चाल ॥ जातोसी पलंगाखालीं उतरून । शेजारीं निज पोटाशीं धरून । असें म्हणतां बोलतोस दुरचे दुरून । वाटतसें मला हें दुःख अंतरीं याचें । सहज उभयामुळें निघतें कजीयाचें । भरभरून वट्या मी घेतें द्रव्य जयाचें । त्यासंगें नाहीं बोलत प्रीतीनें हांसून । ती तुजला सांपडली रसीरसून ॥ १ ॥ आधीं प्राणसखे तूं ठायींची चंचळ । तुजपाशीं आम्ही बसतो सारा विळ । पापदृष्टी तुला पाहतां दुसऱ्या जवळ । तिथें क्षण एक नाहीं पडत आम्हाला कळ ॥ चाल ॥ आम्ही जातो मग रुसून सखे तूं जरीं । गेल्यावर हुरहूर वाटे अंतरीं । भलतीच पाहा कर्मणुक करितों घरीं ॥ चाल ॥ ममता जडल्यावर विषयाचें व्यसन खोटे । प्रीतीत विषड पडल्या कर्मत नाहीं कोठे । हें हृदय भरभरून येतें दुःखाचे लोट । बोभाट जनामधीं झाला संगतीपासून । तूं नट चंचळ साजणी आम्हा काय असून ॥ २ ॥ अन्याय न करितां नित्य छळिसी मजप्रीती । म्हणून काया झिजली माझी रती रती । त्वां प्राणसरुया अगदींच मोहिली वृत्ती । मी जाईन किरे मरून तुझ्या संगती ॥ चाल ॥ अरे फाशेपारध्या । पाडिले फशी । शेवट तूं आज अंतर देशी मशीं । मी प्यारी अगदींच झालें तुजाविसी ॥ चाल ॥ तूं प्राणसखा प्रीतीचा प्रियकर असतां सोशितें जाचं तुजसाठीं खाऊन खस्ता । भेऊन चलतां शिरीं आळ आणसील नसतां । मजीं रक्षून वागतें हें दृष्टी दिसून । घडो घडीं कां वरवर मज पाहतां कसून ॥ ३ ॥ आमची मजीं राक्षितेस बहुत परी । म्हणून आमची ममता जडली तुजवरीं । बसल्या रुसून समजाविसी करिसी बरी । पलंगावर नेतीस धरुनियं

करीं ॥ चाल ॥ प्रीतीनें घालतीस मुखामधीं मुख ॥ त्यावेळें वाटें
जिवाला सुख तुज पाहतां सर्व हारे ताहान भूक ॥ चाल ॥
संतोष तेव्हां खूष मर्जी आमची होती । जाई लुब्ध होऊनिया
पतंग दिव्याचे जोती । भासतें आम्हांला आमची तसी आवधी
खोती । होनाजीबाळा म्हणें तूं प्रिय चित्तापासून । गाई रामा
अंदूछंद प्रियकर ठसून । अन्याई कांहीं नसता ॥ ४ ॥

॥ लावणी ५९ ॥

॥ चाल ॥ कसुन तीर नेला उराशीं नवळी गवळी जशी नागन ॥

प्राणवल्लभे उभे तुजसाठीं प्रभे नभाचें भरलें गगन ॥ —परशराम.

गोल तुझा शरीराचा डौल वर गोरा रंग नौती कवळी । वय
नुतन हार्ती निव्या चालणें चपळ जशी नागणि गवळी ॥ ध्रु० ॥
अधरपुटी बत्तीस हिरकण्या एक वळीनें विराजिती । ओठ शुद्ध
पवळ्याचा रंग नासात्रीं पाहून रावे रिझती । कुच संगिन पाहून
परस्परे चक्रवाक पक्षी थिजती । मंजूळ स्वर ऐकून कोकिळा वृक्षीं
वसून मनीं गजबजती । कटि पाहूनया सिंह राहून वर्नी मनीं
आपल्या तुज भजती । स्थिरगमनी गज मस्तकांत धूळ घालितसे
पाहून धजती । जानुजंघ सकुमार पोट्या अति नाजूक कर्दळी ॥
वय नु० ॥ १ ॥ श्रवण फुलें श्रवणांत सुढाळीत मुक्त घोस तें घव-
घवती । नक्षत्रें भूषणें विराजीत तुझा वदन चंद्राभवती । क्षण
प्रभेसारखें तव मुख धर्मबिंदू चमकत श्रवती । विरहव्याप्त प्राणी
तुज पाहतां सोमकांत जैसे द्रवती । शेषाकृती वेणिच्या फणावर
माणिप्राय मूढ टवटवती । नभ गुंडावत दंडी कंचुकी हारित कठी
पातळ गवती । कोमळ करी पाटल्या गोठ कंकण मुरेख तोड्या-
जवळी ॥ २ ॥ खंजीर मृगनेत्र सुलक्षणें युक्त प्रमद. कैसी । तूं
कामलालसा मंडळीमार्जी नाढळ ऐसी । मोहिसी मृदू भाषणें तुझी

नव अमृतकुपी रसना जैसी । पूर्णपणें भरलीस भासे मजला चातुर्याची
जैसी । योग्य तुला भोगितां तपश्चर्या असेल त्याची तैसी । म्हण-
ऊन तूं त्यांस प्राप्त मंचकीं एकांतामधें अति रहशी । तनु सोळा
सत्रांत चित्रींचा लेप लेपिला चित्रावळी ॥ वय नु० ॥ ३ ॥ हे
बिधिनीं वाटतें करून एकाग्र चित्त एकांतासी । स्वस्थपणें स्थिरमने
निर्मिलें तुज पेशा चिद्रत्नाशी । पूर्व तपश्चर्यात्रत नेमिला या पदरीं
जयाच्या रासी । तरीच मला भासतें धन्य ऐसें पात्र त्याचे पासीं । मग
पुरुषाच्या केंवी पुसावी गत पाहातां तव स्वरूपासीं । आधींच
ज्याचें भाग्य चांगलें जो तुजला हृदयीं कवळी । होनाजीबाळा
ह्मणे मुख्य जन्मांतर पूर्वाचिन नीढळी ॥ वय नुतन० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ६० ॥

॥ चाल ॥ आमदाबादेमधें एकनार मोहनराणी । प्रात
दोहींची कशी घ्या ऐकाने ।

नको आधिर होऊं थांब सख्या पदर सांबरुंदे । निःश्या सुटल्या
चिर आवरुंदे ॥ ध्रु० ॥ जाउन सख्या खालीं घरचा कानोसा घेतों ।
सारीं निजलीं जागीं पहात्यें । नाहीं लाविलें दार कोणी उघडें कीं
दिसतें । कडी लावून परतून येतें । येईल कोणी अवचित म्हणवुन
अबरुला भितें । तुला विनवुन तिथवर जातें ॥ चाल ॥ पडली
येवढी रात्रा । नको करूं घाई गुणी पात्रा । प्रियकर कोमळ गात्रा ।
उभयतांत स्थिती पाहि । असें आज सत्वर करुंदे ॥ निःश्या० ॥ १ ॥
स्त्रीजात होता शांत मीही नवल बाटे मजसी । विषय इतका
कोटून तुजसी । नित्य रात्रौ भोगुन मला परकीवर रिक्तसी । नवीन
नित्य कितीं झारें पूजसी । दो चहो दिवसां आड कोठें येऊन
सख्या निजसी । रुसेन मी म्हणुन किती गजबजसी ॥ चाल ॥

नसतां एक दिवसीं ठिकाण । तरी नकळे जाईल प्राण । चित्ता-
पासून इमान । देऊन तूं मला निघान आतां म्हणसीं असींच
फिरुंदे ॥ निन्या० २ ॥ महिन्यांतून मी तुझ्याजवळ चार दिवस
निजते । वेगळें चिन्ह तेव्हां दिसतें । म्हणून सरुया एवढ्यासाठीं
मी तुजवर रुसतें । तूं समजाविसी म्हणून दूर वसतें । कां वसली
तूं दूर असे न बोलसी नुसतें । मीच निर्लज्य पुसतें ॥ चाल ॥ तूं
कठोर मनाचा फार । तुझी छळणा वारंवार । सोसितें होऊन बेजार ।
मजसारिखी असीं नार दुर्जा तुजखालीं ठरुंदे ॥ निन्या० ॥ ३ ॥ पहा
काळ्य कोळसा दुधें धुतला तरी फळ काय । रंग त्याचा काळ्या नच
जाय । सोडी मला भियकरा आतां येवढी तूं कळ साहाय । जुळस
मोठा करसी हायहाय । येऊन देहावर धीर धरी क्षणभर उगला
राहाय । वक्त ऐकतांच हा पाहाय ॥ चाल ॥ समजुन निज एकी-
कडे । फिटलें आवधें लुगडें । दिसतें शरीर उघडें । होनाजी-
वाळा म्हणे गोड हा मनोरथ पुरं दे ॥ निन्या० ४ ॥

॥ लावणी ६१ ॥

चाल ॥ दशमुख लंकेशाची स्तुषा सुलोचना एक सती ।

भुज पाहुनि करी अकांत इंद्रजित रणी पती ॥

—परशराम.

भरज्वानीमधीं मस्त तुझा भर नौतिची बाहारी । पाहून
लुब्धलो तुसी आतां किती दिवस चाळिवसी नटधारी ॥ ध्रु० ॥ सरळ
भाग वेणीचा बुचडा मानेच्या मिसळी । अनार दाणेदार तुझा गडे
माथूक खड्यामध्ये वसलें । तंग चोळी छातीवर जोवन कोवळे रस
रसले । आधींच कंवर बारिक त्यावर महेश्वरी पातळ कसलें । तूं
रत्नाची खाण तुझे गुण बहुत योग्य दिसले । शरम तुझ्या नयनांत
पाहुनया मन आमचें तुजवर वसलें । येतां जातां भेटत जा उमी
राहून द्वारी ॥ पा० ॥ १ ॥ तुझ्या गळ्याची आण वळखिलें आम्ही

पुरतें तुजसी । लई अंतरची खोल मोठी वरनट केवळ साखि
 दिससी । गरीब रीतीनें करून आकरितपणीं जनीं अससी । खेळून
 अवघे खेळ वरवे गुप्तपणें भौजा करसी । खूप सुरत गुण प्यारे
 पाहाणाराचे मनीं भरसी । अर्जवांत मर्जीनें गडे तूं रडत्याचे डोळे
 पुससी॥जिकडे तिकडे करून टाकसी अशी वारासारी॥पाहून०॥२॥
 जसें बोलतसे तुजपासून तसें न घडे । देऊन आम्हा भूलथाप अजून
 किती दाखवसील छंद फंदडें । तुमची तुम्ही माझे शब्द मंजूळ
 मिठडे । कंठाळीस हात लाऊं नये हें तुझें मनांतील वर्म गडे ।
 लपंडावीचें डावपेंच माहित तुजला ठकडे । नवेच कारस्थान सखेग
 तूं तरी शिकलीस कोटून येवडें । मोहुनया कैकांस ठेविलें स्वां
 आपले आहारिं ॥पा०॥३॥सोड मनांतील आढी घडी ही लाखाची
 जाती । पहा शोधून अंतर्ी शेवटीं स्वरूपाची होईल माती । रूप
 ईश्वरी म्हणूनया लोक तुला चाहाती । त्यांत सवड पाहून आम्हाला
 दे सोबत एक रात्री । बसून जरा एकांती भिडूं दे छातीसीं छाती ।
 कर वचनाचा धुऊन घे हात भरली गंगा वाहाती । होनाजीबाळा
 म्हणे बैस गडे हंसाशेजारीं । पाहून लुब्धलों० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ६२ ॥

चाल ॥ कवळीरे माझी काया रोप केळीचे कवळें जसें ।

चढती पराई माझी शरीर हे सूक्ष्म तसें ।

चाल० दु० ॥ रुंदछातीवर बुंदगेंद जणू गुलाब बहारामधीं फुलती ।

वसेत काळीं कळ०

जसा कर्दळी कोम तसीच कोमळ काया । टवटवीत मुखकमळीं
 दिसतें कां पिवळी छाया ॥ध्रु०॥ प्राण सरुया प्रियकरा खरेंच तुम्ही
 परस्त्रीवर रिझला । काल वचन मशीं देऊन तिच्या सदनीं रात्रौ
 निजला । थंचळ मन स्थीर करून दोन गोष्टी सांगा मजला । नवीन
 आतां जिवलग विषय कां येण्याचा त्यजिला । ईश्वर भक्तीपुरस्कर

वाटे पहिल्यानंच पुजिला । चित्तापासून होता आवडता तो तिसरा
मजला ॥चाल॥ दुर्गूण हे करितें क्षमा तुम्हा म्हणून आले गरिबसी
दिसून । म्या तव तनु तुम्हांस विकली चिखली मोह ममतेस फसून ।
अन्याई हो किंचित नसतां बसतां व्यर्थची मजवर रुसून । पहाल
किती तरी हासून कसून । हें मन तुमच्या ठाया ॥१॥ बाळपणा-
पासून जिवलग जरी शहाणी असतें । मानभाषी वचनावर तुमच्या
मी तरी कां फसेतें । न लागतां ममता गृहीं आपल्या आनंदांत
असतें । मला लेकरांमधीं कुटुंबी साजरी दिसतें । कोण विलास
प्रामाणीक वचनामधें कांहींच नसते । हजार केले छंद कशास्तव मग
येऊन पुसतें ॥चाल॥ तुम्ही म्हणाल इचि काय कथा सत्ता कांहीं
असेल म्हणून वाटतें । शरिराकडे तुमच्या पाहून साहून दुःख
दिवस लोटितें । जर हुशार दिसती कळा लळा लाऊन हळूच
गांठितें । घेऊन बरा थाया ॥ २ ॥ दिवसनिशी नाठवे लुब्ध
तुमच्या मुखचंद्रासी । विषय पौर्णिमे येई भरते या हृदय समुद्रासी ।
सारा वेळ वरखालीं तुम्हाला पाहतें गुणरासी । सिद्ध इच्छिला
पदार्थ कळे तो रात्रीं फराळासी । प्राण करून सकल्प म्हणवितें
सेवेची दासी ॥चाल॥ गिरजावर देईल साक्ष लक्ष्या पार्या आहे
तरी कसा । केवळ तुमच्या पर्वती कर्वती देह माझा जसा । वच-
नाप्रति सांभाळितें मर्जी कीं राजसा । सर्वस्वें भरंवसा उभयतः
स्वामी राया ॥ ३ ॥ अब्रूनें वागतें ठेऊनया लौकिकांत दृष्टी ।
एकदां जन्मा येऊन करावी सबळ कीर्ति सृष्टी । समजून पाया
शुद्ध चालणें या कठिण गोष्टी । परंतु मी निश्चयें वर्ततें तुमच्या
संघर्षीं । प्रिय विनोद भाषणें वाटती मज अमृत वृष्टी । आलिं-
गून मुख चुंबितसें तोषून हृदय संपुष्टी ॥ चाल ॥ उभयतां प्रित
लाघल्या वेधल्या चित्त तोडें नका । सौभाग्याच्या भाषणालागीं

जोडूं नका । सांगतें थोरला धर्म भ्रम चौघांत फोडूं नका । मनासी
मोडूं नका तुम्ही जोडूं ही परकी जाया । होनाजीवाळा म्हणे कां
असाव्या कां आग लावाया ॥ टवटवीत ० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ६३ ॥

चाल ॥ स्त्रीचरित्र थोर समुद्र त्यांतून कोण पार पडियेला ॥

विरळा कचित् त्यांत राहला ॥ —परशराम

रूपरंग चातुर्यकळा पाहुन शालें खुपी । म्हणऊन एकांत केला
तुसी ॥ १ ॥ क्षमा शांत दया मर्यादा त्रिगूण हें तव हृदयीं वसे ।
नीर गंगेत निर्मळ जसें । वदनचंद्र न्याहाळितां तुझा आम्हां
भासलें कसें । शेवटीं पीत नेमिल असें । परीस आणि लोखंड
सखे उभयांचे समरसें । निवडतें शुद्ध कांचन जसें ॥ चाल ॥ जें होतें
आमचे चित्तीं । पाहिलीं तशीच तुझी वृत्ती । उभयांच्या एकच
रीती । कूळकुळाचरणी धन्य तुझा जन्म मायेचे कुसी ॥ म्हण ० ॥
॥ १ ॥ पूर्वी कपाळीं खचित सख्या आक्षर लिहितां विधी ।
टळेना टाळण्यानें कधीं । हेत ठेउन मजवर धिरव्या घालित होतां
आधीं । लाधली प्रीत नाहीं तधीं । ऋणानुबंधे स्नेह घडला
प्राणसख्या गुणनिधी । सिद्धी न्या आपण जगत्रामधीं ॥ चाल ॥
पसरून पदर मागतें । मजि रक्षुन वागतें । सत्क्रियेस मी जागतें ।
केली तदर्पण तनु आपली ही नवती लुसलुसी ॥ २ ॥ फार
शोधितां तुज ऐसी नाहीं पाहिली कोणी । आवडसी बहुत प्राणा-
हुनी । गुण सगुण स्वरूपांत कोठें किंचित् नाहीस उणी । त्यजावें
केवी तुजलागीं । वरकांतीच्या कितिक अशा स्नेह ममता लावुनी ।
रिझविती अर्थ मुख पाहूनी ॥ चाल ॥ तूं नव्हेस त्यासारिखी ।
जो असल रत्नपारखी । तुज ऐसी सौरुयां कारकी । अति प्रयत्न
ठेविल कोणी तुला हृदयीं मानसीं ॥ म्हण ० ॥ ३ ॥ गुण दावुन
संतोषवितां तुम्ही मज मधुरोत्तरीं । लावित ध्यान हृदयांतरीं ।

चालवा अथवा न चालवा प्रीत रीतीच्या परी । तुम्हाशी ऐक्य झालें खरी । कुटिल शब्द ऐकून काय दुसऱ्याचे भरी । विनंती हीच बहुतां परी ॥ चाल ॥ होनार्जाबाळा म्हणे सखे । मिळवुन आणा जा दुःखें । ते सेवावें अति सुखें । शब्द पाचुचे हार गळा गुणी भवानी बापुसी ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ६४ ॥

चाल ॥ पर्ता गेले हों गेले कठिवाडी । गिरनार आवूच्या पहाडी ॥

परी येतां नित्य पाहतें हें मुग्व चंद्रापरी । साग उतरलें कशांनें तरी ॥ ध्रु० ॥ प्रियकर माझा याविचा तूं एक प्रद्युम्न पर्ता । तुझी मी शुद्ध जाया रती । उभयतां आपली प्राणसख्या सारखीच आकृती । शोभतें मी खीं तुजप्रती । आवचित पाहानां दृष्टी तुला आनंदमय चित्तवृत्ती । कंठितें काळ तुज मंगती ॥ चाल ॥ जागृत सुपुसी स्वप्नी हृदयी असमी । दुर्बळ तरी माझा मज श्रीमंत भाससी । इतुकें अस्न मज तूं कां न विश्वाससी । किती अवगुण पुससी । सख्या कां रुससि मजबरी बोल ये मुख जरा क्षणभरीं ॥ साग० ॥ १ ॥ जन निंदक हे दुष्ट रीती दूजे तुला भाविती । पराचा कावळा दाविती । पथिल राडा पहा कळलाव्या बळेंच कळ लाविती । दुरुनिया मान टोकाविती । पाहुन मांदरा तुजसारखा तुजवर झेपावती । तुला आपलेकडे मोहिती ॥ चाल ॥ शुभ्र तेज सुखावर जशी चंद्राची कळा । सर्वज्ञ सख्या तूं तव मन्मथ पुतळा । नको जाऊं कोठें या रांडा पडतील गळा । सर्वांगी कोमळा । सख्या तूं पडसील अबझा भरी । गांठ दे पलवाला बरी ॥ सांग० ॥ २ ॥ इतुके आज्ञावितां न धरितां बोलसी खचित आतां भासलें । तुला मी अन्यायी गवसलें तुझी न धरितां मोड कोठें • कोणासंगे भासलें । म्हणुनिया मन तुझें त्रासलें । अमर्यादा मजजवळुन कोठें

झाली असें दिसलें । दुःख स्वां त्या तिथें सोसिलें ॥चाल॥ काय
मनीं धरूनया दूजा भाव देखिला । अवक्यांत सरुया नाही माझा
राहिला । निवडून सांग कांहीं दोषाचा दाखला । प्रिय विनोदें
टाकिलें गोऊन मज चिखला भीतरी । उदासी पावलास अतरीं
॥३॥ नित्य हांसशी खेळशी बरा ज्ञान तुझें लोपलें । ध्यान हें
कारें विक्षेपिलें । जनीं वनीं तुजसाठीं मनीं झुरतां मी चोपलें ।
प्राण हे तुजवरी सोंपले । वियोगाग्नि मज जाळितसे या कष्टें
धोपलें । तुला हें सर्व निरोपिलें ॥चाल॥ होनाजीबाळा कवीराज
कवीश्वर म्हणे । हंसणें रुसणें हीं प्रीतीचीं लक्षणें । राहणार
अक्षई पुणें देश दक्षणे । रामा अंदु प्रीतीनें गुणी कवन
युक्तीनें करी । गाति या शहर पुणेंनगरीं ॥ सांग० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ६५ ॥

॥ चाल ॥ तुम्ही सिंधु मी सरिता लुब्धलें मी तुमच्या ठशाला ॥

शब्द लागतो गोड पुरें धन दबलत कशाला ॥

—परशराम.

तुजवर आपला खूरबाण प्राण म्यां केला । तुम्ही चला राज-
मंदिरीं म्हणून धरितें शैली ॥ध्रु०॥ काय चुकी मजपासून झाली
सरुया बस खाली । सोडून चंचळता ती आज पदरीं घाली ।
आजवर आपल्या रंगमहालीं आनंदाखालीं । कंठीत असतांना कां
तरी मजीं उडाली । ही लुट नौतीची लाली तूं माझा वाली ।
इष्काची शिपायावाणी बांधलीस ढाली ॥चाल॥ दहा घरच्या
रांडा दहा ॥राजसा॥ वर वर त्या करतील चहा ॥राजसा॥ घरीं
रुयाली खुशालीत रहा । आपल्या स्वरूपाकडे पहा दिसतोस
छवेला ॥तूं०॥१॥ नुतन सुरूच्या रोपा कोमळ स्वरूपा । करि-
तोस कीर्ति प्रस्ररीं वेळांतून खेपा । या रांडा न गणुन पापा
घालतील खेपा । जातोस न यांचें घरीं देऊन भुलथापा । मारून

भलतीवर छापा देतोस थापा । येतोस घरीं धांवत चित्राच्या
लेपा ॥चाल॥ एके दिवशीं पावशील दगा ॥राजसा॥ हा शब्द
मात्र वाडगा । बोललें सहज मी मघां । म्हणवुन वाटे जिवलगा
राग मनीं गेला ॥तु०॥२॥ काढून खंजीर लावलाही एकच घाई ।
अरे प्राणविसाव्या आधीं मज मारून जाई । पसरूं पदर तुज
पाई ठेवितें डोई । चल उठ पलंगावर मी सहस्र अन्याई । मनीं
नको धरूं संशय कांहीं लक्ष तुज ठाई । मी दासी तुझिया
गोष्टिस अंतर नाही ॥चाल॥ मज इष्क तुझा लागला ॥राजसा॥
विकलेस जरी आज । मी राजी मनांतून तुला ॥ हा जीव तुज
पदीं रंगला द्राक्षीच्या वेला । काळोखी रात्र अंधारी दुसरे प्रहरीं ।
वाजतो गच्च अखराचा राजदरवारीं पाऊस वर पडतो भारी वस्त्रें
सारीं । भिजली अवघीं सुटलीं हिवाची स्वारी । चल आतां घरा
माझारीं उभा कां द्वारीं । सुखरूप भोगित जा आजपासून परनारी
॥ चाल ॥ पुरती बाहेरली मजा ॥ राजसा । पाहून नित उडवा
हाजा । म्यां दिली तुम्हाला रजा । मजविषयीं लोभ करित जा
विषय वेळा । म्हणे होनाजीबाळा हा संकल्प रशेला । तुम्ही
चला ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ६६ ॥

॥ चाल ॥ डौल ज्वानीचा फुल गुलाबी रूपनादर गुलपरी ॥

पाई जोडवी खणण वाजे तंगवोळी तरतरी ॥ —परशराम.

गांठ सुटली कंचुकीची म्हणून अधीर झालां अंतरीं । तुम्ही
शांत व्हां जरा * * * आतां मला फेडूं द्या तरी ॥ ध्रु० ॥
द्वारामध्ये पाहतांच मला मन कशावरून तुमचें फिरलें । मुख-
चुंबन घेऊन स्वहस्ते तुम्ही कुचाग्र माझे चुरलें । कूच उघडे
दिसती म्हणून गांठ दावया अनुसरलें । गळ्यांत मारून मिठी

कवैमधीं मज बळकट कवळुन धरिलें । द्वार लाऊंघा पाहिले
 कोणी मी जीवी आपल्या घाबरलें । गर्दपोस काढून करूं द्या
 निट तकये पलंगावरले ॥ चाल ॥ भोजन झाल्या सर्वांनीं घेतले
 विडे । आपआपल्या येकांतीं जावें याजवर पुढें । तुम्ही अधिर
 झाला फार पाहून मजकडे । म्हणून खोलींत रोकडे मला राव
 बळें आणिलें धरून करी ॥ १ ॥ कर्ण अलंकाराचे सख्या घोस
 गळून खालीं पडती । केतक मुद्द राखडी जिवलगा कसामधीं
 फांसे रुपती । गळ्यामध्ये ठुशा तनमणी मोत्यांचें पेंडें तुटती ।
 चंपकळ्याची माळ जिवलगा स्तना बाजूस फार रुपती । चंद्रहार
 पुतळ्यांची माळ आली घसरून पाठीखालती । या मजला वेदना
 लागती कंगण्या तुमच्या पाठिप्रती ॥ चाल ॥ मी आतां पळून
 कीं काय राजसा येथून । सांपडे भक्ष व्याघ्राचे कवैमधे जिथून ।
 कुशलता करून पळूं पाहे कसा मग येथून । तशी तुम्हाशीं रतुन
 सख्या आज तोषविन बहुता परी ॥ २ ॥ मी काय आज गवसलें
 नवी म्हणून जीवी अधिर येवढें झालां । वेड घेऊन आवध्याच या
 जिनसाचा कां करितां एकच काला । यांत मजा तरि कोणती
 बरी असेल वाटली चित्ताला । सांगून फेडा भ्रांत योग्य या गोष्टी
 न होती चतुराला । कधीं नव्हतें गुण असे आज आणलें कोटून
 प्रसंगाला । मज इतुके श्रमऊन वाटते तुम्ही रात्री नवतां धाला
 ॥ चाल ॥ हे नग खुपती पाठिशीं लागल्या रगा । साखळ्या
 फार पर्दी जड झाल्या जिवलगा । सोसितें मी कळ केव्हांचे
 बसला बघा । घडेल ऐसा दगा हें पुढें ठाऊक नव्हतें तिळमरी
 ॥ ३ ॥ माहित नाही मुळपासून ऐसे गुण स्वप्नीं तेथें । मग
 शंका कायमी जावया एकांतांत निर्भय तेथें । बोध मागला कचित्
 जरी असतां तरी हृदयीं भेने । उभी राहून द्वारांत तुम्हापुन शपत

आधीं वाहून घेतें । सांवरून सावधगिरीनें मी तुमच्या खोलींत येतें । नित्य शिरतां पाहून तुम्हाला मुखचुंबन आवडी देतें ॥ चाल ॥ प्रियकरा नवीन गुण हे तुम्ही शिकलां कोटून । व्यसनीं पाडिलें मला एकांतीं गांठून । असेंच कराल कीं काय रोज नित्य उठून । स्तन पाहतां पडियेला तुटून कंचुकीसहित देखिल्या वरी । होनाजी बाळा म्हणे सांगितलीस मनची गोष्ट साजणी खरी ॥ तुम्ही० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ६७ ॥

चाल ॥ पतिव्रता खुण करून पतीला गुंफून दिधला तुरा ॥
परपुरुषी रत मीं होईन तरी सुकेल चातुरा ॥ — परशुराम

नाडबंदी किती दिवस सरुया तूं खरें सांग मजपशीं । सहज आलें खोलींत उतावेळ होऊन आडवितां मशीं ॥ ध्रु० ॥ कवळिरे माझी काया रोप केळीचें कवळें जसें । चढती पराई माझी शरिर हें सुक्ष्म वेवळ तसें । समय न पाहतां भलतेच वेळेस मला आडवितां कसें । नित्य उठून जीं हें काय जिवलगा तुम्हां लागलें पिसें । आर्जवांत मजीनें तुम्हाला काकुलती येतसे । आतां जाऊं द्या मला घरांतील जागीं सारीं माणसें ॥ चाल ॥ सारी रात्र पडली आहे । टाकुन येवढा सदेह । मग घेऊन निजा निर्भय । हीच प्रार्थना आहे आतांची घडी टाळा हरकसी ॥ सहज० ॥ १ ॥ नाभीकमळापासून सखे आमची मजीं तुजवरीं । तुला दृष्टी पाहतांच वाटतें समाधान अंतरीं । सांपडसी कधीं तूं सखेग येकांतीं राजमंदीरीं । हेंच इच्छितो तुला निजावें घेऊन पलंगावरीं ॥ तुज वांचून हा दिवस वाटे वर्षायेवढा सुंदरी । रात्र केव्हां होईल आलिंगन देशील बरवेपरी ॥ चाल ॥ भोगितां तुला साजणी । आम्ही नसों तृप्त झाला मनीं । नित उठून तुझी धोकणी । करीत

असोच क्षणक्षणा चकोराप्रित शशीची जसी* । सहज० ॥ २ ॥
 मला भरसा येईना येवढी मी तुमच्या प्रितीची । कामापुरतें
 बोलून धरितां आवड मनीं दुसरिची । आर्धारपणा सोडून गोष्ट
 एका अंतरयामिची । का येके दिवसी तरी सांगा मोडली कधीं
 मजीं स्वामिची । फार वेळ लागला दहशत मोठी सासूची ।
 नका सोडूं तरी गांठ चोळी फाडाल लागवेंदीची ॥ चाल ॥ सोड
 मजलागी । म्यां बहुत विनविलें मघां । कां सोंग दावितां जगां ।
 हांसूं लागतील बघा । असें कळतां जावा नंदासी ॥ सहज० ॥ ३ ॥
 ऐक सखे साजणी मनामधें असें वाटतें मला । पलंगावर एकांतीं
 कधीं संग घडेल तुझा आपला । आतां न धरवे धोर बहुत अंतरीं
 छंद लागला । तुझ्या गळ्याची आण सखे आम्ही जाऊं देनाउ
 तुला ॥ एक वेळ हाताचे कमानीपासून तीरसुटला । आलांमार्गे
 परतून आसा नाहा कोणीं कोठें पाहिला ॥ चाल ॥ होईल तें होवो
 गडे । भोगुंदे तुला फांकडे । कर मान्य वचन येवढें । होनाजीबाळा
 म्हणे विडे देउं नको चंचल होंउं असी ॥ सहज० ॥ ४ ॥

१८ ॥ लावणी ॥ ६८ ॥

चाल ॥ रुंद छातीवर बुंद गेंद जणू गुलाब बहरामधी फुलती ॥

वसंतकाळी कळें कोवळे तसे तुझे जोवन खुलती ॥ प्रभाकर ॥

घडी घडी अरे मनमोहना हांसून गुणीजनां देखतां नको
 बोलूं मशीं । भरम धरिल जन तुझान माझा पहा पुरती चौकशी
 ॥ ध्रु० ॥ छबीदार सुरत साजिरी दिसे गोजिरी बरी आवडलीस
 माझ्या मना । कोठें दिसना तुजा पुरुष मज तुजसारखा देखा ।
 संपन्न गुणामधीं असा रुपानें कसा जसा अमृतकर तारांगणा ।
 रात्रंदिवस थंडकी तुझा मुखडा पाहतां क्षणक्षणा । शिरीं
 पगडी कंगणादार दिसे सकुमार फार नाजूक बांधा ठेंगणा ।

किती करशील पोषाग दृष्टी लागल या चांगुलपणा ॥ चाल ॥
 वेळभर करसी वेरझारा धाक याचा वाटे मजप्रती । अंधारे रात्री
 एकला नको येऊं तुज तरी सांगूं किती । होईल एखादा घात
 तुझा मज पापिणीचे संगती । तुझी प्रीति लाधली कुठून रोज
 नित उठून तुठून जिव पडतो झालें पिसी ॥ भर० ॥ १ ॥ दिस-
 तसे चटक चांदणी अगे साजणी मनीं तूं ठसली आमच्या गडे ।
 छंद लागला तुझा आम्हाला रात्रंदिवस फाकडे । वाट पहातबससील
 नमून येतो आम्ही म्हणून आणून ठेविसी मिठाई पुढें । काया
 वांचा मनें तुझें चित्त आमच्या वाटेकडे । निजध्यास सदा अंतरीं
 फिदा तुजवरीं घरीं स्वतः सिद्ध करूनया विडे । एकांतीं सुखीं
 धालतं चकाकतील तुझ्या हातांतील चुडे ॥ चाल ॥ संतोष वाटतो
 मला सखे त्वा मन आमचें मोहिलें । किंचित् दुजेपण नसे तुझें
 मन आम्ही निर्मळ पाहिलें । होईल तें हो गडे तुला शीर संकल्पून
 वाहिलें । इष्काची चटक लागली जिवा चांगली रंगली वृत्ति
 आमची तुजपासी ॥ भर० ॥ २ ॥ चातुर्यकलेमधें निपूण उभयतां
 आपूण जपून हा स्नेह चालिव प्रियकरा । मी सर्वस्वे दासी मनीं
 नको कल्पा आणूं दुसरा । हार्तीं धरून विकसील जिथें जाईन
 मी तिथें इथें तूं संशय न धरी जरा । शरीर तुला अपिलें प्रचित्त
 पहा कर याचा विकरा । हृदयांत करून मनसुबी पहा तरी खुबी
 उभी मी तुज सन्मुख सुंदरा । जपून टाकी पाऊलें तुला विनवितें
 राज अंबिरा ॥ चाल ॥ जावा नणदा बाडग्या सासरा सासु मोठी
 निर्दय । माहेरीं भावाबंदाची माय बापाची जप्ती पुढें
 आहे । वळचणी दुष्ट लागले बहुतया दुसमानाचे भये । असपास
 घराचे । आडून बैसती दडून लडून मारतील म्हादे दिसी
 ॥ भर० ॥ ३ ॥ नट चंचळ बावरी छबेली परी बरा सांपडलीस

आमच्या हातां । बसावयास एकांतीं ठेवी रंगमहाल करून दे
स्वतः । त्या तव बंगल्याचा राग न येतां राग सांग खिसमतगाराला
पता । इशारतिची जागा तोच आपला गैर राबतां राहिल । दोघांची
दशा वर्तणुकी अशा तशा करुं आपण कळा कुशलता । ज्या
गोष्टीत वाढेल जीनिं मानमान्यता । हें चित्त मिळाल्यापासून बहुत
आपणांस लागेल पिसें । अशी गुप्त रीत प्रितीची गोडी लागली
स्नेहाच्या रीती । पहा शहाणपणाची जात धर्म राहतील वागते
असे । होनाजी बाळा म्हणे भले वेड लाविलें वेधलें तनमन नव
संगतिशी । बापू धोंडीचे गुण प्रसंगामधीं केवळ समरसी
॥ भरम ध० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ६९ ॥

॥ चाल. ॥ साजुक नाजुक कळ्या पिवळ्या गुंफांत अपहस्तकी ।
प्राण विसाव्या बैस मंचकी तुरा खोर्वांन मस्तकीं ॥

नाजुक रुपडें बुंद मुखोटा नवतीची लाली । पदरांतून वर
नजर पाहसी सात्विकपणें खाली ॥ ध्रु० ॥ मार्गे बुचडा आरळ
झोक माथ्यावर पदराचा । चार आंगुळें सरळ लपविला चंद्र
तारफेचा । भिवया कमान मधें बहार कुंकाचे टिकलीचा । आंत
चंचळ घातला डौल वर सात्विकपणाचा । ठक मनुष्य तुज करी
गौसेना गवस तुझा साचा । लाउन इप्किचा तार फोडला पडदा
अंतरिचा ॥ चाल ॥ गरतिचा अवघा साज करून या आज
घटाव घटून । केवळ सात्विक होऊन मने मोहुन धेतिस लुटून ।
लवलव हलतें तुझें अंग असे गुण सांग शिकलिस कुटून । बरीच
चाललीस नटून थटून । कार्णिची सिमा झाली ॥ प० ॥ १ ॥
साधी नथ्र् : नासात्री शोभली बरी साध्यावसर्नी । पाहून
समयोचित्त तुझें नारी मंद मंद हांसणें । न दळे पाईची

दृष्टी सौम्य लक्षणें मुळापसने । चौकी करून मांड्यांची
मीजाजीत बौध्यरूपें बसणें । लुब्ध सखे मन भ्रमर जलजवणें
तुझिया रसने । गौरविल्या आदरें नको देऊं प्रत्योत्तर उसनें ॥
चाल ॥ पाहिलें तुला गुणवान सकळ सज्ञान ज्ञानी पुण ।
लुब्धता पाहून तव ध्यान सदनीं कोठें जाण बसवील लपून ।
कोणत्या वेळें निर्वाण सांग संधान यावें जपून । बसावें कोठें तरी लपून
छपून बांधून आक्षई डाली ॥ पद ८ ॥ २ ॥ बीज तसें अंकुर भासतें
गुण घेऊन उठले । सकळ रूपाचें तेज सुख तुझें वदनीं एक-
वटलें । मीपण मिरवून सदा पुरे जे नटपणांत नटलें । तुझ्या
नटपणापुढें त्याचें मन संशय फिटलें । किंचित् न फुटे भ्रम
अशा व्यावृत्ती संधी तटले । उभे थव्याचे थवे पाहून तुज
हृदयीं चांगटलें ॥ चाल ॥ आमरपुरिचा समुदाय तुझा नारी
भाव दिसला तैसा । साधू पाहतां हांव धाव न जिंके डाव वाटे
ऐसा । फोडून चित्ताची धांव बसविशील आव न कळे कैसा ।
नाहीं हाच भरवसा रसायशील हृदय बाहुली ॥ ३ ॥ एवढें
चांगट असून राखिलें त्वां वजना आपल्या । तूळतील सत्व
स्वरूपास पाहून तूज आश्रिया दिपल्या । आधीं विषयवासना
जयाच्या सर्वांगीं दिपल्या । त्या पश्चात्तापे मग होती विरक्त
तपतपल्या । तसेंच तव सद्गुण उदई दुर्बुद्धी समुळी खपल्या ।
मन शांतीच्यामुळें कल्पना दुरोक्तीच्या लपल्या ॥ चाल ॥
निर्मळ गंगेचें नीर तुझें मन स्थिर दिसलें तसें । मध्यम मंजुळ
समीर वाटतें क्षीर प्रियकर असे । तद्वत तव देहांत धीर बहुत
गंभीर तूं स्नेह रसे । होनाजीबाळा म्हणे असें तुज पाहून
वृत्ती धाली । पदरांतून वर नजर पाहसी सात्विकपणें खाली ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ७० ॥

॥ चाल रतिवंत महाराज पेशवे अमोलिक सुती मोती ॥
सवाई साधवराव स्वारी निघाली नबाबावरती ॥

याला ईश्वर साक्ष असतां माझे लक्ष तुमचे ठायीं । बिन
अपराधी व्यर्थ सख्या तुम्ही कांहो मसीं बोलत नाहीं ॥ ध्रु० ॥
पंचप्राण लाऊन म्यां जितुके स्वामी सेवार्चण केलें । सांगा
एकांतीं मजला तितुके काय सख्या व्यर्थच गेलें । न बोलाल जर
कृपा करून तरी मी जिवंत असतां मेलें । काय जिवित्व जगांत
जिवलगा पहा शोधून अंतरीं बहिलें । जन्मांतरीचे श्रमहरणास्तव
किंचितमें भाग्य उदेलें । काळमहात्म विचित्र तशामधें कर्म पुढें
आडवें आलें । सर्वोपरी निरूपाय जाणोनी मनीं येऊं द्या
करुणा कांहीं ॥ बिन अ० ॥ १ ॥ बिन अपराधी जसें नभानें
पाक्षिगणावर कोपावें । त्याज वेगळे प्राणविसाव्या पक्षांनीं कोठें
जावें । जाणून जळचर पाक्षिगणावर क्रोधयुक्त अंतरीं व्हावें ।
पदरीं पडलें पवित्र झालें अमृतद्रवीं लोभावें । लागले शस्त्र
जनांत आपलें ह्मटल्या कां नुपेक्षावें । सर्वोपरी अन्याई पस-
रितें पदर ना सोडूं बाहि ॥ बिन० ॥ २ ॥ यश कीर्ती
कल्याण जगत्रामधीं बरवें व्हावें जेणें । मी रांड अभागिण
पहा तुझे मन केवळ मिळऊं नेणें । असाध्य वस्तु साध्य
होणें पूर्वार्चन ईश्वर इच्छेनें । ते प्राप्त होतां कोठें लपावें
जाऊन प्रालब्धा भेणें । अकस्मात आळशावर निर्मळ गंगेचें
झालें येणें । विन्मुख होतां यासी म्हणावें उभें पुढें सांचितपणें ।
पुरतें मनीं विचारा अशाला धर्मशास्त्र देते ग्वाही ॥ बिन० ॥
॥ ३ ॥ उर्भा जोडल्या करी जिवलगा प्रार्थित सेवेची दासी ।
हांच गोष्ट सारांश मुखाचें रक्षावें पायापार्शी । पुरतेंपणीं आप-
राध पाहून तो पदरीं घालून गुणरासी । मग स्वस्थपणें तुम्ही

रुसावें मज वर्जून एकांतासी । होऊन कृपाळू आधीं समर्थें अंगि-
कारिल्यावर ज्याशीं । राइसम अन्याय मेरुवत् दंड नसावा मग
त्याशीं । मजविषयीं आहो प्राणवल्लभा दया असो तुमचे हृदयीं ।
होनाजी बाळा ह्मणे पतीच्या सादर सेवेस सदा राही । बिन अ०
॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ७१ ॥

चाल ॥ नट नाटक तू छलछबेला मत्तवाला अलबेली तच्हा

अग जाळ्या ह्या भोंवतीं फिरती पहा गांठून नेती घरां ॥

स्वरूप तुमचें पाहून पापिणी जीव आमचा प्याला वारा । स्वप्न
जागृतीमधें तुझा तव निजध्यास अवघा सारा ॥ ध्रु० ॥ गुलाब
तक्ता आणि गुलाला बागामधीं नाफरमानी । त्या रंगासारखी
मुसमुसते गडे तुझी पहिली ज्वानी । हर गोष्टीचे विषयी आमचा
शब्द तुझ्या पडतां कानीं । प्रसन्न चित्तें करून रिशविसी आधीं
असून त्या संधानीं । खूप सुरत अति वदन सुधाकर तूं सुंदर
राजसवानी । तव स्वरूपामृत इच्छा झालीं आम्ही चकोर इष्टिक
प्राणी । धन्य तयाचें भाग्य साजणी तूं आहेस ज्याची दारा॥स्वप्न०
॥ १ ॥ सोडून या संसारसार नार सर्वस्व गडे आम्ही तुजपार्यीं ।
रोज हाचि काळजी तुझें मुख दृष्टी पडेल किंवा नाहीं । तुझे घरीं
तुजवर जप्ती केली सखे सर्वत्रांही । गांठ तुझी एकांतीं पडायी
उपाय तो नचले कांहीं । आमचें तुजवर लक्ष आणिक गडे लक्ष
तुझें आमचे ठायीं । नित्य झुरतो अंतरीं पाहून एकीकडे एक उभ-
यतांही । तुजकरितां तुज घरीं वेळांतून होती शतावधीं वेरझारा
॥ २ ॥ लक्षणांत नेटकी रूपसंगें तूं सुंदर राजबाळी । नग सामान्य
अंगावर चमकै जयेप्रती वर्षा दिपवाळी । नेत्रांमधें रस आणून
पाहत बसतेस आम्हा तिसरे ताळी । किती मनःआमचें प्रसन्न
होतें प्राणसखे मग ते वेळीं । आम्ही दर्दी प्रीतीचें तुझे घर दिसते

व्याघ्राची जाळी । हें भय मनांत फार एकांतीं यज्ञ करून मज कवटाळी । पिशाच्यावत आम्ही झालें शांत कर प्रवर्तूनी अंगिकारा ॥ ३ ॥ जसें पुष्प कवळें पक होतां अधिक सुवासार्वे । तसें तुझ्या प्रीतीचें लक्षण दिसतें दिसेंदिस झालें ठावें । याच सद्गुणावरून वाटतें तुला एकांतामधीं पहावें । इच्छा आमची हीच पुरविसी कधीं न कळें अंतरभावें । पुष्प कळ्या गजऱ्याची जणु गडे हें वर्म हृदयीं जाणावें । गोष्टीचा सारांप गोष्ट मंचकी उभयतां रत व्हावें । यांतच विनोद मजा तुझे गडे नवतीचा पहिला पाहारा । होनाजीबाळा म्हणे जिंवीधर आम्ही सांगितला गोषारा ॥ ४ ॥

✓ ॥ लावणी ॥ ७२ ॥

चाल ॥ जयशिवलिंगा मस्तकींगंगा पार्वतीला चोरून ठेविलें ।

ज्या गंगेनें जग उद्धरले तैलोक्यामध्ये नाणावले. ॥

✓ सखे गुलाअनार गुलचंमन निशिचा रमण तसा गोजिरा तुझा मुख वटा । कंठामधीं कोयाळ मधुर बोलणें रंग गोरटा ॥ ध्रु० ॥ बांधीव बुचड्याची लवक पदर अति सुबक खोविला तिपदरी वेणीचा । चंदन ढाळीस जसा लपेटा काळे नागिणीचा । मुलतानी भवया कशा कमाणा जशा बाहार मधीं कुंकाचें टिकलीचा । नरम ओठ पोंवळे तुझा नाशाग्री शोंक नथणीचा । कंबर बारिकसी बुंद छाती तुझी रुंद सडक बांधा नाजुक देहीचा । लाजुन वससील दूर पदर शिरीं सरसाउन युक्तिचा । नैनाचा कैरी शोंक जराशी नोक कळें न कळें फिरविशी पटा ॥ १ ॥ कानांत काप साखळ्या दंडी दंडुळ्या शिरी शोभे केकत राखडी । चोळी अंगामध्यें तंग बहुत नापर दिसती फांकडी । हिरकण्या दंतपंगती अधर संगती त्यांत, सखू तुझी रंगली विडी । कंठामध्यें पिक दिसे अशिग तें रुपसुंदर फलझडी । तुझी आमची मोहोबत पाक जालों

मुस्ताकसे आम्ही तुजवर गडी । चैन पडेना कोठें सखे तुझी
याद होती घडोघडी । वाटे दर्दाचें भय भरंवसा नये तुम्ही नारी
केवळ चंचळनटी ॥ २ ॥ उंबर सोळा सत्रांत शरम नेत्रांत दशा
तारुण्य लहान आकृति । रूपरंग आणि सुवास निर्मळ जसें पत्र
केकती । या तीन गुणाची निधी गजाचे पर्दां गमन तुझेमधें
मर्यादा किती । या चिन्हें मंडित पाहूनया खूप तुजवर चित्त-
वृत्ती । चातुर्यपणें मान धरून आर्जव करून सखे तूं मोहिलेंस
मजप्रती । रसिकता पणामधीं उभयतां नित्य घडती जागृती ।
गोड गोड ऐकून शब्द होतसों लुब्ध अशी सहजांत उडविसी
घटा ॥ ३ ॥ सखे तुझ्या गळ्याची आण आम्हाला ध्यान लागलें
फार तुझे सुंदरी । जिवा वाटे हुरहूर सखे तूं दृष्टीस न पडतां
जरी । पंगतीस बसतां भोजनीं आठव साजणी होती घडो घडी हृदय
अंतरी । पाणि हातावर पडतां धांवत येतो सखे तुज घरी । मुख
पाहतों तुझे गडे जेव्हां मनाचा तेव्हां हर्ष आमचा न मावें अंबरी ।
पाख खेहामध्ये कल्प कदाकाळीं न पडे तें करी । जेथें अशा
खेहाचा जात तेथें उभयतां तें द्वैत अखटा होनाजीवाळा म्हणे सखे
ने पाख प्रिती शेवटा । कंठामधीं कोयाळ ॥ ४ ॥

॥ लावणी ७३ ॥

चाल ॥ हर्षाकेशी दूरदेशी अंतरलें ॥

प्राणपती भरीं कोणाच्या भरले ॥

तुझे वेड लागलें अरे गुणीजना । या राजमंदरीं तुजवांचून कर-
मेना ॥ ध्रु० ॥ पहिले दिवशीं सात्त्विकपणा दाउनी । घर घेतलेस
माझें चित्त मनमोहना । बाहेर असतां मज घरांत बोलाऊना । बस-
विलें आदरउपच्यारें विनय होऊनी । दुसरे दिवशीं तुम्ही आला
लक्ष लाउनी । म्यां निसंग केली प्रीत रीत पाहुना ॥ चाल ॥
इप्काची लागली चटक । म्यां करून घेतली अटक । कां शब्द बोलत ।

तुटक । कसें पाहूं कोणता कटक ॥ आहो गुणी जना ॥ १ ॥ स्वपना
 मध्ये डचकुन उठतें शेजेवरी । माषण करीतां जणु निजला तुम्ही
 शेजारी ॥ जागृत होऊनया पहातें घाबरी । तळमळी मिनाचे
 परी उभी राहतें द्वारी । त्वां कांहीं तरि चेदुक करणी खरी ।
 अगदींच नाहींसें झालें चित्त संसारी ॥ चाल ॥ इतकेंही करून
 मज किती छळसी राजसा । चातकी लक्ष त्या मेघ मंडळी
 जसा । चित्तापासून तुजकडे ओढतो कसा । पुढें शेवट होईल
 कसा मला समजेना । मी कुटुंबवत्सल हें आण पुरतें ध्याना ॥
 ॥ २ ॥ तूं नको मनामधीं आणूं दुर्जेपण कांहीं । जें होईल तें
 होऊंदे माझे तुजपायीं । म्यां शय्य केली या गोष्टीस अंतर नाहीं ।
 या उभयतांत बोलण्यास साक्ष विठाई । जाणून भरंवसा स्वस्थ-
 पणें राही । रात्र फार गेली वस पलंगी लवलाही ॥ चाल ॥
 पर एक आज तुला सांगून ठेवितें सदर । परकें घर पाहतां ओंगळ
 माझी कदर । निर्लज्जपणें मग तेथें मी पसरीन पदर । ठेऊन
 चित्तामधें वदर भिऊनया जना । असे विन डार्गी निर्मळ मोत्याचा
 दाणा ॥ ३ ॥ अवघ्यांचा सोशितें जाच प्रहा तुजसाठी । इतकें
 सोसून वचनास उभी तुजपाठीं । कांचणी पुरवली तुझिरे औशीं
 पाहटीं । मागून घेतें दर्शना नको आडकाठी । पहिलेंच विधीनें
 रेषा लिहिली लळाटी । त्यासंबंधीच न तुटल्या रेशमी गांठी
 ॥ चाल ॥ एक चित्तें कळूं वर्तणूक दोघेजणें । कायावाचा मानसी
 हर्षकृत मनें । उभयतां असलास तर कीर्ति जगा दावणें ।
 होनाजीवाळा म्हणे चतुर जो शहाणा । ही प्रित रीत अनु-
 भविल आणून अवसाना ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ७४ ॥

॥ चाल ॥ रतिबंत महाराज पेशवे अमोलिक सुर्ती मोती ।

सवाई माधवराव स्वारी निघाली नबाबावरती ॥

त्वां बारिक कांतलें सख्या म्हणून पुससी एकांत गुजी । दुष्ट

जालें मन विषयीं बहुत हें मुख्य काळजी मला तुझी ॥ ध्रु०॥
 परस्परें ऐकिलें मारतिल या रांडा तुज असा गुणी । जपुन
 टाकी पाडलें प्रियकरा तुझ्या बऱ्यावर नाहीं कोणी । तापड
 प्रकृती पडली माझि वाईट पाहतां तुल्य कोणी । नाहीं देखवत
 मला तरमाळित प्राण मिनापरी देताती । सख्यामी तुझे घोरानें
 केवळ म्यां केली शरिराची धुनी । हा लागाबांधा पुरवीचा
 सख्या खचित आहे मी तुझी ऋणी । इतकें सोसून सांग तरी
 तुज समजाविल असी कोण दुजी ॥ १ ॥ ठरे जर्गी दैवाची
 सख्या तुज आधीं मज मरण आल्यावरी । प्रियकर स्त्रिया
 मातिच्या म्हणतील मजमागें भाग्याची खरी । इतुकें जरी नघडे
 तरी मजपुन करून घेतलीस क्रिया बरी । या गोष्टीवर सती
 मज निघणें प्राप्त सख्या तुज बरोबरी । आशा लागली आतां
 भोगूंदे सुख तुजसंगे बहुतपरी । सख्या कोणावर नको भरूं रागे
 चार दिवस रहा स्वस्थ घरीं । कर जोडूनया मागून घेतें लक्ष ठेवू-
 नया तव पदांबुजी ॥ २ ॥ गोड बोलणें वरवर न कळे म्हणसीं
 अंतर भाव कसा । चातकास प्रिय जळधर प्राण्याकृत निश्चय
 तुजठायीं तसा । नित्य छळसी एकांतीं परंतु मला आवडला
 स्नेह असा । हें वाक्य वरलें नव्हे आते हर्ष चकोरास प्रिय चंद्र
 जसा । माझी प्रित तुजठायीं किती आहे ऐक सांगतें प्राणहंसा ।
 अवरजून पंचप्राण झड घालिती खगेंद्र सुधारसा ; परंतु एकटी
 तुझ्या लोकिकासाठीं निजत्यें एक भुजी ॥ ३ ॥ असो याजविण
 नाहीं खोळांबा एक प्रार्थना तुला आहे । पदर पसरितें मी तामस-
 गुण प्राणविसाव्या टाक तूं हे । तूं कितीकांचा इष्ट दुष्ट म्हणून मज-
 लागीं बहुत भये । बुद्धीस नको करूं वैर सुखा चांलीं म्हणें उभ-

यतां स्नेह । पूर्व संबंधावरून आपला आधींच मृत बाहिला देह ।
यावरी जे आवंडेल ते करी परि म्यां सांगितलें गुज हें ।
होनाजीवाळा म्हणें धन्य तूं एक श्रेष्ठ मनमंत्रपूजी ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ७५ ॥

चाल ॥ आजच आला पालव मजला किर्ती जीवा झरती ॥

दिवस पांचवा ऋतु संपादन मजराजागुणराशी ॥

नका लाऊं जिवलग प्रीत तुम्ही परस्त्रीचे ठाई । बोलून सत्य
कोणाचा पण सिद्धीस गेला नाही ॥ १ ॥ आम्ही कुळीच्या स्त्रिया
बऱ्या वाईट कीं कुळिवंता । राहून वांकडे सख्या उठून नित्य पर
सदनीं जातां । कोण वर्तणुक कसी रोज स्वदृष्टीनें पहातां । समजून
पुरतेपणें ताकां धर्माचे पितां । दोष स्त्रियांचें असे व्यर्थ कां
तुम्हीं तरी शिरीं वाहतां । आमचें मन समजावून मग धुंडा परक्या
वनिता ॥ चाल ॥ पाहून द्रव्य नानापरी दाविती कळ । नवती
पाहूनया बळेंच पडती गळा । बोलती असत्य त्या रांडा अमंगळ ।
चांडाळणी ओंगळा वोखट्या सदा सर्वदाही । अधर्मिणी जारिणी
आम्हा छळितां त्यांचे पाई ॥ २ ॥ आगजाळ्या सवतीया तुमच्या
सौंदर्या । जार कर्म अचरून अंतसवरकाया । संग दोष हा जपुन
हानि होती आपल्या ऐश्वर्या । कोमल आंग राजसा प्राण प्रियकरा
हें गुणवर्या । जपुन टाकी पाउलें असा परद्वारीचा पर्या ॥ चाल ॥
समजाउन भलतीच गोष्ट लावितील चढी । अवयव शुद्ध कर्तृत्वाच्या
परवडी । गरतिचा भाव दाऊन घालतील सांकडी । करून कुडी
वावडी विघड पाडती बहु ठाई । हें आत बेभंद नसे नेत्रांत शरम
काहीं ॥ ३ ॥ कर्महिना पापिणी नारी त्या दृष्टीनें भरल्या । टाकुन
दोन्ही कुळासदर कुसबामधें शिरल्या । दुर्गंधा दुर्बुद्धी जर्गी ज्या
व्यभिचारिणी ठरल्या । त्या तूं प्राणविसाव्या आवडी करून हृदयीं
वरिल्या । अपवित्रा दृष्टीनें मुळीं ज्या वारा स्थळीं फिरल्या । दुपार-

च्या साउल्या न होती त्या बहुल्यावरल्या ॥ चाल ॥ यासाठी
व्यर्थ श्रमूं नका आहो जिवलगा । जोंवरी तेज तोंवरी त्या
तुमच्या बघा । पदरीचा अर्थ सरल्यास शेवटीं दगा । फार
प्रार्थिलें मघां अजुन तरी उमजा लवलाही । वर्णितो जन अवघे
तुमच्या गुणा न चतुराई ॥ ३ ॥ बाहेरल्या मैत्रिया म्या आशा
सर्वाच्या खाणी । विरळा लक्षांमधें एक राखिला पुरुषाचें पाणी ।
बहुत बोरी बाभुळी उगवल्या दाट वनस्थानी । जाई जुई
मालतिचा दुष्काळ तयावनी । परस्त्रियेचा स्नेह तो एकच मी
ऐकतें कानी । छेल बटाऊ साठीं निघाली ती मोहना राणी
॥ चाल ॥ इष्काची कीर्ति अद्याप गाजती जनी । वाटेल सौख्य
म्या सांगितल्या साधनी । कल्याण सदा हा बोध ठसल जर
मनी । मानमान्यता जनीं प्राप्त होईल उभयतांही । होनाजी
बाळा म्हणें धन्य तूं एक गुणग्राही । बोलून व्यर्थ ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ७६ ॥

चाल ॥ श्रीमंताच्या बाबंन पागा त्यामध्ये बाबंन सरदार ।

रघूजी भोसले दौलतराव शिंद तुकोजी होळकर ।

भाउबंद सोयरे मित्र आपले अथवा पारखे । स्त्री सगुण पुत्र-
पौत्रा अवघे प्रालब्धा सारखे ॥ ध्रु० ॥ उपाय करितां अपाय
केवळ निराश्रित या जनीं । पूर्वार्चनी हा शब्द असावा प्रालब्धा
लागुनी । सत्यशील हरिश्चंद्र तयाची तारामती कामिनी । कसें
यश पाहतांचि निंदिली त्या कौशिक ब्राह्मणी । नैषध पत्नी
अरण्यांत एकटी विदर्भ नंदिनी । मातृभागिनी ग्रहीं काळ क्रमिला
समय असा पाहुनी ॥ चाल ॥ तीर्थपंथी श्रावण पिता । दशरथा
लागीं शापिता । विश्वनाथ मुख अवचिता । दृष्टी पडतां अलभ्य
लाभास्तव हृदयीं हरके ॥ १ ॥ शक विहु विस्तीर्ण । रघुनिया
दुर्योधन भूपती । युद्ध प्रसंगी नुलंघी एकट त्या अभिमान्याप्रती ।

पार्थ पितु वैकुंठां विलाशी ज्या मातुळ श्रीपती । दुरावले सम-
यास म्हणावी ही कर्माची गती । षंढ शिखंडी युद्ध पावला
श्रयत्या अनुकुळ रती । श्रेष्ठ शूर ते महान महान अद्भुत कीर्ति
वर्णिती ॥चाल॥ जरजर करून या रथी । पाडिला भीष्म वरक्षिति
तो म्हणे आहो यदुपती । येउन या शीघ्रगती वधी मजलागी
शूर निरखे ॥२॥ प्रत्यक्ष शीळ सत्याचे धर्म मुर्ती गोजिरी ।
सामर्थें समसमान भार्गव उपमा पार्थापरी । भोज सुता वासुदेव
पितृभगिनी कुंती बरी । ते विचित्र विर्याची स्नुषा पंडुची मुख्य
अंतरी । माद्रतिनये चातुर्य वधुन शकितसी वहनेश्वरी । रूप
पाहून तें लज्जीत रंभा सहस्राक्षाचे परी ॥ चाल ॥ लाक्षागृहां-
तून त्वरें । सांगून युक्त श्रीवरें । वांचविलें पांडवावरें । विवर-
द्वारें क्लेशांतरे तिष्ठती कृष्ण असून द्वारके ॥ ३ ॥ विनाश काळें
करून विराट सदनीं पांडव बळी । विन्मुख जो प्रालब्ध पाहती
पांडव द्रौपदीची रळी । बळोत्कर्ष तो कीचक स्वदृष्टी उन्मत्त काय
तो कामानळें । पदी द्रौपदी ताडिली तें पहाती सर्व राजमंडळी ।
भुभुज मंत्री स्तब्ध न वदती शब्द कोणी ते स्थळीं । विलोकून
धर्मास तोलली गदा भीमें करतळीं ॥चाल॥ नेत्र संकेतें सारिला ।
भीम धर्मरायें आवरिला । रात्री कीचक मारिला । होनाजी
बाळा म्हणे वारिला कर्मभोग वारिके । स्त्री सगुण ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ७७ ॥

॥ चाल ॥ पंचाग्राण तुजपाशीं सासऱ्या घेऊन जातें कुडी ॥

खुशालीचें वर्तमान लिहून कळवीत जा हरपडीं ॥ —परशराम,

पती प्रवासामधें सखे मी येकली मंदिरीं । कटू कोणाच्या बळें
पाठवा पत्र लिहून यातरी ॥ध्रु०॥ झुरझुरून पांजर झालें शरीर निपट
राहिलीं हाडें । रात्रंदिवस घोकणी पतीच्या लक्ष वाटेकडे । पर-

देशी येकलें जसें कां दिनदुर्बळ बापुडें । ती गत झाली मला सख्याचा
दुःखीं जिव चरफडे । एकटी पक्षावाणी आणखी पदार्थ नावडे ।
अन्नपाणि वर्जिलें सखे मज नित्य उपोषण घडे ॥ चाल ॥ गेल्या
दिवसापासून सख्यानं मधीं परत नाहीं केली । एकाकडे एक
पाहून कंठीत होतो आनंदाखालीं । नाना परींचे विलास केले सखे
बसून राजमंदिरीं रंगमहालीं ॥ चाल ॥ सखा निष्ठुर बाई । येवढा
तरी झाला कांगे । कोठें दुर्गुण कांहीं । पाहून मजवर भरला
रागे । जाऊन लवलाही । सख्यांनो त्यास पुसा जागे ॥ चाल ॥
पतिच्या वियोगा । काय करूं मी । जाऊन कोणाचे पाय धरूं
कीं । आतां हें कशानें । दुःख विसरूं कीं । खुण मुद्रेचा खंजीर
पतिचा मारून घेईन उरीं ॥ १ ॥ रथ गाड्या पालख्या आश्व
कुंजर भरली । दामोदरा नवखणी उंच गगनीं गोष्ट सांगती ।
जागोजागीं कारंजी बैठका त्या उदास दिसती । नये नरम मख-
माली विछान्यावर निद्रा मजप्रती । दासी उभ्या चहुंकडे कराया
पंखा शितळ गती । गळा फुलांचे हार सर्पासारखी भासती ।
॥ चाल ॥ दैवी धर्मी सौभाग्यवत्या आपापल्या अंतरंगे । घरो-
घरीं एकांती निनोदें रमती अतारा संगे । पती भेटतील मला
अशी तूं पावसील गंगे ॥ चाल ॥ नळ दारिद्रपणें । दमयंती
राणी जैशी । नेऊन या घोर वर्नी । सती टाकून गेला तैसी ।
अशीच मी सुखशयनीं । मलाग बाई गत झाली तैसी
॥ चाल ॥ प्राणविसावा । तो गुणराशी । पाहिन जेव्हां ।
जाऊन प्रवासी । भेटेल तेव्हां । हार्ष जिवाशी । मरन आठा
चौ दिवसा । पति न येतां जरी । कंठू कोणाच्या बळें ॥ २ ॥
न्हाण भोग वर्जिलें शिरीं केसांची झाली दशा । कांहीं • सुचेना
मला दिसती दाही दिशा ॥ व्यर्थ दिवस जातात खबर सांग

माझ्या कवेशा । जसा अधात्र दोर कापला तशीच राहिली
आशा । विलासीक जिनसांच्या या संदुका झांकल्या जशा । पती
गेल्यापासून सखे मी नाहीं उघडल्या तशा ॥ चाल ॥ लवंगा
चिकणमुपारी वर्खी जायफळ जायपत्री । उंच धनवडी पैठणी
पितांबर वरती बारीक वर्खी । हें नेसून दावावें स्वामीला इच्छा
अंत्री ॥ चाल ॥ सखे त्या मनमोहना । आतां मी कधी पाहीन
दृष्टी । नये सांगतां कोणा । सखे एकांतीच्या गोष्टी । उभयतां
विषय खुणा । आठवून जिव होतो कष्टी ॥ चाल ॥ चढली
उदाशी । बहुत मनींगे । काय मी दाऊं । वदन जगीतें । वाटे
त्यजावा प्राण वर्नींगे । मी ल्यालें नसलें । पतिसंगे दिसतें
साजिरी ॥ ३ ॥ पाऊस काळामधीं वणिकव्यापारी घराशीं आले ।
जिन्नस करून खरेदी मागें सवदागर परतले । बहुत विजा कड-
कडाट त्यामध्ये सूर्य किरण लोपलें । एकसारखे मेघ सरोदित
आभाळ झाकुळलें । कठीण वाट डोंगरच्या जाळ्या निबिड
ओहोळ थरियेले । दोहि थड्यानें पाणि नद्यांना पूर भरून चालले
॥ चाल ॥ गेला जसा तसा कधी पाहीन आपला प्राणविसावा ।
सत्वर उठा सख्यांनो मजला पक्ष्याचे पर लावा । असें वाटतें
मला एकदां सखा दृष्टीनें पहावा ॥ चाल ॥ कशी गत करूं
आतां । मला सुख नाहीं संसारीं । काय वर्तू मी वृथा । या जन-
लोका माझारीं । अशी करितां चिंता उभे अवचित साजण द्वारीं ।
॥ चाल ॥ हापें उठोनी । गुण वैल्हाळी । धरून पतिला करी
कवटाळी । प्राण दिपानें आरती ओवाळी । होनाजीबाळा
म्हणें सुखेकर मौजा सदनांतरी । बापू धोंडिचे गुण प्रसंगामधीं
केवळ सरभरी ॥ कंठ्र कोणा० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ७८ ॥

चाल ॥ रुंद छातीवर बुंदगेंद जणू गुलाब बहारामधों फुलती ।
वसंतकाळीं कळें कोवळें तस तुझें जोबन खुलती ॥ — प्रभाकर.

हार नवता मधीं सहात कसें आज संकट वडवडलें । संसार भट
पडो दोघांमधीं आड पर्वत पडले ॥ ध्रु० ॥ कवळी कांता सुकुमार
पती लावण्याचे राशी । गांजून सर्वत्रांनीं तयाला केलें प्रवासी ।
सुखानें अथवा दुःखें पहात होतों एकमेकांशीं । आज अंतर
पाडियेलें ईश्वरें करूं गत कशी । कसा क्षोभलासी । काय केली
तुझी चोरी बिघडलें आम्हा उभयतांसी । जळो हें मागिल कथा
सुखें पती येवोत घराशीं ॥ चाल ॥ उद्यां जातील हें कळलें ।
म्हणवून रात्री कष्टी झालें । तेव्हां मज हृदयीं आलिंगिलें । आदरें
मांडिवर बसविलें । स्वहस्तें करून कुर्वाळिलें । अरुणोदई निघोन
चालिले । पुढिल मागें पडती पाउलें । पाहून मजकडे वदन
उतरलें । सूर्यानें उष्ण नाहीं पाहिलें । बोळवून जंव मागें
परतलें । ते वेळीं कसें भासलें । जणुका आकाश कडकडलें ।
नानापरि मिष्टान्नं करुनिया प्राणसरुयासाठीं । संतोषें वाढलीं
स्वहस्तें या सुवर्ण ताटी । घडोघडी मुख कुर्वाळित पाहून माझी
प्रपंच रहाटी । आतां कोण हरविल श्रम येवढेंच होतें ललाटी ।
धनीन पुरें पाहतां तयाच्या स्वरूपाची धाटी । आज नांदतें
सदन सरुयानो बस लागतेंग पाठी ॥ चाल ॥ उदास सर्वोपरी ।
न वाटे गोड कांहीं अंतरीं । म्हणून लागे निद्रा मंदिरीं । उभयतां
याच कीं पलंगावरीं विलासें रमलों नानापरीं । विनोदें विडे करून
सत्वरीं । घातलें मुखामधें मुख भरी । दुःख आठवलें तया अव-
सरी । तेव्हां लगबग आलें बाहेरी । दिशा पिवळी दिसते
अंबरीं । वियोगें हा जीव तगमग करी । मला न गमे. त्याविण
क्षणभरीं । चित्त त्याचें स्वरूपीं जडलें । संसारा ॥ २ ॥ जंबु

आंत्र अवदुंबर कदंब फणस बिल्व आंळी । बटमोगरे मालती
 रातांजनपार्यातक बकुळी । देवदार मांदार खर्जुरी मातुलिंग
 केळी । वट भशोक ताड माड सुरु नारंग्या नारळी । गिरीकंदरी
 पोखरणी झाडा घनदाट दिशा ढवळी । मोठा दुधर पंथ
 दिसेना सूर्य आभ्रमंडळी ॥ चाल ॥ निबिड तरुच्यांत
 जाळ्या । त्यांतून देती व्याघ्र आरोळ्या । आस्वलें दिवाभितें
 सायेळ्या । येती गुंघाटे किंकाळ्या । बदके विडाळके पाकोळ्या ।
 कस्तुरीमृग भुजंग वेढोळ्या । जांभया देउनी चाटती जिभळ्या ।
 नानाजाती श्वापदपाळ्या । हिंडतीं वर्नीं निःसंग निराळ्या ।
 शोधिती नर मांसांच्या गोळ्या । पर्वतसंधीं तस्कर टोळ्या ।
 वधून भरती झाळ्या । दुरावलें आपल्या सावळ्या । नकळें कांहीं
 भविष्य पुढिलें ॥ सं० ॥ ३ ॥ चिंताग्रस्त मानसीं वियोगानळें
 आहाळून भारी । म्लानवदन अति विव्दळ बैसली हृदयामाझारी ।
 कांग पिंगळे किजबिज करिती वृक्षावर द्वारी । पतिभेटिचीं चिन्हें
 दिसतीं सगुण सौख्यकारी । एक उभयतां निश्चय म्हणून निक-
 डेच वेव्हारी । यशस्वी होऊन परतली खाशाची स्वारी ॥ चाल ॥
 स्फुरतें दक्षिण बाही । लवतो वाम नेत्र लवलाही । मजलोमजलीं
 करून कमाई । आले आपले धनी । खगृहीं पाहतां आनंद पोटीं
 न माई । घालतां मिठी प्रीतिनें पाई । उठवली सुखस्थान देस-
 दाई । कर्मिलें आजवर कोणे ठाई । वियोगें तुमच्या अशक्त देहीं ।
 जाली तव कृपादृष्टीनें पाही । येथें तव संशय उरला नाहीं ।
 म्हणे होनाजीबाळा गुणग्राही ॥ कवन हें रसिक रसा चढलें ॥
 संसारा भट० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ७९ बी. ॥

चाल ॥ प्राणसख्या प्रियकरा करा शेवट पुरता मनीं धरून ॥ — सगन.

कर्धी येसील भेटसील प्रीत तपसील सांगसील तरी । प्राणसख्या

जीव कष्टी तुजसाठीं जैसी मैना झुरझुरी ॥ध्रु०॥ मी पार्टीतली मास
 पार मन सायासी लाधलें । अभर्वसी नको टाकु जसें जळ वळवाचें
 वाहवलें । कोंदण कसीले लाल आगीमध्ये जणूं सोनें तावलें । अशक्त
 जालें रोड तुझ्यारे प्रीतिला नादावलें । बसलें ठाई ठाई पाहा मीं
 चिखलाचें भावलें । कोणीकडे चुकला वाट भेटीला आज माझ्या
 फावलें । मजवर्ता तुमचा शिका जना ठाउका । हकनाक हाग
 निर्मळास लाऊं नका । तव संग विषयनायका इच्छीतें सुखा ।
 खिडकींत उभी राहुन पाहातें टकमका । शिरीं वंघ मला पादुका
 भाव हा नीका । देतसे बेल भंडारा मी तुळशीबुका ॥ चाल ॥
 राहातें व्रतस्थ धरील्या रीती । साधीतां योग दर्शन जाहालें
 मजप्रीती । तुम्ही गुलाब हार मी तर पीवळी केकती ॥ चाल ॥
 कितीरे साजणा विनवण्या करूं । बसल्याला सिर काढुन हातरूं ।
 आडल्या वेळेस नको रागे भरूं । जैसें मी मुके जनावर गुरूं ।
 कंच्या रीतिनें स्नेहसागर तरूं । नकोरे प्रीतिचा दोर कांतरूं ।
 निकर असा नये करूं येत जा खुशाल माझे घरीं । येकुलता
 येकल्या नको विसरूं अर्धा क्षणभरीं ॥ प्राण ॥ १ ॥ तूं दुग-
 दुर्गाचा प्राण तुझ्यारे मीं नमतेला शोकलें । फुकट आजपर्यंत
 जसें वांकीवलें तशी वांकलें । नको उघडा भ्रम फोडु सख्या मी
 तुज खालीं झांकलें । नीकरट परक्या वाणी मला कां दूर अग-
 दांच टाकीलें । घरीं दारीं कधीं दृष्टी पडेना कुठें रमतां येकलें ।
 असें करीतां मी मरन खचीत हें ब्रह्मचानें भाकीलें ॥ चाल ॥
 संकल्प निर्मिला हो राजसा । मांडीशीं मांडी लाऊन सेजेवर बसा
 तूं मज पुतळीचा ठसा अबडसी कसा । मी कलेवर तूं आत्मराज
 माझा राजसा । भर जातो दिवसेंदिवस मनाला फुसा । चौकसी
 करुनिया मग पुर्तेपणीं रुसा । चाल ॥ शृंगारसहित बसतें ढावे

बाजूला । सोडीना पाय मी हा जागा योजीला । रूपवंत उभय-
 ताचा जोडा चांगला ॥ चाल ॥ मजला तुज विरहीत नाही
 कोणी । अवघे दो दिवसांचे पाहुणे । न दिसे दुसरा तुज ऐसा
 गुणी । माझ्या मंगळसूत्राचा मणी । पाहातें नीत्य वाट आंगणी ।
 रात्रंदिवस हंसतें मनी । दिव्य लावणीचा कडी लीहून घ्या अभय
 पत्रावरी ॥ प्राण ॥ २ ॥ स्वतांच जालें राजी तुम्हाला नाही
 मी विचारीलें । कांहीं न पडतां कमी मला तुम्ही दुधपेढे चारीले
 हळूच लावीला लळा गळा गोऊन मज पाचारिलें । तुजसाठीं
 जीव तरफडे आंगी भूत जसें संचरलें । व्हावी संगती म्हणउन
 उपासी जपतप आचरलें ॥ चाल ॥ लंपट रोटीणीच्या मृगा
 मजकडे बगा । अर्धांगी नजर मी जसी जुगलें जुगा । कांचन
 मोहोराच्या ढीगा हीराच्या नगा । मजी पाहून धांवत येतें
 लगवगा । तुमचे वर्ता जीवलग्ना हेत अवघा । मजविसी नका करूं
 कंटाळां वावगा ॥ चाल ॥ म्हणवितें दासी अंकीत निद्रा धामीची
 वाटते हौस कामज्वर संग्रामीची । ध्यानांत असूं द्या खुण
 अंतरयामीची ॥ चाल ॥ तुमची माझी ही पडली गांठी । मांडा
 चौपट खेळू सोंगटी । सत्येनें करी धरीतें मनगटी । नीजतें येकांता
 मध्यें नागटी । जातो दुसमान दिवस पळघटी । होते या शरी-
 राची आगटी । वियोगें रत संपुटी । न लागे गोड साकर पुरी ।
 धरणीं ठाव देईना पुढें गत न दिसे बरी ॥ प्राण ० ॥ ३ ॥ नको
 लांबणीवर घालूं उगवला दिवस जातो राहीना । या मनुष्य-
 जन्मीचा भरंवसा कोणाला येईना । पिंजऱ्यामध्ये कोकिला
 जसी गती अन्नपाणी खाईना । वर आकाश फाटलें दुःखाचे
 डोंगर मज साहीना । शक संवत्सर जाती एक एक सय माझा
 होईना । काळीज तीळ तीळ झडे मजकडे कां निश्चळ पाहाना

॥ चाल ॥ रती संग होता तुझ्या भोगिल्या मजा । सबळ तप
सीखरीं कैलासीं लाविल्या ध्वजा । कांहीं तरी अंतरींच्या बीजा ।
असें उमजा । शीव त्रिगुण ध्याना अध्यायनें केलीं पुजा ।
सुकुमार हृदयीं काळीजा नकोरे हो दुजा । कुठवर सांगूं अंत-
रींच्या गुजा ॥ चाल ॥ चांगल्या पदार्थांला कांही विसरला ।
भाळला कोणत्या भलत्या हलगरजीला । म्यां तुम्हासाठीं अवघा
लौकिक वर्जिला ॥ चाल ॥ ज्याला घातलें पाठीशीं । जावें मग
कां त्याच्या वाटेसी । परक्यापरी जाऊन गाठीसी । माझा
मजला प्रीयकर वाटसी । नसतां आज पाय कसा आठीसी ।
नानापरीचे थाट असे घाटिसी । धरून पोटाशीं नीला ठेवीला
हात नारीच्या शिरीं । होनाजीबाळा म्हणे असी प्रीति कां
नाहीं दुसरी ॥ प्राण० ॥ ४ ॥

लावणी ८० बी.

चाल अर्ज विनंती ऐका लोभ हा सालु सासऱ्याला जाते ॥ —सगन.

सहज मनामधें ओलें साजणी कधीं स्वामीचा येकांत वडे ।
तां जासूद येऊन सांगीतलें मुकाम गंगे आलीकडे ॥ ध्रु० ॥
मुखीं सांगतां नये हर्ष जाला माझ्या मनामधीं । द्या मंडप आंग-
णांत उभवा गुढीया तोरणे त्वरीत आधीं । दिवस उल्हास
साजणी लक्ष लागलें स्वामीपदीं । करा घरीं ब्राह्मण संतर्पण
भोजन घालून यथाविधि । मोहोर मोहोर एक एक दक्षणा द्यावी
द्विजाच्या हातामधीं । दर कुच चालून येतील वाटे येण्याची
आवधी थोडी । ठेवा सत्वर हें आपलें मंदीर शृंगारुन चहूंकडे ॥
तो जासूद ॥ १ ॥ होतें गंगेचे पार अलीकडे स्वारी गंगेचे तीरीं ।
कूल शहरामध्यें ताकीद फिरवा चित्रें रेखवा घरोघरीं । असूं
द्यावी तरतूद फार दिपक लावाया हारोहारीं । छतें शालरा

जेथील तेथें बांधुन ठेवावया परस्परे । कारंजाचें हादें खजीने
 धुऊन करा निर्मळ स्वकरी । स्वच्छ ठेवा बागेतील बंगले आधीं
 जाऊन बागेभीतरी । विलासस्थानें सजवा आवधे न्यून ज्यांत
 किंचित् न पडे । तों जासूद ॥ २ ॥ आनुष्ठानी ब्राह्मण मंडळी
 बैसविली ज्या ज्या ठाई । भोजम विडे दक्षणा देउनिया
 तृप्त करा त्यात्या ठाई । जिनसखान्या मधीं सुगंधीक जीन-
 सांनीं भरवा कांहीं । मीं सांगते ज्या गोष्टी या मधीं आळस
 नका करूं सहसाही । मजीं प्रसन्न ज्यांत तयारी तिथि पाहून या
 लवलाही । जीवीं होतील संतोष साजणी घरीं येतांच गुणग्राही ।
 पदार्थमात्र स्वयुक्त उभी राहीन कर जोडुन त्याजपुढें ॥
 तों जासूद ॥ ३ ॥ असी सख्येशीं सांगत होतें स्वांतरांतील
 सुखोत्पत्ती । तों उभी दुसरी जासूद जोडी दरवाज्यामधीं सहज
 गर्ती । वर्तमान तें ऐकावयासीं सखी उतावळ बहुत चित्ते ।
 सुकाम आजचा नदीपलीकडे शहराबाहेर यथास्थीति । सुमुहूर्त
 आहे उद्यांचा येतील सदर्नीं सत्वर ते भूपती । नरनारी उल्हास-
 युक्त शहरांत आनंदें अतीप्रीती । कारखाने सुरू झाले चहुंकडे
 त्रिकाळ नौबतखाना झडे ॥ तों जासूद ॥ ४ ॥ संपतांच तो
 दिवस तयारी स्वारीची दुसरे दिवशीं । सुटल्या तोफा एक
 कडका धुमें न कळे दिवसनीसी । आले शहरामध्यें सायंकाळीं
 रोषनाई पाहुन सरसा सखा जीवी संतोष सखीची चतुराई पाहुन
 ऐसी । पोंहचतांच सदर्नांत वाढीलीं पात्रें अमृततुल्य जशीं । सखा
 भोजनीं तृप्त होउनी सखी भोगली आदरली दिवसनीसी ।
 होनार्जाबाळा म्हणे सख्याला दे सख्ये गोविंदविडे । काशी-
 नाथ श्रीमंत पदासी गाई करुन रुचीकर छंदडे ॥ ५ ॥

॥ लावणी ॥ ८१ वी. ॥

चाल-हीरेखाण दीनमान तेज भाळी ॥

—सगन.

सुरतपाक देखणा पुरुष ऐसा । अमृतकर नभीमंडळांत जैसा
॥ ध्रु० ॥ बत्तीस लक्षणी गुण सगुणरासी । कोठुन मुशाफर आले
पुसा त्यासी । स्वरूपवान लावण्यराज बनसी । सडपातळ आकृती
लहान खासी । गौरवर्ण कोमळ अंग सुखवासी । पंचप्राण लुब्धले
सरूयापार्शी ॥ चाल ॥ बाई छेल छेबीला लेप चित्रीचा । मुखीं विडा
रंगीला खास पत्रीचा । राहाणार कोणते पुण्यक्षेत्रीचा । कंठीं कंठ-
स्थळीं तेज लईसा ॥ अमृत ॥ १ ॥ शामकर्ण वारु समजऊन
प्यारा । जीन शोभतो वर भरगच्ची सारा । सडकेला कलगीवर
जडल्या तारा । शूर शिपाई लक्षांमर्धी मोहोरा । करून पांच
पोशाक मारी लहरा । चमकावीत चालीला जसा वारा
॥ चाल ॥ पोषाक केसरी जरि चमके गोल । मुक्त तुरा पदकी
रत्न असे अनीमोल । राजेंद्र भूपती शान सर्वांवर डोल । कळा-
वंत गौसेल मला कैसा ॥ अमृत ॥ २ ॥ स्वरूप त्याचें पाहतां
सई बाई । मदनबाण चेतला करूं काई । तगमग तलकी शरी-
राची लाई । जसी सुकली पाण्याविण जुई जाई । जा सत्वर
समजावा गुणग्राही । प्राण आतां जातो वांचत नाहीं
॥ चाल ॥ मज चैन पडेना छंद हृदयीं फार । घाबरलें सरूयारे
द्या मला आंगार । जीवदान आतां द्या भेटवा सरदार । करा
युक्त कांहीं रोकड खर्चुन पैसा ॥ अमृत ॥ ३ ॥ सरूया त्वरीत
ऐकून गेल्या माहालांत । छेल छेबेला आणिला माहालांत ।
हर्षली कामीनी उल्हासली चित्तांत । शेज करूनी पुष्पाची खुष
वक्तांत । च्यारी प्रहर भोगीला आनंदांत । अरुण उदय जाहला
सरली रात ॥ चाल ॥ ती चपला गुजरी तोषिली संकुमार ।

म्हणे प्राणाप्रियकरा अर्ज वारंवार । करित कीं येव्हां प्रित ममता
फार । होनाजीबाळा करी छंद खास । स्वस्थपणें ऐका क्षणभर
पैसा ॥ अमृत० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ८२ वी. ॥

चालरुतु ॥ चौथा गे बाई तारुण्य रुपासी काय कलं —सगन.

लावण्य गुणाची खाणी पतीमज दावागे बाई ॥ ध्रु० ॥
त्याविण मजला चैन पडेना । आहेत कोणते ठाई गुणग्राही ।
लावण्य ॥ १ ॥ तारुण्यपण हे गेल्यावरतें । येउन करितो कांहींगे
या ठाई । लावण्य ॥ २ ॥ लाला कधीं माहालामध्ये पाहीन ।
नाहीं सुचत मज कांहीं गे याठाई । लावण्य ॥ ३ ॥ होनाजी-
बाळा म्हणे जीव्हाळा । काशी म्हणे आला पाहीगे गुणग्राही ।
लावण्य ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ८३

चाल मायबापाचा लौकिक राहील असें कांहीं साधन करा ॥ —सगन.

औरनसे तुम प्रीत लगाके हामे सताना मीया । आवडले
तुम्हा सख्या स्वामीया ॥ ध्रु० ॥ येकेते दीन चलता आव नजरोसे
देखतेव सई । नीजतजा खुशाल आपले गृहीं । बिगर पुछे
जोशोत हमारी दर्द तुनेकुच नहीं । पुढें भरवसा मला सर्वही ।
तुमसारा दीन खुशाल फीरत्यो भैंतो दीवानी भई । तुम्ही तर
लंपट परके गृहीं । भैसपडी हो गरीबकर हाकनाक सताना मीया ।
आवडले ॥ १ ॥ हेवी कहेगे वस्त हमारे है सीरपे दोदीन । असेंच
मन आपलें समजावीन । येक छोटदो सोते पास अबक्या अडता
कोईवीना । मीच चालवितें आपल्याकुन । भला मेरे सौकनकु
मारतीव सौजुतीया गीन गीन । सख्या मग तुम्हास वाटेल सीण ।
कपट गुणेबेगुन हमेबैताग च्युपी क्यैदीया । आवडले ॥ ३ ॥
च्यारुतरफसे किया खराबा होरही सबसेबुरी । सत्वर हे कुठवर

पाहाता तरी । इसघरकी नाउसघरकी बदलाम दो जगठरी । असेरें काय संकट पडलें सीरीं । मुजे नहीं सूजता अब इस वक्त निकालो छुरी । करा वध माझा आपुले करीं । गीरगदारीमे कहो तुमारा कुच पल्लोका लीया । आवडले ॥ ३ ॥ अवल दियेथे कवल करार सोकुच होगये झुटे । सरुयारे मग तुम्ही मजवरते स्वटे । समजे बैमानी अबीक्यौ तुम हमपर रुठे कसें सागराससरीता सुटे । जबलगथा इसबाहर ज्वानीका तबलग हमसे मीठे । आतां धड मासी बोलता कोठें । होनाजीबाळ कहे दीवानीये अप-अपना हीया । आवडले सरुया तुम्हा स्वामीया । आवडले ॥ ४ ॥

✓ ॥ लावणी ॥ ८४ ॥

चाल ॥ नाजुक माझें अंग नवी नवती आली चांगुलपणा ॥ — सगन.

आधींच छबेली सुरत त्याजवर तुमची चंचलवृत्ती । सवतीच्या दृष्टी लागती ॥ १ ॥ नाजुक बांधा सडक आकृति ठेंगणी गोजिरी । कंगणीदार पगडी शिरीं । कंठीदार अंगरखा दुपेटा भरनक्षी भरजरी । मस्तकीं गंध केशरी । सुवर्ण तोडे सुबक हिऱ्याच्या मुद्या चमकती करी । खुब डौल दिसे अंबरीं । गळ्यांत कंठी कानी भीक-बाळी शोभती । सवती ॥ १ ॥ बहुत बोंबडे बोल गोड वाटती मधुर भाषणी । म्हणउन दृष्टा लागती झणी । गोपी घोरोघरीं जसा श्रीहरी गोकुळ वृंदावनीं । वर्ततात तसी या जनीं । अमुक ठिकाणीं वनीता सुंदर श्रवणीं ऐकल्या धवनी । तुम्ही जातां तेथें त्या क्षणीं परस्परे हें वर्तमान अन्यत्र स्त्रिया सांगती ॥ सवती ॥ २ ॥ बाहेरून कधीं याल घरी मी चिंताक्रांत मानसीं । या काळजींत दीन-नीसी । झुरझुरं पांजर झालें शरीरीं आतां करूं गत कशी । जीवलगा मी तुमचेवीशी ॥ विषई तुम्ही अतृप्त वर्तणूक मला समज असी । दुःख सांगुं हें कोणापाशीं । याचे संकटामुळें

जीवलगा देह माझा करवती ॥सवती॥३॥ कीर्ति उतराव्या दृष्टी
हस्त सीणले माझे प्रीयकरा । कांहीं अजुन समज मनीं घरा ।
गळा पडून या सवती तुम्हा फसऊन नेती मंदिरा विश्रांती न
देती जरा । वारंवार मागणें हेंच मज कमळणीच्या मधुकरा जाऊं
नका परके घरा । होनाजीबाळा म्हणे वर्तणुक करु सांगितल्या
रीति हेची । काशीरामा चिंती ॥ सवती ॥४॥

॥ लावणी ॥ ८५ ॥

चाल ॥ सुख असतां दुःख मज देतां मीं कुळवंताची कांता. ॥

अवचिता प्राप्त मज जाहाले दुबळीला धन सांपडलें ॥ध्रु०॥
कमळीणीस मधुकर जैसा तैसा तुम्ही मज स्वामी । लावण्य
स्वरूप सजदार लक्ष्में येकच नामी । वारंवार किनी गुण आठऊ
आपुले हो अंतर्यामी । आज कोणीकडे भाग्य उदेलें दुर्बळास
धन सांपडलें ॥ अव० ॥१॥ कोणीकडे चुकला तुम्ही सखया
भेटीस तुम्हा वाटलें । बरी पायधुळ झाडुनिया आज माझें भाग्य
उदेलें । सुदीन दिवस हा बरवा दर्शन पायाचें घडलें । कसें तुम्हास
तरी फावलें दुर्बळास धन सांपडलें । अव० ॥२॥ नित्य प्रार्थित
होतें देवासी । कधीं येतील स्वामी घरासी । पावले प्रभु आज
नवसासी । जोड्यानें पुजीन हरीहरासी । मग येउन स्वस्थपणासी ।
करवीन भोजन चतुरासी । या लोकीं धन्य मी जाहल्यें । अव
॥३॥ सोडून उतावेळ जाण्याची आज ध्यावी हवा माहालाची ।
आज पाहावी सेवादासीची । सुखशय्या करीन फुलाची । गरज
इतकी आहे खासीची । आशा एक मजला फळाची । कवी
म्हणे हे बरवें घडलें दुर्बळास धन सांपडलें ॥ अव० ॥४॥

॥ लावणी ॥ ८६ बी. ॥

चाल ॥ याची माझी प्रीत कधीं जडल जडल ॥ — सगन.

तुझी माझीप्रीत येकदा कधीं घडल घडल घडल ॥ध्रु०॥ भरनवती॥

आगश्रास भोगायास न्या घरास । पाणी विषय सागरास चढल
चढल चढल । तुझी ॥१॥ कुचकंचुकीत तटतटीत । मद अंतरी
धडधडीत । जसे नवनीत कडकडीत । कढल कढल कढल । तुझी
॥२॥ या गोष्टी अवघडा । जाल्यावर सावघडा । नावाचा चौघडा
झडल झडल झडल । तुझी । ३॥ होनाजी बाळा मथन । करिता
होय विरह पतन । अहेरणी मधी उंच रतन जडल जडल जडल ।
तुझी ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ८७ बी. ॥

चाल ॥ आम्ही न बोलु अज पुन गढे फीलुन तुज गुणीवंता ॥

आम्ही नाहीं रतलों कधी । सखे तुजपार्शी । म्हणउन प्रीत
राहिली तुझी तुजपार्शी ॥ध्रु०॥ अंतरीचे भोळे आम्ही सखे तुज-
साठी । घर सोडुनियां लागलों स्नेहाचे पाठी । परीणामीं त्वां
लाविली आम्हा आडकाठी । हें सांग काय म्हणउनीया नये
सदनाशी ॥ आम्ही० ॥१॥ चतुरानी चातुरपणें कसें चालावें ।
कोणाशीं कोण्या रीति कसें बोलावें । स्नेह संपादुनीं त्या नरा कसें
तोलावें । या मूढ संगतीमुळें नये कामासी ॥आम्ही०२॥ उंच
पाहा वसना पडीयेले डाग बिबव्याचे । मग तेथ न चले कधीं
धुई ओल्याचे । पाहा सार्थक हे सुंदरी उण्या संगाचे । असाल
शुद्ध असतां विके मालासी ॥आम्ही०॥३॥ थोड्या दिवसामध्यें
सखे तुझी चतुराई । पाहुनिया शिणलों आम्ही पुरी असलाई ।
तुजपार्शीं गे साजणी प्रतरणा नाहीं । म्हणे धोंडी बापु ही नव्हे
भल्याची दासी ॥ आम्ही० ॥४॥

॥ लावणी ॥ ८८ बी. ॥

चाल—नांव तुझें साळु बल आज खेळूं उभी द्वारीं नार ॥ —सगन.

नको दूर देशी जाउ साजणा । हुरहुर करतो माझा जीव ।
न ये जरा भर तुजला कीव ॥ध्रु०॥ येक सारिखा जोडा पाहुनी

दिलें माझ्या मायबापांनीं । पुर्वींचा दाणापाणी । विपुळ मनस्वी
 दौलत पुष्कळ घरीं असतां दोघे प्राणी । वर्तत असो आनंदानी ।
 तुम्ही तरी धरली उमेद म्हणतां जाउं निघुन हिंदुस्थानीं । अंतर
 देउनी निधानी । नुक्तेच आलें न्हाण लाहान कीं चौ डोळ्यांची
 मुखतठेव । परोपकारी देह झीजीव ॥ नको ० ॥ १ ॥ समक्ष
 तुमच्या बसून तुम्हाशी नाहीं आजवर भाषण केलें । लाजण्या
 मधीं दिवस गेले । मजि मिळाली असतां आलीकडे तुम्ही जातां
 टाकून वहीले । कर्म पुढें आडवें ठेलें । काळीज नाहीं ठिकाणीं
 वाटतें असून जिवंतच मी मेलें । डोंगर दुःखाचे उदले । पदरीं
 पडलें पवित्र जाहालें आतां मला तूं सुख दाखीव । शेत वतन-
 दारीचें पीकीव ॥ नको ० ॥ २ ॥ हांच वासना मनांत लौकर
 या पणांत मज मूल व्हावें । दृष्टी भरून त्याला पाहावें । संयोग
 असतां वियोग व्हावा असें कदापी नसावें । मग दैवावर रुसावें ।
 पुसूं नये कोणाशीं एकलें उठून अरण्यामधीं जावें । हा यांतील
 प्रादुर्भाव । तुला सांगतां दमलों श्रमलों सर्व मनांतील शोक
 मिटीव ॥ नको ० ॥ ३ ॥ चार मास लावण्या धन्याची मुकामिहून
 पत्रें आलीं । मुळकगिरीं तहकूब जाली । पती राहिले घरीं तिणें
 ही परस्परें ऐकोनी बोली । नार मनामधीं आनंदली । बहु
 प्रीतीने हात सख्याचा धरून येकांतामधीं गेली । पलंगावर दोघें
 बसलीं । होनाजीबाळा म्हणे साजणी जा लौकर रंगमहाल सर्जीव ।
 मग चोपाळा सुखें हालीव ॥ नको ० ४ ॥

॥ लावणी ॥ ८९ बी

चाल—सतेपुढें शाहाणपण माझें कांहीं चालेना ॥ —सगन.

वरकृांतीचा लोभ दाउनी लाविलीस माया मज व्यर्थ झुराया ।
 धु० ॥ अनयासें सायास न करीतां तुझी संगत घडली । ती बहुत

आवडली । पाहुनी बरवी रति दिसोर्दीस प्रीति अधीक जडली ।
 विषई भुल पडली । क्रोण दोष पाहुन कशाहुन क्रोध दृष्टी चढली ।
 कां मार्जि बिघडली । राजी असो सरस्वी तुज साठीं दौलत हराया हें
 मार्गे फिराया ॥ वर० ॥ १ ॥ येक निश्चय समागमें तुमच्या वर्तत
 असतां धरुन नीट रस्ता । तुमचे मर्नी कपटाई म्हणोन तीनदा
 मजवर रुसतां । जाउन घरीं बसतां । निःकारणीं विषामृतांत घालुन
 अंतरीं हंसतां बरे नट दिसतां । असें कपट आहे जेथें तेथें मग
 झिजउनीया वायां ही आपुली काया ॥ वर० ॥ २ ॥ कसुन पाहीलें
 तुला तूं आमचा नीट सेवट करीशी न करिसी । नको आणूं
 मर्नी द्वैत सत्य सत्यार्थ जीवी परसी । किंवा गोष्ट ही सरसी ।
 अमर्यादेचा वायु लागतां अगदींच अंतरशीं सुखें मग फिरसी ।
 विश्वेश्वर दर्शना जाउन काशी स्नान कराया हें पाप हराया ।
 वर० ॥ ३ ॥ मजकडोन याकिंचित् अंतर कांहीं पडत नाही ।
 आजवर पाही । पुढे तरी मी स्नेह समंभावरुन लवलाही । देखून
 जीव पाही । खातरजमा असो द्यावी मर्नी संशय न धरुनी कांहीं ।
 स्वतां जीवें जाई । होनाजीबाळा म्हणे शेवटील हा अकबर पाया
 काशी म्हणे उभया ॥ वर० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ॥ ९० वी

चाल—चंद्राचें चांदणें सतिळ कीं उष्ण प्राणपतीं ॥ —सगन.

नाजुक रुपडे बुंद मुखोटा नवतीची लाली । पदरांतून वर नजर
 पाहातीस सात्विकपणें खाली ॥ ध्रु० ॥ मार्गे बुचडा अरळ शोक
 माथ्यावर पदराचा । चार अंगुळ्या सरस लपविला चंद्र तारफेचा ।
 भवयाकपानामधीं बाहार कुंकवाचें टीकलीचा । अती चंचल
 घातला डौल वर सात्वीकपणाचा । ठक धनुष्य तुजकरी गवसेना
 गवस तुझा साचा लाउन इष्कीचा । तीर फोडला पंडदा अंतरीच

॥चाल॥ गरतीचा अवघा साज करुनिया । आज घटा गटुन ।
 केवळ सात्वीक होउन मनी मोहून घेतीस लुटून । लवलवा हालेंत
 तुझे अंग असे गुण सांग शिकलीस कोटून । बरीच चालसील
 नटुन थटुन । कर्णीची सीमा जाहाली । पदरांतुन० ॥ १ ॥ साधी
 नथ नासात्री शोभली बरी साध्यावसनें । पाहुन समयोचित
 तुझेग नारी मंद मंद हांसणें । न ढळे पाईची दृष्टी सौम्य लक्षणे
 मुळा पसणे । चौकी करून मांड्याची मिजार्जीत बौद्धरूपें बसणें ।
 लुब्ध सख्ये मन भ्रमर जळज वर्णीं तुझी या रसने । गौरवाल्या
 आदरें नको देऊं प्रत्योत्तर उसणें ॥ चाल ॥ पाहिलें तुला
 गुणवान सकळ संज्ञानज्ञानें निपुण । लुब्धता बगुन तव ध्यान
 सदनीं कोठें जाण बसतीस लपुन । कोणत्या वेळीं नीर्वाण पाहुन
 संधान यावें जपुन । सांग बसावें कोठें लपुन छपुन बांधुन अक्षर्यां
 दाली ॥ पदरांतुन० ॥ २ ॥ बीज तसे अंकुर भासतें गुण
 घेउन उठलें । सकळ रुपाचें तेज तुझ्या सखु वदनीं येकवटलें
 । मिषण मीरउन सदापरीस नटपणांत नटलें । तुझ्या नटपणा-
 पुढें तयाचे मनीं संशय फिटले । किंचित नपडे भरम अशा
 वर्त्तिंत संधीत तटले । उभे थव्याचे थवे तुज पाहुन चांगटले
 ॥ चाल ॥ अमरपुरीचा समुदाय तुझा नारी भाव दिसला तसा ।
 साधुन पाहाता अवघा भावजये निक्के वाटे असा । फेडून चिंता-
 घाव बसविसी अव नकळे कसा । नाही असा भरंवसा रसा
 येसी हृदयीं बाहाली ॥ पदरांतुन० ॥ ३ ॥ येवढी चाटक
 असुन राखीलें त्वा मज वजना आपुल्या । तुळतील तव स्वरुपांत
 पाहुन तुज अशा स्त्रीया दिपल्या । अर्धी विषयवासना ज्याचा
 आंगी सकळ विपल्या । मनशांतीच्या बळे कल्पना दुरोक्तीच्या
 लपल्या । त्या पश्चात्तापें मग होती विरक्ती तपतपल्या । तसेच

तव सद्गुणें पाहुन हृदयी दुर्बुद्धी समुळ लपल्या ॥ चाल ॥
निर्मळ गंगेचें नीर तुझें मन स्थीर दिसलें तसें । मध्यम मंजुळ
समीर वाटतें क्षीर प्रियकर असें । तद्वत तव देखत धीर बहुत
गंभीर तु स्नेहें रसें । होनाजीबाळा म्हणे असें तुज पाहुन
वृत्ती बाधली ॥ पदरातुन ० ॥ ४ ॥

लावणी ९१ बी.

चाल ॥ राजसा देउन भरवसा कोणे गोष्टीचा राग धरिला ॥ —सगन.

साजणी आम्हासी फार लाविली माया ॥ ध्रु० ॥ नट नाटक तूं
नट नार दिव्य सकुमार । तुझी सुरत मुरत लावण्य फार अनी-
वार । देखणें सजीव मन रीक्षीव सजीव सजदार ॥ चाल ॥ कंठ-
स्थळीं चंद्रहार । नाकी नथनी झुमकेदार । आंगी तारुण्याचा
बाहार । दोन्ही स्तनें बहू अनीवार । आले रसवाया । साजणी
॥ १ ॥ बोंबडे बोल आम्हांसी । लागते फार प्रीगकरे गोंड
जीवासी आदरे । आदरे कधींगे नेसी सांग सदनासी ॥ चाल ॥
तूं सासुरवासी नार । कर गळ्ये मर्नी विचार । दे रात्रा चारी
प्रहर । लुटर्वा ज्वानीचा बाहार जाईल ही काया । साजणी ॥
२ ॥ बीन केल्यावीण या जनांत भरम पडला । साजणी तुझाग
नाही अजुन संग्रह घडला । तुजपासी फार प्रियकरे हेत जडला ।
तुजवरुन हा जीव प्राण । टाकीन कलून खुरबाण । नारी तुझ्या
गळ्याची आण । होईन तुशीं वैमान । येईन नीज ठाया । साजणी
॥ ३ ॥ असें ऐकुन नारीनें तया सरुयार्शी हस्तकी धरुन नेलें नीज-
माहालासी । चारी प्रहर भोग भोगिला राजविलासी ॥ चाल ॥
कवी राजगुणी सागर । ईष्काचें पुणें आगर । ठिकण शहर गुणी
रायाचे ऐकाया ॥ साजणी ० ॥ ४ ॥

॥ लावणी ९२ वी ॥

॥ चाल ॥ गृहों चला जरा मज कमळणीच्या हरा ॥ —सगन.

तुम्ही सजण सुजाणध्या अदराचें पान मज दुबळीचा राखा
स्वामी मान ॥ ध्रु० ॥ तुम्ही कां रुसला काय चुकलें मी सेवेला ।
प्रतीपाळ तुम्ही आजवर माझा केला । नाहीं कधीरे मला शब्द
दुःखाचा दिधला । येकायेकी निष्ठुर कांहो जाहाला । म्या धीर
धरला कंठीं प्राण उरला । या प्रितिचें हें दुःख सांगू कोणाला ।
तुम्हासाठीं करीन जीवाचें रान ॥ मज ॥ १ ॥ त्वां सजणारे कसी
लाविली माया । अर्पण तुम्हार्शीं केली माझी काया । तुमची
आमची जाहाली इमान क्रीया । झड घातली म्यां बळकट तुमच्या
पाया । तुप साकर भात नित्य वाढीन जेवाया । अंतर नका मज
स्वामी राया । धन संपत हा जीव प्राण करीन खुरवान ॥ मज
॥ २ ॥ दो दिवसांत कसी तोडितां प्रित । ही सजणपणाची ऐसी
नव्हे रीत । नरदेहांत या माणुस जन्मांत । ना चिंतावा कोणाचा
घात पात । धन संपत देईल श्रीभगवंत । संसार घडी हे निर्जिव
नाशवंत । हाण मृत्यु लाभ नाहीं कोणा आधीन ॥ मज ॥ ३ ॥
जैसें यावें तैसें निधना जावें । हा भ्रांती दशेचा मोडा निज ठावे ।
मनशांतीचा ऐकोनी बोध व्हावें । मग प्राण पतीचा गेला राग
सर्वे । बाळाबहिरु म्हणे आतां समजावें । हा राग घडीचा
याचें काय ध्यावें । सख्ये सजणासी नको होऊं बैमान ॥ ४ ॥

लावणी ९३ वी.

चाल ॥ सवती सवतीचा कजिया लाऊन तुम्ही देतां ॥ —सगन.

गजमंदिरीं आपण उभयतां आज बसलों तिसरे ताली । माझ्या
गळ्याची आण उद्यां सखु सांग कोणाची आहे पाळी ॥ ध्रु० ॥
गजें पुरते गोड बोलणें वरकांतीची मी जाया । निकरट मनची गैर-

इमानी नाही तुम्हा तीळभर माया । हेत प्रीतीच्या लई ममतेच्या
 आज अंतरल्या पतीराया । केवढा झाला घात सुटली तोफ येउन
 फसला बाया।ऊंच किंमतीचीं नूतन वस्त्रें नित्य मिळती पांघराया ।
 जुनें दिलें टाकुन अडल्या वेळेस येईल भोगाया ॥चाल॥ एक एक
 कंठीती आज वर्षाची घडीजी । पसरीतें पदर ध्या वरकांतीची विडी
 जी । किति प्रहर चंद्र आला पाहा उघडुन कडी । फार जाहाली
 तातडी सुटेना तोफ पाहाटेची आग जाळी ॥माझ्या०॥ १॥ कपट-
 पणें बोलतसि खोचुन बळें करुन चतुराई बरी।तुझा संग न घडल्या-
 वर काय परस्थळीं धरलीस पदरीं । वचन झालें येकदां साजणी
 तुज विरहीत पाहाणें दुसरी । दिले बेलभंडार उचलुन प्रथमारंभीं
 तुझ्या करीं । किति शब्दाचे बाण मारशील हंसुन कसुन हृद-
 यांतरीं । घरची स्त्री आणीक तूं दोघी जाउन दावी मज तिसरी
 ॥ चाल ॥ लक्षण तुजें मज ठाऊक पहील्यापासुन जी । घरीं
 आल्या येकांतीं वृथा बसावें रुसुन जी । विश्वास मनामधीं वारं-
 वार पाहावें कसूनजी । पाहा पुरतेपणीं नीसुन । कसुन तूं
 आमची प्रियकर बाळी ॥ माझ्या० ॥ २ ॥ करुण आकरीतें पण
 बरें उत्तराशीं प्रीती उत्तर देता । खोटें तुमचें मीच जाणतां गोष्ट
 मारुन नेतां । माझे घरासी वेळीं अवेळीं तुम्ही कार्याकारण येतां ।
 कुठें बैसलीस काय करीती निमित्यास पाळत घेतां । मी वच-
 नाची खंबीर तुम्ही अमृत टाकुन कांहो देतां । तरीच बगीन
 होईन चाकरीस धरीन एकदां परशेतां ॥ चाल ॥ सात्वीकपणा
 तुमचे एक ठीकाणीं नसे जी । आंतीस्त्रव सदां कोणाचें लागलें
 पिसें जी । निर्बळ किति उलगडेच आपोआप दिसे जी । पदर
 मुखाशीं लाउन तुम्ही निजतां पलंगीं रात्रौ काळीं । माझ्या
 ॥ ३ ॥ चार प्रहर धंद्याउदिमामधीं निमग्न आमचा हेत जडे ।

या भ्रांती प्रियकर साजणी कोणा त्रासती तुझे वेडे । असें असतां
प्रियकरा तुजला आणखीच पडतें सांकडे । नको अबोला धरूं
मनामर्धी शोध करून मग बोलु गड्ये । वर्ततसे संसारीं परंतु
चित्तमन अवघें तुझ्याकडे । तूं परपेठ आम्ही आप सदनीं असें
सांगणें रुजू पडे ॥ चाल ॥ स्वपरियावरून असे काळजी सुंदरी
जी । नीत रोज आम्ही येऊं तुझे राजमंदीरीं जी । कर प्रीत
सरुये दे वार्ता नको अंतरीं जी । होनाजीबाळा करी शाहीरी
रामा अंदु ब्रीद पाळी ॥ माझ्या ॥ ४ ॥

लावणी ९४ बी.

चाल-पडलं शुभ्रं चांदणें काय मी करूं । —सगन.

आज कागे काग बोलतो घरावरी ॥ हाची शकुन साच पती
येत असे घरीं ॥ ध्रु० ॥ शुभ चिन्हें आज होतीं चांगलीं वळ-
चणीस पाल बरी बोलुं लागली । प्राणपती भेटतील आस लागली ।
वाही स्फुरे नेत्र लवे हर्ष अंतरीं ॥ आज ॥ १ ॥ नटती
आपणा समीप छबेली नारकी । जाई जुई मोतीया फुलाचे
हारकी । मंदिरांत सेज करीन सौरुय सारखी । उभयतां विलास
करूं राजमंदिरां ॥ आज ॥ २ ॥ ऋतु चवथा दिवस मला
आज साजणी । गांजियले बहुत मला विषय दुर्जने । अंतरांत
दुखीं असांनी वागतें जनीं । अशा समई भेटतील हे मदुमरी
॥ आज ॥ ३ ॥ अकस्मात घरीं आले कांत त्याक्षणीं । मंदि-
रांत भोगिली नार बत्तीसलक्षणी । होनाजीबाळा कवी देश
दक्षणी । गाई काशीनाथ छंद छंदशेखरी ॥ आज ॥ ४ ॥

लावणी ९५ बी.

चाल-जुको माहं मुरका उभी राहुनी बोल आम्हाती ॥ सगन.

पाउस वरं पडतो आहे रात्र सरुया अंधारी । भिजतें तुज-
साठीं केव्हांची द्वारी ॥ ध्रु० ॥ कोठून तुसी केला स्नेहसंग

संख्या पहिल्यानें । हे सो नित्य वेडा न्याहाळून मला पहिल्यानें
 किती पुसूं डोळे धांवु धांवु तुझ्या शेल्यानें । सांडकर माझी
 दोन दिवस स्वस्थ निजल्यानें । मी सासुरवासी आब जाईल
 उघड हंसल्यानें । होईल जर्नी चर्चा येकांतीं आपण बसल्यानें ।
 भिंतीआड माझ्या नांदतो हाकीम शेजारी । तशामधीं झाली
 अनुकुळ घरांतील सारीं ॥ पाऊस ॥ १ ॥ प्राण प्रियकरणी ।
 तुझे स्वरूप आणुनी ध्यानांत दोन्ही हात धरुनी घालीतों विडा
 वदनांत । जवळ जणुं बसली श्रृंगार सदनांत । गळां मिठी
 मारून मोहिलें सखे वचनांत । अशी पडे दृष्टी गोजरी मूर्त
 सदनांत । जागेपणीं पाहतां येकटीच मी मंदिरांत । रत्न मज
 गेसें कसें दुरावले संसारीं । अशी काय केली ईश्वरा तुझे घरीं
 चोरी ॥ पाऊस ॥ २ ॥ नका होऊं कष्टी मला प्राणसख्या
 प्रियपात्रा । वचनीं कोठें ढळतां जीभ शेंड्यापुन कात्रा । फकीरीण
 होईन मी करीन यात्रा । जीता आणि मेल्या द्या माती कोमळ
 पात्रा । परया पुरुषा आधीं संगत सोमल मात्रा । करून येकली
 दया बाहेर सारी रात्रा । माझी मी राजी जाहोले तुला निर-
 धारा । मनापुन भोगावी तसी नेऊन मंदीरीं ॥ पाऊस ॥ ३ ॥
 आम्ही तर दर्दी इष्काचे भुकेले प्राणी । शेवट कर सखे तूं
 आहेस गुणाची खाणी । मनीं नको आणूं संशय भयाची
 कहाणी । शिर जरी गेलें तरी देतों सोड घे पाणी । तुसी स्नेह
 कैसा मोहराची लाधली गोणी । ईश्वरी दिधली रूपवती आम्हांसी
 राणी गंगु हैबती गाणार पुणेंशहरीं । महादेव गाता म्हणे छेक
 प्रभाकर तूं नारी ॥ पाऊस ॥ ४ ॥

लावणी ९६ बी.

चाल-नवी नूतन आलें न्हाण ठेंगणी नार तेलंगी ॥ —सगन.

सोडून संसारास दास मी पायाची जाहलें । आतां उपेक्षूं
नका तुम्हांविण न चाले ॥ ध्रु० ॥ कृपावंत कोवळें हृदई मन
पाहून प्रीत वेली । नाहीं लालूच द्रव्याची दर्शनाची मी
भूकेली । स्मरण करा काय काय केली पूर्वाची बोली । त्याच
रिती जगबाबें शरीर हे ममतेच्या खाली । प्रितीनें आवडतें
तुम्हाला मी लवंग ओली । दूर भिरकाऊ नका सोबनीण जन्माची
झाली ॥ चाल ॥ त्यागिता कां मला बाहिला प्राण पायावरी ।
पाहून सुगुण आपले पायीं चालून येतें घरीं । प्रतिपाळ करावा
आतां पोरटा लेकराचे परी । जन्मांतर्चाचे धन्य धन्य प्रालब्धाचे
ताले ॥ आतां ॥ १ ॥ संबंध घडल्यावरी व्यर्थ जाईल रागे भरणें
। निश्चय माझा खरा मला तरी तुजपाईं मरणें । नये तुम्हाला
राग ज्यामधी तीच गोष्ट करणें । प्राप्त जाले मला जन्म तो तुज
मागें फिरणें । बालमित्र भोगितां फाकलीं प्रितीचीं किरणें । हें
स्थळ सोडुनी नाहीं कोणाचे पाय आतां धरणें ॥ चाल ॥
घालतें हातावर पाणी उभी राहून गंगेतीरीं । नाहीं हो मागें
सरणार संकटीं प्राण गेला तरी । धनद्रव्य असो कीं नसो
तुम्हाला वश झालें खरी । शोध करा अंतरीं मजविसी मन कांहो
भ्यालें ॥ आतां ॥ २ ॥ कोण सांभाळील मला तुम्हांविण काय
वाट माझी नित्य भोगीत जा मला मी तुमच्या परसांतील भाजी
। द्रव्यावरती सर्व लोक करतील हाजी हाजी । ते नलगे हो
मला रिकामी मीच जाहलें राजी । नसतां परिचय कधीं मी
केला स्नेह सहजा सहजी । गोड किती तरी पाहा जसी मैद्याची
करंजी ॥ चाल ॥ लागलें व्यसन प्रीतीचें सुटेना गांठ पडली
कसी । पाहिल्यानें गोड वाटलें आतां कां दूर धरितां मर्शी ।

संकल्प हाची शेवट होऊंदा मृत्यु पायापासीं । यासाठीं दिन-
निशीं वाटतें निरशन व्रत केलें ॥ आतां ॥ तुम्ही शोभला
म्हणोन मी रडतें येवढें धाई धाई । खचीत समजलें आतां तुम्हा
विरहित कोणी नाहीं । निजलें तुमचेपार्शीं नका करूं माझी दृष्टाई ।
काय असेल योजिलें करून ध्या ल्याचां भरपाई । जिवें मारीलें
तरी लक्ष माझें तुमचे ठाई । जशी राधा तप करूनिया मिळाली
श्रीहरीचे पाई ॥ चाल ॥ जाऊंदा दिगंतरीं कीर्त प्रीतीच्या
सांगतां भागलें । मी शरण आल्याचें स्मरण असूंद्या आठवण
मागलें । धरूं नये द्वैतभाव हा उभयतां हेंच भाग्य चांगलें ।
होनाजीबाळा म्हणे लागले प्रीतीचे भाले । निश्चय पाहून
तुझा सुंदरी मन आमचें धालें ॥ आतां ॥ ४ ॥

लावणी ॥ ९७ ॥ बी.

चाल—सोळा सतरा मधीं वय जातीवंताची प्रसवली ॥ —सगन.

सवती सवतीचा कज्या लाउनी सख्या चौथे खणांत । लाउन
मुखाशीं पदर सदर किती हंसाल मनचे मनांत ॥ १ ॥ सेवेशीं
उभ्या आम्ही दासी सदा सर्वदां पदांकीत असून । वर्जुनया
आमची विडी तुम्ही घडोघडीं राव बसतां रुसुन । घाबऱ्या
होउन या मनीं करुन । विनवणी आधीं घेतों पुसुन । येकीशीं
होतां सुरतसंग ऐसा प्रसंग आला दिसुन । तरी आनंदांत आम्ही
सर्व गर्व यत्किंचित हृदयीं नसून । रंगमहालीं आनंदाखालीं
भोगीतो स्वामीस चित्तापासुन ॥ चाल ॥ येकीचे हातीं पीकपात्र
येक द्वारांत पझाणीपरी । नाना नक्षीचे विडे घेउनीया पुढें आप-
आपले करीं । मुखीं घालावयासी सिद्ध होउनिया प्रसिद्ध
सदनांतरीं ॥ चाल ॥ येक उभी करुन शृंगार । येक घेउनी
फुलाचे हार । येक उभी धरुनिया द्वार । हा इष्काचा परिवार ।

असे भलत्या मिसें रुसतां कसे? सख्या मी तुमचे पदरीं अनाथ ।
 सवती ॥१॥ भांडणे भांडवितां बरे परोपरी पशु नराचे किती ।
 गज तुरंगजेठीं लव्हे लालभांडावे आवड ही चिर्ती । भारतामार्जी
 हें कथन तेथें पाहा समुद्रमंथन स्थिती । तद्वत गुणीजन बोधुन
 पृथ्वी शोधुन आणीली ते रीती । हें योग्य नृपास चरित्र विचित्र
 मुळीहुन प्रभुच्या रीती । म्हणऊन अहो घरनायका बायका अती-
 प्रीती विनवीती ॥चाल॥ सवतीसवतीचा मत्सर दुरधरप्राणविसाव्या
 असे । तुम्ही आम्हालागी प्रीयकरा सदनीं पाळावें पाळीले तसे ।
 निष्कपट तुम्ही हृदयांत कपट पाहातां यत्किंचीत नसे ॥चाल॥
 आर्षी वेडी स्त्रीयाची जात । तुम्ही विनोद करीतां त्यांत । मग
 वाढे तथाची रुयात । हेराजविलासची आतां आम्हीं माहीत
 नसो । पदरीं पडल्याची लाज करावी आज प्रभुनी मनांत ।
 सवती ॥२॥ मुळीं ऐश्वर्याची स्थाण मुख्य तुम्हा निधान आमचे
 पती । तुम्ही अमृतकर नभीं शुद्ध आम्हीं नक्षत्रे प्रभुभोंवतीं ।
 तुम्हीं कल्पवृक्ष प्रत्यक्ष दुर्बळ आम्हीं छायेखालती । नानापरी
 राजविलास भोगिती स्वामी तव संगती । गौरव भाषण अमृता-
 परीस श्रवणास मधुर भासती । धनकुंभ लाभला असें बाटतें
 आम्हा दरीद्व्याप्रती ॥ चाल ॥ नसे कोण्या गोष्टीचें न्यून स्वामीचें
 पुण्य सबळ पालवी । तव चरणप्रतापा बळें लोटितों काळ अशा
 वैभवी । अंतःकर्णापासून सख्या आम्हीं सेवेच्या लाघवी ॥चाल॥
 आम्हीं पदोपदीं माहाराज । अन्याई गरीबा नवाज । चालवा
 स्नेहाची लाज । मागणें हें स्वामीराज । तुम्हाला हेंच असे ।
 आम्ही वेढ्या किंवा शाहाण्या ओळखा पुरतेपर्णी लक्षणांत ।
 सवती ॥३॥ एकीला धरून जांगासी एकआंगासी धरीतां तुम्हीं ।
 उरुबुरु स्वामींच्या समक्ष मनचेमनीं कुरबुरतो आम्हीं । कळ

वाढावी म्हणउन एकीला अधीक एकीला कमी । सारांश भांडणे
तुम्हा आवडती हें मुख्य घरीलें मनी । न आवडे गोष्ट दुर्जा
कांहीं आम्हीं तव सेवेच्या भ्रमी । स्वानंद सुखें वर्ततों स्वामीनें
ते नेमील्या आश्रमी ॥ चाल ॥ क्रोधाची दृष्टि नसावी असावी
सदा सर्वदां कृपा । अन्हेर समर्था करूं नये अर्धा आंगीकारील्या
वर नृपा । तव संग पाहुनी रमलों नकळे कीर्ती दमलों पूर्वींच्या
तपा ॥ चाल ॥ वाटते आम्हीं दैववान । तुम्ही तव सर्वज्ञ सुजाण ।
लाभलां आम्हासीं निधान । होनाजीबाळा म्हणे करा संकल्प
तुम्ही भाउ त्रिबक गाती प्रसंगीं नंगी तलवार चमकली रणांत ।
सवती ॥ ४ ॥

लावणी ९८ बी.

चाल—रूप स्वरूप तुझें पाहून उभीं राहून गर्क होऊन टकमक ॥ सगन

तूं पाक सुरत कामिना । कीं दाही बोटी मीना । हातामध्ये
वीणा । घेऊन गाती । तुला गुणीजन अवधेचहाती ॥ ध्रु० ॥
नारी तुझीगजाची चाल । भांगीं गुलाल । मुलायस गाल । नवी
नवती तूं सख्ये चंद्रकळा सवती । इंद्राघरीची पुतळी । आलीग
भुतळी । चतुर मंडळी तुझ्या भोंवती । गायनामध्ये गुणीजन
स्तविती । ठेंगणी आकृती सकुमार । कालजाणार । तीर नेत्राचे
नार ओवती कितीक दर्शनेच नाणवती । कंबर बारीकशी बुंद
मनामधीं कुंद । मिजार्जीत धुंद । रुंद छाती । तुला ॥ १ ॥
नाकी नथनी सर्जेदार । दिसे बेबहार । आंगावर जोहार फार
खुलले । वर्नी जणु पळसतरुं फुलले । नाजुक कमळाचा देंठ ।
करांगळ्या पेठ । दंत दाळींब थेठ उठले । गुणावर जन अवघे
भुलले । गाण्यांत कुशल सर्वदा । हसत मुखसदां पाहून तुझी
आदा । भुलुन झुकले । सुगर जन नाग होऊन डुलले म्हणे होनाजी

बाळा गळ्ये अहो फांकडे तुझी चहूंकडे । गुणाची ख्याती
। तुला ॥ २ ॥

लावणी ९९ बी.

चाल=धुंद तुम्ही विषयांत चांगली कळ माझे पाठीस ॥ सगन

दिवस पांचवा मला चेतला विषयानळ अंतरी । काय करूं
सखा नाही घरी ॥ ध्रु ॥ आम्ही स्त्रिया पार्षाष्ट दोष पुरता
आमचे संचीर्त्ती । हे आतां समजलें चिर्त्ती । कसें पराधीन जिणें
ईश्वरा केलें दुसऱ्या हातीं । ही कसी दैवाची गती । अहो रात्रीं
मज झोंप येईना सखे बाई मजप्रती । जागावें नित्य म्यां किती
॥ चाल ॥ असे दिवस कंठीतें । रात्र वैव्यावीण लोटीतें याच्या
दुःखानें मरण वाटतें । झुरतें पक्षापरी । काय करूं सखा ॥ १ ॥
पुरुषाला मोकळे मार्ग बाहेर गोष्टी संधीसी । काय खां जात हीं
व्यर्थसी । वियोगामुळें नळाविण ती दमयंती जसी । बाई मीग
अडलें तशा । या दुःखाचें दर्द सांगतां नये लोकापार्शी । मज
लाज वाटती अशी ॥ चाल ॥ किती जिवा धोर देऊं आतांतरी
शरण कोणाशीं जाऊं । गरीब केवळ जैसी माऊ । जहर खाऊं
द्या तरी ॥ काय ॥ २ ॥ परदुःखाचे जाण कोणा न ठावें दुसऱ्या
जर्नी । ज्याचें त्यास ठावें मर्नी । दावेदार हा मदन शरीरामध्यें
करीतो जाचणी । असी काय मी याची ऋणी । जितेंच नेऊन
मला अग्न दद्या सत्वर धांवा कोणी । मग निसुर पुरतेपणीं ॥
चाल ॥ डोम हृदयीं पेटला । विषयतक्षकें डंशिलें मला । एवढा
कां ईश्वर क्षोभला । कहर गुजरला शिरीं ॥ काय ॥ ३ ॥ सुख-
संपत्तीचे सर्व असून जीव माझा झाला पिसा । मज वाटे आली
अवदसा । कां निजला भगवान संकटीं हा पावेल कसा । कोणता
घेऊं बिसावा । नसतां कांहीं कारण आपुल्या अंतरेल राजसा ।

पाहा दैव योग हा असा ॥ चाल ॥ उदास जाहालें चित्ती । धरूं
धीर मी यानंतर किती । कधीं आलिंगीन आपुला पती । या
सुखसेजेंवरी ॥ काय ॥ ४ ॥ आतां रहावेना मला । सखे धड नाहीं
बरा । पती येईसी योजना करा । शरीर विषयकर्वतीं कापते
काळीज गे चरचरा । कोणी तरी सांवरून धरा । होनाजीबाळा
म्हणे श्रीमी नको होऊं धीर धरा जरा । येईल स्वामी आज घरा
॥ चाल ॥ सुदीन दिवस उगवला । प्रवासाहुन सखा धर्मी
आला । त्वरे होई तो स्वस्थ भोगिला । आनंदमय मंदिरां
॥ काय ॥ ५ ॥

लावणी १०० वा.

चाल-पती आज मंदीरी कां येईना ॥ सगन.

अगे बाई प्रिककर कोठें तूं सांग । विरहानळें मी व्याकुळ
सवें । तत्प झालें माझे अंग ॥ ध्रु ॥ नौती ही माझी आली
भरोनी । जाती सख्याविण व्यर्थ तरुण । काय वृथा शृंगार करुनी ।
नका भरूं मोती भांग ॥ अगे ॥ १ ॥ शरदऋतुचे दिवस
अगे गे प्राणसखा मजपार्शी नसे गे । कोण्या गृही जाउन वसे
गे । लावा तयाचा थांग ॥ अगे ॥ ॥ ॥ शोभायमान हा
दिसतो कैसा । पुण्यामर्धी सुवासिक तैसा । विषयामध्ये तो
गरक जैसांग । स्वरूप तयाचें चांग ॥ अगे ॥ ३ ॥ होनाजी-
बाळा ते गुणरार्शी । येतील स्वामी तुझिया घरार्शी । कासी
म्हणे होई शांत जरासी । फेडील पांग ॥ अगे ॥ ४ ॥

लावणी १०१ वा.

चाल-नको कुठें जाऊं उभां राहून करून साज । सगन.

हृदय कमळ नाभा । नमीं सुतेज वदना । पाहुन प्रतीमी
धुधरतीमदना ॥ ध्रु ॥ चालरीत साधा नमृत मोळा । लक्ष चर-
णावर भाव भोळा । इच्छितें सेवा नको मज द्रव्यचांगोळा ।

लगट तरिती मासा तोळा । लीन चरणांबुज प्रीय जाणती सुख-
 सोहळा । सुगर सुज्ञ जाणती कन ओळा ॥ चाल ॥ पदीदेह
 वाहातें । वरखाला पाहतें । नीशीदीनी चाहतें । हृदयसदना ।
 पाहुन ॥ १ ॥ थोर नाशिबाची मी भाभ्याची देवा । झालें
 दर्शन संतोष जेवा । अल्पसेवेसी हजारित हुजुर ठेवा । काय मज
 दुबळीचा केवा । दुष्ट दुर्जन ते निंदक करीती हेवा मज
 पुतळ्या मोहोराच्या पेवा ॥ चाल ॥ सुज्ञ सुजाण । प्राण
 दीनमान । चेतला बाण । तनमदना । पाहून ॥ २ ॥ शीतल मैला-
 गर चंदन बुध सुगंधी । लुब्ध नागीण प्रीत संमर्धी । पुर्विच
 पुजीला होता ईश्वरनंदी दृढ निश्चय भावेवंदी । अलड अपराधी ।
 अजाण हुकूम बंदी । नव्हे मतलबगरजी बिलंदी ॥ चाल ॥
 कृपेची छाया । असावी माया । अहो प्रभुराया । सौख्यधना ।
 पाहून ॥ ३ ॥ अगर सौदागर पर्वत उपकाराचा । सीतळ कल्प-
 वृक्ष छत्राचा । प्रीत आवडोचा । संधुक श्रृंगाराचा । सोरोमणी
 नवरत्न हाराचा । जळनीधी सींधुवर तारुउताराचा । भरवसा
 पैल पाराचा । मार्तंड म्हणे सारांश अर्थसाराचा । वर्षला प्रजन्य
 गाराचा ॥ चाल ॥ लोभ मर्नी बसो । हृदयी ठसो निरंतर
 असो । सुखी तव रणकंदना । पाहुन ॥ ४ ॥

लावणी १०२ बी.

चाल-येमन रंगे रंगरसे मुक्ताफळ बोलणे ॥ सगन .

अशा कोठें असतात सख्या उभय स्नेहाच्या रीती । एक
 लुब्ध एक निष्ठुर चीर्ती ॥ ध्रु० ॥ मला भासली प्रीत तुझी
 चंद्रचकोरापरी तीचा चंद्राची चकोर करी । मन चातक वांछीतें
 जसा घनविंदु आंबरी । हेत मृगांच नसे अंतरी प्रीत रसे तो
 पतंग जळे दीपक जोतीवरी । दीपक न जळ नसे अंतरी ॥ चाल ॥

अमर चीत कमळिणीपासी । नसे कमळीणांचे मानसी ही प्रीत
एकांती कशी । आज वर म्यां राखिले असे हे श्रेष्ठत्वाचे स्तुती
आजुन तरी तुज सांभाळु कीती एक ॥ १ ॥ प्राणापुन निर्लोभ-
पणें मी तव चाहातें तुला । दुर्लभा पिंपळाच्या फुला । कोठें
गुप्त उघडे सख्या रात्रौ फरिसी दुला । दावीसी अनेक तऱ्हेच्या
हुला । तव अंडज पाहा प्रीतीमुळें करुणा अग्नी वा जुळा ।
भक्षिता ज्वाला लुब्ध चंचळा ॥ चाल ॥ म्हणोन जपतें दनिनीसी ।
मी अगदींच झालें पासी । कां द्वैतभाव मजविसी । मी अप-
राधी काय अशी । सांगा पुढली नीती । पाळीतें आज्ञा प्रमाण
भीती ॥ एक ॥ २ ॥ निद्रेमध्ये व्यापून जरा । पोहोंचुन नि-
जल्या दुनी । फीराया मोकळें मग पुणें जरी बसावे रुमुन तरी ।
मजपेक्षां दशगुणे । काढीतां सर्व स्नेहाची कुणे । आज उणें न
सेवेसी कुठें । किंचित पडतां उणें । जन्मुन मागें अंधाराचे पाहुणें
॥ चाल ॥ लाउन मज ममता मोहो । कां करीता परके गृही
संग्रहो । या गोष्टींत वाढेल द्रोहो । पाहा पाहा त्या परीस
लोहो । केवढीं उभयतां प्रीती । शब्द जन आपल्याला ठेवीती
॥ एक ॥ ३ ॥ छेलछबेला पाहुन तुला । रीझतील रांडा भो-
ळ्या । राहील्या काढतील फासोळ्या । आवभाव दाऊन बळे
हात घालती कौटाळ्या । नसे हीन हरळीच्या मुळ्या । सांगी-
तले परी न सोडसी घरोघराच्या वानोळ्या । सोडलें पाणी तीन
अंजुळ्या ॥ चाल ॥ संकल्पच केला आधी । नेमीला मृत्यु तव
पर्दी । मी कशी सोडतें मर्धी । होनाजीबाळा म्हणे बांधि जसे
लिहीले संचीती । तसा हा काळ कंठीला क्षीती ॥ येक ॥ ४

लावणी १०३ बी.

चाल-मी पीवळी पाकळी पीवळा प्राणसह्या चाप्याची कळी ॥ स.
 हीरवी प्राणसरुये बनलीस अरवा । खोउन वेणी मधीं मरवा
 ॥ ध्रु० ॥ हीरवा साज करुनिया प्रीय करणी । कटी कसली
 पैठणी हिरवी तंग चोळी ल्यालीस गडणी । हिरवा दुपेटा
 बरुनी हीरवा तळि गालावर मृगनयनीं । शोभतसे भैतरणी ।
 हिरवा सरंजाम केला सर्वा ॥ खोउन ॥ १ ॥ हीरवे जाडि-
 ताचे अलंकार । हिरवा पाचुचा हार नार्की नथ शोभे उमदा
 फार । लालडी हीरवी गार । हिरवी टीक जडली बहु गुलजार ।
 मोती हालकडीला चार । तनमणी गळ्यांत शोभे बे परवा
 ॥ खोउन ॥ २ ॥ हिरवी चौगर्दा फुलें अंबराई । हिरवीच
 बागशाई । हिरवा माहाल मीन्याचा सवाई । त्यांत केले चतु-
 राई । झाडी बिलोरी ठाई ठाई । मेणबत्या रोषनाई । पडदे
 मस्मलीचे वर छत हिरवा ॥ खोउन ॥ ३ ॥ गाद्या गेरद्या
 वर हिरवा रंग । हिरवा छपरपलंग । हिरवा माहाल सोनेरी हा
 रंग । त्यामधीं समसेर नंग । हांनाजीबाळा म्हणे घडुदे संग ।
 हाच आहे प्रसंग धोंडी बापु म्हणे आज बेत ठरवा ॥
 ॥ खोउन ॥ ४ ॥

लावणी १०४ बी.

चाल-नटनाटक चेटकी हा या गोकुळांत बाई ॥ सगन
 बरवे गुण श्रीरंगा । शिकवी यश्वदाबाई । अवगुण तव
 पुत्राचे । नंदासी योग्य नाहीं ॥ ध्रु० ॥ आम्ही कुळीन कुळ-
 वंता । जर्गी अबुरुच्या गर्ती । रीतीनें वर्तत असतां । आपल्या
 स्वधर्मा अर्थी । तुझी पूर्ण कृपा व्हावी । या वरुन आम्हा
 वरती । मग कोणगती आमची । जरी हे नेणो कांहीं ॥ बरवे
 गुण ॥ १ ॥ संसार समुद्रनीरीं सांपडलों प्रालब्धी । नीर बैर-

कार बरवा कंठीतो मधुर शब्दी । अवतारीला तू मोती
 राहाणार जो क्षीराब्धी । वर्ततो तव छायेत मुळीं आम्ही
 गरीब गाई । बरवेगुण ॥ २ ॥ निर्लज्ज पणाचा हाक मुकुठवरी
 तरी पर्या । आडवून मथुरेमधें शोंबुन फेडी नीरीया । काळ-
 चिन्हे स्थीर मनरे श्रवणीं करी दीनचर्या । वस्त्र आमचें वृक्षी हा
 नेदी सहसाही । बरवे गुण ॥ ३ ॥ श्रीहरीचे चाळ्याचा
 कां तुज नकळे दीक्षा । श्रवणीं मननेया लावीतां बरी शिक्ष ।
 मग त्या मिळोनी अवध्या तुजला येवढी भिक्षा । बोधीतां नम्र
 युक्तीनें एक सर्वथाही । बरवेगुण ॥ ४ ॥ दुष्ट धैर्य सदनीं
 आपल्या रक्षी या जगत्रपाळा । कंठीं अपार ज्याचा शोभतात
 वनमाळा । लागेल दृष्टी याला । जनी म्हणे होनाजीबाळा ।
 परमार्थ अर्थ अवध्या वसतसे तुझ्या ठाई । बरवेगुण ॥ ५ ॥

लाळणी १०५ वा.

चाल—तूं रत्न माझे गुणी सदगुणी बाळपणी चागडी ! सगन.

हे नेत्ररमणे सख्ये गुणनीके रात्रौ चौथे घडी । उघड
 मागल्या द्वाराची कडी ॥ ध्रु ॥ दीप समयासी तव स्वरूपासी ।
 आम्ही गड्ये पाहुनी भ्रमांत झालों कीं आपले मनीं । डुलत झुलत
 चालणें गजगती । पद ठेवसी मेदीनी । सुबक नाजुक कंबर
 देखणी । कटी कसला दाडमजला शालु । बहु आरवा पैठणी
 कंचुकी तटतटीतसे स्तनी ॥ चाल ॥ तारुण्यदशा मुख चंद्रकळा
 टवटवी । सुकुमार अंगनुतन नवी । हा मदनबाण चेतला आमचे
 जीवीं । सर्व आंग खरवे गमेना तुजबीण मज पळ घडी । उघड
 मागल्या द्वाराची कडी ॥ १ ॥ सकुमरा सख्या सुंदरा कसे याल
 तुम्ही तरी पिता माता बंधु मंदीरी । मुंगीस होईना वाट असी
 जसी आचे मजवरी । रक्षिती भावजय परोपरी । तुम्ही तर दृक्-

बाज मोहीलें मजला मधुरोत्तरी । सिधी न्या मसलत सरुया
 बरोबरी ॥ चाल ॥ एक विचार सुचला आहे माझे मानसीं ।
 सांगतें गृहीं भूतबाधा जाहली मशीं । मी सर्वां देखतां अगदींच होतें
 पीसी । ब्रह्मचारी पंचाक्षरी होऊन तुम्ही यावें तातडी । उघड मागले
 द्वाराची ० ॥ २ ॥ ती नटनागर सुंदर मातेप्रती सांगती । शाली
 भूतबाधा मजप्रती । काळांज धरीलें आहे भूमीवर आंग ती टाकती ।
 पीता माता बंधु धांवती । गेली कुची रस्त्यांनीं जाउन पंचाक्षरी
 पाहती । तथें एक उभा घेउन छडी हातीं ॥ चाल ॥ कर जोडून
 तेव्हां बंधु तयाशीं पुसे । तो म्हणे ब्रह्मचारी पंचाक्षरी असे ।
 धरीचरण बंधु मग गृहाप्रती नेतसे । भूतबाधा शालीसे इजला करा
 झाडनां याघडी ॥ उघडा ॥ ३ ॥ श्रेष्ठासनीं नेऊन बसविला
 खोर्लत पंचाक्षरी । दाविली तयाप्रती सुंदरी । म्हणे पंचाक्षरी आहे
 पिशाचमळा इच्या वरी । म्हणांन ही होतसे धावरी । छडी
 मारुन भूमीवर लाउन कवाड स्वस्थ बरे घेतली सुंदरी मांडी ॥
 चाल ॥ मग पाहती एक मकांशीं आनंदमय । उडविला रंग उभ-
 यतां होउन निर्भय । उघडून कडी द्वाराची शाली सय । गर्जुन
 सांगे भूत आर्गा परतुन नये । बाळाबहेरु म्हणे अशा ह्या
 प्रीतीच्या परवडी असी ही नटचंचल फाकडी । उघड ॥ ४ ॥

लावणी १०६ बी.

चाल—अरे माझ्या चाचल्या उभी साळु मुख पाह्या ॥ सगन.

देउनी इमाना कापी माना दुसमाना । अरे क्रीयानष्टा दग-
 लबाज वैमाना ॥ ध्रु० ॥ येतो आतां मी पुन्हा मागल्या पाई ।
 बोलुन गेला दिली बुडी कोण्या ठाई । बऱ्या भुलथापा करु सिक-
 लासी कांहीं । नवीच कीं होती जुनी कोणती गुणमोहना । देउनी
 ॥ १ ॥ नको तूं बोलु सरुये खरी चुकी जाहाली । काल घरीं

झी ती ऋतुवंती नाहली । तिला भोग देतां बहु अपरात्र जाहली ।
येता नये सोडुन मोडुन शास्त्र प्रमाणा । देउनी ॥ २ ॥ हारतुरे
सारं सेंज फुलाची । सुकलीं तीं पांनें पाहा तबर्की विड्याची ।
येणें नवतें तरी कां केलीं निराशा मनाची । वाट पाहूं उदय झाला
दांनमाना । देउनी ॥ ३ ॥ पुरे नको बोलुं आता शपत गळ्याची ।
आदीं सोड सारी गड्ये मोकळ्या मनाची । गेला कल्प उभयतांस
प्रीती आनंदाची । कवी मार्तंडाचे छंद जैसे तीर कमाना ।
देउनी ॥ ४ ॥

लावणी १०७ बी.

चाल-पंचानन वाष्णीचे पती पाहू तमाशा ॥ सगन.

पती पाहु हवा रागरंग या दुनयाचे । तुम्ही लाल मज भिनयाचे
॥ धृ ॥ हा प्रथम ओनामा मर्शी घटवाजी । गोड बोला मर्शी चट-
। करा शास्त्रीत मलखांबी मर्शी झटवाजी । कुस्तीत पटणी पट-
वाजी । स्नेह कोरी मुस आतां कोरी चांदी आठवाजी । ध्या-
हीशोब व्याज कटवा जी । अहो ईष्कवाजा समजावे गुणीयाचे
। तुम्ही ॥ १ ॥ हा प्राण दान खुरबान तुम्हा मीजाजी ।
चीत्तापासुनी मी राजी । नव्हे गर्जी मर्जी ही ऐका अर्जी माझी ।
ईष्काचा प्याला प्याजी । गुण स्मरलि तरी काय करील
येथें काजी । मर्शी खेळा आज रंगवाजी । स्नेह पैलपार
उतरावें जपून याचे । तुम्ही ॥ २ ॥ ध्या मेदनी कोंदणीं बरो-
बर हिरा बसवा द्वेतभाव मर्नी नसावा पेरा शेतहेत बेत हाच
मर्नी ठसावा । प्रेमाचा मोहा वसावा । ध्या इमान कमान
धरुनी तीर कसावा । निरंतर लोभ असावा । पोंचलें चोचलें
टोचलें मथुन याचे । तुम्ही ॥ ३ ॥ करा एकंदर वज्ज हिशोब
घडीचा । नाहीं भरवसा पळ घडीचा । जाईल टाकून प्राणनाथ

हो कुडीचा । आज सुदीन पाडवा गुढीचा । स्नेह घडला पावला
तीर्शी कान्होबा मदीचा । वर्षला प्रजन्य झाडीचा । म्हणे दामु
विठु वर्णावे गुण याचे । तुम्ही लाल मज मिनयाचे ॥ ४ ॥

लावणी १०८ बी.

चाल— काय गोड बोलणें भुजवर चालणें मुरवत ॥ सगन.

मराठमेळां तुझा । जपुन चाल लोक छिनाल म्हणतील नको
नारा उडवु भुजा । ध्रु ॥ तुझे गुण सद्गुण ठीक । कीर्ती नारी
संसारि व्यवहारी तुझ्याच शिकल्यासीक । तुझी चतुराला भूक ।
सोडूनी खट पट घरी येते शट पट मग आनंद जीवास सुख ।
जगन्यांत कैतुक । सांवकार सरदार कीर्ती सोडून घरदार चालून
येती पाहती सुख । श्रवणी पडेल कधी मजा । कीर्ती बुडले वटी
वसरी पडल कडकाची देवपुजा ॥ मराठा० ॥ १ ॥ रुपसुंदर ।
चांगट । नाजुक डोळे लाल साजुक गोरे गाल वेल पवळ्याचे
होट । गुणी तुजवर लंपट । होऊंदे फायदा वायदा नको करूं
बैदा मैदा लुट । चौघी गडणी चांगट । सुरी उरात नको मार्गे-
श्वरांत कर कोंढणपुरी शेवट । नाजुक पाखरूं धाकट । पहाटेची
थंडी पडुंधाहुंडी जुग भैना पोपट । दुर्गुण अवगुण तजातु भोळ-
वट वर मळवट । घे भेदे जगदंबा भजा ॥ मराठा० ॥ २ ॥ अर्थ
बोध माघला , तुम्ही माझी एकजात आम्ही गळ्ये नेकजात लाऊं
शिगी पांगला । वेळ वरभ चांगला । गुण गहिना । अजुन कां
होईना दीड महीना लागला । जीव लई वैतागला । होऊं दे
स्वार बे बाहार चारफार करगार शीण भाग भागला नाही
मोळ्या मधी मजा । साकार चपाती मनीं होत खात पडुंदे कर
बार्की वज्ज ॥ मराठा० ॥ ३ ॥ प्रीत करून गांठला । नार भरांत
शेत सरात हरात मद घरांत माठला । चुकली होती वाटला ।

चौना चोचला मजल पोहोचला गोडसा वाटला । प्रेम मोहो
दाटला । मनोमय पटल आटपल खटल सारा मजकुर आटला ।
नाहीं मोळ्यामधी मजा । मार्तंड म्हणे अखंड श्रीसद्गुरु हृदयांतरी
भजा ॥ मराठमोळा तुझा ॥ ४ ॥

लावणी १०९ वा.

चाल — येउद्या माझी कांहीं करुणा ॥ — सगन

राघो कारणे झुरे भैना । अरे चलनष्टा बैमाना ॥ ध्रु० ॥
क्रीयानष्टाची संगत । धरुनिया काय होईल हीत । आधी मसी
लावलीस प्रीत । पुढे त्वां केलीस आवरीत । आतां मन झालें
दुश्चीत । बुडालें संशयनर्दीत ॥ चाल ॥ नष्ट पुरुषाची जात ।
कळुन मज आली सह जात । नव्हे नारी आम्ही कमजात ।
जाहाली यापाई माझी देना ॥ अरे ॥ १ ॥ कोणे येके दिवशीं
चान्यासाठी । गेलों आम्ही समुद्राच्या कांटी । तेथें येके वृक्षाची
फाटी । त्यावर पश्याची दाटी । पाहा पाहा रांड उफराटी ।
आली लागून आमच्या पाठी ॥ चाल ॥ फासे पारधी जपला
होता । त्यांनीं मज धरीले अवचिता ॥ मग मी जाहालों बोलता
। सोडविली गुण गहेना ॥ अरे ॥ २ ॥ यानीं उपकार सांगि-
तला म्यां केला तो व्यर्थ गेला । एक्या कळवांतीणीनें याला ।
करुन ठेवला लोला । तेव्हां मीं जाउन राजाला । गाउन खुषी
केलें त्याला ॥ चाल ॥ तेव्हां त्या कळवांतिणीपुन । याला मी
घेतलें सोडउन । आतां मशीं झाला बैमान । एके दिवशीं जवळ
राहीना ॥ अरे ॥ ३ ॥ राघु म्हणे मैनेकारण माझे उदासलें
मन । तुमचें आणि आमचें बोलणें । नाहीं घडणार आजपुन ।
तुमचें ओळखुन ठेविले गुण । असावे दूर मज पासून ॥ चाल ॥

तेव्हां ती मैना घाबरली । राघुच्या चरणा लागलो । म्हण जी
झाली ती बरी झाली । धोंडी बापु चतुर शहाणा । एक झाली
राघुमैना ॥ अरे ॥ ४ ॥

लावणी ११० बी.

चाल—जातेग बायाहो नार चंचल मनी घाबरी ॥ —सगन

फार दिवस लागला छंद तुझा सखया । परंतु न पडे गांठ
तुझी म्या श्रम केलें वाया ॥ध्रु०॥ दीनरजनीं माझीये मनीं । वेड
तुझे लयसें । जसी कमळण त्या भ्रमरा आवडे जालीस मना ऐसे ।
अशा असताना तुम्ही सख्या धरितां दुरदुरसें । करा शोध अंतरीं
नका करूं मन हें निष्ठुरसें । नाही पाहिलें तुला तरी जीव माझा
तरसे । चैन पडेना मला तुम्हाविण करूं आतां कैसें ॥चाल॥ सर्व
सुखाचे सार जीवलगा मी तुमचे पाई हो । राहावया इच्छीतें
आणीक इच्छा दुसरी नाही हो । परामृश तुम्ही माझा कां करीत
नाहीं हो । अशी निष्ठा अंतरीं धरुन मी अर्पिली काया । अर्पण
केली तुम्हा तरी कां नये माझी माया ॥परंतु॥१॥ किनी वर्णावे
मुखें आतां तुमची सुगराई । रागरंग कुशलता अशी नाही दुमरें
ठाई । बागवगींचे तरु हिरवी अमराई । त्या मध्ये आरसे माहालांत
अप्रतीम चतुराई । जळमंदीर आणि सरोवर कारंजे ठाई ठाई ।
सुवासीक शोभिवंन झाडें गुलाब आणी जाई ॥ चाल ॥ ते ठाई
प्रीयकरा तुम्ही मन मौजेने रमताहो । नानापरीचें विलास सखया
तुम्ही तेथें करीतां हो । दुबळिवर तुमची दया असावी गुणी
राया ॥परंतु॥२॥ कीती वर्णु चतुराई आपली सर्वथा गुणीवना ।
नाहीं पडु दिलही कधी कोणविषयी निवंता । होऊं काय उतराई
दासी आपली प्रियवंता । पदी अर्पण हा देह राजसा साक्ष
जगत्राता । नाही अंतर होणार कदापी अनुभव पाहा आतां ।

लक्ष मन धन अर्पण पाही दोष किती पाहतां । भोगिवले आजवर
पुढें नाहीं दूजा त्राता ॥ चाल ॥ वियोग झाल्या क्षणभर कर्मत
मजला नाहीं हो । हरहर वाटे जावा तुम्हावीण शुन्य दिशा
दाही हो । घरांत बाहेर चैन पडेना शरिराची लाहीहो । हीच
विनांति माझी न जावें श्रम केले वाया ॥ परंतु ॥ ३ ॥ आजवर
मौजा केल्या सुखांत आपुले चरणार्शी । ऐसेच चालो पुढें हेंची
आवडे मनाशी । पदीं मस्तक ठेऊन मागते हेंची आपणांशी ।
द्यावें इतकें वचन मला आणून ध्यानाशी । कारण नवती सरत
आली वयास पनासी । पुरुष तरी नित्य नवा जडली प्रीती
दुसरीशी । हेंची वाटे भीती मनाशी ॥ चाल ॥ अहरनिसी
चिंताहो । विनवितसे म्हणउन तुम्हाला परोपरी बहुताहो । म्हणे
सखा करूं नये चिंता कोणतीही आतां हो । होनाजीबाळा म्हणे
तुझी ही योग्य दिशे जाया ॥ परंतु ॥ ४ ॥

लावणी १११ वी.

चाल—शाम भई राम तुझे आराम करेगा ॥ सगन.

सकी शाम चले मथुरा नंदलाल दुलारे । रोरोब्रीज वाला
सबहाक पुकारो ॥ ध्रु ॥ भई पुकार गार रामकिसन कुंस बुलये।
आजी आकुर सकी आनन यदुनाथ चलाये । यंव सुनके सकी
ब्रिजकी सर्वा मोहन मिलाये । चार बोर घेर बिचराम सुरारे ।
। सकी ॥ १ ॥ कोई वाग पकड घोडे खडे कानमनाती । कोई
छाती पिटे बाल छुटे खैचतनाती । कोई कदमो परसास धरे
सीजद सुनाती । अकूर देदान सर्वा पछो पसारे । सकी ॥ २ ॥
नहीं अकूर तु कूर किने नाम मिलाया । क्या सरवतके मीसरीगे
जेहेर पिलाला । जरदलाल जले आंगार उपर सेज मुलाया । काट
लढे नाग मोरे आंगपुकारे । सकी ॥ ३ ॥ ब्रिजनाथ गये मथु-

राजन शोक लुटाये । कंसमार उग्रसेन शेहेर तरष्ट बिठाये ।
बालाबहीरु कहे उधधव सबशोक मिटाये । मार्तंडके छंद खुबसी
ध्यारे आलम देखखडे चक भये सीस झुकारे । सकी शाम ॥४॥

लावणी ११२ वी.

चाल—लाडक्या वाणी मुका ध्यावा.

आसन आरशांत करून दावा । मम म्हणून देह तृप्त आज
व्हावा ॥ १ ॥ नार लळ्याची मिठी गळ्याची । मोहीत प्राण
बिसावा । आसन ॥ १ ॥ टेकुन चवडे । उचला आवडे ।
आधर झेलुन वर लावा । आसन ॥ २ ॥ जुगुन जव्याला ।
हात खव्याला । निजल्या पेच जडावा । आसन ॥ ३ ॥ मार्तंड
म्हणे नी । ही विष्क गणती सुगर जाणे सुगरावा । आसन ॥४॥

लावणी ११३ वी.

चाल—कां हो रुसला आतां या रंगमहाली ॥ सगन.

साजण कोणी आणा समजाउनिया । त्यावीण मजला नगमे
करु कांहीं ॥ १ ॥ अनुकूल सर्वही या संसारी । तळमळतें मी
बाई सुख या शरीरी । कां रुसलागे माझा तो घरबारी । नकळेंच
कांहीं सयबाई त्यावीण ॥ १ ॥ कोण सवतीनें स्वामी मोहनी
नेलागे । मज नकळेंगे असा फितवा केला । पाहूं मी आतां कोठें
प्रियकर गेला । धुंडीत जाऊं कोण्या ठाई ॥ त्यावीण ॥ २ ॥
घरोघरी ज्या त्या नारी असती आनंदें । पती रती अनुकूल
त्याला विषयविनोदें । कीति दुःख सांगूं आतां पतीच्या छंदे ।
ओस दिशा ह्या मज दाही ॥ त्यावीण ॥ ३ ॥ कवी धोंडीबापु
बोले अतीप्रीयकरणी । नको शोकें गोळें आतां तूं नवी तरणी ।
स्वरीत पती कूल भेटवागे भैतरणी । अनुकूल त्याच्या लागते
पाई ॥ त्यावीण ॥ ४ ॥

लावणी ११४ बी.

चाल—नडून थडून चालती रोख रुप नको माहं नैनांचे ॥ सगन.

लटपट लटपट तुझे चालणें मोठें नखऱ्याचें । बोलणें मंजुळ
 मैनाचें ॥ ध्रु० ॥ वय वरुषें पंधराची दिसे चंद्राची प्रभा ढवळी ।
 आकृति लहान दिसे कवळी । दिस नार सकुमार मुदराखडी
 वेणींत आवळी । नरम गोजरे गाल होट पवळी । रूपस्वरूपाचा
 झोंक दिव्य नारी लोट चवळी । जशी चमके नागीन गौवळी ।
 तारुणपण आंगांत नोक मदनाचे जोराचे । बोलणें० ॥ १ ॥
 डुलत डुलत चालणें बोलणें बहु मंजुळवाणी । नाही कोणी दुसरी
 इजवाणी । इष्की यार सरदार कैक सोडून केविलवाणी । हिंड-
 ताती वेड्यावाणी । न पडे नख दृष्टींत कुठें सृष्टींत इच्या वाणी
 फंदी झुरती मोरावाणी । लखलखाट चकचकाट जैसें दुकान
 बोहोऱ्याचें ॥ बोलणें० ॥ २ ॥ रूप सुतीचा डौल तेज आन-
 मोल सगुण गहिना । जैसी कां पिंजऱ्यांतलि मैना । इच्यासाठीं
 कैकाची जन लोकांत जाली दैइना । अशी ही चंचळ मृगनयना
 मर्जी तुटेना भांड लोटेना जहाला एक महिना । कर्धांग सांपड-
 सील निजभुवना । निर्मळ कामल कांती जैसी तुटती ताऱ्याचे ।
 बोलणें० ॥ ३ ॥ असे ऐकुनिया बोध नारीनें शोध मनीं करुनी ।
 हस्तकी सखयाला धरुनी । जाईजुईची सेज फुलांची पलंगी साव-
 रुनी । भोगिला सखा कल्प हरुनी । होनाजी बाळा गुणा आगळा
 कवीची जडणी । त्याचे जा चरण स्मरोनि । धोंडी सटवा ह्मणे
 बापुजी बाजी हारीप वैऱ्याचे । बोलणें मंजुळ मैनाचें ॥ ४ ॥

लावणी ११५ बी

चाल—कुठें गुजराथ कुठें शहर पुणें ह्याती करी ॥ सगन.

तुझ्या प्रीतिचें दुःख मला दाऊं नकोरे । वधुन जाई प्राण
 घेई जर्गी ठेऊं नकोरे ॥ ध्रु० ॥ याचे ममतेचा लोभ मला कळला
 आतां । कोण्या ठिकाणीं आहे जाउन लावा पत्ता । तिथें चालत
 जाईन आप आंगे स्वतां । जाऊन सांगा कांहीं रानभरी होऊं
 नकोरे ॥ तुझ्या० ॥ १ ॥ कीं ज्याणें दाहा घरची मजा
 पाहिली असेल । एक ठिकाणीं जाऊन कशाला तो बसेल । हें
 मी सांगतें कीं खोटें खरें पुढें दिसेल । गोष्ट ऐकुनी दुसऱ्याचा
 वारा घेऊं नकोरे ॥ तुझ्या० ॥ २ ॥ जर्गी सांगतात प्रीत पतं-
गाची खरी । झडपघालून प्राण देतो दिपकाचे वरी । हें मी
संस्थित असतांना कागे पडले भरी । रत्न टाकुन पदरांत गार घेऊं
नकोरे ॥ तुझ्या० ॥ ३ ॥ होनाजी बाळा म्हणे हजारांत शिरा ।
 कळा दाऊन मोहुन पती आणिले घरां । गेले पलंगीं उभयतां मनो-
 रूथ पुरा करा । काशिराम म्हणे कल्प कांहीं ठेऊं नकोरे
 ॥ तुझ्या० ॥ ४ ॥

लावणी ११६ बी.

चाल—कोणी आणा साजण धुंडनी । टाकिलें वनीं ॥ सगन.

साजण गेले टाकुन काय म्हणउन पत्र धाडा लेहुन त्याज
 कारण ॥ ध्रु० ॥ डाग हळदीचा लाउन गेला । फार दिवस
 जहाले वाई त्याला । कोणे गोष्टीचा राग धरीयेला । एकाएकी
 निष्ठुर जहाला । जी म्हणे कामीन ॥ पत्र ॥ १ ॥ सेज पलं-
 गावर बाई म्यां केली । रात्र वैऱ्याची मजला गेली । शेज पु-
 ष्पाची सुकुनिया गेली । पाहातें मंदिरांत मी भवताली । जी
 त्याज वाचुन कवटाळीं खांब जाऊन पती म्हणवुन ॥ पत्र ॥

॥ २ ॥ कधी हा भेटल प्राणपती । घडोघडी मजला वैव्याची
जाती । धीर जिवाला देऊं किती । कोणी भेटवा प्राण संगती
। जी । त्याजवांचुन आकांत करी कामीन गुण आठवुन ॥ पत्र ॥
॥ ३ ॥ आला नारीचा प्राणसखा । देवपावले तिच्या दुःखा ।
शेज पलंगावर बसली सुखा । बाळा बहेरू कवेश्वर ऐका । जी ।
सवाई गायन । धोंडी सुभाना बोले वचन । गाई मजेन । रावळ
गेले दपकुन । लुंगे पळुन ॥ पत्र ॥ ४ ॥

लावणी ११७ वी.

चाल—माया ममता लाउन वचनी गाउन मशीं जिवलग ॥ —सगन

चंद्रवदन कोमला प्रीयकरा कोणी त्रासीले तुला सांग चंद्र
तुझागे ॥ ध्रु० ॥ प्रीतीची सागनों गोष्ट तुज ऐक सखे सांगतों
प्रियकरे । घडूं नये घडल्यावर आतां कां उदास बावरे । कर
मतलब आपल्या बुद्धिचा जाईल शेवटा बरे ॥ चाल ॥ भवताले
दुष्ट लागले पहा तुज कसे । तूं आहेस खरे पित्याची गांजिती
पीसे । पाहाती तोडायी विषकमुळ राजसे । नको मनामधीं
भिऊंदाविती अनेक तऱ्हेच्या हुला । चंद्रवदन ॥ १ ॥ धर निश्चयता
बळकट सखे आहेस धनीन आंगीची । कर संपादन मजीं सखे
दोन दिवस लागाची । आग लावी माणसें घरामधीं नाहीं तुझ्या
मायेची । तूं काय करशील एकटी तुझी ग शाबास । नाहीं पडत
चैन तुजला आहे निजध्यास । हा देईनात खावया सुखाचा घास ।
नको होऊं घाबरी रासीला गुरू ग्रह लागला गे । आहेस प्रीतीचा
सागर सखे गुण तुझे आवडतेगे ॥ चंद्रवदन ॥ २ ॥ निशीदिनीं
निद्रेंत हाडनिया शेजारीं पाहातों । जाग्रत होउन पाहातों ।
नाहीं शेजारीं । विस्मीत होउन पडतों । येकटे घरीं । हाय हाय
करून उपवास लावितां शिरी । ज्याणें बिघड फाडिला त्यास

हासत दोष लागलागे । चंद्रवदन ॥ ३ ॥ वचनाचें स्मरण करून
या मनीं निष्ठुर होऊं नये । सेजेवरचे बोल मजकडून खचीत आहे
सख्ये । डोळेभेट तरी दुरुन देत जा नको करूं हयगय । पाहुन
आंत नारीनें नेला मग मंदीरांत । भोगिला नेउन आपुल्या
मंचकावरी । हा हर्ष बहुत जाहला उभयता परी । होनाजीबाळा
म्हणे पुर्वीचा दोष आहे मागला ॥ चंद्रवदन ॥ ४ ॥

लावणी ११८ वी.

चाल—जाहला हो वनवास पती गेला नवतीचा ॥ —सगन.

गावा जातो प्राणविसावा राहावा दोन गोष्टी सांगुन । पसरा
पद्र मजसाठीं सख्यांनो ध्या येवढें त्याला मागुन ॥ ध्रु० ॥
हातीच्या पाखरा शिवाया साठीं बेतुन अकारल्या । तंग तोबरे-
च्या रजामे जीन घर शृंगारल्या । जामदारखान्यांत खजिना
द्रव्याच्या पेथ्या भरल्या । दोर सलीते सहीत कतरा त्या उंटाच्या
तयारल्या । घरमंडळी सहवर्तमान बाई अवध्या फौजा येक
सरल्या । पहिल्यानंच कुच करून साजणी मुकामाशीं जाती
दुरल्या । चारदिवस आडथळा पडला मी दुर बसलें या लागुन ।
पसरा ॥१॥ रथ गाड्या पालरुया निवता घरीं धनद्रव्याची नाही ।
माझेच ओझे मोठें सख्याला जेव्हां तेव्हां पडतें बाई । येवढें जें
संकटीं पडावें मज करितां आपले ठाई । ते कां मला स्वहस्ते
मारून टाकिनात एक्या घाई । आणीक एक सांगतें सख्याला
सांगा सख्यांनो लवलाही । मुकामाशीं तुम्ही जाल तेथें चालून
येईन आपुले पाई । मग मज ठेवितां शब्द देईन जीव पती बसता
मजला त्यागुन । पसरा ॥२॥ आपण खुशालीत तिकडे एकली
दिना सारखी मी येथें । दाहा घरच्या दाहा रांडा कशाला याद
होईल माझी तेथें । अशीं वचनें फसविलें तीन तिनदां मजला

येथें । मी दुधास पोळलें म्हणून या ताक फुंकुन सखे पीतें ।
 वारी भांडण एकदां म्हणून मी सखा एकांता मध्यें नेतें । मजीं
 तीक्ष्ण पाहून विनंत्या करायासी आणखी भेतें । एकगुणे बोलावा
 शब्द ऐकुन ध्यावे त्याचे चवगुण । पसरा ॥ ३ ॥ न्यावें बरोबर
 मला सखे रात्रीं ठरली बोलाचाली । जलद यावें दरकुच अशीं
 आज वकिलार्ची पत्रें आलीं । तो राहिला मनसोबा आतां मज
 एकले ठेविलें रंगमहालीं । चार दिवस राहिलें परंतु जाण्याची
 तातडी जाली । चैन पडेना मला साजणी होती शरिरार्ची
 काहाली । उद्यां राहुन परवां मज टाकुन जातो सुखें । माझा
 वाली । राहावें मज्जिमध्ये नसावे चार दिवस पतीशीं मागुन ।
 होनाजीबाळा म्हणे विनंती करा रात्रीची उद्यां जागुन ।
 पसरा ॥ ४ ॥

लावणी ११९ वी.

चाल—लमाची तारीफ सांगते पहिलीच केली जुळणी —सगन.

सर्व गुणसंपन्न सखे राजेंद्र पाहिला दृष्टी । क्षमाशांता आणी
 दया ज्याची केवळ कासवदृष्टी ॥ ध्रु० ॥ मन तल्लान हें झालें
 साजणी वदन तयाचें पाहातां । शिरीं पगडी बलदार भाळ अशीं
 सुंदर विशाळ माथा । सुलक्षण युक्त पुरुष त्याते रत झालें मी
 एकांता कशी शेवट नशी अशाची प्रीत अनुभगवंता । सुखे असावें
 छत्र शरिरावरलें मज हेची अहंता । स्वधर्मेची वर्तल्या घडेल
 वेदश्रुती बोले विधाता । तुज विरहीत साजणी कोणाला सांगूं
 मनांतील गोष्टी । हरयुक्तीनें भेट व्हावी हा हेत हृदयांत संपुष्टी
 ॥ सर्वगुण ॥ १ ॥ भरगची घोड्यावर अवघा साज दिसे बहु
 बरवा । अखंडीत लक्ष्मी अळंकृत नाहीं कोणार्चा परवा । दुर्गा

शेवती बजी तयाला त्वरीतची मागे फिरवा । तरीच आवडत्या
 माझ्या त्याचा मजशीं संयोग करवा । व्याकुळ विषयरसें मी
 माझा वृत्तांत सांगुन सर्वा । अशा रीती भेटवा जयानें माझी
 होईल खुष अरवा । दासी तुझी परी तुझ्या विनवार्ते मला नका
 करूं कधी । भेटवाल तो सुदीन चकोरा जशी चंद्रामृतवृष्टी ॥ सर्व ॥
 ॥ २ ॥ उतावेळ मन केवळ पलंगी बसुन सखे एकांती । विड्या
 तयाच्या मुखी घालीन कधीं हेंची वाटे मज खंती, चळ भरला
 देहांत सखये कशी उडेल ही आंती । विषयव्याप्त जाहालें कधीं
 भेटेल माझी विश्रान्ती । राज्यमध्ये वाणी प्रजा अपूर्व स्थीती आणी
 शांति । मूर्तिमंत सात्वीक प्रकृती बाई दिसे पाहिल्याअंती । उदय
 पूर्वपुण्याचा वर्तणुक घडेल अशा संघष्टी । तरी जन्मांतरी धन्य
 मनाची होईल मनाची संतुष्टी ॥ सर्व ॥ ३ ॥ अती प्रयत्नें करून
 सख्यानें भेटविलें सजणार्शी । सेज केली मंचकावरी जीवी मानुन
 अती उल्हासी । कावड खांद्यावरती कापडी समीप देखिल्या कासी
 । अती आनंदयुक्त प्रवर्ततो भागिरथी स्नानार्शी । आर्लीगुनिया
 सखा सखीला तसें वाटलें जीवार्शी । पूर्वार्जन हें सबळ देऊं रजा-
 युक्त संमंध नृपार्शी । सेवाधर्म विषय सखीचा पूर्ण पाहुन
 निजनिष्टी । होनाजीबाळा म्हणे अशा देवा न दावी पृष्टी
 ॥ सर्वगुण ॥ ४ ॥

आवणी १२० वा.

जाल—पाहिलेस नेत्रानें जरासे कुच ठेवतील उघडे ॥ सगन.

। नेजा तुम्ही वेगळे विछाना टाकुन पलंगावरी । चार दिवस
 छळूं नका गरोदर मीं जों आहे तोंवरी ॥ १० ॥ असुन लहान वय
 न्हाण आलें मज आधींच धाकुटपर्णी । तेव्हांपासुन हवें तसें
 भोगितां तुम्हीं क्षणोक्षणी । आशीर्वाद विधी वाक्यावरून मी

झालें आतां गर्भिणी । दिवस मास वाढतो गर्भ पाहा माझे उदरां-
तुनी । शरीर फार जड जाहालें नको धरूं हृदई कवटाळुनी ।
दुर निजतें वेगळी पदर पसरुनी तुम्हापासुनी ॥ चाल ॥ हें नको
आतां विट आलारे राजसा । पांचवा मास लागला राजसा । कसें
वर्म कळेना तुला राजसा । माझे ठाउकें मला दुख किती सोसुं मी
परोपरी । चार दिवस ॥ १ ॥ नुस्ते बोला दुरुन नका हो हात
टाकु शरिरावरी । भार साहिना मला प्राण व्याकूळ होतो अंतरी ।
जों जों बोलता असे तों तों तुम्ही अधिकच धरितां उरीं । तुमचे
हात कितीदां स्तनापासोनी सोडतें तरी । मीस करीतें कीं काय
उदर चापुन तरी आपल्या करी । मग माझे वाटेस नका हो जाऊं
आज पासुन तरी ॥ चाल ॥ हट येवढा कां करीतसारे राजसा ।
नको म्हणतां बळें धरीतसा राजसा । कां व्यर्थ मला छळीतसा
राजसा । पुरुष नकोसा वाटे आतां हे मन कंटाळा करी । चार
दिवस ॥ २ ॥ मला नको तें बळेंच करीतसा कसें वाटतें तुम्हाला ।
जीव जातो कीं माझा अमळसे थांब म्हणतसे तुला । काय भिडेल
करूं मार्ग मर्यादेचा सोडिला । तरी ऐकाना कसें अधिर कां आज
येवढें जाहला । श्रमसागरीं मी फारच पडलें हृदई श्वास लागला ।
तुम्ही प्रेमामधीं निमग्न प्राण इकडे माझा चालला ॥ चाल ॥
कांहीं तरी येऊंद्या दयारे राजसा । आम्ही सकुमार स्त्रियारे
राजसा । नाहीं शक्त बोलावयारे राजसा । पडतें मी पाया आतां
गावी नाहीं तुमच्या तिळभरी । चार दिवस ॥ ३ ॥ सत्ता झाली
म्हणोन काय जीव धेतां येवढें । फारच मी हैराण होतसे पाहा
गडे माझे वदनाकडे । धरून पलंगीं मला नका दडपूं वेडेवाकडें ।
वर्म न कळतां चुकुन एखादें दुखवेल आतडें । हळु हळु किती
म्हणून सोसेना दःखें येत रडें । माझे ऐकतें कोण झाला निर-

उपाय यापुढें ॥ चाल ॥ पाहुन विकळ नारीशीं राजसारे । उर्किले
कार्य ते दिवशीं राजसारे । मग दिव्हाविसावा तिशीं राजसारे
होनाजी बाळा म्हणे अशींच प्रीतीचीं लक्षणें स्वरी । जशीं मजीं
स्वामीची तशींच तूं वागत जा सुंदरी । चार दिवस ॥ ४ ॥

लावणी १२१ बी

या सृष्टींत दैवाची धुंडितां मजसारखी नाहीं ॥ ध्रु० ॥
पहिल्या न्हाणापासून शुद्धद्वादश वर्ष न्हालें । निपुत्र निशी
संपदा आता उदयास भाग्यें आलें । गर्भ राहिला मला तयाला
दोन मास जालें ॥ चाल ॥ मळमळ पोटीं लागली ओकारी मला ।
आन्नाची शिसारी जो पदार्थ निपजला । तो वाटे विषवत जीव
हा कंटाळला ॥ चाल ॥ यांतिल वर्म किंचीत मजला समजेना ।
बाई लेकूरवाळ्या शाहण्या लौकर आणा । एकांती वसूनी त्या
फेडतील कल्पना ॥ चाल ॥ दैवान सारसाजणी । राहिला गर्भ
यापणी ॥ आती हर्ष वाटला मनीं ॥ चाल ॥ मी पहिलारु
म्हणून कळेना यांत मला कांहीं ॥ या० ॥ १ ॥ पूर्वार्जन चांगलें
म्हणून ईश्वर मजसी पावला ॥ बहूत आनंदामधें मला तिसरा
महिना लागला ॥ या उपरांतीक मला चवथा महिना लागला
॥ चाल ॥ घडोघडी भ्रतार येऊन बोले मजपासी । आवडीनें
बोलतो धरुनी मला पोटासी । बाई आनकुळ अवध्या सुखाम-
धेंग मी आसी ॥ चाल ॥ नाजूक शरीर हें पहिलेंच माझें आधीं ।
पांचवा मास आखेरीच्या संधीमधीं । लागला मास साहवा पैगू-
ळलें पदी ॥ चाल ॥ चढली मुखावर टवटवी । सर्वांगी घाम
डवडवी । डोकें माझें भवभवी ॥ चाल ॥ चैन पडेना मला
ब्रवळ बोलवा गुणग्राही ॥ या सृष्टींत ॥ २ ॥ दिवस भरत

चालले सातव्या महिन्याची छाया । दिसो लागली केवळ माझी
कांचनवत काया । कष्ट वाटती उठतां बसता जीव होतो जाया
॥ चाल ॥ हे फिरते डोहळे माझे नानापरी । हे शरीरसंबंधी
नेती जेवाया घरीं । चिर कंचुकी हिरवी मज नेंसवीती बरी
॥ चाल ॥ भासते तुष्टते सुख सोहळे मजप्रती । दिवसमास
वाढते पोट रती रती । तगमग होती निजते पलंगाखालती
॥ चाल ॥ हा जीव होतां घाबरा । कोणी उठा सखेनो धरा ।
कोणी शितळ पंखा करा ॥ चाल ॥ द्यावे मला जीवदान
मिलुनी सर्वत्रांही ॥ या मृ० ॥ ३ ॥ आठ महीने संपता
सखेनो या नव्वें मासीं । पोट दुखुं लागलें ठेवा मुचवून पती-
रायासी । प्रसूतकाळ हा समीप दिसे राहा सावध मजपाशी ।
मी आशातुन कधी पार पडन चांगली । ही चिंता माझ्या
अतारासी लागली । ईश्वरसत्ते वेळ प्रसूतसंधी आली ॥ चाल ॥
बाई श्वास वेणीचा मज माझ्या घेऊं द्या । गलबळ नका निश्चळ
प्रसूत होऊ द्या । आशावंत मुख बाळाचें पाहूं ॥ चाल ॥ या
संसारी सुखरूपे । मुख पुत्राचें साक्षपे । पाहिलें ईश्वरीकृपे ॥ चाल ॥
होनाजीबाळा म्हणें लक्ष ठेवा सद्गुरुचें पाई । या सृष्टींत दैवाची
धुंडिता मजसारखी नाही ॥ या मृ० ॥ ४ ॥

✓ लावणी १२२ बी.

चाल—पुणें शहर गुलजार मुशाफर म्हणे येथून उठ ॥ सगन.

द्वादश वर्ष अंगीं पुर्ण भर नौती आली रंगा । पती नाही
चित्ता जोगा ॥ ध्रु० ॥ आधीं भुई ठेंगणी सख्याची लहान खुरी
दिसते । उभयता जन पाहूनी हसते । नये वदन दाविती जग-
त्राला अशा आवस्थे । सदां मंदिरीं लपुन बसतें । विषयसमंधी

कधी न बोले प्रिय भाषण नुसतें । व्यर्थ शेजारी निजुन नुसतें ।
 कधी भोगितो कधी जातो नागा ॥ पती नाही चित्ता जोगा
 ॥ १ ॥ विवाहकाळीं पित्यानें मनन नाही केलें । कसे वृत्तीस
 चळण झालें । मजला जरी लोटिता प्रवाही तरी अस्तें मेलें ।
 कां मला अशा स्थळी दिधलें । रत्नपरीक्षा नाही त्याचे हातीं
 रत्न गेलें । असे हे सचिंताचे ताले । आपण इच्छी तो एक
 विधी निर्मितो दुजी जागा ॥ पती ० ॥ २ ॥ नटनाटक चंचळ
 रूपा आगळी जन म्हणती मजला । कांत हा कसा अयोग्य
 जहाला । हीण वर लज्जा कुठें ठिकाण स्थळ नाही लपायाला ।
 घेऊं तरी विष भरुन प्याला । प्रपंचसुख म्यां नाही पाहिलें
 कांहीं या देहाला । जन्म उपजोनी व्यर्थ गेला । कांहीं नकोसैं
 झालें विषय चळ सुटला सदां ॥ पती ० ॥ ३ ॥ दीप अमतां
 अंधारी दिसेना प्रकाशित कांहीं । तसा तो असून मज नाही ।
 पती पाहातां दृष्टीनें अन्न शरीराची होती लाही । अश्रू ढळढळा
 नेव वाही । काय करूं सई वाई जाहोले सर्वापरी गाई । येईना
 मरण मला वाई । होनाजीवाला म्हणे गोष्ट प्रारब्ध आली
 भोगा । आतां तूं का कारितेस दंगा ॥ पती नाही ० ॥ ४ ॥

लावणी १२३ बी.

चाल—काय करूं मस्तबाई मजवर पर्वत कोराळला ॥ सगल

जळो जळो वापमाये । जो कव्हेचा धन खाये । अनाथ कन्या
 गाय । तीला जेथे द्याल तेथे जाय ॥ पु० ॥ प्रथम क्षालिमेंधे गेले
 मेहते पंतोजी पुढें जाव । वर वर लेखण फिरवुन ओनामा केला
 ठाव । कसें जोड अक्षरें लिहिला हा कोरा ताव । झाई न फुटतां
 खेळ चौऱ्यायसी मी शिकले डाव । ती चटक लावुन आवल्या
 गेला टाकून नांव । आईन युद्धसंग्रामी मोडली रथाची अडला

धाव । नारायणानी धरले गर्भभाच पाय । अशोक वर्नी सीता
 शोकें दन करिं धाय धाय ॥ जळो जळो ॥ १ ॥ ज्यानकीस
 वनवास तसा का, हा मजवर वखत । मावुप्य गेले दसती शरीरी
 दिसे हास्ती फकत । छत्रपती विण हीन दिन दिसें सातारे तखत ।
 कसें ईश्वरः दुधामध्ये त्वां कालविलेस रक्त । देवाल्या मध्ये देव
 आसल नर आधिकारी भक्त । प्राप्त नाहीं मेवा देवा केली
 मेवाशक्त । विषय मेप धेऊन देशोदेशीं मनजाये । ज्योतन लागें
 वातन ज्यानें परक्याला काय ॥ जळो जळो ॥ २ ॥ पिता
 नव्हे तो वडरी पुर्व जन्माचा कळला । त्याचा भरला वोटा हुंडा
 तो मजला फळला । पती वृद्ध मी उपवर जलम जाईल कसा जळला ।
 कन्हेचे धन खाई त्याचा ना जाई नरक टळला । वृद्ध पती तरी कळस
 माझा न जावो टळला । जरा कुंजरा म्हणतां अंगुष्ठ धर्माचा गळला
 । सावित्री सत्यवान उठवी यमधर्म साय । तसें सत्व या कलामधें
 कुठें माझ्या मधीं आहे ॥ जळो जळो ॥ ३ ॥ भौमेस नोपध
 औपध म्हणुन दिली रक्षा । झाली भेट करी पलंगी आज्यान
 वृक्षा । शृंगी देई श्राप परीक्षी ती डोंस करी दक्षा । शुक्र सांगे
 भागवत आळी निधे बारा मधीं भक्षा । वृद्ध त्रिनेत्राभी कन्या
 कसी दिधली दक्षा । मानीड म्हणें पुढील यश आपेथ नकळे
 नक्षा । दामु नागु म्हणें भिचें देवन पतीचें पाय । ताका
 पुरनें रामायण गोधळ आमुचे शीकुन गाय ॥ जळो जळो ॥ ४ ॥

लावणा १२४ बी.

चाल—मी विवळी पाकळी विवळा प्राण सग्या ॥ सगन.

हीरवी प्राण सग्ये वनलीस अरवा । खोउन वेणी मधी
 सरवा । ॥ ध्रु० ॥ हीरवा साज करुनिया प्रियकरणी । कठी
 कसली पैठणी । हीरवी तंग चोळी ल्यालीस गडणी । हीरवा

दुपेटा वरुनी । हीरवा तीळ गालावर मृगनयनी । शोभतसे भैत-
रणी । हीरवा सरंजाम केला सर्वा ॥ खोउन ॥ १ ॥ हीरवे
जडीताचे अळंकार । हीरवा पाचुचा हार । नाकी नथ
शोभे उमदा फार । लालडी हीरवी गार । हीरवी ठीक
जडली बहु गुलजार । मोती हालकडीला चार । तनमणी गळ्या-
त शोभे बेपरवा ॥ खोउन ॥ २ ॥ हीरवा चौगर्दा फुले अंबराई ।
हीरवीच बागशाई । हीरवा म्हाल मीन्याचा सर्वाई । त्यांत केले
चतुराई । झाडी बीलौरी ठाई ठाई । मेणवत्या रोशनाई । पडदे
मखमलीचे वर छत हीरवा ॥ खोउन ॥ ३ ॥ गाद्या गरिद्यावर
हीरवा रंग । हीरवा छपरपलंग । हीरवा माहाल सोनेरी हा रंग ।
त्यामधी समशेर नेंग । होनार्जी बाळा म्हणे घडुदे मंग । हाच आहे
प्रसंग । धोंडी बापु म्हणे आज बेत ठरवा ॥ खोउन ॥ ४ ॥

लावणी १२५ बी.

चाल—कलनि शृंगार दिसे पीवळा —सगन.

हीरवा शृंगार करून सर्वांगे । पाहुन स्वरूपाचा बाहार जीव
आमचा जाहाला हीरवा गे ॥ ध्रु० ॥ हीरवा सखे साज करुनी
आले । हीरवा शालु जरीपदरी हिरवी कुंचकी ल्याली । हीरव्या
बाळ्याची शोभा आलीरे हीरवी पाचुचि नथ नाकी मुखड्यावर
खुसी याली ॥ चा० ॥ अग सखेग हीरवी कोर चंद्राकार ।
अग सखेग हीरवी टिकली शोभे फार । अग सखेग कंठी हीरवे
पाचुचे हार । हिरवा वुचड्यांत खोउनी मरवा गे पाहुन स्वरूपाचा
बाहार जीव आमचा जाला हिरवांगे हीरवा ॥ १ ॥ हीरवी बाग
शाई हीरवा बंगला गे । हीरवे बीछाने हीरवे पडदे हिरवा पलंग
मजला गे । हिरवे छत हिरवी झालर त्याला गे । हिरवे झाले

हिरव्या दीवालगिन्या खांबाला ॥ चाल० ॥ आग सखेग
हिरव्या कोच खुरच्या फार । अग सखेग वर गलफ हिरवा
जरतार । आग सखेग हिरवे काच चहूकडे च्यार । हीरवे
हौदांत रंग भरवा गे । पाहुन स्वरुपा बाहार जीव आमचा जाला
हीरवा गे ॥ २ ॥

लावणी १२६ बी.

सख्या हा ध्या रस रंग लालीचा । लुटा लालीचा रंग वक्त आजी
बहून खुशालीचा ॥ ध्रु० ॥ लाल तुम्ही श्रीमंत धनी माझे ।
लाल आगावर शाल लाल पोशाख तुम्हा साजे । लाल आकृती
प्राण माझे । हास्यवदन गुणी लाललाल मज लालडीचे राजे
॥ चाल ॥ आरे सख्यारे लाल आरक्त लोचन लाल । आरे सख्यारे
मुखीं विडा मुखीं रंगीला लाल । आरे सख्यारे तुम्ही अजबछबेले
लाल । लाल हिलाल लालीचा ॥ लुटा ॥ १ ॥ लाल रंग महालीं
लाल पडदे । नरम विछाने लाल पाहून लालडीचें मन लुब्धे ।
लाली लाल असे गोड शब्दे । गौरवण लालीस लाल सापडला
प्रालब्धे ॥ चाल ॥ सख्यारे लाल एक पृथ्वीचे मोल । आरे
सख्यारे तुम्ही लाल माझे आनीमोल । आरे सख्यारे लालाची
लाली समतोल । लाल मज प्रीयकर लालीचा ॥ लुटा ॥ २ ॥
लाल बागांत लाल लाली सजली । मी मुनीया तुम्ही लाल
गुलाल मी फुललें लाली । लाली समसमान रंग लाली ।
लाल करील नें खरें लाल मज लालडीचे लाली ॥ चाल ॥
आरे सख्यारे लाल ध्या नवतीचा रंग । आरे सख्यारे लाली
लाल उडवा रंग । आरे सख्यारे लालाची लाली खुष रंग । लालच
भुजंग लालीचा ॥ लुटा ॥ ३ ॥ लाल लालाची लाली सजली ।
लाल आगावर ज्वाहार लाल रंग महाली चमके बिजली । लाली

ती आपआपणा रीझली । लाली बहुत खुशीयाल लाल पाहून
चौथे मजली ॥ चाल ॥ आरे सूर्यारे लाली लाल लाल गुलजार ।
आरे सूर्यारे लालीचा लाल करी प्यार । आरे सूर्यारे रंग-
माहाली लाल तयार । करू रंग खुष रंग बाहालीचा । होनाजी
बाळा म्हणे लाल लुटवी रंग लालीचा । सूर्याहो ध्या रसरंग
लालीचा लुटा लालीचा रंग ॥ ४ ॥

लावणी १२७ बी.

चाल—तुजवर आमची प्रीत कशी तुज ठावे आहे की० ॥ सगन-

बहुता दिवसा मज दुबळीवर पायधुळ झाडली । वाकडी
वाट कोणीकडे केली ॥ ध्रु० ॥ बहु प्रीतीने मनापासुनी माया
लाविली मला । तुम्हासी हा जीव अर्पण केला । भर नवतीचा
रंग नौतीचा लुटुन तुम्ही घेतला । गष्ट बैमान कळुनीया आला ।
देया घेयाची लालुच तुमचा हेत नाही ठेविला । झोंबलें नाही
कधी पदराला ॥ चाल ॥ सात्विक तुमची मजी । हा जीव
तुम्हांस झाला राजी । मजवर कां करितां इतराजी । असी काय
चुकी मजपासुन जाली । पाट बसकर बसाया घाली ॥ बहुता ॥ १ ॥
तुम्ही सजन सूर्या गुणीरत्न पाहून पडलें तुमच्या गळा । तुम्ही
चालवा प्रीतीचा लळा । माया लावली मला कसा केसांने
कापितां गळां । आतां पदरासी घालीन पीळा । गोड शब्द
ऐकून तुमचे माशी लुब्धली गुळा । किती गुण आठवूं वेळोवेळा
॥ चाल ॥ काय करूं मी आतां । घडोघडी मजला विस्मृत
नौता । वेळांतुन तीनदां येत होता । कोण्या सौतीनें तुट
पाडीली । जीवासी चटपट लागुन गेली ॥ बहुता ॥ २ ॥
गुणगंभीर गुणसागर चातुर भले लोक दिसता । तसे दुबळीला
अंतर देता । लबाड लटके तुम्हां ठाऊके गण आवगण जाणतां ।

दोष हीन आपराधी लावीतां । वेडें वाकुडें काय पाहिलें आंगीं
लावीतां पत्ता । तुम्हा बोलाया आहे सत्ता ॥ चाल ॥ कां करितां
जन चार । माझे शिरीं तुमचा उपकार । विनया करितें वारं-
वार । आस्त्रीची जात इमानो भली । नाहीं पुरुषाच्या बोलीत
बोली ॥ बहुता ॥ ३ ॥ बहुता दिवसा आला घराशीं । घ्या
पानाचा विडा । पुढें ठेवीन लवंगाचा पुडा । आजची घटका
उद्यां येईना करा जिवाचा धडा । संसार पाण्याचा बुडबुडा ।
बहु प्रीतीनें नार खोवी मुंडाशांत केवडा । रावजी राग मनाचा
सोडा ॥ चाल ॥ मनाशीं मन मिळालें । बाळा बहिरु कवी-
श्वर बोले । सकया सजणाशीं समजाविलें । सुंदरा मनी हारु-
पली । आशावंतीची आशा पुरविली ॥ बहुता दिवसा ॥ ४ ॥

लावणी १२८ बी.

चाल—हामुन मसी बोल प्रिय पात्रा ॥ सगन.

सांगा दिसे तुमचे नेत्र लाल कर्मीली रात्र कुठें काल ॥ ध्रु० ॥
मंचकीं पुष्पशेज करूनी । सुगंधी विडे तबकी भरूनी । हांड्या
चौबाजुनी छत वरूनी । पाहतां जाई ताहान भूक हारूनी ।
येतो म्हणुन गेले स्वामी घरूनी । वाट मी पहातें द्वार धरून ।
॥ चाल ॥ करीं घेउन पुष्पपंखा । शांत झाला अर्धीचा डंखा ।
मंदोदरी दुःखी हरता लंका । तसें मज अंतरीं दुःख झालें
॥ कर्मीली रात्र ॥ १ ॥ नित्य नेम नरसीजीस जाणें । विठल-
मंदीरीं दर्शन घेणें । दुकानीं व्यापार घेणें देणें । झाला डंका
लिहितां लिहिणें । सबब नाहीं जाहालें घरीं येणें । परवर नसे
गस्तीच्या भेणें ॥ चाल ॥ हिशोबीं जागृत जाहली सक्त ।
म्हणुन नेत्र अरक्त । स्मरण तुझे होई हारवक्त । बोल नको
मुमुगडगाल । ॥ कर्मीली रात्र ॥ २ ॥ नका काठीचे कोरहे

कोलु । दात आंबे नारंग्या सोलु । पारडें गेलें वर वजन तोलु ।
नका हे मशीं शोले शोलु । झाकली मुठ कशी खोलु । आजपुन
मी कशास बोलु ॥ चाल ॥ मेला नाही राहवत हा राग । खास
आंगाशीं कुठून लाग । कशाचे वखाला डाग । झाली मज
खात्री बालोबाल ॥ कर्मीली रात्र ॥ ३ ॥

✓ लावणी १२९ बी.

चाल—मारीला बाण भेदीला जाण ॥ सगन.

जाईजुईच्या फुला राजसा तुला कुठें पाहु । होईल येखादी
दृष्ट नकोरे तिंदा वाहेर जाउ ॥ ध्रु० ॥ प्राणसरुया प्रियकरा
राजसा ही पुण्याची वस्ती । रात्र फार जाल्यावर फिरती
गस्तीवरगस्ती । ईथल्या रांडा कळलाव्या करीती जबरदस्ती ।
नको नाहीं तूं पडु त्यांच्या लोक तुला हासती । परद्वारीची
नुकसान कितीही उघडी दिसती । राजमान्य चलावें तुम्ही तर
शाईसी रस्ती ॥ चाल ॥ या रंगीतमहालीं आज कशी निद्रा
आली । मी उभी केव्हांची तुमचे आज्ञेखालीं । घार होउनी
फिरेन मी तुमच्या भोंवताली । आलीकडे वाटें मजहुनी मर्जी
उडाली । दुसरी कोण मिळाली नको तूं तिचा छंद घेउ
॥ होईल ॥ १ ॥ फार दिवस लोटले तुमच्या माझ्या प्रीतीला ।
कंसा लुब्ध झालास सखया कोण्या सवतीला । झड घालुनिया
रांडा भुलतील पाहून सुरतीला । डाग येखादा लावतील या
कवळ्या नवतीला । आपली मर्जी कशी सापडल भलत्या गव-
तीला । द्रव्यापुरती आज्ञा करीती जपावे कांतिला ॥ चाल ॥
मी फारच जपें आहो सरुया गुणीजना । शेवट कसा होईल
मला समजेना । कोणही बीट पाडतील या रांडा दुर्जेना । हा
अम आपला नको दाखउ जना । तुम्ही कोठें गेल्यावर मी करितें

रोदना । हा घोर जीवाला माझ्या तुज उमजेना । मनमानसरंजना
 कल्पना । कुटवर समजाउ । होईल ॥ २ ॥ परस्त्रीसंग करितां
 कोण असा तरला । दशकंदर तो संपतीसंततस्मिहीत हारला ।
 गुरुपत्नीशीं व्यभिचारी साम कां ठरला । नाही सिंधु इंदुचा
 कलंक सरला । गाधीसुत लोहोचूर्ण भक्षुनी अतितप आचरीला ।
 तैसें तप पैफेण धवळ भिलनीसवें घसरला ॥ चाल ॥ शृंगीच्या
 तपासी गलंडरुषी नडे । भस्मासुर जाहला भस्म मृडानीकडे ।
 गवतम भार्या अहिलेवर मन जडे । सहस्रभंग शक्राचे आंगी पडे ।
 असुरामाजी संदउपसंदें दांघे भाऊ । तिलोत्तमेपदीं मृत्यु पावले
 किती दाखले दाउ ॥ जाई ॥ ३ ॥ महीकावतीमधें चंडिकेस
 बळी देतां रघुनाथ । महिरावणाची स्त्री कवटाली केला पतीघात ।
 नारदाची नारदी झाली संवछरसाठ । तारेपाई वाली मदींला
 सुग्रीवाचे हातें । शुक्रकन्या देवयानी कचाला चाहात । संजी-
 वनी साधीता येकमका श्रापुनी जात ॥ चाल ॥ सुयोधनाची
 जीवग्राहीक दौपदी । कुलशय पावले भुप लक्षावधी । कीचक
 मदींला पांचाळीचे पदीं । वृंदेसाठीं श्रीविष्णु स्मशानामधीं ।
 होनाजी बाळा म्हणे स्त्रिये तूं ज्ञानी ग्रंथ पाहू । गुणानुवादे
 लीला श्रवणी तुझे सदनीं राहु ॥ जाई ॥ ४ ॥

लावणी १३० वा.

चाल-सदा खंडेरावमहाराजांच्या चरणीं ॥ सगन

दुरकर मोहना राणी काय शिंदळिया प्रसंग । घरस्वामि
 सोडुन सति गेली परपुरुषासंग ॥ ध्रु० ॥ दिली शहरचा बहु
 पंचि स्वरुपानें सरस । मायबापाचा राग धरुनि आला माझ्या
 नगरास । शीतल चंदन छाया पाणि त्या बारवेजें सरस ।
 आलि मोहना पाणिया पाहुनि चंचळ झालि त्यास । घरीं

आणिला परपुरुष संपादुनी आपल्या सासुस । चारी प्रहर
भोगिल्या भोग मन केलें संतोष ॥ चाल ॥ वाटे लाविला दिला
घरस्वामीचा लोभास । केवढ्याचे बर्नी तिच्या पतीनें वधिला
तो परपुरुष । घरीं कळले मोहनीला तिनें मन केलें उदास ।
आली केवढ्याचे बर्नी मेळउन चंदनकाष्टास । सति निघाली
जळुन गेली जन किर्ती सांग । दोन्ही कुळ्या बुडविल्या घराचा
केला घरभंग । दुरकर मो० ॥ १ ॥ प्रधानाची नार कुपात्रा
एका गुणवंत । पंचारती घेउनि आली गोसाव्या मठांत ।
ओवाळुनिया म्हणे अवधुता मज द्यावा रुत । तो गोसावी म्हणे
नाहीं आम्ही आहेव भोगीत । फिरली नार माघारी मारिला
पलंगावरी कांत । खुशाल जाली आली गोसाव्यापाशी हरुषांत
॥ चाल ॥ तेव्हां गोसावी म्हणे नाहीं आम्ही विधवा भोगित ।
केली शंखध्वनी नारीनें येऊन मंदिरांत । पती मारुनी सती
निघाली पहाटच्या समयांत । राजा विक्रम पाहे चरित्र हिंडुन
नगरांत । निवडावती जाउन देती गवंड्याला भोग । जाली हो
दैनौ भैना राघोला सांग ॥ दुरकर० ॥ २ ॥ पतिव्रता कामिना
म्हणावी राणी सुलोचना । रणी वधिला इंद्राजित येउनि भुज
पडिली आंगणा । निर्जीवहस्ते अक्षरें लिहिली पत्री लेखणा ।
शिर नेलें म्हणुनि भुज धाडिले धड पडलें रणां । गहिवर
संगे रडति पक्षीकुळ तोते भैना । चित्रशाळेमधीं की आवळा
करिती रोदना ॥ चाल ॥ श्रीरामाच्या आली दळामधें चालुनी
कुळांगना । हासुनिया शिर करी घेतलें चुंबितसे वदना । धड
शिर भुज मेळउन पतीव्रतेनें रचले दहना । बसुन विमानीं
जळुनी दोघे गेले निज भुवनां । शतकोटी रामायण युद्धकांड हा
प्रसंग । दंतकथा सांगती गोंधळी स्वाउनिया भांग ॥ दुरकर० ॥

॥ ३ ॥ दुसरी पाहा पतीव्रता नळरायाची दमयंती । अनुसूयेने
जिता विमानां कसा नेला पती । विलंब होईल ग्रंथ-शोधिता
कथिता या कीर्ती । परनारिच्या पाई मारिले गेले अतीरथी ।
घरस्वामि सोडुनी नारि जया परद्वार करिती । कुंगपाक पचति
ज्या स्वधर्म बुडविती । ॥ चाल ॥ नागेशवेळचे कवि बोलले
भारती भगवे । झेंडे निशाण शोभा चंगावर देती । शाहीर
कोडगे गपा टपा नित्य रांडामधें गाती । तेडि बाकि पगडि
फाटकि समले सोडिती । महादु विश्वनाथ वरकस त्याचा
आभंग । शेहेर पुण्याचा कवि गातो ऐकुनि जाहाले दंग
॥ दुरकर० ॥ ४ ॥

लावणी १३१ बी.

आस्त्रीप्रलयंगता तुझीग बुध नाही कामाची । आली
धन्याचीं पत्रें आम्हाला जलदी जाण्याचे ॥ ध्रु० ॥ या लष्क-
रची सुखसाजणी नयेग सांगाया । आहे धन्याची दया आम्हा-
वर कृपेची छायी । उठून ताजीम देतीठाव पंगतीचा जेवाया ।
पोऱ्या खीसमतगार कोतवाल घोडा बसाया ॥ चाल ॥ स्वारि
जपुन चाले । नवुसे रंगीत भाले । बीटेपटे बाले । हात्ती बीनी-
वर चाले । नौबद वाजे कडाऱ्याची । नामज्यात शीपाई पुढें
जीलीब गारद्याची । आस्त्रीप्रलयंगता ॥ १ ॥ करनाटकची
स्वारिस होतो श्रीमंताबरोबर । रणसंग्रामी झडुन आंगी केली
तलवार । ढांगांतुन फटके आम्ही शिपाई रणशुर । झाडिमध्यें
पीडुन घातला लुडुन हैदर ॥ चाल ॥ पाहुन मनीं चटका ।
म्हणति त्याला हाटका । शिर पाव द्या जरी पटका । चबरी
आबदागीरी बक्षीस कंठी मोत्याची आवदाची बोली येक पाल-
खीची । आस्त्रीप्रलयंगता ॥ २ ॥ पूर्वीपासुन नक्षा चालत

आला वडिलाचा । आणीबाणीच्या वेळीं विडा उचलीला पैजेचा ।
 कटुन मरावे खरे आसा धर्म क्षत्रीयाचा । कसे राहा म्हणतीस
 घरीं डाग लागेल जन्माचा ॥ चाल ॥ नाहीं असें कधीं घडलें ।
 यास्तव येणें पडलें । न कळे कांहीं पुढलें । होईल गे इत-
 राजी आबरु आमची । बाकी सार्की गुंतुन राहीली साल मजकु-
 राची । आस्त्रीप्रलयंगता ॥ ३ ॥ करुनिया मनसुवा निघाले मग
 नगरांतुन । प्रातःकाळीं साहा घटकेचा मुहूर्त पाहुन । घर
 पागाही तैयार केली मोठे हौशीनें । चौकोसावर मुकाम केला
 लौकर जाऊन ॥ चाल ॥ कवी म्हणे बाळा बंहेरु । गुणी जन
 सजनेहे तरु । नाथपंथ्याला बहिरु धोंडी बापू गुणी म्हणे लावणी
 ही मनी रामाची । ज्ञान वळीची फते तलवार रेवडी रावळाची ।
 आस्त्रीप्रलयंगता ॥ ४ ॥

लावणी १३२ वा.

सहज आले खोर्लीत उतावेळ होऊन आडवितां मसी ।
 नाडबंद किती दिवस सरुया तूं खरे सांग मजपार्शी ॥ ध्रु० ॥
 कवळी माझी काया रुप केळीचें कोंवळे जसे । चढती पराई
 माझे शरीर हें सूक्ष्म केवळ जसे । समय न पाहाता भलतेच वेळे
 मला आडवितां कसे । नित्य उठून जिवलगा तुम्हाला हें काय
 लागले पिसें । आर्जवीत मजीनें तुम्हाला काकुलती येतसे ।
 आतां जाउद्या मला घरांतलि जागी सारीं माणसें ॥ चाल ॥
 सारी रात्र पडली आहे । सोडूनी आवघा संशये । मग घउनी
 निजा निर्भये ॥ चाल ॥ हीच प्रार्थना आहे आतांची घडी टाळा
 हार कसी । सहज० ॥ १ ॥ नाभीकमळापासून सखे आमची
 मजीं तुजदरी । तुला दृष्टी पाहाता वाटतें समाधान अंतरीं ।
 पापडसील तूं कधीं सखेग येकांतीं राजमंदिरीं । हेचि इछितो तुला

निजावें घेउनि पलंगावरी । तुजवांचून हा दिवस वाटे वर्षा येवढा
 सुंदरी । रात्र कधीं ग होईल आलिंगन देसिल बवेंपरी ॥ चाल ॥
 भोगीतां साजणी । आम्ही तृप्त नसो या मर्नी । नित्य उठोनि
 धोकणी ॥ चाल ॥ करित असो क्षणोक्षणी चकोरा प्रीत शशीची
 जसी ॥ सहज ० ॥ २ ॥ गर्जे पुरते प्राणविसाव्या मी तुमच्या
 प्रीतीची । तोंडावर एक बोलून धरतां आवडमर्नी दुसरीची ।
 आधिरपणा सोडून गोष्ट ऐका आंतरयामाची । एक वेळ तरी
 सांगा मोडली कधीं मर्जी स्वामिची । फार वेळ लाबिला मला
 दहशत आहं सासूची । नका सोडूं तरी गाठ चोळी फाडाल
 आगाबानीची ॥ चाल ॥ सोडा मजला जिवलगा । मीं बहुत
 विनविलें मघा । का सोंग दाविता जगा ॥ चाल ॥ हासू लागतिल
 बघा असे कळता जावा नणंदाशी । सहज ० ॥ ३ ॥ ऐक सखे
 साजणी मनामधें असे वाटते मला । पलंगावरी येकांतीं कधीं संग
 घडेल तुझा आपुला । आता न धरवे धीर आंतरीं बहूत छंद
 लागला । तुझ्या गळ्याची आण सुने आम्ही जाउं न देऊ तुला ।
 एक वेळ हातीचा कामनापासून तीर सुटला । आले मागे परतून
 असा ग नाही कधीं कोणही पाहिला ॥ चाल ॥ होईल ते होवो
 गडे । भोगूंदे तुला फाकडे । कर मान्य वचन येवढें ॥ चाल ॥
 होनाजी बाळा म्हणे भोगूं दे नको चंचळ होऊं असी । सहज
 आलें खोलींत उतावेळ होऊन आडवितां मर्शी । नाडबंद किति
 दिवस सरुया तूं खरे सांग मजपासी ॥ सहज ० ॥ ४ ॥

लावणी १३३ बी.

चाल-कीने धुंगरू बजाया छननन छननन ॥ सगन.

कीने मुरलि बज्याई । गररगरिकी आईरी ॥ ध्रु० ॥ मुजे जल-
 परनेकु ज्याना । ये हाकनाहाक सताताकान्हा । मैने खुब

बताया बाहाना । देखरे सासमेरी बहिरी ॥ कीने० ॥ १ ॥
 क्याकीया मुजे तेरा । ज्यान दे छोड पल्लो मेरा । तुजकु कम
 बखितने घेरा । मेरा दूला हयगा ज्येहेरी ॥ कीने० ॥ २ ॥
 आश्रापकी मै होउगी । देखरे कबोना चुप रहूंगी । सची तेर माकु
 जाके कहूंगी । ढोंगी मै ग्वालन नहीरी ॥ कीने० ॥ ३ ॥ बत-
 लाते लीला बानया । उनके ऐसे फैल सुनैया । मार्तंड कहते येही
 कन्हैया । करे दामु विठु शाहीरी । कीने मुरली बजाई । गररर
 गिरकी आईरी ॥ ४ ॥

लावणी १३४ बी.

मुशाफर.

सुंदरा म्हणे दिलभरा राज आंवीरा हासून मसी बोलाजी ।
 घेतला शिरी परदेश कुठून तुम्ही आलाजी ॥ ध्रु० ॥ तुम्ही
 दिसता उमेदवार थोर सरदार फार सकुमार शिपाई बाणाजी ।
 नांव गांव सांगा कांहो ओळख घानाजी । शिरी पगडी कंगणी-
 दार आंगावर ज्वाहार कुठील राहणार कोण परगणाजी । तुमचा
 वारू बहु रंगी चतुर शाहाणाजी । वर खड्या पट्याचा जीन
 कलगी संगीन हातामधें आणिन राजस बाणाजी । तुमचें रूप
 जसे हुरमुजी दाणाजी ॥ चाल ॥ ढोईस बांधीला चिरा झळ-
 कतो हिरा तुऱ्या शेजारी । शिरपेच कंठी चौकडा पदक तळ-
 वटी गळा माझारी । माणिक मोत्यांचे हार आंगावर ज्वाहार
 झळके भारी । मुद्रिके पवित्रे करी सरुयाचें शिरी शोभे आब्दा-
 गिरी ॥ चाल ॥ पाहुनिया चांगुलपणा आहो बाई जी जी । मला
 सूर्य दिसतो उणा आहो बाई जी जी । शालजोडी गोऱ्यापणा
 अहो बाई जी जी । दंढीत या मनमोहना आहो बाई जी जी ।
 हार्ती रुमाल बांरीक जुना आहो बाई जी जी ॥ चाल ॥ तिर

कमान हातांत भाला जी जी । घेतला शिरीं परदेश कुठून तुम्ही
आलाजी ॥ सुंदरा ॥ १ ॥ सुंदरा उमज आंतरीं बारवेतिरी सांग
सील गोष्टीग । तूं नटबाजी दिसतीस मोठीग । पाउलें जपूनिया
टांक आबरु राख जरा नाहीं धाक तुझीया पाठीग । या परनारी
संगत माहा खोटीग । तूं दिसतीस लई थोराची नव्या बाहाराची
सावकाराची गोरी गोमटीग । नाजूक रूपडें पिक दिसतें तुझ्या
कंठीग । करूनी सोळा शृंगार गळ्यामध्ये हार पाई पोल्हार दाही
बोटीग । हातांत झळकती जडवाची अंगठीग ॥ चाल ॥ डोईस
मूद राखडी हाले हलकडी दिसे फाकडी जसी मोहनाराणी ।
गळ्यामध्ये मोहनमाळ आणि जपमाळ करी झळाळ तेज सुढाळ
चंद्रावाणी । मनगट्या गोठ पाटल्या हातीं दाटल्या गुंफुनी
गाठल्या कुंडलें कानीं । बाजूबंद देडावर लहान उंबर बारिक
कंबर दिसे सिंहावाणी ॥ चाल ॥ ल्यालीस पातळ भरजरी
आगे नारी जी जी । जरतारी चोळी आंजीरी आगे नारी जी
जी । वर कंठा नवपदरीं आगे नारी जी जी । दोन्ही जोबन
चढले उरी आगे नारी जी जी । तूं रायाची आस्तुरी आगे
नारी जी जी । जशी रंभा इंद्रपुरी आगे नारी जी जी ॥ चाल ॥
परनार विषाचा प्याला जी जी । या कर्मानें कैकाचा नाश
जाहलाजी ॥ सुंदरा ॥ २ ॥ आहो मुशाफरा चातुरा मनीं
खरखरा नको धरूं कांहीं । खुरबान प्राण मी करीन
तुमच्या पाई । एकलीच घरची राणी आला सांडुनी काय
म्हणुनी बरी गत नाहीं । मंदिरांत आठवीत आसल
दिशा दाहीं । तुम्ही राजबीज दिसतां कुठें राहाता मला
भासता थोर शिपाई । काय दुःख जालें सख्या तुझ्या हृदई
॥ चाल ॥ काय वखत पडला शिरी आला बोहरी एकले तरी

का वनांत फिरतां । सोडुनिया आपला देश घेतला भेष पालटून
 वेष असें का करितां । कोणी तुम्हां घातले भरी मुलखावरी की
 गिरिकंदरीं कां जाऊन बसतां । कोण्या गोष्टीचा राग सख्या मज
 सांग धरूनी वैताग मनामधें झुरता ॥ चाल ॥ तुम्ही चला हो
 माझे घरीं आहो राव जी जी । राहा वरल्या माडीवरी आहो
 राव जी जी । बसू आपण पलंगावरी आहो राव जी जी । करू
 मौजा नानापरी आहो राव जी जी । मी आहे इमानी खरी
 आहो राव जी जी ॥ चाल ॥ तुम्ही उठा चला रंगमहाली जी
 जी । चार दिवस राहुन पाहत आला मालाजी ॥ सुंदरा ॥ ३ ॥
 तूं नार फार सकुमार चतुर अनिवार आहेस गडी शहाणि ग ।
 गडे ऐक सांगतो आम्ही आपली कहाणीग । आम्हीं भगवंताचें
 लाल सदा खुशियाल घरीं धन माल भरल्या खाणीग । जातीचे
 गौड ब्राह्मण हिंदुस्थानीग । आमुचे आमच्या देशांत हकमकह-
 मात चहूँ मुलखांत आहेत गडे वाणीग । बादशाई देणगी दिली
 भगवंतानीग । सनया त्रिकाळ चौघडे वाजती पुढें वेळ संधानीग ।
 नौबदी घड्याळ ऐकतो कानीग ॥ चाल ॥ देवानुसार साजणी
 आलों या वर्नी तुला कामिनी काय सांगावें । घरीं भार्या सुल-
 क्षण देशलक्षण आलों टाकून गडे ऐकुनि ध्यावें । मुलखांतिल
 राजे येती खंडण्या देती वस्त्रे घेती बंदिती भावें । मोठा भरतो
 दरबार थोर कारभार आम्ही सांगणार नाहीं नावें ॥ चाल ॥
 पसरून सुंदरा पदर म्हणे तेव्हां जी जी । शक्तीनुसार ध्या
 आदर लोभ ठेवा जी जी । ठेवितें तुम्हापुढें मिठाई मेवा जी
 जी । ठेविन खेहाचा आदर करिन सेवा जी जी ॥ चाल ॥
 कवी धोंडीबापू म्हणे पाहा नारीनें मुशाफर नेला जी जी । म्हणे
 मोरू नारीचा भांग्य उदय जाला जी । सुंदरा म्हणे दिलभरा

राजबांबीरा हासून मशीं बोला जा । घेतला शिरी परदेश
कुठून तुम्ही आलाजी ॥ सुंदरा म्हणे ॥ ४ ॥

लावणी १३५ वी.

जसा आकाशी चंद्र तसा राजेंद्र पाहिला दृष्टी । सखे असें
वाटतें सखा कवळून मारावी मिठी ॥ ध्रु० ॥ पगडी कंगणी-
दार आंगावर ज्वाहार छबेल्या गडी । करून सज्ज पोषाख
घेतली हातीं फुलाची छडी । मुक्त तुरा शिरपेच कार्नी चौकडा
सुरत फाकडी । गळा पाचूचे हार सदोदित एकाहून एक चढी ।
हाती हिऱ्याच्या आंगठ्या पेठ्या पाहून पडलें शर्डी । सखे असें
वाटतें सखा मजकडे पाहतो घडोघडी ॥ चाल ॥ हें राजस्वरूप
चांगलें अगे साजणी । मज बघून वेड लागलें आगे साजणी ।
हें मन माझें रंगले अगे साजणी । मी विषयीं वेगळी होईल गत
कसी नकळें शेवटी ॥ सखे असें ॥ १ ॥ काय सांगू तारिफ जसा
कोणी इंद्र बैसला सभे । विरासन घालून भवते देशोदेशींचे सूभे ।
चवरी रुमाल हुद्देदारी हातीं घेऊन विलासीक डबे । सेवक जन
सेवेशी तिष्ठती रात्रंदिवस ते उभे । ऐश्वर्याची जात साजणी न
वर्णवे या जिमें । मज चांदणीचा चंद्र चांदणी मी लुब्ध
त्याच्या प्रभें ॥ चाल ॥ केवळ मन्मथ पुतळा आगे साजणी ।
सर्वात रूप आगळा आगे साजणी । वाटतें पडावें गळा आगे
साजणी । भाळीं कस्तुरी टिळा गंध केशरी सर्वांगी उटी । सखे
असे ॥ २ ॥ आवचित माडीवरून सख्याचें रूप पाहता
गोजिरे । तनमय होऊन मनीं व्याप्त मी जाले कामज्वरें । करुणा
जाणून मालें मजपुन जागे सख्यानो त्वरे । मोहोनी घालून
आणा सख्याला येथें मधुर स्वरें । नट ठकडे बंगाली विद्या
घेतली सखे प्रियकरे । बळेंच वेड लाविले याहनी मजला कमळ-

णीस मधुकरें ॥ चाल ॥ तो भुजंग मी केतकी आगे साजणी ।
 तो मीनकेतन मी रती आगे साजणी । भेटवा त्वरीत मजप्रती
 आगे साजणी । करून प्रार्थना किती विरहव्याकुळ मी हृदय
 संपुटी । सखे असें ॥ ३ ॥ करून नाना यत्न राजहंसाशीं
 एकांती आणा । चरा मुक्ताचा चारा तुम्ही निर्भय तयाला म्हणा ।
 पाहाता दिसतें आंत जसे मुखचंद्रांबिंब दर्पणा । मी एक लक्षण
 युक्त सखे हा न्याय सोडून मीपणा । कायावाचामनें शरण मी
 जाहालें त्याची आंगना । प्राण करिण खुरवान ओवाळीन या उणें
 द्रव्यधना ॥ चाल ॥ संपन्न लक्षणावरून आगे साजणी । खुरवान
 प्राण हा करून आलें साजणी । त्या वक्ती जावें न आगे साजणी ।
 सखा हास्तकी धरून बसलें मग विषयानळ शेवटी । होनाजी
 बाळ म्हणे सख्याची सखी धरी हनुवटी । जसा आकाशी चंद्र
 तसा राजेंद्र पाहिला दृष्टी । सखे असें वाटतें सखा कवटाळून
 मारावी मिठी । जसा आकाशी ॥ ४ ॥

लावणी १३६ वा.

हा छेलछेवेला गुरजरचा रहिवासी । पती जातो प्रवासी देश-
 विदेशी । मनीं धरूनी उदासी या वनवासी । निजदासी त्यजून
 सदासी आशा समयाशीं ॥ ध्रु० ॥ कोणी कर जोडून प्रार्थना
 करागे तयाशीं । मी लुब्ध रूपासी सख्ये त्याशीं । खुरवान
 जिवासी प्राण गाहाण त्यापाशीं । हा प्राणसखा लावण्य गुणाची
 रासी । खेह घडो आशाशीं मी सुखवासी । पती पदकमळाशीं
 मानून प्रयाग काशी । चेतला मदन आग जाली या शरिराशीं ।
 कधीं येती घराशीं राजविलासी । सारांश सख्याशीं अंतरलें
 पायाशीं । जीव कंठी जशीं गुंतली मदामधें माशी । पती जातो
 प्रवासी ॥ १ ॥ पति जातो उद्या हा वृत्तांत ऐकोनी कर्णी ।

श्रम आंतःकर्णी हे प्रियकर्णी । त्या दुःख मणीं ठाव देईना धणीं ।
निदोष दासी मी सेवेशी अनुसरणी । नवी नाजुक तरणी परी
विस्मरणी । स्वामिच्या चरणी नसून लागलें झुरणी । माया-
चिखली सांपडली निधेना हारणी । ही विपरीत करणी गडे
मैतरणी । कोण सवत मिळाली ठगणी सांग मनधरणी । काय
करूं सुचेना न पडे चैन मनाशीं । पती जातो प्रवासी ॥ २ ॥
घरीं धन दौलत आनकुळ आसता सारी । सौभाग्यें विहारी गेले
परभारी । टाकुन घोर कांतारी दुःख आंधारी । प्रस्थानी सूर्यानें
केली सर्व तयारी । गडे उभ्या दुपारी कोण निवारी । कुठू
मी दिवस संसारी कोणाचे आधारी । प्रार्थीला पती एकांती
बहुत प्रकारी । राहा एक विचारी निज व्येव्हारी । नका भोगू
सूर्या परद्वारी पराची नारी । बहु याच परी बोधितां नये
ध्यानाशीं ; पती जातो प्रवासी ॥ ३ ॥ जा जागे सूर्यांनो
स्वामिला विनवावें । परमुलखी न जावें गृही फिरवावें । पती
येण्याचे ठरवावें यश हें ध्यावें । इतक्यांत आले मंदिरांत कांत
स्वभावे । परमेश्वर पावे सखे मग धावे । पती हृदई आलीं गु
भावे पुढें सरसावें । निजकरीं सूर्याला धरून म्हणे आज राहावें ।
मनीं रुष्ट न व्हावें माहालीं चलवें । मज चार दिवस भोगावें
सुखें नांदावें । गातो रामचंद्र कवी अशा विषयरसाशीं । पती
जातो प्रवासी देशाविदेशी ॥ ४ ॥

लावणी १३७ बी.

कुठाल मुशाफर कोठुनी आला कोठाल राहवासी । उभे
राहूनी बोला मजशीं ॥ ध्रु० ॥ कोण देश मुख्य तुमची कोण
ग्रामवस्ती । सुंदरा मुशाफरा पुसती । लक्ष मनुष्यामघें आकृति
राजबिज दिसती । प्रकाशे गगनीं गभस्ती । नवी नेवती तारुण्य

स्वरूप लावण्यकळा सजती राजआंबिरा दिसे धजती ॥ चाल ॥
 काय वस्त्रत पडला शिरीं सख्या झडकरी सांग तरी मजला ।
 सुहास्य वदन गुणी जना सगुण सज्जना प्रार्थिते तुजला ।
 घेउनिया मनांत भेष तुम्हीं आपदेश कशास्तव त्यजिला ॥ चाल ॥
 धनद्रव्याची मर्नी आस तुला असल्यास सांग जिवलगा । हिरे
 रत्न मुक्त माणिक द्रव्य आणिक सुवर्णिक नगा । ताजव्यांत
 बसून तोल तुम्हां संतोल सांगतें बगा ॥ चाल ॥ तुम्ही चला
 राजमंदिरी हो सुंदरा विनंत्या करी । माझी कुसुमकांती साजरि
 हो जळो तुमची मुशाफरी ॥ चाल ॥ तुम्ही गेल्यावर कुठें
 धुंडीत जाऊं जी जी । गुणि रत्न तुम्हा सारिखें कुठें मी पाहूं
 जी जी । करूनी सोळा शृंगार कोणार्शी दाऊं जी जी ॥ चाल ॥
 कोमळ वदना करिते तुमची आर्जी राव जी जी । प्राणार्शी
 प्राण देणार नव्हे आपगर्जी राव जी जी । तुम्ही कांहीं ममता
 ठेवा मजवरते राव जी जी । ॥ चाल ॥ मम प्रियकर गुणीवंता ।
 चतुर चातुर्य लक्ष्मीकांता । स्वरूप सुंदर मी कोमळ कांता
 ॥ चाल ॥ धरुनी करकमळी करितें आदर । तुम्ही करा प्रित
 मर्शी सदर । घाउनीया धरिला पदर ॥ चाल ॥ झडी पडलें मी
 कमळण अमरा केव्हां भोग देसी । उभें राहूनी ॥ १ ॥ म्हणे
 मुशाफर ऐक सुंदरी आम्ही राजबनर्शी । छबेला वृंदावन-
 वासी । गोकूळ वृंदावन मथुरा नगरीं तेथील रहिवासी । आलो
 पाहून प्रयाग कांश । घडी घटकेचा गुण साजणी शालों प्रवासी
 आलोग या दक्षणदेशाशी ॥ चाल ॥ द्रव्यार्शी नाहीं घरीं
 न्यून्य सर्वसंपन्न इश्वरें दिधलें । आम्हीं भगवंताचे लाल सदा
 खुशियाल विषयरंगेले । कांचनी स्वरूप सुंदरी राजमंदिरीं बहू
 विलास केले ॥ चाल ॥ आमुची आमुच्या देशांत हाकम

हुकमत किर्ती गाजती । सदनांतरी त्रिकाळ शडे द्वारीं चौघडे
 नित्य वाजती । श्रीमंत पदाचा डौल पाहूनी आनिमोल शत्रु
 लाजती ॥ चाल ॥ दैवानसार साजणी । घडला प्रवास या जर्नी
 । घरीं भार्या सुलक्षणी । टाकुनी आलों दक्षणी ॥ चाल ॥
 हात्ती घोडे माहाल मुलुख परगणे जी जी । बाछाई नेमुन दिलें
 कीं वतनी ठाणें जी जी । चालती कीं रस्तो रस्ती दप्तर खानें
 जी जी । देतात उठून ताजिम बहू आदर मानें जी जी ।
 ॥ चाल ॥ पदरीं वडिलाचा लौकीक असून ऐसा जी जी ।
 भरतरी गोपिचंदानें बघा तरी कैसा जी जी । आमच्या शिरीं
 प्रवास घडला ऐसा जी जी । सोडून राज्य हा योग घेतला ऐसा
 जी जी ॥ चाल ॥ आम्ही मुशाफर प्राणी । कनोजे ब्राह्मण
 हिंदुस्थानी । दखणी लोक येथील तुफानी ॥ चाल ॥ जिवाशीं
 घात करवीशील बरा । हा इष्कसंग नाही बरा । तुम्ही नारी
 अगोचरा ॥ चाल ॥ आणी बाणी पडल्यास संग धडल्यास
 निघून जासी ॥ उभें राहून ॥ २ ॥ म्हणे सुंदरी मुशाफराला
 मी करितें अर्जी । विनंती ऐकावी माझी । अंतःकर्णापासून
 जालें मी तुम्हास राजी । मग दुसऱ्याचा का डरजी । जशी
 मोहनानें बटावसंगे केली इष्कबाजी । सकळ जन म्हणती
 वाव्हाजी ॥ चाल ॥ तुज पदकमळीं राजसा प्राण म्या तसारे
 आर्पण केला । तुम्ही चला राजमंदिरा म्हणे सुंदरा मनीं कां
 भ्याला । मी पडलें तुमच्या गळां चालवा लळा हांसून मशीं
 बोला ॥ चाल ॥ स्वर्चून द्रव्य आपार जरी जरतार वस्त्रभूषणें ।
 घेउनी देईन तुम्हास नित्य ल्यायास सरुया हौसेनें । शिरपेच
 कंठी चौकडा शिपाई फाकडा तुला सजविणें ॥ चाल ॥ मंदिल
 बांधुन भरजरी । लघू पत्र केतकी शिरीं । पिततर्ज गंध केसरी ।

नवरत्न पौंच्या करी ॥ चाल ॥ शामकर्ण वारू सजऊन बहू
 सायास जी जी । वर बसून फिरा मिरवत अति सायास जी जी ।
 झुरुक्यांत उभी राहूनि तुझां पाझांस जी जी । माझे दृष्टी डोळे
 निवती बघून तुझांस जी जी ॥ चाल ॥ बाळपणी पित्यानें
 सयवर केले जी जी । दिवसा मासा मी उपवर झालें जां जी ।
 मज पती माझे टाकून छावणीस गेले जी जी ॥ चाल ॥ कुठवर धीर
 मी धरूं । किती तारुण्यदशा आवरूं । झालें शरिर झुरझुर पांजरूं
 ॥ चाल ॥ जशीका आनिरुद्धाविण ऊखा । चात चंचळ
 विषयसुखा । कवटाळीती खांब दुखा ॥ चाल ॥ ती गत
 मजला झाली पती मीरे म्हणउं कोणार्शी ॥ उभे राहून ॥ ३ ॥
 म्हणे मुशाफर ऐक सुंदरी आपगरजेसार्ठी । सांगसी तेव्हां ह्या
 गोष्टी । स्त्रीसंग हा नाही कामाचा जीवास हाण मोठी । लागली
 कळ बघतां पाठी । परनारीची प्रित जशीका वीष सुवर्ण तार्ठी ।
 आदर करीं घन असल्या गाठी । ॥ चाल ॥ चातर्कान परपक्षात
 असा लक्षांत इमानी विरळा । मतीमंद व्यभीच्यारीणी लोक
 बारगळा । काय संग्रह त्यार्शी करून असावें दुरून मुख विष-
 गरळा ॥ चाल ॥ आम्ही दुरदेशी राहाणार नाही इदबार
 कोणाचा धरित । हा पापलेष दुरगुणी आम्ही सद्गुणी नाही
 भरणा करित । तूं नको करूं आग्रह नाही संग्रह कोणाचा
 करित ॥ चाल ॥ नाही संगत घडली जवर । बहु ममता आहे
 तवर । मनशांती पुढेही आवर । कमळाणिस प्रियकर भ्रमर
 ॥ चाल ॥ दुर होय बाहेर नको पडुं आमच्या छंदी जी जी ।
 या मदनगर्भिची आली मज धुंदी जी जी । आम्ही झुरे बावरे
 लाल मुशाफर फंदी जी जी । नटचंचळ मैना तूं दिसती बार्जीदी
 जी जी ॥ चाल ॥ ममता लाऊन तूं नको करूं मनघरणी जी

जी । तूं आखी जात कौटाळीण करशील करणी जी जी । तुम्ही
दक्षण देशी रांडा जादुगारीणी जी जी । म्हणून प्रित कराया
भितो अंतःकरणी जी जी ॥ चाल ॥ आम्ही मुशाफर लोक ।
सखे तूं पातळ पुतळी फोक । नको माळूं नैनाची नोक ।
॥ चाल ॥ कशीं इष्कामध्ये जाली गरक । धर मनी बोधरे तरका
नको लाळं जीवाशीं चरक ॥ चाल ॥ आम्ही लक्षाचे मोहरे
भितो आपुलें आवरुसी । उभे राहून ॥ ४ ॥ म्हणे सुंदरी
मुशाफलाला कर वचनाचा मान । सख्या तूं मम कुडींतला प्राण।
दक्षणदेश आला सोडूनी आपलें हिंदुस्थान । म्हणून मी करीतें
तुमचा मान । फट म्हटल्यावर कोणी तीर्थे मी करीन आपली
जान । तुमचें माझें हेंच इमान ॥ चाल ॥ बाछाई तक्त गुलजार
दिसे रंग बहार पुण्याची वस्ती । श्रीकृष्णाची द्वारका कीं सुवर्ण
लंका नगरी दिसती । ठाई ठाई चवकी पाहारे लागती परभारें
कीं बंदोबस्ती ॥ चाल ॥ रावसाहेब आणि श्रीमंत लक्ष्मीकांत
राजे भुपती । साक्षांत विष्णू आवतार सर्व अधिकार लोक
शोभती । संजीव आष्ट प्रधान राखिती मान शत्रू कापती ॥ चाल ॥
मम सदनी प्राणेश्वरा । राहूनी राज आंबिरा । तुम्ही श्रीमंत
राजेश्वरा ॥ चाल ॥ जाऊनिया मुजरा करा जी जी । चाकरी
हुजरची धरा जी जी । तुम्ही जाऊन निष्ठा करा जी जी ।
॥ चाल ॥ करा दास्यत्व लक्ष लाउनी जी जी । अपार वखें
दिधलीं कितीं पाहूनि जी जी । बाच्छाई मौजा करा येथें राहूनी
जी जी ॥ चाल ॥ या पुण्यासारिखें क्षेत्र कोठें नाहीं । छपत्र
देशीचे मनुष्य एकदा ठाई । श्रीमंत पेशवे धनी ब्राह्मण बाछाई
॥ चाल ॥ हर जीनसी व्यापार । नांदती लक्षपती सावकार ।
मुक्त माणिक भरे बाजार ॥ चाल ॥ सख्या • गुणीजना तूं

मुशाफरा । प्रीयपाचूचा मनोहरा तुम्ही चला राज मंदिरा
 ॥ चाल ॥ इथेंच ईश्वर देईल म्हणावें या द्रव्याच्या
 रासी । उभे राहून ० ॥ ५ ॥ गोकुनिया वचनांत मुशाफर
 तिनें माहाली नेला । आदर उपचार बहूत केला ॥ उष्णोदक
 ठेऊन आरगजा उंची आणविला । उठणें चर्चुनि न्हाणाविला ।
 दुग्धघृत पंचामृत अती रस सुरस पाक केला । भोजना
 प्रियकर बसविला ॥ चाल ॥ परिपाक जाल्यावरी धरुनिया करी
 हा चवथे ताली । घेऊनी या सुंदरा प्राण प्रियकरा तिसरे
 ताली । भरजरी वस्त्रभूषणें आणि हौसीनें सगुण वेल्हाळी
 ॥ चाल ॥ उत्तम महिनाफाग करा पोषाग तुम्ही जिवलगा ।
 केशरी करूनीया रंग टाकितें बगा । शिरपेच कंठी चौकडा
 पदकावर जडा जसे देवीन जगा ॥ चाल ॥ वेळालवंगाचे पुढे
 तबकात भरोनिया विडे । सुहास्य वदन आड जुडें । ठेविती
 ईश्वरा पुढें ॥ चाल ॥ जाई जुई शेवंती फुलें कुसुंबी रंग लाली
 जी जी ॥ मोगरा बकूळ मालती चंपा चमली जीजी । अपूर्व
 तुरे हार गजरे गुंफुनीया घाली जीजी ॥ रंग महाली मंचकी
 बहु आरास केली जीजी ॥ चाल ॥ सखा चंद्र चांदणी
 बत्तीस लक्षणी नार जीजी । जेहनाबादी पातळ बहु सकुमार
 जीजी । लेउन जिनसवार जी जी । बहुहार्ये केले सोळा शृंगार
 जीजी ॥ चाल ॥ आलींगन दिधलें । बाळा बहेरुला ईश्वरम्हणे ।
 मुशाफरफंदी भोगिला तिनें ॥ चाल ॥ गाईगुणीं घोंडीराज
 छंदहिरा । हें कवन जडणी हिरा । उतरला हारी महादुचा
 तुरा ॥ चाल ॥ तुरा शिघ्र लाविला सासवडवस्ती राहिवासी ।
 उभेराहून बोला मजशी । कुठील मुशाफर कोठुनी आला कोठील
 राहिवासी । उभाराहून ० ॥ ४ ॥

लावणी १३८ वी.

चाल—का प्रवासी आम्ही जाहलो सांगतो आहोत ॥ सगन.

आम्ही मुशाफर गडी राहू इच्छितों तुझे मंदीरी । कर
प्रीतीचा बत हेत राहील तसाच सुंदरी ॥ ध्रु० ॥ चांगुलपणा
विशेष अप्रतीम नुतन नौखे वय । दिसे पतीचा वियोग जसे
देवाविण देवालय । जनचरचेची शरम साजणी तुला फारसी
आहे । डोळ्याच्या पाहाण्यांत घडेन घडेल वाटतो स्नेह ।
त्यांत आम्ही भेभिस्त तुशी बोलाया वाटे भये । सवड पाहुनिया
तुच येउनी आम्हासी बोल निर्भये ॥ चाल ॥ गड्ये साक्ष
मनोमय असे । उभयतांत किंतु नसे । असो प्राण सखे राजसे ।
तुझे लागले पीसें आम्हाशीं बोल हासुन क्षणभरी । चंद्र पाहुनी
या तुझा शांत होईन येवढ्याने तरी । आम्ही ॥ १ ॥ चांगुल-
पणा विशेष अप्रतीम नुतन वय हें असे । पती गेले येतील
परतुन मजसाठी संशय नसे । काय जगाशीं कारण आपुला
स्वधर्म आपणा दिसे । बोलुं नका भलतेंच वाटतें तुम्हा
लागलें पिसें । इंद्रपदा इच्छून राज्य करुं पहातां स्वलोभ मीशे ।
तपसामर्थ्यवीण तुम्हाला तें प्राप्त होईल कसे ॥ चाल ॥ वाटेचे
वाटसरु तुम्ही । पडतसा व्यर्थ कां भ्रमी । राहिला परके आश्र-
मी । विषयाचे अनुक्रमी । लुब्ध होऊन अहो गुणनीधी । बरळत
साहे काय गोष्ट घडणार नाही ती कधी । आम्ही ॥ २ ॥ येक
वेळ गांवाहुन गेलों मुखचंद्र पाहूनियां तुझा । धन्य जयाचे भाग्य
तयाची तूं आहेस भारजा । वाट कोणाची पाहासी घे आपुल्या
च मनाची रजा । बाहेरल्या पडवीमध्ये येउन उडवी हजा ।
आम्ही आहों मार्गस्त गावीं राहिल्या गावीच्या मज ॥ † प्रवासांत
सुख दावी तुझ्या कीर्तिच्या लागतील ध्वजा ॥ चाल ॥ राहि-

लसी आठवण मनी । करी असी अहो साजणी । विषयाची जपून
जाचणी । अशा पणी रंग लुट फूट पडली ही बाहेर जरी ।
अहो सखे सामर्थ्यवान लपउ कर्म वरचे वरी । आम्ही ॥ ३ ॥
जातां गावांवरुन आधी ज्या घरीं चंद्र पाहिला । तें घर चुकले
असाल येथें व्यर्थ येउन राहिला । विषयाअंध होउन कसें बोलता
तरी भलतीला । मी नाहीं बाहेर निघत दृष्टी पडियेलें कोण्या
संधीला । तुतें आहे माहिरी सभोंवती भाउबंद चौकीला । रात्रें
दिवस जपताती न राहूं देती उभ्या गल्लीला ॥ चाल ॥ लौकिक
वडीलाचा आहे । येवढाच मोठा संदेह । न घडे मशी तुमचा
स्नेह । धरुनी मनामधी भय वागते लउन भजुन मी आधीं । या
उपरी मज न कळें लिहिलें काय कपाळी विधी । आम्ही ॥ ४ ॥
होतों अती निद्रिस्त येकांता मध्यें आम्ही निद्रा भरी । जणु
उशार्शी उभी राहिली प्रत्यक्षची प्रियकरी । अशा अवस्थेंमध्ये
आम्हा धालुन व्यापिले बरें । अवलोकुन मुखचंद्र जाग्रतीत चित्त
चकोर बावरें । तुला संवज्ञा केली परंतु लाजतीस लाजरे । जड
पडलें दोघाशीं तुज पदराशीं येउन धर त्वरे ॥ चाल ॥ संग्रह
घडेल हा जेव्हां । मन मिळेल साजणी तेव्हां । या उपरी भेट-
सील असें वाटतें जीवा फाकडे उभयतास अंतरी । आम्ही तुम्ही
लिहून पत्रें धाडु लागली वरचेवरी । आम्ही ॥ ५ ॥ कपाळ
फुटकें पुर्व जन्माचें कोण पाप संग्रही । अशा पणामध्यें टाकुन
गेली तो अतार निर्दयी । कोण जिवाची सखी मिळाली असेल
त्याच्या आग्रही । गुंतुनिया वचनास राहिला म्हणुन करितो हय-
गई । नाहीं साधिला उदीम म्हणुन पडिलेला अशा संशई । केव्हां
होउन संन्यासी फिरतसे अलख म्हणोन अक्षई ॥ चाल ॥ कुळीं-
वत स्त्रीयाच्या रीती । स्वामीचे चरण वंदिती । व्यभिचारपणा

निंदीति । व्यास कुळी निश्चिती निर्मिल्या मर्यादेच्या हाधी ।
 न घडतांही असी जवळ आयुष्याची अवधी । आम्ही ॥ ६ ॥
 मोहोनी प्रत्यक्ष ध्यान आपुलें स्वाच लाविलें । विसरोन गेलें
 मार्ग अवांतर जवळ जरा राहिले । चित्तांतील हाव भाव गडे स्वां
 आकल्पांत दावीले आकर्षुन मन अवघें मोहोनी मुशाफर मोहिले
 । पूर्वी रावणें सीते साठी दाहीशिरे दीर्ली ऐकीलें । येक शप्पवत
 शिर तुला संकल्प करुन वाहीलें ॥ चाल ॥ पुरीव हेत मनाचा
 आतां । सोडुनीया लौकीक तथा । सांग काय गे राहता । हाच
 तुझा येक स्वता होईल उपकार आमचे शिरीं । होनाजी बाळा
 म्हणे अग्न चेतला विशीव लौकरी । आम्ही ॥ ७ ॥ मध्यस्थ
 घालुन दुसरी करिती भाषण नानापरी । असें स्त्रियेशीं फासूं
 शिकला करुन कवाईत बरी । यापेक्षां सायासनी प्रयत्न उदंड
 केले जरी । घडे प्रीत येकांती पुर्वीच्या रुणानबंधे खरी । चतुर
 वाटला म्हणोन राहिला दुसरे दिवशीं मंदीरी । नकळे उद्यांची
 धडी काय येईल या हृदयांतरीं ॥ चाल ॥ कां लपून तुम्हा इतुकें
 । चतुराई करुन कौतुकें । भाषण म्या केलें मुखें । आज भोगीसी
 सुखें । असा नार्ही चतुर अढळला कधीं । होनाजी बाळा म्हणे
 धन्य तूं येक ज्ञानाची निधी ॥ आम्ही ॥ ८ ॥

लावणी १३९ बी.

चाल-माझ्या घराकडे चाल ॥ सगन.

मुशाफर पाहुन दिल खुशियाल । कोण्या लालढीचे लाल
 ॥ ध्रु० ॥ शिरी मंदिल बांधिला मजेचा । शुभ्र दुपेटा जरि
 पैठणिचा । कंठी पदक तळि लोलक निळीचा साधा बाणा
 मुशाफरिचा । मुखीं विडा रंगला लाल करीसफर ॥ १ ॥
 घोडा सारंगा बहु सुज्ञानि । वर प्रकाशला दिनमाणी । ढाल

सुरइ कमरेसी बांधुनी । हातांत रंगीत भाला लाल ॥ मुशाफर
 ॥ २ ॥ मोहुन मुशाफर हार युक्तीन नेला मंदिरीं त्वरें करून
 । पलंगीं बसविला केला सनमान । लींबलोण उतरि त्याजवरून
 । मुखीं विडा रंगला लाल ॥ मुशाफर ॥ ३ ॥ स्तविते सुंदरी
 म्हणे भूपाळा । दासी तुम्ही सदनीं पाळा । भोगी सौख्य झुले
 चोपाळा । छंद गातसे होनाजी बाळा । खुशी मर्जी मन
 बाहाल मुशाफर पाहुन दील खुशयाल ॥ कोणे ॥ ४ ॥

लावणी १४० बी.

चाल-काशीचे राहाणार मुशाफर पंछी प्रवास गबरू ॥ सगन.

सरुया तुम्ही पुणें पाहिले श्रीमंताचे तेथील उमद्या चाली ।
 तळ कोकणांत मला घेउनीया चला आनंदाखाली ॥ ध्रु० ॥
 पोषमासी हिवाळा भारी । पुढे सण संक्रांतीचा वासातलि
 वाटीतात का नरनारी । अवधी जाली तयारी सारी । नाहीं
 राहाणार तुम्हावाचून मला काही नगमे संसारिं । वरतते मी
 तुमच्या हो आधारी । शोंप येईना हो नयनीं मजला पाहा
 निजल्या विण शेजारी । तुम्हाविण कोण माझा वाली ॥ तळ
 ॥ १ ॥ तुम्ही तर फारच केल्या कीर्ति । पाहिले करनाटक
 हें बिकट कार्तिक स्वामीची चीतांबर मुर्ति । बरेच की धरलें
 चीत्तावरती । साल दरसाल खानें करितां गंगा तीरीची करून
 वस्ती । आतां सागराची दावा भरती । कर जोडुन प्रार्थिते
 हो ऐका माझी येवढी विनंती । मशीं बोलाउन चलावें आज
 माहाली ॥ तळ ॥ २ ॥ भयंकर रान बिकट झाडी ।
 सावजे फिरती जंगलची आस्वले व्याघ्र बसती पाहाडी । तेथील
 लागतात ताडी माडी । वृक्ष देवदार मांदार पाहावी जिकडे
 तिकडे झाडी । सांगु घेउन सीधसवे फाकडी । कुच दरकुच

करुनी या गेले सोबतीन राजहंसाची जोडी । मुकाम केला घाटा-
खाली ॥ तळ ॥ ३ ॥ मुशाफर फंदी चतुर शाहाणा । ढाल
पाठीशीं हातीं तरवार अवघा शोभे शिपाई बाणा । दृष्ट लागेल
या स्वरूपा जाणा । आंगावर कुल ज्वाहार शोभतसे कलगी
वरता चमके मीना । लोक पुसताती कोठील पाहुणा । जोडी
संगीन उभयता दिसे जशी का बटाव संगे मोहना । बहुत
संतोष सुंदरा जाहार्ली ॥ तळ ॥ ४ ॥ सखीचे हेत पुरे केले ।
निकट यावयाचे हाती म्हणुन जलदी माघारे परतुन उलटले ।
मार्ग क्रमुन घराशीं आले । उभय पक्षी हरषाकृत कैसे जैसे लावण
जळीं मिळालें । आनंद करुन महार्ली गेले । सर्वज्ञ सखा गुणरासी
होनाजी बाळा कविता बोले । कवन ऐकतांच वृत्ती धाली ।
गुणी कासीराम गाती करून साज अशा प्रीतिच्या चाली
तळ ॥ ५ ॥

पोवाडा १४१ वा.

विरक्षेत्री प्रभुछत्र शिरावर स्तविति हस्त जोडुनि । घेउनि
मुशाफर वेष देश कुठें जातां असे सोडुनि ॥ ध्रु० ॥ धर्मराज
गायकवाडी असे नाहीं दुसरें स्थळ । छपन देशिचे गुणीजन येती
या जागीं अपबळ । तुम्ही जातां टाकुनी नाहीं मज पोटी पुत्र-
फळ । घालुनी मनाला गळ येथें कटू मी कोणाच्या बळं ॥ चाल ॥
प्रभु खुश तुम्हा क्षत्रीहो साजणा । नेमणुक सनदी पत्री हो
साजणा । दिली करुन मशाल छत्रीहो साजणा ॥ चाल ॥ तुम्ही
मानकन्या संगतीचे जी । मुजरे तार्जाम रंग तीचे जी । निस्थ
चालु ताट पंगतीचें जी । प्रमुधणी खंडेराव गांव बक्षीस दिला
तोडुनी ॥ १ ॥ घेउनी ॥ म्हणणें वडलाचे जिवी • धरा स्मरा
त्याला त्यागूं नका । गोड करुन खा नरम करुन निजां कुरीति

वागूं नकां । सोडून जुना सावकार न करशी कर्ज मागूं नका ।
 टाकुनी अर्धी भाकर सगळी पाठी लागूं नका ॥ चाल ॥ ज्यांनीं
 दाविले अन्नाचे घरहो साजणा । उलटतां हो त्याचेवर साजणा
 । नाही ईश्वर करणार बरं साजणा ॥ चाल ॥ नाही जाणार
 माडी कळसाला । गेला कोंकणांत प्रवासाला । तेथे तीन पानें
 पळसाला । तिथी गेल्या वांचून होत बोडुनी । घेउनी मु० ॥ २ ॥
 नृपोत्तम परीपुर्ण जाणतसे राज्याचे लक्षण । गुणी अवगुणी दिन
 दुनिया करि सर्वाचे रक्षण । दिल्ली अटकेचे येथे व्यापारी सोडुनि
 यां दक्षण । द्रव्य नसेबा अधिन । यथास्थित मिळे अन्न भक्षण
 ॥ चाल ॥ रावसाहेब ज्ञाते अतीहो साजणा । भाऊसाहेब सेना-
 पती हो साजणा । मती अनकूळ सरस्वती हो साजणा ॥ चाल ॥
 हरिबा दादा सुनेकजी । तिन राज्य सारखे टेकजी । ताऱ्यांत
 घणी चंद्रमा एकजी । तुम्ही आशावस्तीचे टाकाल हास्तिचे दंत-
 मोडुनी । घेउनी मु० ॥ ३ ॥ आग स्त्रिये तुझे मन पाहिले प्रभु
 युधिष्ठिर जसे । असे स्थळ सोडून आम्ही परमुलखी जाऊ कसे ।
 काय कमी आम्हा केले धन्यानी दिले बक्षीस हवेतसे ॥ विलायतेंत
आठरा आणे अवरु आमच्या प्रभुची असे ॥ चाल ॥ मोरचल
 सुवर्णग साजणी । मुर्तीमंत जीवंत कर्णग साजणी । कुठे जाऊं
 सोडून असे चरणग साजणी ॥ चाल ॥ पुर्वीचे तप सायाचे तें
 नाही तुमचे शालो सेवक या रायाचे दामु नागु म्हणे रुणानुबंध ।
 अन्नजळी वोडूनी । धुणपिणी संजोग म्हणुनी आम्ही आलो पुणे
 सोडुनी ॥ विरक्षेत्र प्रभु छत्र शिरावर ॥ ४ ॥

लावणी १४२ बी.

श्रीमंतकें तक्त पुणे खुषवक्त नमुना बाई । चल पाहूं कन्हयाराव
 राजेंद्र सवाई ॥ ध्रु० ॥ आपुर्व माहाल मंदिर उंच गोपुर हवाशिर

कैसी । पुण्यशील नगरी दिसे द्वारका जैशी । कांहीं सांगू तेथील
मजा वर्तती प्रजा आनंदें लेसी । सगरी नगरी मज न दिसे नेत्रे
ऐसी ॥ चाल ॥ ठाई ठाई चवकी पहारे करूनी परभारे बंदोबस्ती ।
चौघोडे की झडती द्वारीं राजदरबारी नित्य प्रहस्तो । सुखी
हाली मवाली सदा सधन संपदा घरोघर पाही ॥ चाल पाहूं ॥ १ ॥
गोकूल वृंदावनमथुरा प्रयाग काशी । आटककर्नाटकचे लोक हर-
भासी । एके ठाई झाले जमा नसे उपमा त्या शहराशी । बाबरा
मुशाफर बनसी कुठील रहिवाशी । हार कंठी कानीं चौकडाफंदी
फाकडा सगुण गुणराशी । हारीद्वाराहून आले पुणें शेहेराशी
॥ चाल ॥ जरद्या घोड्यावर स्वार शिपाई सरदार तो छेल छबेला ।
मस्तकीं फुलाचा तुरा शिपाई झुरा इष्की रंगेला । पौर्णिमेस
तारांगणीं जसा बाई गगनीं चंद्र उदेला । हे भगवंताचे लाल
सदा खुशियाल न्युनता नाही ॥ चाल पाहूं ॥ २ ॥ केवळ
रत्नाची खाण सुस्वरूप दिनमान राजबीज पुतळा । मध्यभार्गी
आपुण भोवत्या नाटकशाळा । श्रृंगार करूनी कामिनी नित्य
अवध्याजणी मिळूनी वेलहाळा । एक आपल्या हातीं एकांती
चुरिती पदकमळा । एक आजूबाजू एक सन्मुख घाली डोळा ।
त्या मुशाफराच्या संगे भोगिती सोहळा ॥ चाल ॥ एकीहून एक
देखण्या हिरकण्या स्वर कोकिळेप्रमाणें । एक दिवाणखान्यामधें
आनंदे मंजूळ गाती गाणें । एक आनंदांत डोलती एक विनोद
बोलती गोजिरवाणें । दाउनी आपआपुल्या खुब्या सभोवत्या
उभ्या करुनी चतुराई । चल पाहूं कन्हया रावराजेंद्र सवाई
॥ श्रीमंताचें तक्त ॥ ३ ॥

पोंवाडा १४३ वा.

चाल-वसंती बघुन मेनकेला । गाधिज मुनि० - किलोस्कर.

त्रेतायुगीं शूर पाही । परशुराम विख्यात, कलित माधवराव-
सवाई ॥ ध्रुवपद ॥

एकवीस वेळां धरत्री । फरशधरें अति पराक्रमें कुंभिनी केली
निःक्षेत्री । माघ शुभनक्षत्री । पुरंदरीं जन्मतां दक्षिणेमध्ये
राज्य एकछत्री । नाना प्रधान मंत्री । श्रीमंत गर्भी असतां
राज्य रक्षिले आराधुन यंत्री ॥ चाल ॥ किर्ती दिगंतरीं मिरवे
। जे महा महा दळ दक्षण उरवे । करून पुंडाई वर्तती गर्वे ।
अजिंक शत्रु जिंकून सर्वे । त्यांच्या मुखे वदविलें बर्वे । श्रीमंतां
सन्मुख युद्ध न करवे । स्वकरें बुद्धी शस्त्र न धरवे ॥ चाल ॥
नाना ज्ञानगभस्ती आस्ता । करी स्वराज्य न्यून न दिसतां ।
मुलखामध्ये चौथाई शिरस्ता । शहर पुण्याशीं येती रस्ता ।
जयजय धर्मराज इंद्रप्रस्था । तैसे श्रीमंत तर्की बैसतां । संनिध
नाना दिपिच्या बस्ता । मोंगलावर कंबरबस्ता । युद्धीं गवस्ता
काय अवस्था । तें कथन बुध श्रवणीं वरसतां । वाटे प्रजेशीं
सौख्य समस्तां । ऐकुनि हे व्यवस्था सारी ॥ चाल ॥ अहारे
आवधे भूप तयारी । पर्वतीस जाते जंव स्वारी । गजपृष्ठी
आदर्शअंबारी । चोपदार ललकारी भारी । हारोहारी रयत
व्यापारी । सावकारी मुजरे होतां मग मान तया साहेब दरबारी
॥ चाल ॥ नानाची चतुराई घन्य तयाचें करणें दुसरी उपमा
नाहीं ॥ त्रेतायुगीं० ॥ १ ॥

अमृत वेळ सुमुहूर्ती । गारपिरावर डेरे दिधले शत्रूशीं बांधुन
शर्ती । रणीं यण केल्या अर्थी । नानाचें शौर्य तेज जें अर्जुन
जैद्रथ वधार्थी । दळ तीन लक्षांची भरती । व्हावयास नानांनीं

धाडिलीं पत्रें देशावरती ॥ चाल ॥ कोण कोण सरदार ते न
 कळे । प्रळयकाल शत्रूशीं तमले । वैकुंठीं यशाचे इमले । बांधुन
 मग सुरवंशीं जन्मले । तें श्रवण करा कथनीं न कळे । जरी-
 पटक्याचे सवें नेमिले । बाबाफडके हुजरातितले । मानकरी
 शत्रूशीं तमले । शिरीं समले लाउन निकरानें ॥ चाल ॥
 धायगुडे पाटणकर माने । जाधव यादव रणाभिमानें । घोरपडे
 केवढे मर्दाने । निंबाळकर पांढरे स्फुराणे । ढमढेरे बरे सत्रानें
 । उभे आपआपल्या वाजुनें । हुजरातितले नामाभिधानें ।
 किंचित कथली यथामतीनें । मध्यम पतकीं हिंदुस्थानें ।
 विंचुरकर पवार धिरानें । उभे सडे फौजेंत भरानें ॥ चाल ॥
 राजे बहादर रंगराव होळकर स्वतां आदी उमवार । तयाचे
 जाहीर पृथ्वीवर नांव । प्रतापि शिंदे दौवलतराव । सैन्य
 समुदाव समंधी ॥ चाल ॥ जिवबादादा ते रणफंदी ।
 काबीज हिंदुस्थान सिबंदी । करुन आले दक्षिण संंधी ।
 मिरजवाले भोंसलें सुबुद्धी आपा बळवंत निशाधी ते परशु-
 रामपंत प्रतिनिधी । बजाबाबापु ते स्थिरबुद्धी । फिरंगाणी
 हापसाणी सिद्धी । फराशीस आरबस्तानी सिंधी । चंदीचंदावर
 बुंदी । कोठ्याचे नृपाळ असंख्य सवें शूरांची मांदी । धनी
 माधवराव त्यामर्धी । प्रवर्तले मग मोंगल युद्धी । राज्य अविधी ।
 बुडवुन होतां किंचित अवधि । परागंदा शत्रूशीं करूं म्हणती ।
 द्वादश कोस तळाची गणती । महा महा मागिल युद्धांतीं ।
 सैन्य न कळे तें पैवस्ती । वडिल वृद्ध आश्चर्य सांगती । धन्य-
 धन्य नानाच्या युक्ती ॥ चाल ॥ असो शत्रूच्या पराजयालागीं
 वेळ होती । मजलोंमजलीं चढाई करुन चाललें सैन्य मुढें नेमुन
 सन्मुख लढाई । परशुराम ॥ २ ॥

युद्धप्रसंगकाळीं । मोंगल दळरण युक्तीशीं सादर श्रीमंत
 सैन्य मुन्हाळी । होतां रणखंदाळी । यंत्राचे भडिमार नं दिसे
 घुम्रे सूर्य निराळी । मोकलितां शरजाळी । भयाभीत गज शूर
 शत्रूसैन्य माळोमाळी ॥ (चाल) येकच रणवाद्याची घाई ।
 वीरश्रीची घुमराई । अचळप्राय मत्तकुंजर शाई । चक्राकार उभें
 शूर शिपाई । दळ आशिलता धरून करा पाई ॥ (चाल) ॥
 ठाई ठाई रथ शोभिवंत मग दाही दिशा चवताळती वारु ।
 असी वादा असीवार तों ठाई । थाट पुढें शत्रूचा देखोन हाट
 करुनीया साठ तुरंगा । जाणउन मग गांठ घालिती प्राणाशीं
 दुजार्थीच्या दाऊन उर्ध्व वाट माघारे फिरती । दाट पराक्रम तुमचा
 साहेब अफाट कीर्ती । वडला वडली भार असे जव पडती ।
 चढती कळा धन्याची जाणुन वीर असे भिडती । तेथें चढती मारून
 अडती कैनरमुंडे पडती । झडती धे यासीं येकयेकाशीं उलटे ।
 किंवा काळच परसैन्यावर उलटे । पापभार शत्रू निवटलें फुटलें
 परदळ लुटलें । अवघे विटलें । मोंगल मल युद्धासीं उठले ।
 मार्गे इतक्यांत यस्वस्वी । श्रीमंत वीर प्रगटले । बळे लगटले
 खटलेखोर तो मश्रुलमुख । त्यास विगटले । घाबरलें दळ त्यांचें
 पळाया । पुढें वीर सरले । गांगरले परिवारासहित हरिले ।
 अवघे पराक्रम भुवनत्रयी भरले । जें शत्रूचें मीपण हरले । कारा-
 गृहीं ठेवावें ठरलें । सर्व सैन्य यशवंतराव साहेबांचें फिरलें
 ॥ (चाल) ॥ विरलें जिकडे तिकडे सारें । विनहत्यारें येती
 शरण तृपेचे भारें । पाणी पाजुन प्राण वांचवा । म्हणति हे
 परभारें वार्ता । ऐकुन कार्नी श्रीमंतांनीं । आज्ञा दिधली नाहीं,
 मनाई । कोणाशीं पाणी द्या सर्वांशीं । इकडे आज्ञा वकिलाशीं-

चवथाई आणखी माहाल मुलुख पूर्वीचा होता तो मागुन घ्या
त्याशीं श्रीमंत आज्ञेनें नबाबाशीं मग वकिल भेटले । चवथाई
मुलुखाचें निवेदन श्रुत केलें । मग वकिल आदरें गौरविले । त्या
करें त्वरें मग । तें कबुलायतपत्र दिधलें । वाचितांच हर्षकृत
मर्नी झाले । जय संपादुन शहर पुण्याशीं येऊन आदरले
॥ (चाल) ॥ करून नगांची राई । जयवाघें वाजवीत परतली
श्रीमंताची शाई ॥ त्रेतायुगीं ० ॥ ३ ॥

शृंगारुन गजातें । आदर्श अंबारीत । करिती शूर मुजरे पिढुन
मुजातें । उभवुन यश ध्वजातें । पुणे मागीं लागले हें ऐकुन
श्रवणीं सौख्य प्रजातें । आनंदरूप द्विजातें । ठेवूनियां श्रीराम
आले भेटायाला भरतानुजातें । स्नेहसद्गदीत नंदीग्रामी । तैसे
श्रीमंत थेऊर मुक्कामीं स्वामी देखुन स्वसेवका सुख अंतरयामीं ।
व्योमैहून सुर पृष्पवृष्टि करिताती सकळिका । सरंजामी ते
सरदार तैनामी । स्वामी संनिध शोभताती अती सव्यवामी ।
कामीं पडले रणसंग्रामी । मुहुर्त शुभ पाहून स्वधर्मी । यावयास
जमावले । ताकीद शहरांतिल रस्ते झाडा ऐकतां दूत धावले ।
निर्मळ रस्ते करुन दुथर्का दीप लावले । नगर लोक पहावया
धांवले । पाहुन मन विश्रांती पावलें । ते समयीं कोणाचे कसें
जिवीं भासलें । पूर्वतपश्चर्येचें फळ आज उद्भवलें । कीं श्रीमंत
रूप या दृष्टीमाजी समावलें । सर्वांनीं धन्याशीं पोहोंचविलें ।
वाड्यात आनंदें बैसविलें । गादीवर साहेब । मग मुजरे करून
सकळ शूरांनीं । त्वरेनें निरोपवारे घेतले स्वनगराशीं जाया
इच्छिलें । येथून मोंगल युद्ध संपले । श्रेष्ठ भाग्य रायाचें केवढें ।

१ पर्वताची राई केली म्हणजे पर्वतासारखा जो मोठा मोंगळ त्यास जिकून
राईसारखें लघुत्व आणिलें. २ स्वर्गाहून. ३ उजव्या डाव्या बाजूस.

शके सोळाशें शहाण्णवांतील जन्म । धन्य तेर्धीपासून या दिवसें-
दिवशीं । राज्याचीं चिन्हें दाखविली लिला । अद्भुत हे किर्ती
गाजती । सर करुनियां सर्व ही सृष्टी । शके सतराशें सत्तर
राक्षसनाम संवत्सरीं । शुक्लपक्ष अश्विनी पौर्णिमा ते दिवशीं ।
सार्यकाळीं मग संपविला अवतार आपला । श्रीशांत (?) शिद्ध
कृपावें । होनाजी बाळा करी कवन रसिक जें जनांसीं प्रिय या ।
श्रीमंत राज्यामधीं प्रजेला सुखापार, ऋषी महान महान कल्ल्याण
वांच्छिती गादीचा अधिकार ज्याला लक्ष श्रीमंता पायीं ।
लावुनी रामा अंदुनिशिदिनीं रसिक कवनरस गाई । त्रेतायुगीं
शूरपाहीं परशुराम विरूयात कलीत० ॥ ४ ॥

४. महादजी शिंदे यांजवर

पोवाडा. १४४

द्वापारीं श्रीमाधवविलास भामवतीं प्रत्यय पहावा । तसे
कलीमध्ये रंग खेळले श्रीमंत पाटीलबावा ॥ ध्रुवपद ॥

पुण्यासारखे दुजे शहर या दक्षिणेंत कोठें नाहीं । धर्मराज
श्रीमंत धन्याची त्रैलोक्यामध्ये अवाई । धन्य रणवीर पाटील-
बावा पराक्रमी जाणती शोई । नख्खेडामध्ये कीर्ति गाजती धनी
रावसाहेब सवाई । यशवंत अति श्रेष्ठ तपोबळी साजती ब्रह्म
बादछाई । दिल्लीपतीनें माहिमरात दिल्ली नालकी लवलाही
॥ (चाल) ॥ स्वामी प्रताप अद्भुत वर्णू कुठवरी । सारें
हिंदुस्थान पाटीलबावाचे करीं । घेविलें असून स्वथानी परास्परी
मी वर्णू कुठवरी हा प्रादुर्भाव खेहाचा ऐकावा ॥ द्वापारीं० १॥

शके सतराशे पंधरा चैत्र नाम प्रमादी संवत्सरीं । अत्यादरें

१ तेव्हापासून. २ अदु हें उपनाव असावें. ३ द्वापारयुगांत. ४ महादजी
शिंदे. ५-राजमंडळ ६ सवाईमाधवराव ७ ब्राह्मणांची. ८ “ माहीमोर्तबे ” पा०

९ “ घेववली स्वस्थानें परंस्परी ” पा०

हा रंग खेळले उभयपक्षीं हर्ष अंतरीं । बंब भरून रंगाचे ठेविले
ठाई ठाई शहराभीतरीं । गुलालाचे हौदे भरूनिया खुप कसले
हस्तीवरीं । तक्त राव्यावर पात्रा नाचती परोपरी । रंग भरून
पिचकाऱ्या घेतल्या सर्वांनीं आपले करीं ॥ (चाल) ॥ एक
एकावरी चालले रंग टाकित । नानांनीं बंब रंगाचे ठेविले जेथें
त्या ठाई येतां श्रीमंत स्वारी अवचित । सर्व भिजविले तेथें हा
कुठवर घोष किर्तीचा वर्णावा ॥ द्वापारीं ० ॥ २ ॥

सर्व मुत्सद्दी मानकरी यांच्या हौद्याचे जमावानिशीं । हस्ती
सेवकांसुद्धां सकळही लाल रंग रसीं । रविवार पेठेमध्ये पाहा
तात्यांचे दरवाज्याशीं । दोन बंब रंगाचे भरून ठेविले होते अति
सायाशीं । निट बुधवार पेठेतून श्रीमंत स्वारी गेली त्या ठायाशीं ।
खुप गर्दी रंगाची केली तात्यांनीं अति उल्हासी । ते दिवशीं
सफेत असा कोण नाही राहिला । रंगाविरहित नाही दृष्टीनें
पाहिला ॥ लौकिक रंग हा पृथ्वीवर पसरला । पुत्रपौत्रांशीं
सांगायाशीं जाहला । हा रंग सुवदावा ॥ द्वापारीं ॥ ३ ॥

नानापरी गोकुळीं क्रिडले श्रीमाधवजी कुंजवनीं । तें साक्षात्
दृष्टी पाहिलें पुणें नगर पुण्यस्थानीं । नाना परीचे हरिचे विलास
शास्त्री ऐकिल्या श्रवणीं । पुणें ग्राम गोकुळ क्रिडलें त्यांत कृष्ण
श्रीमंत धनी । आधीक देह आमचे आम्हांला भासतसें आपले
ध्यानीं । स्वामीपद अवलोकुन दैवी उल्हासी होते नित्यानी
॥ (चाल) ॥ होनाजी बाळा पदरचा आहे किंकर । विज्ञप्ती
श्रुत करितों जोडून करं । अक्षई असावी कृपा सेवकावर । धनी
बक्षीस देणार । रामा अंदु वांछी स्वामी सेवा ॥ द्वापारी ० ॥ ४ ॥

१ फडक्यांचे वाज्याशीं. २ हरीपंततात्या.

